

იაკობ ჰაპიაშვილი

ამირანი

რომანი

პირველი გამოცემა

იაკობ ჰაკიაშვილი

ამირანი

რომანი

პირველი გამოცემა

გამომცემლობა „უნივერსალი“
თბილისი 2022

„ამირანი“ ისრაელში მცხოვრები ქართველ-ებრაელი მწერლის იაკობ ჰაპიაშვილის ახალი რომანია.

ყურადსაღებია ავტორის მიერ საქართველოს ისტორიისა და თანამედროვეობის ღრმა ცოდნა, აგრეთვე იმ პრობლემებში გარკვევის უნარი, რაც ჩვენი ქვეყნის წინაშე დგას და ნაწარმოებს საინტერესო საკითხავს ხდის.

ნობელის პრემიის ნომინანტის იაკობ ჰაპიაშვილის ამ ახალ რომანთან ერთად წიგნში შესულია რამდენიმე უაღრესად საინტერესო წერილი კულტურისა და პოლიტიკის აქტუალურ საკითხებზე.

რედაქტორი – რევაზ მიშველაძე

© იაკობ ჰაპიაშვილი, 2022

გამომცემლობა „**უნივერსალი**“, 2022

თბილისი, 0186, ა. ჯორჯიაშვილის №4, ☎: 5(99) 17 22 30; 5(99) 33 52 02
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com

ISBN 978-9941-33-371-2

התאחדות אגודות הסופרים במדינת ישראל

THE ISRAEL FEDERATION
OF WRITERS' UNION

اتحاد رابطات الكتاب
في دولة إسرائيل

ДИПЛОМ

ЯКОБУ ПАПИАШВИЛИ

За активную творческую и общественную
деятельность в русско-израильской и грузинской
литературе и в связи с восьмидесятилетним
юбилеем.

Председатель Союза
русскоязычных писателей
Государства Израиль
Д-р Леонид Финкель

22.01.22
Тель-Авив

წინათქმა

იაკობ პაპიაშვილი ისრაელში მცხოვრები ქართველებრადელი მწერალია.

მას ქართველი მკითხველი კარგად იცნობს.

საქართველოში დაბადებულს და დაფრთიანებულს, რომ იტყვიან, ხანდაზმულობამდე გაჰყვა მშობელი ქვეყნის ვალი.

აქაც და იქაც ამ ვალს იხდის.

იხდის დიდის რუდუნებით, პატიოსნად, ჭეშმარიტი პატრიოტის ღრმა შეგნებით.

იაკობი იმ ადამიანთა რიცხვს ეკუთვნის, ვისაც საქართველოს მარადმფეთქავი მაჯა უპყრია ხელთ, მტკვრის და რიონის ნაპირებზე მდებარე მისი ადგილის დედაზე ფიქრი არ ასვენებს, ისრაელიდან ქართველი კაცის გამხნევენას ცდილობს ისე, როგორც შეუძლია.

ამ უანგარო სიყვარულმა და რუდუნებამ მოუპოვა მას მაჩაბლის და გალაკტიონის პრემია, საქართველოს და ისრაელის მწერალთა კავშირების წევრობა, ხოლო საქართველოს სავალალო ბედზე დაწერილი რომანისათვის „გაგრა“ 2018 წელს ნობელის პრემიაზეც კი იყო წარდგენილი.

„ამირანი“ მწერლის ახალი ნაწარმოებია.

მოქმედება საქართველოში – თბილისსა და ქუთაისში ხდება.

უპირველესად, მკითხველის ყურადღებას მიიპყრობს ავტორის მიერ საქართველოს სანახების ღრმა ცოდნა, რაც იაკობ პაპიაშვილს ესოდენი ფერწერული-

ბით და ინფრასტრუქტურის ზედმინევენითი ცოდნით აქვს აღენრილი.

დაგამახსოვრდებათ ერთი ალალი, მიმნდობი და ცოტა გულუბრყვილო ქართველი ინტელიგენტი ამირან უბედოიძე და მისი ტრაგიკული ცხოვრება, რაშიც უპირველესი ბრალი მის მოლალატე ცოლსა და მექალთანე, გაიძვერა მინისტრს ედიშერ დარახველიძეს მიუძღვით.

რომანს წითელ ზოლად გასდევს მითიური ამირანით ფენიქსისებრ აღმსდგარი, მტერთაგან და შინაგან მოლალატეთაგან ვერმოკლული საქართველოს ბედი.

წიგნის მეორე ნაწილში თქვენ გაეცნობით იაკობ პაპიაშვილის უაღრესად საინტერესო მეცნიერულ-პუბლიცისტურ წერილებს უახლესი ისტორიის კარდინალურ პრობლემებზე.

ამ წერილების დიდი ნაწილი სხვადასხვა დროს დაიბეჭდა საქართველოს მწერალთა კავშირის მთავარ ლიტერატურულ ორგანოში – „მწერლის გაზეთში“ და მკითხველთა ჯანსაღი გამოხმაურება გამოიწვია.

ახლა უკვე საკმაოდ შორს, ისრაელის ერთ პატარა ქალაქში (ბათ იამი) მცხოვრები მწერალი ისეთ, ერთი შეხედვით „დელიკატურ“ საკითხებს ააშკარავებს, რომელთა შესახებაც ქართველი ისტორიკოსები და პოლიტიკოსები დუმილს ამჯობინებენ.

მაგალითად, სრულიად ორიგინალური და, ჩემი ფიქრით, აბსოლუტურად მართებულია ბატონი იაკობის ახლებური წაკითხვა ჩვენი ეპოქის იმგვარი, ხელოვნურად გაბუნდოვანებული მოველენებისა, როგორიცაა:

ვინ არიან ჰურიები?

რას ნიშნავს „ვნერ ვინემ მესხი მელექსე?“

იყო თუ არა გალაკტიონი ნიკორწმიდაში?

როგორი იყო სტალინის დამოკიდებულება რელიგიასთან, საქართველოს დამოუკიდებლობასთან, ისრაელის სახელმწიფოს შექმნასთან, ეროვნული განძის სამშობლოში დაბრუნებასთან, სამამულო ომის შემდგომ მსოფლიოს ხელახლა გადანაწილებასთან და ა. შ.

მეცნიერული სკულპუროზულობით გამოუკვლევეია ავტორს მიხოელსის მკვლევლობის საქმე და საბოლოოდ სცემს პასუხს ზოგზოგთა აკვიატებულ მოსაზრებას სტალინის ებრაელთა მოძულეობის შესახებ. პასუხი ასეთი გახლავთ: დიახ, სტალინი ებრაელთა დიდი მეგობარი იყო.

ჩემდა სასიამოვნოდ, ჭეშმარიტების დიდი პროცენტია ავტორის ასეთ გამონათქვამშიც:

„სტალინის სიბრძნემ და ნებამ შექმნა ჩინეთი – როგორც დღეს არის, ინდოეთი – როგორც დღეს არის, საფრანგეთი – როგორც დღეს არის, ისრაელი – როგორც დღეს არის და ა. შ. მან დასაბამი მისცა მსოფლიოს ახალ წესრიგს, ვფიქრობ, უკვდავებისთვის ესეც საკმარისია“.

და ბოლოს მთელი პასუხისმგებლობით ვაცხადებ, რომ ამ წიგნში ნაიკითხავთ იაკობ პაპიაშვილის ლექსებს, რომლებსაც ჭეშმარიტი პოეზიის ნათელი ადგას.

ნათქვამის დასტურად კრებულიდან ერთ ლექსს მოვიხმობ:

„ხან მრისხანე და ხან მოდუდუნე,
თეთრ ქვებს ჩუქურთმად ქარგავს რიონი,
აკვანდარწეულს არწივის ფრთებზე,
„ცეცხლის მზე“ ათბობს გალაკტიონის.
მე საქართველოს სიცოცხლეს ვნატრობ,
თეთრ ხიდზე ვდგავარ სულ მარტოდ მარტო

და ვევედრები ამ წყალს, ამ ტატნობს,
რომ ხელმეორედ აქ დავიბადო“.

ამ წინათქმის ავტორს ისლა დარჩენია, რომ გზა და-
ულოცოს „ამირანს“ მკითხველთა გულებისაკენ და სია-
მაყით დასძინოს: დაე, დიდხანს ფეთქავდეს იაკობ პაპი-
აშვილის მკერდში საქართველოსთვის ატკივებული გუ-
ლი.

რევაზ მიშველაძე

საქართველოს სახალხო მწერალი
რუსთაველის პრემიის ლაურეატი

პროლოგი

ნანარმოების მთავარი მოქმედი გმირები
და ფინალის ეპიზოდი გამოგონილია
ავტორი

„ქალიშვილებმა წყნარ ფანჯარასთან
ყელი ლამაზად დე მოიღერონ
და მზის ქვეშევრდომ, მარად ხალას და
ამაყ, თვითმყოზად ხალხზე იმღერონ“

ველიმირ ხლებნიკოვი
თარგმნა ზურაბ კუხიანიძემ

ძველი თბილისი – პურის მოედანი

თავისუფლების მოედანს (ყოფილი ლენინის მოედანი) რამდენიმე საუკუნის ისტორია აქვს. ძველ დროში მას შემის მოედანს ან უბრალოდ მეიდანს ეძახდნენ, რამეთუ ამ ადგილას თბილისის ახლო-მახლო სოფლებიდან ურმებით შემოტანილ შემას ჰყიდდნენ ქართველი გლეხები.

მეიდანი – ძველი თბილისის ეშხი და სიამაყე, ამიერკავკასიის მთავარი სავაჭრო ცენტრი იყო. თამარ მეფის დროს აქ განუწყვეტლივ შემოდის დანს სავაჭრო ქარავნები აღმოსავლეთიდან და დასავლეთიდან, ჩრდილოეთიდან და სამხრეთიდან.

მეიდნის შუაგულში სურსათ-სანოვაგით ვაჭრობდნენ, მოპირდაპირე მხარე კი სამეფო და მეხაშეების დუქნებს ეჭირათ. იყო გახურებული ვაჭრობა. ქართველების დუქნებთან ერთად ბერძნების, ებრაელების და სომხების დუქნებიც იყო. მათი სალოცავები თბილისში დღესაც მოქმედებაშია.

გათენდებოდა თუ არა, მეიდანს სხვადასხვა ეროვნების უამრავი ხალხი მოანყდებოდა ხოლმე. ყიდვა-გაყიდვას სამეფო კარის მცველები ადევნებდნენ თვალყურს. ირგვლივ ოქროსა და ვერცხლის მონეტების ჩხრიალი ისმოდა.

ხელოსნებისა და ვაჭრების საქმიანობის მიხედვით ქუჩებს შესაბამისი სახელწოდებით იცნობდნენ. არსებობდა ოქრომ-

ქედლები ქუჩა, ვერცხლის ქუჩა, მღებავის ქუჩა, ბამბის რიგი, რკინის რიგი, დაბახანა, სირაჩხანა, პურის მოედანი..., რაც თანადროული თბილისის სინამდვილეში ასე თუ ისე შემორჩენილია კიდევ და აღრინდელი პენი თუ ემხი არ დაუკარგავს.

დღეს მრავალჯერ რეკონსტრუირებულმა მეიდანმა პირვანდელი სახე დაკარგა, მაგრამ წარსული, მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის გამოსხივება, მისი მრავალფეროვნება ადგილმდებარეობას შენარჩუნებული აქვს: ნარიყალას გორა, ნარიყალას ციხე-სიმაგრე საიდანაც იხსნება უმშვენიერესი ხედები – მტკვარი, მეტეხის ტაძარი, აბანოთუბანი... პირველი საცხოვრებელი კერები თბილისში სწორედ ამ უბანში გოგირდის ცხელი წყაროების ტერიტორიაზე ჩნდება. აბანოთუბნიდან დაიწყო თბილისის ქალაქის ეკონომიკური აღმასვლა, არქიტექტურული იერსახის ჩამოყალიბება: გორგასლის ქუჩა (შუა ბაზრის ქუჩა) ლესელიძის ქუჩის გაგრძელება იყო, რომლის გაყოლებაზე მდებარეობდა გოგირდის ცხელი წყლის აბანოები, ქარვასლა, ყავის საფქვავეები, ჩაიხანა, სასაუზმეები და მალაზიები. აბანოების სამკურნალო თვისებების შესახებ არაერთი საინტერესო ცნობებია შემონახული უცხოელ მოგზაურთა ჩანაწერებში. ძველი თბილისის და აშუღური სიმღერების ტრუბადური იოსებ გრიშაშვილი ენით გამოუთქმელი ნოსტალგიით წერს თავის უბერებელ ლექსს „გამოთხოვება ძველ თბილისთან“:

„თუ ჩაგივლია სირაჯხანისკენ,
დაჰკვირვებინარ ამ ქუჩებს კარგად -
გაგაოცებდა რუმბების სისქე
და ჭიანურზე დაკრული ჩარგა.

.....

ძველო თბილისო! ჩემი მიზნები
აღარ მაქვს, გულში რომ ვინახავდი...
გადაწყდა, უნდა შევცვალო გზები...
ძველო თბილისო... გტოვებ... ნახვამდის...“

თბილისის გოგირდოვანი აბანოები ქვეყნის მთლიან ზღაპრულ სიუჟეტების წყაროა. მექისეები კლიენტებისათვის საკმაოდ ცნობილი ადამიანები იყვნენ და არიან. ამ აბანოების უზარმაზარ აუზებში, სადაც შეუწყვეტლად გადმოქუხს გოგირდის ცხელი წყალი, ბანაობდნენ და ბანაობენ ქართველები, ებრაელები, სომხები, თათრები და საზღვარგარეთიდან ჩამოსული უამრავი ტურისტი.

თავისუფლების მოედნიდან ლესელიძის (ამჟამად, კოტე აფხაზის) დაღმართს თუ ჩაუყვებით მალე დაინახავთ სიონის ტაძარს, ებრაელების სალოცავს, მეჩეთს და ერეკლე მეორის სასახლეს, რომლის ხელმარჯვნივ ვინრო, ქვით მოკირწყლული ქუჩები პურის მოედნამდე მიგიყვანთ.

პურის მოედანი იერუსალიმის ქუჩის პირველ ნომერში მდებარეობს. სახელი იმის გამო შეარქვეს, რომ ეს ადგილი ძველთაგან პურ-პროდუქტების ძირითად სავაჭრო ცენტრს წარმოადგენდა, სადაც განლაგებული იყო ფქვილის საწყობები და ფურნები. თუმცა ჩვენი მინი-რომანის, გმირის ამირან უბედოიძის ეპოქაში, ამ მოედანს მხოლოდ საცხოვრებელი ფუნქცია ჰქონდა შემორჩენილი.

ამირან უბედოიძე პურის მოედანზე სამსართულიან სახლში ცხოვრობდა – მესამე სართულზე. მეზობელი სომეხი ჰყავდა და ამგვარად სახლის სადა, ხის მოხარატებული აივანი საერთო სარგებლობისა იყო. ეს ხისგან მოქსოვილი აივანი, ერთ დროში მხოლოდ ქართველების კუთვნილება გახლდათ, ქართული ხეზე კვეთის მშვენიერი ნიმუში იყო, რომლითაც ორივე მეზობელი ყოველ დილით სიამოვნებით ტკებობდა ხოლმე. აივანი შემინული არ იყო, ამდენად შუშაბანდის ფუნქციას ვერ ასრულებდა და ეს ფართო, ვრცელი აივნის ფასადის მხარე ღიად გადაჰყურებდა ძველი თბილისის პეიზაჟს.

განგებამ უბედოიძეს უძველესი ქართული ეპოსის გმირის სახელი კი დაანათლა, მაგრამ ბაყბაყ-დევებთან მებრძოლ ამი-

რანთან ყამარქალმა კომკიდან რომ გადმოსძახა:

„ამირან გოლე, გოლეო,
ომში გაქებენ ხოლმეო,
ომი კი კარგი გცოდნია,
ხერხი ვერ მოიგონეო,
ზევით რადა სცემ სპილოსა,
ქვევით მოუსვი რბილოსა!“

წინამდებარე ნაწარმოების გმირს ამირან უბედოიძეს ფიზიკური მსგავსება არ ჰქონდა. იგი ოცდაათი წლისა იქნებოდა და გარეგნული შეხედულებით, განგების მიერ მაინცა და მაინც დაჯილდოებული არ იყო, ასე ვთქვათ სახიერი მიმზიდველობით ვერ დაიკვებნიდა, თუმცა მეზობლები სანდო ადამიანად მიიჩნევდნენ მათ თვალწინ გაზრდილ ახალგაზრდას, კარგი კაცი დადგაო, ამბობდნენ მასზე და სათანადო პატივისაც მიაგებდნენ ხოლმე. ერთი სიტყვით მახინჯიაო მასზე ვერ იტყოდით, თუმცა ჩასუქებული ტანი, წინ წამოწეული ღივი და ქერათმიანი, ბავშვურად პირმგვრალი სახე მნახველზე უსიამო შთაბეჭდილებას ახდენდა. ალბათ ამიტომ იყო, რომ ინსტიტუტში თანაკურსელი გოგონები გაურბოდნენ, არა, კი არ გაურბოდნენ, ზოგჯერ ცალყბად გამოელაპარაკებოდნენ, გაულიმებდნენ და იმ მიზნით, რომ თეძო-ბარძაყი უფრო მკაფიოდ გამოჩენოდათ, მაღალ ქუსლებზე შემდგარნი, რონინით გაეცლებოდნენ. კარგად მოვლილები და მიმზიდველები ჩანდნენ მონუთხულ ქვედაბოლოებში გამონკეპილი ეს ქალიშვილები, მაგრამ ამირანს ანგარიში შეეძლო და იცოდა, ამ ლამაზმანებს მასთან საუბრისას ავხორცული გულისწადილი კიდევ რომ გამოეხატათ, ასეთ გოგონებს მისი ჯიბე ვერ გასწვდებოდა.

1

ამირანს მამა არ ახსოვდა. როგორც ერთხელ დედამ უთხრა, იგი ორი წლისაც არ იქნებოდა, როცა მამამისი ვილაც რუსის ქალთან ერთად ვრცელ საბჭოეთში სადღაც გადაკარგულიყო.

სკოლაში ამირანი კარგად სწავლობდა, მასწავლებლები ბეჯით მოსწავლედ მიიჩნევდნენ. დედამისი ერთ-ერთ სამშენებლო ორგანიზაციაში ბუღალტრად მუშაობდა და ცდილობდა ბავშვისთვის არაფერი დაეკლო.

წლოვანების მატებასთან ერთად ამირანს თავისი მშობლიური ქალაქის და საქართველოს სიყვარულის გრძნობაც განუვითარდა. ეს ძირეულად სკოლის მასწავლებლების, პიონერული და კომკავშირული ორგანიზაციების დამსახურებაც იყო, რომლებიც ხშირად აწყობდნენ ექსკურსიებს თბილისში, ქუთაისში, გორში, სოხუმში, ბათუმში... რამაც ამირანში ამიერკავკასიის მთისა და ბარის ტრფიალი ჩანერგა.

სკოლის დამთავრების მერე ამირანს სკოლის პედაგოგებთან და ამხანაგებთან განშორება დიდად არ უნაღვლია. ამის მიზეზი ალბათ პირველი მაისის და შვიდი ნოემბრის არაჩვეულებრივი სადღესასწაულო ქუჩის დემონსტრაციები გახლდათ, სადაც აუცილებელი იყო წითელი დროშების და პლაკატების ფრიალი, საბჭოთა კავშირის და რესპუბლიკის ხელმძღვანელების დიდი ზომის სურათების გამოფენა და დამთმოი ხასიათის გამო იგი უარს ვერ ეუბნებოდა გათავხედებულ ამხანაგებს და ხშირად უწევდა ამ ვებერთელა პლაკატების თუ სურათების ტარება. მოსაბეზრებელი იყო ამ უამრავ მომიტინგეს შორის ფეხით სიარული და ზოგჯერ საათობით დგომა მზეში, ქარში თუ წვიმაში ვიდრე მათი სკოლის რიგი არ დადგებოდა და ლენინის მოედანზე არ ჩაივლიდნენ წითლად აალებული ტრიბუნის წინ გამაყრუებელი „ვაშას“ ძახილით, საიდანაც რესპუბლიკის ხელმძღვანელები გალიმებული პირ-სახით და ხელების ქნევით ესალმებოდნენ „დუხავოი“ ორკესტრის გამაყრუებელი ხმების გრიალში.

სამაგიეროდ ამირანს უდიდეს სიამოვნებას ჰგვრიდა თავისი საცხოვრებელი სახლი და მისი არაჩვეულებრივი ხით მოსირმული აივანი, საიდანაც კარგად ჩანდა ნარიყალა და აბანო-თუბანი. ეს აბანოები მართალია სპარსული არქიტექტურის

გუმბათოვანი სტილით იყვნენ აგებულნი, მაგრამ შიგნით ქართული გოგირდოვანი წყალი უცეცხლოდ დულდა.

...უყვარდა ამ აივანზე გამოსვლა ამირანს, უყვარდა დილა, თბილისის დილა, უყვარდა ჭრელი აბანოების ცქერა შეისრული თაღებითა და კონუსური გუმბათებით სოკოებივით რომ იყო მიმოზნეული ამ უძველეს, უმშვენიერეს თბილისურ უბანში, რომელსაც უცხოელი მოგზაურები ტიბერიადის აბანოებს ამსგავსებდნენ (ტიბერიადის ტბა ანუ გენესარეთის ტბა მდებარეობს ჩრდილო-აღმოსავლეთ ისრაელში), სადაც თბილისელი მოქეიფე ბოჰემისათვის მახლობელ ბაღებში დაწყებული ქეიფი გოგირდის აბანოებში მთავრდებოდა.

ქეიფის რა მოგახსენოთ, რამეთუ ამირანი ღვინის სმას და ღრეობას გაუბოდა და ინსტიტუტში სწავლის პერიოდში უმეტეს დროს ბიბლიოთეკაში ატარებდა, თუმცა გოგირდის აბანოში სიარული არ შეუწყვეტია. იქ ნაცნობი მექისეც ჰყავდა. მექისეობა თბილისურ გოგირდის აბანოებში ისტორიული პროფესიაა და, როგორც წესი, ქისის საიდუმლო მამიდან შვილზე გადადიოდა ხოლმე, და თუ მამა არ იქნებოდა ამირანს შვილი ემსახურებოდა. მეშვიდე-მეორე პალატა ჰქონდა ამოჩემებული, სადაც ულამაზეს აგებულ ვრცელ ჭაში ბანაობდნენ ქრისტიანები, ებრაელები, მაჰმადიანები... ისტორიული დადასტურება აქვს ამ აბანოებს, ვახუშტი ბატონიშვილი აღწერს: „კედლებიდან ცხელი წყალი უზარმაზარ ნაგებობებში და აუზებში განუწყვეტლივ ჩაედინება“.

„სიცოცხლის განმავლობაში თბილისის აბანოებზე საოცარი რამ არ მინახავსო“ – წერს პუშკინი ვრცელ ნარკვევში „მოგზაურობა არზრუმში“. მის აღფრთოვანებას შთამბეჭდავი გამონათქვამით ეთანხმება ფრანგი ალექსანდრეც, რა თქმა უნდა დიუმა.

დილით, როცა ამირანი აივანზე გავიდოდა და ხშირად მისი სომეხი კარის მეზობელიც გვერდში დაუდგებოდა, იგი ჩაილიღინებდა სიმღერას იმ მეფეზე ვინც ეს ზღაპრული წყლები აღმოაჩინა და ქალაქს თბილისი დაარქვა:

„ვახტანგ მეფე ღმერთს უყვარდა,
ციდან ჩამოესმა რეკა,
იალბუზზე ფეხი შედგა,
დიდმა მთებმა იწყეს დრეკა“.

2

სკოლა რომ დაამთავრა ამირანი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტი გახდა. იგი ბეჯითი სტუდენტი იყო, ლექციებს არ აცდენდა, ყურადღებით უსმენდა პროფესორ-მასწავლებლებს, გულმოდგინედ ეუფლებოდა სამართალმცოდნეობის რთულ პროგრამას, რომელიც ეფუძნებოდა იურიდიული განათლების საუკუნოვან ქართულ ეროვნულ ტრადიციებს. დედა რომ გარდაეცვალა, რაც ძალიან განიცადა, იგი საქნახშირის კომბინატში მუშაობდა იურისკონსულად (კომბინატი საქნახშირი სამინისტროს დონეზე ფუნქციონირებდა), იურიდიული განყოფილების უფროსის თანაშემწედ, ჰქონდა სოლიდური ხელფასი და თავისი საქმის კარგ სპეციალისტად ითვლებოდა.

იურისტსა და იურისკონსულს შორის დიდი განსხვავება არ არსებობს, ორივე სპეციალობა სამართალდამცავ სფეროს განეკუთნება, თუმცა თუ იურისტს შეუძლია იმუშაოს მოსამართლედ, ნოტარიუსად, პროკურორად და გამომძიებლად, იურისკონსული არის სპეციალისტი, რომელიც კარგად ერკვევა სამართლის სფეროში, ორგანიზაციის სპეციფიკიდან გამომდინარე.

კომბინატი საქნახშირი თავისი მოქმედების არეალით რთულ სამინისტროს წარმოადგენდა, გასათვალისწინებელია როგორც ტყვარჩელ-აკარმარას, ისე ტყიბულის შახტებში ზოგჯერ ხდებოდა ავარიები, რაც მეშახტეების დაღუპვას იწვევდა. ასეთი ტრაგიკული შემთხვევების დროს ხდებოდა იმ პრემიების შემცირება და შეფერხება, რომელსაც კომბინატში მომუშავე პერსონალი ყოველ ორ-სამ თვეში ღებულობდა. ამის გამო ამი-

რანს ხშირად უხდებოდა ყოფნა როგორც ტყიბულში ისე ტყვარჩელში, მასალების შესწავლას და გაფორმებას საკმაოდ დიდი დრო მიჰქონდა. აგრეთვე აუცილებელი იყო საკანონდებლო საქმიანობის კონტროლი, ხელშეკრულებების გაფორმება, როგორც შიგა ორგანიზაციებს, ისე გარე პარტნიორებს შორის.

ლენინის, სტალინის, აკობას და სხვა დიდი პიროვნებების სახელობის შახტებში საქმიანობა, საშუალებას აძლევდა ამირანს დამტკბარიყო ამ შახტების ირგვლივ არსებული ბუნების სიმშენიერით. განსაკუთრებით იზიდავდა ლალიძგას ხეობაში ყოფნა, სადაც შეცდომით აშენებული, დაკონსერვებული გვირაბის მშენებლობასთან დაკავშირებით სათანადო საბუთების გაფორმება იყო აუცილებელი.

ტყვარჩელის და აკარმარას შახტებში ქვანახშირის მოპოვება 1935 წლიდან დაიწყო და ომის შემდგომ პერიოდში ორივე რაიონმა ქალაქის სტატუსი მიიღო. ეს ქალაქები გაშენებულია მდინარე ლალიძგაზე, თბილისიდან რკინიგზით 377 კმ არის, ხოლო სოხუმიდან 80 კმ. ლალიძგა (მეგრული ღელის წყალი ან ღელის ნაპირი) დიდი კავკასიონის მთავარ ქედზე იღებს სათავეს სამეგრელოს და ზემო სვანეთის სიახლოვეს, ჩაედინება შავ ზღვაში ოჩამჩირესთან.

დაკონსერვებული გვირაბის სიახლოვეს დამრეც, დაკლაკნილ კალაპოტში გზას იკვლევდა მთიდან მოვარდნილი წყლის მასა ვეებერთელა ლოდებს შორის, არა, კი არ იკვლევდა, არამედ დაჭრილი ცხოველივით ღმუოდა და როცა ამირანი ამ მიდამოებში თანამშრომლებთან ერთად იმყოფებოდა, მათ ერთმანეთის ლაპარაკი არ ესმოდათ. ერთხელ ამირანმა მოახერხა მდინარის კალაპოტს აჰყოლოდა ზემოთ და იხილა საოცარი სანახაობა: ლალიძგას ჩანჩქერი, რომელიც მაღალი კლდიდან, ასიოდე მეტრის სიმაღლიდან გადმოჰქუხდა.

იმ დილით ამირანი ჩვეულებრივ ადრე ადგა, ხელ-პირი დაიბანა და სამსახურში წასასვლელად მოემზადა. დედის გარდაცვალების მერე იგი მიტროფანე ლალიძის წყლების გვერდით მდებარე კაფეში საუზმობდა, რომლის ქვემოთ სარდაფი იყო, სადაც აჭარულ ხაჭაპურებს აცხობდნენ. ასე რომ ამირანს შეეძლო არჩევანის გაკეთება, ან ყავა და ცხელ-ცხელი ფუნთუშები ან აჭარული ხაჭაპურები, რომლებსაც ყოველთვის ოხშივარი ასდიოდა.

ამირანი სახლიდან გამოვიდა, საფეხურები სწრაფად ჩაირბინა, პურის მოედანზე გავიდა, ვინრო ჩიხი ჩაიარა, ხელმარჯვნივ გაუხვია და ლესელიძეზე ერეკლე მეორის სახლთან შეჩერდა.

უღრუბლო ცა ალაგ-ალაგ თეთრად ქათქათებდა. აპრილის გრილი სიო უბერავდა, ადამიანს კარგ ხასიათზე აყენებდა, კარგი იყო დილის სიხალისე, მტკვარს გახედა, ლამაზი იყო ეს ძველი მწვანედ შეფერილი მდინარე. სამსახურის დაწყებამდე ჯერ კიდევ ადრე იყო და ამირანმა აუჩქარებლად აიარა ლესელიძის აღმართი, ლენინის მოედანზე ხელმარცხნივ გაუხვია და პუშკინის ქუჩასთან, სახინკლე-საქაბაბის შორიანხლოს გაჩერდა. იქვე სკვერში პუშკინის ბიუსტი იდგა. ამირანს უყვარდა მისი პოეზია. ამ ქუჩასთან რომ მოხვდებოდა ყოველთვის აგონდებოდა ზოგიერთი რამ დიდი პოეტის ბიოგრაფიიდან; იგი თბილისში 1829 წლის 26 მაისს ჩამოვიდა. მაშინ აქ ორსართულიანი სახლები, ჩაიხანები და სამიკიტნოები იყო ჩამწკრივებული. მან ერთ-ერთ მოჩუქურთმებულ, აივნიან სახლში დაიდო ბინა. მოხდა ისე, რომ იგი მაშინ პირველად შეხვდა გრიბოედოვს, მაგრამ ცოცხალს კი არა, არამედ მკვდარს, როცა მისი ცხედარი ალექსანდრე ჭავჭავაძის ბინაში დაასვენეს.

პუშკინი საქართველოში თვითნებურად იყო ჩამოსული, დეკაბრისტების მონახულება სურდა, რამაც იმპერატორი და რუსი

არისტოკრატია გაანანყენა. პოეტმა იმოგზაურა დარიალის ხეობაში, მოიხიბლა საქართველოს ბუმბერაზი მთებით, მისი ფერდობებით და ვაკეებით, სალოცავებით, სალოცავებით... ტფილისის ულამაზესი ქალწულებით, უღვაშებგანკეპილი ქართველი თავადებით, ორთაჭალის ბალებში გამართული ღვინის ადათ-წესებით, აბანოთუბნის გოგირდოვანი ცხელი წყლებით...

„პუშკინი ტფილისის ქუჩებმა გაიტაცეს,
ბაღში ქეიფია, თავადი თამადავს,
მძვინვარებს ქეიფი აზიურ ყაიდაზე,
აღექსანდრე პუშკინი! იცნობდეთ თავადო!“
(მუხრან მაჭავარიანი)

პუშკინმა საქართველოს მიუძღვნა ლექსები: „საქართველოს მთებზე“, „მონასტერი ყაზბეგზე“, „კავკასიონი“, „ზვავი“... ამ დროს „ტუსალი“ უკვე დანერგილი ჰქონდა:

„ჩვენ ვართ ფრინველები; გავშალოთ ფრთები,
ხომ ხედავ ღრუბლებში გამოჩნდნენ მთები,
გავფრინდეთ ზღვისკენ და ლაუფარდის ფერთან,
იქ, სად სეირნობს ქარი... ჩემთან ერთად...“

1822

(პნკარედი „იქ, სად სეირნობს ქარი... ჩემთან ერთად...“
თარგმნა იაკობ შაპიაშვილმა)

იმპერატორი ნიკოლოზ I თბილისში რომ ჩამოსულიყო, პუშკინით ორსართულიან ტრაქტირში კი არა, ალბათ სასტუმრო კავკაზში ან სასტუმრო პალასში მიუჩენდნენ ბინას...

ბედის ირონიით პუშკინმა თავისი მომავალი იწინასწარმეტყველა ლექსებში „ძეგლი“ და პოემაში „ევეგენი ონეგინი“. პოეტი თბილისიდან რომ გაემგზავრა, ორი წლის მერე დაქორწინდა უმშვენიერეს, მზეთუნახავ ნატალია გონჩაროვაზე. ჯვრისწერის დროს, ამალღების ტაძარში მოხდა უცნაური შემთხვევა: მამაოს ხელიდან გაუვარდა ჯვარი და სახარება, ჩაქრა სანთელი...

ნატალიას პეტერბურგში ბევრი თაყვანისმცემელი გაუჩნდა, მათ შორის იმპერატორი ნიკოლოზ I და კავალერ გვარდიის პორუჩიკი ბარონი ჟორჟ დანტესი – პუშკინის ქვისლი. ნატალიას უყვარდა, იტაცებდა მაღალი საზოგადოება, საიმპერატორო წვეულებები, ბალ-მასკარადები, სადაც იმპერატორიც და ბარონიც ერთმანეთს ექიშპებოდნენ რომ, როგორმე პუშკინის ცოლის გვერდით დამსხდარიყვნენ... (1)

აგორდა ჭორები, ჭორები, ჭორები... 1837 წელი... დუელი დანტესთან... ამალლების ტაძარი... მამაოს ხელიდან გაუვარდა ჯვარი და სახარება, ჩაქრა სანთელი...

საბჭოთა რეჟიმისათვის არასასურველი მწერლების სია სტალინის კრემლში კაბინეტში რომ შეუტანეს, მან პუშკინის გვარი გადახაზა და მეხლისს მკაცრად უბრძანა აღარ გაბედოთ პუშკინი შავ სიაში შეიყვანოთ, დაანებეთ პუშკინს თავი.

„ძეგლი ავიგე ხელთუქმნელი,
ხალხური პოეზია ვერ მივა მასთან,
ამბოხებული სული მიფრინავს მაღლა,
სულ მაღლა... ალექსანდრიის სვეტთან.“
თარგმნა იაკობ პაპიაშვილმა

(1) ავტორის შენიშვნა: 1999 წელს, პუშკინის იუბილესთან დაკავშირებით, ამალლების ტაძრიდან 200 მეტრში მდებარე სკვერში გაიხსნა შადრევანი-როტონდა „ალექსანდრე და ნატალია“.

4

ამირანმა პუშკინის ქუჩის დაღმართს გახედა, ეს დაღმართი გმირთა მოედანზე ჩადიოდა, ერთ მხარეს ზოოპარკი ფუნქციონირებდა, მეორე მხარეს ცირკი, მარცხნივ, ზემოთ საქართველოს ტელევიზიის შენობა იყო, ხოლო უფრო ზემოთ საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტი, რომლის პირდაპირ კი სპორტის სასახლე, აგებული ისეთი ორიგინალური არქიტექტუ-

რით, როგორც ქუთაისის დრამატული თეატრი, აქ პროსპექტი ორად იყოფოდა, ერთი მიდიოდა საბურთალოსკენ, ვაჟა ფშაველას პროსპექტისკენ, მეორე კი – ვაკეში.

ამირანი პუშკინის ქუჩის დასაწყისში, სახინკლე-საქაბაბესთან იდგა, უცდიდა ვიდრე ტრანსპორტი მოძრაობას შეწყვეტდა და როცა შუქნიშანმა მწვანე შუქი აანთო, მან ქუჩა გადაჭრა და რუსთაველის პროსპექტზე გავიდა და მალე ლალიძის წყლებთან აღმოჩნდა. აქედან მისი სამსახურის შენობა ახლოს იყო, ვარაზის ხევის დასაწყისში, საქართველოს სახელმწიფო უნივერსიტეტის სიახლოვეს. ამირანმა გადაწყვიტა ლალიძის წყლების გვერდზე არსებულ კაფეში ესაუზმა, თავისუფალი მაგიდა შეარჩია და ოფიციანტის მოლოდინში სკამზე ჩამოჯდა.

კაფის შემინულ სივრცეში ამომავალი მზის სხივები ციმციმებდა. საოცარი იყო ეს თბილისის დილა. ვერავინ ვერ დაემალემა ამ უჩვეულო თბილისის დილას. ზიხარ კაფეში და სულ გახსოვს რაც თბილისის ირგვლივაა: სახურავებს უყურებ და გარშემო შემორკალურ ქედებზე ფიქრობ, და ცხოვრებაც გრძელდება, იცი რომ თბილისში ხარ, ამ ათასხუთასი წლის ქალაქში, რუსთაველის პროსპექტზე, ხოლო კაფის ვიტრინებს იქით სახურავებია, რომლის მალლა, ცაში ფუნიკულიორის ვაგონები დასრიალებენ; კარუსელების და ეკლესიების ღვთიურად მრეკავი ზარების ხმაში ისე მინიერი აღარ გგონია თავი, როგორც ვთქვათ სოფელში რთველის დროს, ვენახში ვაზი ლამის ფეხებში რომ გედება. უყვარდა დილა ამირანს, თბილისის დილა. უყვარდა მალალი სახლების ჩრდილში განაბული ვინრო შუკების სიგრილე დილით. უყვარდა ქარი, როცა იგი ძველი ქუჩაბანდების დაგრეხილი სახურავებიდან ჩამოეხეტებოდა – ეს მთანმინდის დილის სალამი ვახტანგ გორგასლის ხმლის ელვარებას რომ მოგაგონებს, მგლისთავიანი კაცის ხმლის ელვარებას.

თბილისის დილა, მზე დასთამაშებს კოშკებს და გუმბათებს, დასთამაშებს სიონის ტაძრის გუმბათს, ელამუნება დროსაგან

გამუქებულ ჩუქურთმებს, ეფერება მტკვრის მარჯვენა დაბალ ნაპირს, სიონის საპატრიარქო ტაძრის კარიბჭეს, მის გალავანს, ღვთისმშობლის მიძინების ორ სარკმელს, იერუსალიმში წმინდა მთაზე ღვთის მიერ წარმოთქმულ სიტყვას მზიანს რომ ნიშნავს.

ეკლესიაში ღვთის მსახურება მიმდინარეობს. წირვა-ლოცვის მოსასმენად შორს წასვლა არ არის საჭირო, ახლო-მახლო კიდევ რამდენიმე ტაძარი და ეკლესია, მეტეხისა და ანჩისხატის ტაძრები, სამების ეკლესია, მისი კარიბჭე, კარის წმინდა გიორგის ეკლესია, რომელთაც მთანმინდიდან მამადავითის ეკლესია გადმოსცქერის... ხოლო ძველი თბილისის ამ წმინდა ალაგს, კლდოვანი მთის წვერიდან ლოცვა-კურთხევას უგზავნის მტკვრისა და არაგვის შესართავთან აგებული ჯვრის მონასტერი, ჯაჭვის საყდარი. სიამოვნებით და სიყვარულით მდუმარენი მიმოდინ ამ ეკლესიებში ადამიანები, სუნთქავენ საკმევლის და გამდნარი სანთლის, ღვთიურ სურნელებას, ისმენენ მონოტონურ დუდუნს, დიალოგს მღვდელსა და მოხუც ქალებს შორის, ქედს რომ იმდაბლებენ მამაოს წინაშე რათა ამაღლდნენ და ეკლესიის წმინდა ქვით მოპირკეთებულ იატაკზე იჩოქებენ. ახალგაზრდა ქალები შიფონის და კრებდიშინის მოხატული თავსაფრებით რომ შეუბურავთ სახე, ბუტბუტით იხრიან ქედს საკურთხეველის წინ... ხოლო ამ ღვთაებრივ მორჩილებაში კი ჟღერს სკოლის კედლებში შეძენილი ცოდნა უკვდავი ქართულენოვანი პოეზიისა: რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“, ბარათაშვილის „შემოღამება მთანმინდაზე“, ილია ჭავჭავაძის „სანთელ-საკმეველი“, აკაკის „სულიკო“, ვაჟას „მთიდან ყვირილი ხარისა“, გალაკტიონის „მთანმინდის მთვარე“...

„თუ ყველაფერი არის სიზმარი,
თუ ბინდისფერი არის ყოველი,
მაშინ რატომ დგას დღეს მცხეთის ჯვარი,
რატომ დგას ისევ სვეტიცხოველი?
რატომ ელვარებს უძველეს ქვაში

სამთავრო სვეტი მცირე და დიდი
ან ზედ ქალაქთან შეგუბულ მტკვარში
რატომ ჩანს ისევ პომპეის ხიდი?

.....

არა, არ წაგყვეს, არ წაგყვეს ჯავრი, -
თუ ბინდისფერი არის ყოველი,
რატომ დგას, რატომ დღეს მცხეთის ჯვარი,
რატომ დგას ისევ სვეტიცხოველი!“
(„მცხეთა“ ირაკლი აბაშიძე)

ხატოვანი ისტორია ამირანის ქართული მსოფლმხედველობით

საქართველოს მართმადიდებლური ეკლესიის მთავარი სა-
პატრიარქო საკათედრო ტაძრის აგების ისტორია ასეთია: გად-
მოცემის თანახმად ქრისტეს კვართი წილად ხვდა მცხეთელ ებ-
რაელს ელიოზს, რომელმაც კვართი მცხეთაში ჩამოიტანა. მან
ეს კვართი გადასცა თავის დას სიდონიას, ქალი ცხარე ცრემ-
ლებით დასტიროდა კვართს, ემთხვია და ტირილით აღმოხდა
სული. ელიოზმა წმინდა სიდონია კვართითურთ დაკრძალა იმ
ადგილზე სადაც დღეს სვეტიცხოვლის ტაძარია აგებული. საფ-
ლაზე ამოსულა „ხენი იგი კვიპაროზნი“ – ლიბანის კედარი ან
ნაძვი. მას შემდეგ რაც მეფე მირიანმა იწამა ქრისტე, ეკლესიის
ასაგებად მოჭრეს ეს ხე, მაგრამ ერთი სვეტი ვერ აღმართეს,
თუმცა საქართველოს განმანათლებელმა წმინდა ნინო კაპადო-
კიელმა როგორც ამას „ქართლის ცხოვრება“ და „მოქცევაი
ქართლისაი“ გადმოგვცემს მთელი ღამე ლოცვაში გაატარა და
სვეტი ქრისტეს კურთხევით აღიმართა. მოგვიანებით ვახტანგ
გორგასალმა (ნიშნავს მგლისთავას) ამ ადგილზე ააშენა ეკლე-
სია და უწოდა სვეტიცხოველი, თუმცა გორგასლისეულ ბაზი-
ლიკას ჩვენამდე არ მოუღწევია.

დღევანდელი სვეტიცხოველი XI საუკუნის ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლია, ერთ-ერთი ოთხ დიდ კათედრალთაგან (ოშკი, ბაგრატი, ალავერდი).

წარწერა სვეტიცხოვლის კედელზე:

„ადიდეს ღმერთმან ქრისტეს მიერ მელქისედეკ ქართლისა კათალიკოსი. ამენ. ალაშენა ესე წმიდაი ეკლესიაი ხელითა გლახაკისა მონისა მათისა არსუკისძისაითაო. ღმერთმან განუსვენე სულსა მისსა“.

ეკლესია, ეკლესია, ეკლესია!..

რატომ დადიან ადამიანები ეკლესიაში?

ეს კითხვა ამირანს ჯერ კიდევ სკოლაში სწავლის პერიოდში დაებადა. ქართული ლიტერატურა და ისტორია მას ყველა საგანზე მეტად უყვარდა. გულმოდგინედ ეცნობოდა ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლებს, იტაცებდა ქართული ეკლესიების და მონასტრების არქიტექტურული მრავალსახეობა და მიუხედავად იმისა რომ საბჭოთა იდეოლოგია მაინცდამაინც არ წყალობდა რელიგიას, ინსტიტუტში სწავლის პერიოდში შეძლებისდაგვარად შეივლიდა ხოლმე ეკლესიაში და ამ წმინდა ადგილის ანთებული კელაპტრების სურნელით გაჟღენთილი ჰაერით დამტკბარი გარდასული საუკუნეების სიმაღლიდან მართლმადიდებლური და კათოლიკური ეკლესიის დანიშნულებას აანალიზებდა.

ადამიანი მღვდლის ანაფორის მიღმა ეძებს ღვთისმოსაობას, მომავლის რწმენას, სურს იწამოს რომ ხსნა მხოლოდ ხელის ჩაქნევაში, გაქცევასა და მარტოობაში არ არის, ილიას „განდევილი“ არ არის ერთადერთი გზა ეშმაკის მახისა და ცდუნებისაგან თავის დასაღწევად. საიქიოსთვის ამ სააქაოს დათმობა და განშორება სულის წაწყმედის ტოლფასია მხოლოდ. მარტოსულ კაცს უსუსურად მიაჩნია თავი, უნდა საყრდენი მონახოს, რადგან საკუთარი თავისა ეშინია, არ უნდა მკვლელთა ბანდასთან აღმოჩნდეს დაკავშირებული, ამიტომ აქვს ანაფორის იმედი, ეკლესიის იმედი...

როგორც დედა უსიტყვოდ და დაულალავად ემსახურება თავის საყვარელ პირმშოს, ასე მაღლიერებით სავსე მორჩილი უჩუმრად და სიხარულით ემსახურება იესოს მცნებას. ეკლესია ქრისტიანული სიყვარულის სკოლაა! კაცთმოყვარე ღმერთი ადამიანს არ ტოვებს თავისი ზრუნვისა და მფარველობის გარეშე. დედა ეკლესიის კარები ყველასათვის ღიაა. ადამიანი მუდამ ჭეშმარიტების ძიებაშია: „სცენა გეთსიმანიის ბაღში საიდუმლოებით არის მოცული. იესოს ბრძანება იუდასადმი: „რასაც აკეთებ, გააკეთე ჩქარა“ (იოანე, 13, 27) ორაზროვანი არ არის და მიუთითებს მესიის მტკიცე გადანყვეტილებას თვითშენიშვნაზე. იუდა თორმეტ მოციქულთაგან ერთადერთია, რომელიც იუდას ოლქიდან არის წარმოშობით, დანარჩენი თერთმეტი მოციქული გალილეიდან არიან. იუდა იყო ის ერთადერთი მოწაფე, ვისაც იესომ გაუხსნა „ცათა სასუფევლის საიდუმლო“ (ესქატოლოგიური ტერმინია, ეხება იმ სამეფოს, რომელსაც მაცხოვარი დაამყარებს ცისქვეშეთში მეორედ მოსვლის დროს; ალბათ, მაშინ ჯვარი მოსპობს სვასტიკას). თორმეტ მოციქულთა შორის, იესო მხოლოდ იუდას ესაუბრებოდა განმარტოებით, და ერთხელ იუდამ მას შეჰბედა: „მე ვიცი ვინ ხარ შენ და საიდან მოხვედი“ (ეს ნაწყვეტი ამოღებულია ნაშრომიდან „ჭეშმარიტების ძიებაში“, იხილეთ, „მწერლის გაზეთი“, 2022, N4, გვ. 14).

სვეტები, სვეტები, სვეტები... აღორძინების ხანა – ბოტიჩელი, როსელი, პერუჯინო, მიქელანჯელო, რაფაელი – როცა ეკლესიაში ხარ უნებურად იგონებ კაცი ამ ტიტანებს, სიქსტეს კაპელა... რომის პაპის ეს სამყოფელი აშენებულია 1473 – 1481 წლებში პაპის სიქსტეს IV-ს დაკვეთით, რომლის კედლების და ჭერის მოხატულობა შესრულებულია ზემოაღნიშნული ჯადოქარი ტიტანების მიერ. ეს არის რენესანსის ეპოქა. ბრწყინვალე არის მათ მიერ შექმნილი ქმნილებათა სვეტები, ისინი მაღალი რენესანსის წარმომადგენლები არიან, მათ სურათებში გადმოცემულია ადამიანთა ხასიათის მრავალფეროვანი თვისებები, ჰუმან-

ნიზმის მაღალი იდეები, მათი ფრესკები ამაღლებულია და მიწიერი, ახასიათებთ უბრალოება, შინაგანი კეთილშობილება, ყველაფერი ექვემდებარება კანონზომიერებას, მაგრამ რენესანსის დროის მიმდინარე ისტორიული პროცესები ადამიანურ არსში სიცივის, ძრწოლების ჩამსახველია, გეჩვენება რომ მათი შედეგები ბრწყინვალეა მაგრამ ცივია, განსაცვიფრებელია იატაკის ორნამენტები, თუმცა ისინიც ცივია, ბრწყინვალე და ცივია კედლებისა და ქერის მოხატულობა... აქ იღებდნენ იმპერატორები მირონცხებას და ამ მირონცხებას სააზატო სიმღერად მიიჩნევდნენ, თავისუფალი მოქმედების უფლებად მიიჩნევდნენ, ძარცვა-გლეჯის უფლებად მიიჩნევდნენ, ტახტს ნაძარცვი ოქროთი ინარჩუნებდნენ, ხოლო ბრძოლების მერე გაქეპილი ბალახი და ბრძოლის ველზე მიმოფანტული უძრავად მწოლარე მეომრების გვამები რჩებოდა. რას აკეთებდა ამ დროს კათოლიკური ეკლესია? რატომ აქციეს კონსტანტინოპოლი და წმინდა აია სოფიას ტაძარი მეჩეთად? რატომ ვერ ამჩნევდნენ ქრისტეს და წმინდა მარიამის ღვთისმსახურნი, ვინ იყვნენ გამონყობილნი წითელ წამოსასხამებსა და ფრაკებში, ოქრომკერდით შემკულ მუნდირებში? ნუთუ ხელოვნება იყო მათი ნუგეში? ერთი რელიგიის მიერ მეორე რელიგიის კუთვნილი მინების, ეკლესიების და ტაძრების მიტაცება, იავარყოფა და გარდაქმნა-რეკონსტრუირება ძალმომრეობა და კუნთების თამაშია დამპყრობელისა.

„თვითონ მეფენიც, უძლეველნი, რომელთ უმაღლეს ამაო სოფლად არღა არის სხვა რამ დიდება, შფოთვენ და დრტვინვენ და იტყვიან: „როდის იქნება, ის სამეფოცა ჩვენი იყოს?“ და აღიძვრიან იმავ მიწისთვის, რაც დღეს თუ ხვალ თვითვე არიან!..“

(ბარათაშვილი, „ფიქრნი მტკვრის პირას,“)

ოშკი, იშხანი, ხახული, ბანა, პარხალი, ოთხთა ეკლესია, შატბერდი, ტბეთი...

მართმადიდებლური ქართული ტაძრები. დღეს ისინი იმ ტე-

რიტორიაზე მდებარეობენ, რომელიც საქართველოს ძუძუს მოს-
ტაცეს, ნაართვეს და ზოგიერთი მეჩეთად აქციეს. ერთ დროს ამ
ტაძრებში ქრისტეს გამოსახულება ჩანდა, საკურთხეველებთან
საქმიანად ფუსფუსებდნენ მღვდლები, წირავდნენ, ლოცვანს
კითხულობდნენ, ღვთის მიმართ მონინებით იყვნენ აღვსილნი.

„არსაიდან ხმა, არსით ძახილი!..

მშობელი შობილს არრას მეტყოდა,

ზოგჯერ კი ტანჯვით ამოძახილი

ქართველის ძილშია კვნესა ისმოდა!..“

„ელეგია“ 1859-სა წელს, 4-სა ივნისს

წმინდა ილია მართალი

ს. პეტერბურგი

5

...ამირანის მაგიდასთან უცნობი მამაკაცი ჩამოჯდა. ამი-
რანმა ოფიციატის მიერ ახლად მოტანილი „კოფე“, ცხელი ორ-
თქლი რომ ასდიოდა, ტუჩებთან მიიტანა და ვიდრე მოწრუპავ-
და, უცნობს ღიმილით ჰკითხა:

- გხიბლავთ თბილისის დილა, მეგობარო?

უცნობი, რომელიც საუზმეს ელოდებოდა, სკამზე შეირხა,
მკლავები გაშალა და გულმხურვალედ წამოიძახა:

- თბილისის დილა ვის არ მოხიბლავს!.. თუნდ მზე იყოს,
თუნდ ქარი, თუნდ წვიმა, თუნდ თოვლი... თბილისის დილა მუ-
დამ ანდამატივით მომხიბვლელია.

- ჰო, რა თქმა უნდა, – მიუგო ამირანმა.

კაფის ვიტრინებს მიღმა კი ენით აუნერელი სიმშვენიერით
კოპწნაობდა თბილისი, რუსთაველის პროსპექტი, ქუჩებში ხეე-
ბი შარიშურობდნენ, მზის სხივები დასციმციმებდა ამ თვალ-
წარმტაცი, მრავალსაუკუნოვან ქარცეცხლში გამოვლილ ქა-
ლაქში გაზრდილ მცენარეების ფოთლებს.

...მათი მაგიდის სიახლოვეს, თავისუფალ მაგიდასთან, რამდენიმე ქალიშვილი ჩამოჯდა, დაბალ ხმაზე საუბრობდნენ და ხანდახან წაიხითხითებდნენ...

თვალთმაქცობენ, გაიფიქრა ამირანმა, ისეთი გამოხედვა აქვთ თითქოს ბუზს არ აიფრენენ სახესთან, სინამდვილეში კი ღმერთმა იცის რა ფიქრები უტრიალებთ თავში ჯაზით და გამოჩენილი, გაფეტიშებული მომღერლების თავყვანისმცემელ ამ ახუნტრუცებულ გოგონებს.

...

ამირანი კაფედან გამოვიდა და ათიოდე წუთის შემდეგ საქნახშირის კომბინატის შენობასთან მივიდა, ლიფტით მესამე სართულზე ავიდა, თავისი სამუშაო ოთახის კარი შეაღო და იქ მყოფ თანამშრომელს მიესალმა.

- დილა მშვიდობის, ვახტანგ.

- გაგიმარჯოს, - სალაში დაუბრუნა ვახტანგმა და ამირანს, რომელიც უკვე სამუშაო მაგიდასთან იჯდა, ჰკითხა:

- როგორ გუნებაზე ხარ ამ დღით?

- უჰ, - ვერ დამალა დილანდელი განცდილი სიამოვნება ამირანმა, - შენ წარმოიდგინე ასეთი შესანიშნავი გუნება-განწყობილებით კარგახანია არ მოვსულვარ სამსახურში.

- ალბათ, ვინმე ლამაზი ნაცნობი ქალი შეგხვდა ქუჩაში და ამიტომ დადექი კარგ ხასიათზე.

- არა, არა, რას ამბობ, ქალი აქ არაფერ შუაშია, უბრალოდ ლესელიძის აღმართი რომ ამოვიარე თბილისი ჩემს თვალწინ თავისი სიმშვენიერით კოპნიაობდა. იცი, ასეთი განცდა ჩემთვის ახალი არ არი.

- ჰო, მესმის, - მიუგო ვახტანგმა, - ჩემთვისაც ნატვრისთვალევით ძვირფასია თბილისი და დასატოვებლად არ მემეტება.

პაუზა ჩამოვარდა.

ამირანი ვერ მიხვდა რატომ უნდა დაეტოვებინა ვახტანგს თბილისი და სხვათა შორის ჩაილაპარაკა:

- თბილისის დატოვებას არავის ვუბრუნებ.
ვახტანგმა სამუშაო მაგიდაზე გაშლილ ქაღალდებს თვალი მოაცილა და მზერა ამირანს მიაპყრო.

- ძლიან გიყვარს თბილისი?
- არ მესმის რას მეკითხები.

ვახტანგი არ მოეშვა:

- თბილისის გარდა რომელ ქალაქში იცხოვრებდი?
ამირანს გაუკვირდა ეს შეკითხვა და თანამშრომელს მკვახედ მიუგო:

- რას გადამეკიდე ამ დილაუთენია, მიხედუ შენ საქმეს, მე თუ მკითხავ თბილისს არასოდეს დავტოვებ.

ვახტანგი, როგორც ჩანდა, არ ფიქრობდა საუბრის შეწყვეტას.

- საქართველო არც თუ ისე პატარა ქვეყანაა, – თქვა და ჩამოთვალა:

ქართლ-კახეთი, იმერეთი, აფხაზეთი, აჭარა, გურია, სამეგრელო, სვანეთი, რაჭა-ლეჩხუმი... თბილისის გარდა მშვენიერი ქალაქები გვაქვს: ქუთაისი, ბათუმი, სოხუმი, ქობულეთი, ოჩამჩირე, სამტრედია, ფოთი, თელავი, გორი... შესანიშნავი ქალაქებია, შენ მაინც რომელს ამოირჩევდი საცხოვრებლად? – ჰკითხა ვახტანგმა ამირანს და გამომცდელად შეხედა.

- კი, დიახ, შენ მართალი ხარ, არცთუ პატარაა საქართველო; არის ასეთი გამოთქმა: საქართველოს მთები ვაკედ რომ იქცეს რუსეთზე დიდი გამოვაო... კი ნამდვილად მართალი ხარ, ჩვენთან საქართველოში მართლაც მშვენიერი, შესანიშნავი ქალაქები არის, მაგრამ, იცი, ორპირ მეგობრისაგან გაყიდული იეთიმ გურჯი „პოლმის“ ციხიდან რომ განთავისუფლდა და თბილისში დაბრუნდა, დაჩოქილმა ასე იმღერა:

„გამარჯობა, ჩემო თბილის ქალაქო,
დაკარგული შენი შვილი მოვედი,

საქართველოს მინა-წყალო, ალაგო,
თორმეტი წლის გატანჯული მოვედი“.

- სალოლ, ამირან! ამატირე, ცრემლი მომადგა თვალში. გა-
ვაგრძელებ ამ სიმღერას:

„მთაო წმინდავ, მამა დავითისაო,
შენ, დარაჯო ქალაქ თბილისისაო,
წმინდა მინავ, უკვდავ მწერლებისაო,
მათ საფლავზე სალოცავად მოვედი“.

- სალოლ შენც, ვახტანგ! – მიუგო ამირანმა.

- და მაინც, შენ არ მიპასუხე საქართველოს რომელ ქალაქ-
ში იცხოვრებდი თბილისის გარდა.

- მე უკვე გითხარი, არც ერთ ქალაქში.

- თუ ასეა, ვაკის პარკთან ჩვენი კომბინატის ცხრა სართუ-
ლიანი სახლი რომ შენდება, რომელშიც შენი ოროთახიანი ბი-
ნაც არის, უნდა დაემშვიდობო.

- რაო, რა შუაშია აქ ჩვენი კომბინატის ცხრა სართულიანი
სახლი, რა შუაშია ჩემი ოროთახიანი ბინა? – იკითხა გაკვირვე-
ბულმა ამირანმა.

- იმ შუაშია, რომ ჩვენი კომბინატის ადგილ-სამყოფელი
დღეის ამას იქით ქუთაისში იქნება.

- რაო?

- კი, ასეა, ცენტრალური კომიტეტის დადგენილებაა. ქუთა-
ისში გადავდივართ. შევარდნაძემ მოაწერა ხელი. ვინც არ წავა
სამუშაოდ ქუთაისში, მშენებარე ცხრა სართულიან სახლში ბი-
ნას ვერ მიიღებს.

- შევარდნაძე ხომ მოსკოვში გადაჰყავთ.

- კი, მაგრამ ეს საკითხი ჯერ გადაწყვეტილი მთლად არ
არის. შევარდნაძე კიდევ რომ გადაიყვანონ მოსკოვში პატიამ-
ვილი მის დადგენილებას ვერ შეცვლის.

- ვინ გითხრა ჩვენი კომბინატი ქუთაისში რომ უნდა გადა-
ვიდეს?

- დილით, რომ მოვედი ვარდიშვილი შემომხვდა, ჰოდა, იმან მითხრა, რაც ვეკუამაც დაადასტურა... ორივენი კომბინატის უფროსის მოადგილეები არიან, ყველაფერი იცინან.

- ცხრა სართულიან ბინაზე რა თქვეს?

- ვინც ნავა ქუთაისში სამუშაოდ მხოლოდ ისინი მიიღებენ ბინას.

ამირანი ჩაფიქრდა, ვახტანგს შეხედა და უთხრა:

- ვერა ხარ კარგი მახარობელი... თუ იცი ღვინჯილია მოსულია სამსახურში?

- ღვინჯილია უკვე არ არის ჩვენი მინისტრი, იგი მინისტრთა საბჭოს აპარატში გადაიყვანეს. ახალი მინისტრი დაგვინიშნეს. „იუჟკუზბასუგოლის“ ტრესტის მმართველის მოადგილეს ნიშნავენ. მისი სახელი – ედიშერი, გვარი – დარახველიძე.

ამირანი ჩაფიქრდა და მცირე ხნის მერე თანამშრომელს ჰკითხა:

- შენ რას აპირებ?

- რა უნდა ვქნა, ცოლი მყავს, შვილები... ვაკეში ოთხოთახიან ბინას ვერ დავკარგავ... უნდა წავიდე ქუთაისში სამუშაოდ. თბილისამდე ქუთაისი იყო საქართველოს დედაქალაქი. „სავარდო და სამაისო ქუთაისი“, ხომ გაგიგონია, აქეთ ბაგრატი, იქით გელათი, თამარ მეფის დასასვენებელი ადგილი, რეზიდენცია გეგუთის სასახლე, არ მოგენატრა? – თქვა ვახტანგმა და წაიღილინა:

„დე, რიონმა ნება-ნება

იდუდუნოს ზვირთებად.

დამიკარგა მოსვენება

ტალღებმა და კვირტებმა,

აქ ყოველი გათენება

სულ სიყვარულს მპირდება.“

(„ქუთაისი“, დავით კვიციანი)

- ჰო, - თქვა ამირანმა, - როგორც ჩანს მომიწევს ქუთაისში სამუშაოდ გადასვლა. ვაკეში ოროთახიან ბინას ვერ დავკარგავ. სიმართლეს გეტყვი, ძნელია მართო ცხოვრება, სახლში ხმის გამცემი როცა არა გყავს, ვინ იცის, რა მიდის, რა მოდის, მინდა ოჯახის შექმნა, შეიძლება მოვნახო შესაფერისი ქალი, დავცოლშვილდები. აი, ამიტომ ვაკეში ოროთახიანი ბინის შენარჩუნება ჩემთვის აუცილებელია. ნავალ სამუშაოდ ქუთაისში, - დაასრულა ამირანმა.

6

ამირანის და ვახტანგის ამ საუბრიდან ორი კვირის გასვლის მერე კომბინატ საქნახშირის ახალი უფროსი ედიშერ დარახველიძე რუსეთიდან საქართველოში ჩამოფრინდა. მინისტრმა კომბინატის თანამშრომლების გაცნობის მერე გადაწყვიტა, რომ საერთო კრება ჩაეტარებინა. საკონფერენციო დარბაზში მუშა-მოსამსახურებმა ადგილები დაიკავეს. სიტყვა მოხსენებისათვის ედიშერ დარახველიძემ ითხოვა. იგი ტრიბუნაზე ავიდა, საქალაქიდან მოხსენებისათვის მომზადებული ტექსტი ამოიღო. მომხსენებლის უკან კედელზე ეკიდა ბრეჟნევის დიდი პორტრეტი.

- ამხანაგებო, - თქვა მომხსენებელმა, - ვიდრე ძირითად საკითხზე გადავალ, მინდა ზოგადად, პოლიტინფორმაციის სახით, მოგახსენოთ ჩვენი პარტიის გენერალური მდივნის ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევის დიდი დამსახურების შესახებ საბჭოთა კავშირის ხალხის წინაშე. მე ვთხოვ ყველა ჩემს მოადგილეს და ყველა განყოფილების უფროსს, ყოველ დილით თავიანთ კაბინეტებში ჩაატარონ პოლიტინფორმაციები იმის შესახებ რომ ახლახანს გამოვიდა ჩვენი დიდი ბელადის ლეონიდ ილიას ძის სამი წიგნი: „მცირე მიწა“, „აღორძინება“ და „ცელინა“ (ბრეჟნევის ეს წიგნები საბჭოთა კავშირში ყოველწლიურად მრავალმილიონიანი ტირაჟებით გამოდიოდა. 1987 წელს ეს წიგნები მაკულა-

ტურაში გაუშვეს – ავტორი). მიიღეთ მხედველობაში, რომ სამივე წიგნი ღრმად არის შესასწავლი. მე აქ მოკლედ შევეხები „მცირე მიწას“: 1943 წლის 4 თებერვალს მე-18 არმიის სახელოვანი საბჭოთა ქვეითი ჯარის ორას სამოცდათერთმეტმა ზღვის მგელმა დაიპყრო პლაცდარმი მცირე მიწა ცემესის ყურეში, თავდაცვა გრძელდებოდა 225 დღე, სექტემბერში საბჭოთა ჯარი გადავიდა იერიშზე და გაანთავისუფლა ქალაქი ნოვოროსისკი. ბრძოლებში მონაწილეობა მიიღო პირადად ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევი, რომელმაც ორმოცჯერ გადალახა ზღვა პლაცდარმამდე და სული ჩაუდგა წითელი არმიის გამარჯვებას. აი, ამ ბრძოლამ დაასამარა ფაშისტური გერმანია. ბერლინი დაეცა, რაიხსტაგის თავზე წითელი დროშა აფრიალდა. დიდება საბჭოთა ხალხის განმათავისუფლებელს ფაშისტური გერმანიის უღლისაგან ამხანაგ ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევს! გთხოვთ ფეხზე ადგომით მივესალმით და პატივი ვცეთ ამხანაგ ლეონიდ ილიას ძის დიდ დამსახურებას ჩვენი ქვეყნის წინაშე.

დარბაზში გაისმა ტაში.

– ამხანაგებო, – გააგრძელა მომხსენებელმა როცა დარბაზში სიჩუმემ დაისადგურა, – ჩვენ დღეს აქ შევიკრიბეთ იმისათვის რათა გაცნობოთ იმის შესახებ რომ ჩვენი სამინისტროს ადგილ სამყოფელი დღეის ამას იქით იქნება ქალაქი ქუთაისი. ქუთაისელები ამბობენ რომ ისინი საქართველოს მეორე დედაქალაქში ცხოვრობენ და ამ ნათქვამს თავისი საფუძველი აქვს.

– დიახ, ქუთაისი მსოფლიოს უძველეს ქალაქთა რიგს განეკუთნება. ძველი ბერძნული მითოლოგია და ისტორია ქუთაისს მინოსის ხანას აკუთვნებს (ძვ. წ. XVII – XV სს.). ვარაუდობენ, რომ მინოსი კრეტაზე და აიეტი ქუთაისში დამოყვრებული (სიძე – ცოლის ძმა) გვირგვინოსნები იყვნენ. ამ ეპოქას შეესატყვისება აპოლონიოს როდოსელის (ძვ. წ. 221-215 წლები) მონუმენტური ნაწარმოები „არგონავტიკა“, თუმცა უფრო ადრე ძვ. წ. 480-406 წლებში, შეიქმნა ევრიპიდეს დრამა „მედეა“. ევრიპიდე

ესქილესა და სოფოკლესთან ერთად ანტიკური ხანის უდიდეს ტრაგიკოსთა რიგში დგას.

ანტიკური ეპოქიდან დაწყებული და ფეოდალური ხანის მმართველობის დროს, ქუთაისი მტკიცედ ინარჩუნებდა დასავლეთ საქართველოს პირველი ქალაქის მდგომარეობას (კოლხეთი, ეგრისი, ლაზეთი). შემდგომ კი ქუთაისი ეგრისისა (სამეგრელო) და აფხაზეთის გაერთიანებული სამეფოს (VIII ს.) დედაქალაქია.

ამხანაგებო, ქუთაისის ისტორიულ წარსულზე საუბარი შორს წაგვიყვანს, მით უმეტეს, რომ დღევანდელი მდებარეობა და მისი წარსულითაც ამაყობს ამ უძველესი პოლისის მოსახლეობა. ქუთაისი ინდუსტრიის მშენებელი ქალაქია ბრძანა გალაკტიონმა და ჩვენ ქართველი მეშახტეები ვალდებული ვართ უფრო მეტად გავაღრმავოთ და გავაძლიეროთ ეს ინდუსტრია. აქედან გამომდინარე ჩვენი სამინისტროს გადასვლა ქუთაისში იმითაც არის გამართლებული, რომ მანძილი ტყვარჩელამდე და აკარმარამდე ორჯერ მცირდება, რაც საშუალებას მოგვცემს სამსახურებრივი კონტაქტები მეშახტეებთან უფრო მოქნილი და ეფექტური გავხადოთ. რაც შეეხება ტყიბულს, მხატვრულად რომ ვთქვათ ქუთაისიდან ტყიბულამდე ორი ფეხის ნაბიჯია, მაგრამ ტყვარჩელამდე და აკარმარამდე თბილისიდან სამასი კილომეტრია, ხოლო ქუთაისიდან მანძილი ორჯერ მცირდება. როგორც ამხანაგმა ბრეჟნევმა ბრძანა კადრები წყვეტენ ყველაფერს...

- ტყუილია, - გაისმა ხმა დარბაზიდან, - ეს ამხანაგ სტალინის ფრაზაა.

- ვინ თქვა ეს? - მკაცრად იკითხა დარბაზიდან.

სიჩუმე დარბაზში.

- კარგით, არ აქვს მნიშვნელობა ვინც ეს თქვა, - შემრიგებლური კილოთი თქვა მომხსენებელმა, - მაშ ასე, ჩვენი მიზანია შახტებთან ურთიერთობა პრაქტიკულად უფრო მოქნილი და ეფექტური გავხადოთ, ხოლო კადრები, - აქ მომხსენებელმა პა-

უზა გააკეთა და დარბაზში მსხდომ მსმენელებს გადახედა, – ხოლო კადრები ქუთაისის და საერთოდ იმერეთის სინამდვილეში მოვიძიოთ, ვინაიდან თბილისიდან ქუთაისში გადასვლაზე ბევრი ალბათ თავს შეიკავებს.

სიჩუმე დარბაზში.

- ამხანაგებო, გაითვალისწინეთ, რომ ისინი ვინც თბილისიდან ქუთაისში სამუშაოდ არ წავა, ჩვენი კომბინატის ვაკის პარკთან მშენებარე ცხრა სართულიან სახლში ბინას ვერ მიიღებენ. ამასთან დაკავშირებით, ვთხოვ განყოფილების უფროსებს წარმომიდგინონ სია თუ ვინ მიდის სამუშაოდ ქუთაისში. და კიდევ, ცნობისათვის: ქუთაისში საქნახშირის კომბინატის მისამართია: გრიშაშვილის ქუჩა, სამთო ტექნიკუმის ორსართულიანი შენობა. ეს შენობა ისტორიული ნაგებობაა, იქ ადრე წმ. ნინოს ქალთა სასწავლებელი ფუნქციონირებდა.

7

ქუთაისი

„თეთრი ვაზი ბროლის ყელით,
მოციცინობს გზნებით, ფრენით –
თეთრი ხიდი, თეთრი ქვებით,
ჩუქურთმებით, ჩუქურთმებით.
გალმა შაშვის სტვენა ისმის,
აქეთ ბულბულების კვნესა,
ადიდებულ ჰე-რიონის,
ემხით თვრება ხვამლი დღესა.“
(„ქუთაისი გაზაფხულზე“, იაკობ პაპიაშვილი)

საიდან იწყება ქუთაისი? ვინ როგორ უპასუხებს ამ კითხვას? ძნელი სათქმელია, რა თქმა უნდა. დრონი მეფობენ და არა მეფენი. ვინ იცის, ვის რა დრო გაახსენდება? მიდი, თუ ბიჭი ხარ და ეჩხუბე იმ ქუთაისელს როცა იტყვის ქუთაისი თეთრი ქვები-

დან იწყება..., ან იმ ქუთაისელს შეეკამათე, რომელიც ქუთაისის ბალის კიდეზე ანუ ქუთაისის ბულვარზე ანუ ქუთაისის გულვარდზეა შეყვარებული...

აგერ ვილაც გაიძახის მწვანეყვავილათ!.. სამეფო უბანო!.. ლადო მესხიშვილის სახელობის თეატრიო!..

მესხიშვილის თეატრი!

ვინ ააშენა ქუთაისის ეს უმშვენიერესი არქიტექტურული ძეგლი?

ყველაფერი ცნობილია: მშენებლობის დაწყების დრო, მიზეზი თუ რატომ შეჩერდა მშენებლობა, როდის განახლდა მშენებლობა, როდის დამთავრდა მშენებლობა...

„მკვეთრად ააშენა, ვინაც ააშენა და ცით დაამშვენა„,

ცნობილია ყველა საზოგადო მოღვაწე, ყველა რეჟისორი, ყველა მსახიობი ვისაც კი იმერეთის ამ კულტურის ცენტრის, ძეგლის, ასე ვთქვათ, მშენებლობასთან ჰქონდა შეხება... არ არის ცნობილი მხოლოდ პროექტის დამკვეთის პიროვნება და მშენებლობის დაფინანსების წყარო...

1951 წლის სექტემბერში, როცა სტალინი ქუთაისში იმყოფებოდა, ჯერ გრიგოლ ნარსიამ, ხოლო შემდეგ აკაკი მგელაძემ ქუთაისის მშრომელების სახელით უღრმესი მადლობა გადაუხადა დიდ ბელადს ასეთი ორიგინალური თეატრის აგებისათვის. მაშინ თეატრის წინ გადაშლილ მოედანს სტალინის მოედანი ერქვა, რომლის შუაგულში დიდი ბელადის ძეგლი იდგა მშვენიერი კვარცხლბეკით.

დღეს ქვაშავის და ხმელთაშუას რესტორნებიდან, ბიკენტიას საქაბაბედან და გოგისვანიძეების დუქნიდან გამოსული შეზარხოშებული ქუთაისელი დარდიმანდები თეატრისკენ კი არა ეშმაკებისკენ იყურებიან...

და განა მარტო მესხიშვილის თეატრის მშენებლობა არის დაკავშირებული სტალინის სახელთან? ფაბრიკა-ქარხნების ის კასკადი, რომლითაც ამაცობდა ქუთაისი საბჭოთა წლებში სტალინის შემოქმედებაა, სტალინის ნობათია ქუთაისისა და ქუთა-

ისელებისათვის. სხვაგვარად ვერ შეიქმნებოდა ისეთი სტრიქონები როგორცაა:

„ქუთაისი ქალაქია ინდუსტრიის მშენებელი,
წყალტუბო კი მხარე არის მისი დამამშვენებელი.“

ვილაცას სურს ეს სტრიქონები ბიკენტიას საქაბაბედან გამოსულ დარდიმანდს მიანეროს, მაგრამ „ააფრინე ალალიო, რაც არ არი, არ არიო“.

გალაკტიონი რევოლუციის მომღერალი პოეტი იყო:
„ნახტომს უდიდესს, უზარმაზარს, განსაცვიფრებელს, -
რევოლუციურს, ჯერ არ ნახულს, ჯერ არ გაგონილს,
ვაშა, ამ ახალ საქართველოს, ვაშა შენებას!“

(ციკლიდან „რევოლუციური საქართველო“)

ვინ არიან ისინი „ისტორიის ინტერპრეტატორები“, ყალბის მქმნელები, საიდან ჩამოფრინდნენ, რას მიეღვივან, საით მიდიან, რა უნდათ?... ნუთუ არ სურთ გაიხსენონ რას წარმოადგენდა ცარიზმის დროინდელი საქართველო? ნუთუ „აკაკის აკვანი“ არც ნაკითხული აქვთ და არც ნანახი? ნუთუ არ ახსოვთ რომ ქუთაისის გიმნაზიაში ქართულ ენას ძალის ენას ეძახდნენ, ქართული ენა აკრძალული იყო, რევოლუციამდე საქართველო როგორც სახელმწიფო არ არსებობდა, ქვეყანა დანანევერებული იყო გუბერნიებად, მიმდინარეობდა ქართველების გარუსება, რევოლუციამდე (1480 – 1915) ცარიზმის ქვეშ იგულისხმებოდა სახელმწიფო რეჟიმი რუსეთში, დამონებული ხალხი გმინავდა იმპერიის უღელ ქვეშ, ნუთუ აღარ გახსოვთ ალექსანდრე ყაზბეგის შემოქმედება? ქართული ენა მხოლოდ შინა სასაუბრო ენად იყო გადაქცეული, ძველი თბილისის ორთაჭალის ან კრწანისის ბალებში საქეიფოდ მისული ყარაჩოხელების და კინტოების ენად გამოიყენებოდა, სადაც სამწუხაროდ, ცნობილი აშუღების საიათნოვას, ბეჩანას, ჰაზირას, მელქოს ლექსებზე დაწერილი ბაიათები ისმოდა, თუმცა გრიგოლ ორბელიანის „მუხამ-

ბაზმა“ ეს თათრული ჰანგები მტკვრის მარჯვენა სანაპიროდან ტივით შორს, ძალიან შორს გარიყა:

„ორთაჭალის ბაღში მნახე, ვინა ვარ,
დარდიმანდის ლხინში მნახე, ვინა ვარ!
ჯამით ტოლუმბაში მნახე, ვინა ვარ!
აბა მუშტის კრივში მნახე, ვინა ვარ!“

(გრიგოლ ორბელიანი)

თბილისის გუბერნიის ფორმირება დამტკიცდა ნიკოლოზ 1-ის ბრძანებით 1846 წლის 14 დეკემბერს საქართველო-იმერეთის გუბერნიის დაშლის შედეგად. ცნობილია მეფისნაცვლის ინსტიტუტის არსებობა. ეს თანამდებობა შემოიღეს 1844-1845 წლებში, რეზიდენცია თბილისში იყო. დღეს მათი გვარები კარგად არის ცნობილი იმათთვის ვინც ცარიზმის დროინდელ ისტორიას მისტირიან: ვორონცოვი, მურავიოვი, ბარიატინსკი, დიდი მთავარი მიხეილ ნიკოლოზის ძე და ილარიონ ვორონცოვ დაშკოვი. ისინი აძლევდნენ განკარგულებას ყველა სახელმწიფოებრივ უწყებებში ქართული ენა აკრძალულიყო, „ვეფხისტყაოსანს“ წვავდნენ... რევოლუციამ იხსნა საქართველო გარუსებისგან, შეიქმნა საქართველოს სოციალისტური რესპუბლიკა, ქართული ენა სახელმწიფო ენად გამოცხადდა, მოსკოვში სვეტებიან დარბაზში, რუსთაველის პორტრეტი პირველ სვეტზე გაბრწყინდა.

„უცებ ღელვა და ყრუანტილი,
უცებ თვალეში ბედნიერი აღმასის წვეთი,
კავშირთა სახლში შემოვიდა დიდი ქართველი
და ტრიბუნასთან დაიკავა პირველი სვეტი!“

(1934, აგვისტო, მოსკოვი, მწერალთა პირველი ყრილობა, სვეტებიანო დარბაზი, ირაკლი აბაშიძე)

...ტროცკისტებს და კულაკებს რომ გაემარჯვათ საქართველო ისევ გუბერნიებად დაიშლებოდა, ისევ აიკრძალებოდა ქართული ენა, ისევ ცარიზმის ეპოქა დაბრუნდებოდა, მტკვრის მარჯვენა ნაპირზე ისევ თათარი აშუღლების ბაიათები აჟღერდე-

ბოდა, ისევ დაწვავდნენ „ვეფხისტყაოსანს“; ამიტომ უნდა გავიმეოროთ გალაკტიონის ეს შედევი:

„რევოლუციურს, ჯერ არ ნახულს, ჯერ არ გაგონილს,
ვაშა, ამ ახალ საქართველოს, ვაშა შენებას!“

ავტორი: 1978 წლის 14 აპრილს გამოქვეყნდა საქართველოს ახალი კონსტიტუციის პროექტი, რომლის მიხედვით სახელმწიფო ენის სტატუსი ეროვნულ ენასთან ერთად უნდა მინიჭებოდა რუსულ ენასაც. ვისაც უნახავს როგორ აწყდება ცუდ ამინდში გაცოფებული ზღვის ტალღები ნაპირს, ისე მიანყდა ზღვა ხალხი საქართველოს ცენტრალური კომიტეტის შენობას. მომიტიנגებს წინ მიუძღოდათ თბილისის უნივერსიტეტის სტუდენტები და ქართველი მწერლები. მათი აღშფოთებული ყიჟინა არე-მარეს აყრუებდა. მათ შორის იყვნენ ცნობილი ადამიანები, მეცნიერები, პროფესორები, აკადემიკოსები, დოცენტები...

იმ ღამეს საქართველოს ცკ-ის მთელი შემადგენლობა ფხიზლობდა. შევარდნაძე ტელეფონს არ შორდებოდა... განუწყვეტელივ წკრიალებდა ზარი ხან თბილისის ცკ-ში, ხან მოსკოვში, კრემლში... ნერვებდანყვეტილი შევარდნაძე, ალელვებული, მაგრამ შეძლებისდაგვარად ღმობიერი ხმით უხსნიდა ბრეჟნევის შექმნილ ვითარებას: Дорогой Леонид Ильич! Многотысячный митинг студентов не прекращается... На улице вышли сотни тысяч людей... Тбилиси парализован... Весь ЦК Грузии ждёт Вашего указания...

გამთენიისას მოვიდა კრემლის საბოლოო გადაწყვეტილება, საბჭოთა კავშირის ცკ-ამ უკან დაიხია, თბილისს ნება დართო საქართველოს კონსტიტუციაში 75-ე მუხლი არ მიეღოთ. შევარდნაძემ ცკ-ის ფანჯარა გამოაღო და ალელვებული ხმით მიმართა ხალხს, რომ მათი მოთხოვნა დაკმაყოფილდა, რომ საქართველოს სსრ სახელმწიფო ენად კონსტიტუციით კვლავ ქართული ენა დარჩა.

1978 წლის 14 აპრილს ედუარდ შევარდნაძის გააზრებულმა

მოქმედებამ, გააზრებულმა პოლიტიკამ ქართველი ახალგაზრდობა და ქართველი ხალხი სისხლისღვრისგან იხსნა.

ავტორი იმ მღელვარე დღეების მონაწილე იყო.

„ასე მგონია ყველაფერი მიცურავს სადღაც...“

თეთრი ღრუბლებიც, მთა-ველებიც ფრინავენ თითქოს; ამ დროს მომესმა სტიუარდესას ქართული სიტყვა:

„...ვეშვებით ლუდის აეროპორტში...“

ვიგრძენი დიდი სიხარული, ძალა და სიტბო.“

(„ბონგის ილუმინატორიდან“, 1995, ი. პაპიაშვილი)

8

ახლა ის დროა, როცა ამ უმშვენიერესი კულტურის ძეგლის წინ გადაშლილ მოედანზე არავითარი ძეგლი არ დგას – მოედანი გადახსნულია და თეთრი, წითელი ვარდებით, ყაყაჩოებით, იებით, შროშანებით და ათასფერადი ყვავილებით არის გადაბარდნილი. თეატრთან და ბალისკიდეზე ქუთაისელები მიდი-მოდიან და ამ არაჩვეულებრივი ყვავილების სურნელებით ტკბებიან. შესაძლებელია ზოგიერთმა მათგანმა არც იცის და არც აინტერესებს, რომ ამ თეატრის ადგილზე სობოროს ტაძარი იდგა, რომელიც 1924 წლის ზაფხულში კომკავშირლებმა მთლიანად დაშალეს და ქუთაისის სამაზრო კომიტეტის გადანყვეტილებით ამხანაგ ლენინის ძეგლი აღმართეს. 1948 წელს კი, როცა ამ უნიკალური თეატრის მშენებლობა დასასრულს უახლოვდებოდა, ლენინის ძეგლი სტალინის მონუმენტურმა ქანდაკებამ შეცვალა.

არსებობს ასეთი ქუთაისური ანეკდოტი: უბნის პოლიციელმა ჩიტიანმა ლენინის ძეგლთან ყმაწვილი დაიჭირა როცა იგი შარდავდა. როცა იგი მილიციაში მიიყვანა, უფროსმა ჩიტიანს ჰკითხა რატომ დაიჭირეო, ლენინის ძეგლთან მოშარდა უფროსო, მიუგო ჩიტიანმა, მართალიაო ჰკითხა უფროსმა ყმაწვილს, რომელმაც უპასუხა, ლენინი მარჯვენა ხელის საჩვენებელი თითით მიგვანიშნებს რომ აქ მოფსიო.

ასეა თუ ისე, ქუთაისელებს, ახლა ამ ყვავილნარის სიახლოვეს რომ სეირნობენ ნამდვილად არ აინტერესებთ ისტორიად ქცეული წარსული. აგერ, თეატრის მხრიდან საშუალოზე ოდნავ დაბალმა ახალგაზრდა კაცმა ქუჩა გადმოჭრა, არხეინად მიაბიჯებს ბალისკიდეზე, ხელში წიგნები უჭირავს, თვისთვის ჩუმად ლილინებს, უცებ ერთი წიგნი ხელიდან უვარდება, მაგრამ ყურადღებას არ აქცევს, გზას ნელი ნაბიჯით აგრძელებს, წიგნი ისევ უვარდება, თუმცა არ ჩერდება, გზას აგრძელებს... მის უკან გოგონები მოდიან, ერთი მათგანი დაიხრება, წიგნს აიღებს და წამოიყვრება:

- უი, ზურაბ კუხიანიძის წიგნია, ახალი გამოცემულია; წიგნს გადაშლის და კითხულობს:

„დე, თვალეში ჩამეყაროს მე ნაცარი,
თუკი გულში ავი ძევს...
მაგრამ მაინც, რომ ჩაივლი, გენაცვალე,
შეიბნე საკინძე!“

(„მეზობლის გოგო“, ზურაბ კუხიანიძე)

გოგონების სიახლოვეს ორი მამაკაცი მიაბიჯებს. ხელში კუხიანიძის წიგნები უჭირავთ, საუბრობენ:

- ერთი ლექსი სტალინზე აქვს დაწერილი, აკრიტიკებს, მკაცრი იყო, ამბობს.

- კარგი, თუ კაცი ხარ... ჩემს წარსულს გაგახსენებ, პირველად რომ დამიჭირეს, მაშინ დამნაშავე ვიყავი... მაგრამ მეორედ?.. სტალინის ბრძანება იყო ყოფილი პატიმრები ყოველმისეზგარეშე დაესაქმებინათ. მილიციის რეკომენდაციით ავტოქარხნის სასურსათო მაღაზიაში გამყიდველად დამნიშნეს, იქ, კი მაღაზიის გამგემ იცი რა გამიკეთა? სასწორს, სურსათს რომ ვწონიდი, ქვემოთ მაგნიტი ამოუდო, თან კონტროლიორები დამაყენა თავზე... ისევ დამიჭირეს... რას იტყვი, სტალინს დავაბრალო?

- სიმონ იცი, პირველ მაისს და შვიდ ნოემბერს, მოსკოვში, კრემლის კედელზე მარქსის, ენგელსის და ლენინის სურათები ჰკიდია, მაგრამ ჩინეთში, მათ ძედუნის მოედანზე მარქსის, ენგელსის, ლენინის და სტალინის სურათებია გამოფენილი.

- შენ ეგ თქვი და მე მეტსაც გეტყვი, რუსებმა სახელი „სტალინგრადი“ მოსპეს, გააქრეს, მაგრამ საფრანგეთში, პარიზში და ბევრ სხვა დიდ ქალაქში „სტალინგრადი“ ძველებურად იხსენიება.

- უმადური ერია რუსი... სინდისი აქვთ გადარეცხილი... სიტყვა „მადლი,,

ლექსიკონიდან ამოღებული აქვთ, ამბობენ ფაშიზმი რუსმა დაამარცხო... სამასი ათასი ქართველი დაეცა ფაშისტებთან ბრძოლაში, ახლა ყაზახები... „სიბირიაკები“... სიკვდილს თვალებში უყურებდნენ და გაჰყვიროდნენ: „За Сталина!“, „За Родину!“...

- სტალინი რომ არა, რუსი დღეს კვერცხის ნაჭურჭში იქნებოდა მოყურებული...

კავის რუსეთი უძლიერეს სახელმწიფოდ აქცია... ატომი... კოსმოსი, ევროპა რუსის მეგობრად აქცია, მაღლობის მაგივრად კი...

მამაკაცებმა ჩაიარეს.

ავტორი: „ხელში ჩიბუხი უჭირავს, ჩექმები უპრიალებს... ზურგს უკან კრემლის კედლის სალუტი ბრწყინავს...“

ნამით არწივის მარტოსულობაზე ვფიქრდები... არწივის მარტოსულობაზე ვფიქრდები...

1953 წლის 3 მარტს ლენინის საქმე და გალაკტიონისეული ეპოქა – „ნახტომს უდიდესს, უზარმაზარს, განსაცვიფრებელს“ – რუსმა ყინულის სარკოფაგში დალუქა.

...

გოგონებმა დაწყებული საუბარი განაგრძეს.

- ცაცო, ჩაუნვები ზურაბ კუხიანიძეს ლოგინში?

- ლორა, შენ ხომ იცი დანიშნული რომ ვიყავი? ავთოს შენც კარგად იცნობ, სამთო ტექნიკუმში რომ ჩამრიცხეს, იქ გავიცანი, ლექციებს გვიკითხავდა არქიტექტურაში, ბიჭად ბიჭი კარგი იყო, მომეწონა, დავინიშნეთ კიდევ, მაგრამ ხელფასის კაცი აღმოჩნდა, მამამისი არ ეხმარებოდა, ჯიბეგაფხეკილები კი, არ დაგიმალავ, არ მიყვარს. ამიტომ დავშორდი. კუხიანიძე ახალგაზრდა პოეტია, არც მაგის ჯიბე იქნება ფულით გატენილი. აი, დავით კვიციანიძის დონეზე რომ იყოს ეს უკვე სხვა საქმეა. - ციციომ გადაიკისკისა. თვალ-ტანადად კარგი შესახედავი გოგო იყო, ეშხიანი, მისი თვალეები ალუბლებს ჰგავდა, მისი ტუჩები კი - ვარსკვლავთა მქრქალი შუქით განათებულ დაბლობზე ამოზრდილ ხავერდოვან ბორცვებს.

- შენ რა ჩუმჩუმად იცინი, გოგო?

- ისე, შენ ნათქვამზე ჩამეცინა, - მიუგო ლორამ, - ვინ იცის იქნებ კუხიანიძეც ავიდეს კვიციანიძის დონეზე, - თქვა და თვალეები ეშმაკურად აუციმციმდა, სახე და ნითელი ტუჩები სარეკლამო პლაკატის ქალიშვილს მიუგავდა, ენაკვიმატი ჩანდა.

კვირა დღე იყო, წყნარი სექტემბრის დილა. მზე თანდათან მალღებოდა. დილას ვერავინ დაემალემა. ქალიშვილებმა ქუთაისის ლალიძის წყლებთან, სადაც ხაჭაპურებსაც აცხობდნენ, ბალისკიდის დასაწყისში ხელმარჯვნივ შეუხვიეს, აუჩქარებლად მისეირნობდნენ, ეტყობოდათ დროს გაყვანა სურდათ და ნაცნობებს ღიმილით, ხალისიანად ესალმებოდნენ. სასტუმრო „ქუთაისის“ რომ მიუახლოვდნენ ხელმარცხნივ გაუხვიეს.

- აი, სამთო ტექნიკუმი, - თქვა ცაცომ, - ავთო ახლაც აქ მუშაობს.

- აა..., როგორც ჩანს ჯერ კიდევ ძველი სიყვარული არ დაგვიწყებია. - ჩაილაპარაკა ლორამ.

- არ არის ცუდი ბიჭი, - მიუგო ცაცომ, - ლორა, შეხედე სამთო ტექნიკუმთან რალაც ხდება, მოდი მივუახლოვდეთ.

ქუთაისის სამთო ტექნიკუმის ორსართულიან შენობაში რევოლუციამდე წმინდა ნინოს ქალთა სასწავლებელი ფუნქციონირებდა, რომელსაც ქალთა გიმნაზიას უწოდებდნენ, შემდეგ კი სამთო-სამშენებლო ტექნიკუმს გადაეცა. 60-იანი წლების დასაწყისში, შენობის იმ ნაწილში, რომელიც წერეთლის ქუჩას უკავშირდება, სახელმწიფო ბანკის მოპირდაპირე მხარეს, საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის საღამო დასწრებულის ფილიალი ამოქმედდა, ხოლო შენობის ძირითადი ნაწილი, სადაც ახლა გოგონები იდგნენ სამთო ტექნიკუმს ეკუთვნოდა.

სამთო ტექნიკუმის მთავარი ფასადის წინ ორი სატვირთო მანქანა იდგა, იქ კაცები საქმიანობდნენ, მანქანების ძარიდან მაგიდები და სკამები გადმოჰქონდათ, შენობაში შეჰქონდათ. ქალიშვილები დაინტერესდნენ, იკითხეს:

- რა ხდება სამთო ტექნიკუმში?

- აქ უკვე აღარ არის სამთო ტექნიკუმი, – მიუგო ერთმა ახალგაზრდა კაცმა, – ეს შენობა ბალისკიდემდე საქართველოს საქნახშირის სამინისტროს კუთვნილებდა.

უცებ ქუჩაში მზის შუქზე მოლაპლაპე შავი „ვოლგა“ მსუბუქად შემოცურდა და სატვირთო მანქანების წინ შედგა.

- მინისტრი ჩამოსულა თბილისიდან, – ერთმანეთს გადაულაპარაკეს კაცებმა.

ამასობაში მძლოლი მანქანიდან გადმოვიდა და პატივისცემის ნიშნად მინისტრს „ვოლგის“ კარები შეუღო.

ვოლგიდან გადმოვიდა მამაკაცი საკმაოდ წარმოსადეგი, ასე ორმოცი წლის, შავი შარვალ-კოსტიუმი ეცვა, თეთრ პერანგზე ნითელი ჰალსტუხი ეკეთა, შავი თმები კობტად ჰქონდა გადავარცხნილი.

- გამარჯობათ, ბიჭებო! – თქვა მინისტრმა, – როგორ მინდის საქმე?

კაცებმა ფაციფუციტ უკან დაიხიეს, აგრძნობინეს მინისტრს რომ პატივს სცემდნენ.

- გაგიმარჯოთ, ბატონო ედიშერ! – მისალმება საერთო იყო, მაგრამ მერე ერთმა ახალგაზრდამ საუბარი განაგრძო: – ყველაფერი წესრიგში მოგვყავს, ბატონო ედიშერ! თქვენი და თქვენი მოადგილეების კაბინეტები უკვე მზადყოფნაშია. ახლა განყოფილებებში შეგვაქვს ავეჯი. დამლაგებლები ენერგიულად შრომობენ, ყველა ოთახში სისუფთავეა, პარკეტი სარკესავით ბრწყინავს.

მინისტრს გამომეტყველება მშვიდი ჰქონდა და დაკვირვებულნი. თვალი მაშინვე ქალიშვილებისაკენ გაექცა, მზერა ცაცოზე შეაჩერა, ქალის ხვეული ქერა თმა, ფერფლისა და ოქროსფერი რომ დაჰკრავდა ფიქალ შუბლზე ჩამოშლოდა, თვალეები ვარსკვლავებვით უციმციმებდა, ბუნებრივად თეთრი, ყირმიზი სახის კანზეც კი ეტყობოდა, რომ ნორჩი და ძლიერი გული უცემდა და მკერდქვეშ. ოცი ან ოცდაორი წლის იქნება, ცვარ-ნამი ბავშვობისა ისევ შერჩენილი აქვს სახეზე, – გაიფიქრა მინისტრმა და იკითხა:

- ვახტანგ, ეს გოგონები ჩვენი ახალი თანამშრომლებია?

- არა, ბატონო ედიშერ, – უპასუხა იმან ვისაც ვახტანგი უწოდეს, – უბრალოდ გამვლელები არიან და დაინტერესდნენ, ეგონათ რომ ეს შენობა ისევ სამთო ტექნიკუმს ეკუთვნის.

- სამთო ტექნიკუმი გვერდით შენობაში გააგრძელებს საქმიანობას, აი, იქ, აფთიაქამდე, – თქვა მინისტრმა და ისევ ქალიშვილებს შეხედა, ხელით მიანიშნა ის ადგილი სადაც აფთიაქი იყო განთავსებული. მაღალი, ძლიერი აღნაგობისა იყო, თვითდაჯერებული იერი, ძლიერი მხრები და მკლავები ჰქონდა. ცაცოდან მზერა ლორაზე გადაიტანა: – ასეთი ლამაზი გოგონები კარგი შენაძენი იქნებოდა ჩვენი კომბინატისთვის. – ლაპა-

რაკისას თვალები აუელვარდა, მერე თავი ჩაღუნა და სწრაფი, მტკიცე ნაბიჯით შევიდა შენობაში.

დიდი თანამდებობის პირის ტაქტიანმა სიტყვებმა ქალიშვილები მოხიბლეს და ცნობისმოყვარეობით მიადევნეს თვალი საქნახშირის კომბინატში შემავალ მინისტრს.

- ადრე გინახავთ მინისტრი? – ღიმილით ჰკითხა ვახტანგმა გოგონებს.

- არა, – მიუგო ლორამ, – ქუთაისში ეს პირველი სამინისტროა, აბა საიდან ვნახავდი, თბილისში კი სულ ერთხელ ვარ ნამყოფი, მაგრამ მინისტრებთან კი არა, ნათესაებებთან ვიყავი. ისე, სხვათა შორის, კარგი შთაბეჭდილება დატოვა.

- მეც ასე ვფიქრობ, – დაეთანხმა ცაცო ლორას და იკითხა: – ცოლი თუ ჰყავს?

- ჰყავს, – მიუგო ვახტანგმა, – მისი ცოლი რუსია... შვილიც ჰყავს... ათ წელზე მეტი მუშაობდა რუსეთში... ხომ გაიგონეთ რა თქვა, თქვენისთანა ლამაზი ქალიშვილები კარგი შენაძენი იქნება ჩვენი კომბინატისთვისო...

საუბარს უკვე სხვა გზა მიეცა.

- ვიფიქრებთ მაგაზე, – თქვა ლორამ.

- ჰო, რა თქმა უნდა, იმას მაინც ვიტყვი სამინისტროში ვმუშაობ-თქო. – დასძინა ცაცომ.

და ქალიშვილები ახალგაზრდებს გამოემშვიდობნენ, უკან გაბრუნდნენ, ისევ ბალისკიდისაკენ გაემართნენ.

- ისე, კარგი კია მინისტრის ცოლობა, მოსამსახურე გეყოლება, მანქანა მოგემსახურება... – თქვა ლორამ და ცაცოს ჰკითხა: – გინდა იმუშაო ამ სამინისტროში?

- რატომაც არა, თუ კარგი ანაზღაურება იქნება...

მესხიშვილის თეატრთან იყვნენ მისულნი.

- მოდი, ცაცო, წავიდეთ თეატრში სალამოს.

- რა გადის?

- მგონი „ყვარყვარე თუთაბერი“. იპოლიტე ითამაშებს, დაგვხოცავს სიცილით.

მესხიშვილის თეატრი და მის წინ ნოხივით გადაშლილი, ყვა-ვილნარში ჩაფლული მოედანი რაღაც მთლიანს ჰგავდა. მაღლა ცისფერი და თეთრი ქათქათა ღრუბლები მიცურავდნენ. მზის ოქროსფერი სხივებით შემოზღუდული ეს არაჩვეულებრივი არქიტექტურული, ოვალური ნაგებობა ხელთუქმნელი სალოცავი-ვით იყო განათებული და შორეული ანარეკლი ქალაქისა – ხვამლის ირგვლივ შემოჯარული მოვარდისფრო-მოყვითალო ციხესიმაგრეები, იმერეთის მიჯნაზე აზიდული კავკასიონის ხედების სილუეტები იხაზებოდა ამ ულამაზესი თეატრის და ყვა-ვილნარით გადაბარდნული მოედნის ფონზე.

- ხვიჩია ამ სპექტაკლში მგონი ქუჩარას როლშია, კაკუტას კი აბესაძე თამაშობს, მგონი, არა?

- კარგად არ მახსოვს, თუ გადაწყვეტ, დამირეკე და ნავი-დეთ, გავმხიარულდეთ.

ქალიშვილები ერთმანეთს გამოემშვიდობნენ.

10

ამირანის ეპოსი 1917 წლის ოქტომბრის რევოლუციის შუქზე

ფიქრობენ რომ სახელი „ამირანი“ სპარსული წარმომავლობის უნდა იყოს, თუმცა არც იმას უარყოფენ, რომ ამ სახელს პრეისტორიულ ხანაში უფრო ძველი, პროტოქართული შესატყვისი ექნებოდა, რამეთუ თქმულებები ამირან დარეჯანისძეზე საქართველოს ყველა კუთხეში არსებობს რაც მესამე ათასწლეულით თარიღდება. ეს სახელი ამირან დარეჯანისძე, რომლის სპარსული შესატყვისია „ამირ ანდარე ჯეპან“ ნიშნავს „ქვეყნის მბრძანებელს“, „ქვეყნის მეუფეს“. ამირანის მიერ ჩადენილი საგმირო საქმეები ზღაპრულ თქმულებებად არის მიჩნეული; მან გაანთავისუფლა მზე დევ-ვეშაპის მუცლიდან, მოკ-

ლა ბაყბაყ-დევი, დახოცა გველეშაპები, გააცამტვერა ცხრა ძმა დევების სამეფო, მოინადირა ღრუბელთა მბრძანებლის ასულის ყამარის გული და მოაშთო ავი სული ქალ-ხარი. ამირანი ხარით დაულაღავია, თორმეტი წყვილი ხარის ძალა აქვს და მთიდან დაცურებული მორის სისწრაფე. იგი ასწავლის ადამიანებს როგორ გამოჭედონ ისეთი იარაღი, რომელიც დაამარცხებს ბოროტებას, ის ერკვევა მედიცინაში და უხსნის ხალხს რას ნიშნავს ნათელი დღისა, თუ როგორ განასხვავონ კეთილის მყოფელი მცენარეები მავნე ნარგავებისგან...

ამირანის სახეში კულტურული გმირის სხვა თვისებებიც ვლინდება, რაც ზედმინევენით ზუსტად შეესაბამება სტალინის სახეს, სტალინის პიროვნებას. ეს ერთგვაროვნება კარგად ჩანს ჩემს ნაშრომებში სტალინზე.

ერთმა რუსმა არტისტმა თუ რეჟისორმა, რომლის მამა სტალინთან ერთად მუშაობდა საბჭოთა კავშირის ჰიმნის შესაქმნელად, თავის ფილმში სტალინის დაბადების აღსანიშნავ დღეს, მსახიობს, რომელიც სტალინის როლს ასრულებდა, მიართვა ვეებერთელა ტორტი და ამ ტორტში რამდენჯერმე თავი ჩააკრევენა. ეს ალბათ მან სტალინის მიმართ სიძულვილის ნიშნად გააკეთა და სულ არ ენაღვლებოდა იმის ფიქრით აეტკივებინა თავი, რომ მამამისის და სტალინის მიერ შექმნილ საბჭოთა ჰიმნს, სულ მალე, სულ რაღაც რამდენიმე ათეული წლის შემდეგ, შეცვლიდა ევროპის ჰიმნი ბეთჰოვენის მეცხრე სიმფონიიდან.

„1922 წლის ოქტომბერში მოსკოვში ცკ პლენუმზე მიღებული იქნა ლენინის წინადადება უკრაინის, ბელორუსიის და ამიერკავკასიის ფედერაციულ რესპუბლიკებსა და რუსეთის ფედერაციას შორის ხელშეკრულების დადებაზე „საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირში“ გაერთიანებასთან დაკავშირებით, თითოეული ზემოხსენებული რესპუბლიკის საბჭოთა კავშირიდან თავისუფალი გასვლის პირობით.

ყველაფერი კი იყო სუფთა წყლის ტყუილი, მიმზიდველი მხოლოდ ბრმებისთვის, ისეთებისთვის, როგორებიც იყვნენ ბუდუ მდივანი და ფილიპე მახარაძე. ამ ორმა ქართველმა გაუვალ რკინა-ბეტონში მოაქციეს საქართველო (აქ ჩვენი ინტერესის სფერო მხოლოდ საქართველოა – ი. პ.).

ლენინი და ტროცკი დღესასწაულობდნენ. ისინი დაუპირისპირდნენ და ვეტო დაადეს პროექტს, რომელიც შეიმუშავა სტალინურმა კომისიამ. ეს მოხდა ერთი თვით ადრე, 1922 წლის სექტემბერში, როცა სტალინმა ცკ-ს წარუდგინა პროექტი საბჭოთა რესპუბლიკების „ავტონომიზაციის“ შესახებ. ეს საკითხი მძაფრი დისკუსიის საგანი გახდა. სტალინი აღშფოთებული იყო. იგი ლენინს მკაცრად შეეკამათა.

„ავტონომია“ ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს უფლებას სახელმწიფოების (ოლქის) გარკვეული ნაწილის დამოუკიდებელ მართვაზე ანუ უბრალოდ რომ ვთქვათ ავტონომია არის დამოუკიდებლობა.

1972 წელს ფელიქს ჩუევემა, თავის ნათესავ ვიაჩესლავ მოლოტოვთან საუბრისას, რომელმაც სტალინთან ერთად შეიმუშავა საბჭოთა კავშირის შექმნის გეგმა, ჰკითხა მას ამ სფეროში განეული მუშაობის შესახებ. მოლოტოვმა უპასუხა: „არავინ ერკვეოდა ნაციონალურ საკითხებში ისე, როგორც სტალინი. არავინ ისეთი შორსმჭვრეტელობით არ წყვეტდა ჩვენი ნაციონალური რესპუბლიკების ორგანიზაციულ საკითხებს, როგორც სტალინი“ (აქ ჩამოთვლილია სტალინის რიგი გადაწყვეტილებები საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში ნაციონალური რესპუბლიკების შექმნასთან დაკავშირებით – ი. პ.).

აზერბაიჯანის და სომხეთის კომუნისტურმა პარტიებმა მხარი დაუჭირეს სტალინურ პროექტს, მაგრამ საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა 1922 წლის 15 სექტემბრის ბიუროს სხდომაზე ამხ. სტალინის თეზისები სცნო როგორც არასასურველი პროექტი და საჩივარი გაუგზავნა-

ნა ამის შესახებ ამხ. ლენინს. სწორედ ამ საჩივრის საფუძველზე, ლენინმა 1922 წლის ოქტომბერში ცენტრალური კომიტეტის პლენუმზე შეიტანა წინადადება „საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების“ შექმნის შესახებ. ლენინი და ტროცკი იმ პრობლემებზე, რომელებიც საბჭოთა კავშირის და რუსეთის შიგნით ხდებოდა, ნაკლებად ზრუნავდნენ, რადგან ორივე ლიდერი გაცილებით მეტს ფიქრობდა პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვებაზე გერმანიაში და მსოფლიოს მასშტაბით.

ამიერკავკასიის სოციალისტურმა ფედერაციულმა საბჭოთა რესპუბლიკამ, რომლის შემადგენლობაში შევიდნენ საქართველო, აზერბაიჯანი და სომხეთი იარსება 1922 – 1936 წლებში.

იმ შემთხვევაში თუ ქართველი კომუნისტები ბუდუ მდივანი და ფილიპე მახარაძე არ იჩივლებდნენ ლენინთან სტალინური კომისიის მიერ შემუშავებული პროექტის წინააღმდეგ, ამიერკავკასიის სოციალისტური ფედერაციული საბჭოთა რესპუბლიკა 1922 – 1924 წლებში დაიშლებოდა სამ სუვერენულ ავტონომიურ საბჭოთა რესპუბლიკად, საბჭოთა კავშირიდან გასვლის უფლებით. 1924 წელს საქართველოში არ მოხდებოდა ე. წ. „მეგრეთა აჯანყება“, არ დაიღვრებოდა ქართველების სისხლი და საქართველოს ტერიტორიალური მთლიანობა შენარჩუნებული იქნებოდა შიგა ავტონომიების გარეშე, სოჭის ოლქის ჩათვლით, რაც თავისთავად დავით აღმაშენებლის, თამარ მეფის და გიორგი ბრწყინვალის სახელმწიფოებრივ – პოლიტიკური მოღვაწეობის ტოლფასია.

სტალინმა 1917 – 1924 წლებში რუსეთში და საერთოდ საბჭოთა კავშირში დატრიალებული ქაოსი და ანარქია შეცვალა სტაბილურობით და ეკონომიური განვითარების პერსპექტივით (საფუძველი: ბორის პასტერნაკის „ექიმი ჟივაგო“, იაკობ პაპიაშვილის „ლენინის ქუჩა და სტალინის მეგონა მე“ და „ნაპოლეონე“). ლენინისაგან და ტროცკისაგან განსხვავებით სტალინი სახელმწიფოს მოვლა-პატრონობის უნარის მქონე ხელმძღვანელი იყო.

სტალინმა შექმნა საფრანგეთი იმ სახით, რომელიც დღეს არსებობს (საფუძველი: იაკობ პაპიაშვილი, „STALINGRAD გენერალ შარლ დე გოლის ხანგრძლივი სვლაგეზი“).

რუზველტის და ჩერჩილის პოლიტიკური გადაწყვეტილებების შესაბამისად განზრახული იყო საფრანგეთის ტერიტორიალური დანაწევრება და მისი კოლონიების დასაკუთრება. ეს ორი დიდი პოლიტიკოსი დე გოლს უწოდებდნენ „ჭირვეულ ფრანგ პატარძალს“. ამერიკის პრეზიდენტს და დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრს ჰქონდათ კიდეც ამის უფლება: 1941 წლის 5 ნოემბერს, თავით ფეხამდე შეიარაღებული ფრანგული ბატალიონები კრემლიდან 30 კმ მოშორებით იდგნენ. მათი კოლაბორაციონალური მთავრობის ლიდერმა (ვიშის რეჟიმი) მარშალმა ფილიპ პეტენმა ფრანგ ნაცისტებს შემდეგი შინაარსის დეპეშა გაუგზავნა: „თქვენი მოსკოვისაკენ გალაშქრების წინ მე სიხარულით ვგრძნობ, რომ თქვენ ხართ ჩვენი ფრანგული სამხედრო ძალის სიამაყე“. ფრანგული ბატალიონები იბრძოდნენ წითელი არმიის წინააღმდეგ პომერანიაში და ბერლინის ოპერაციის დროს, გმირულად იცავდნენ რაიხსტაგის მისასვლელებს და ჰიტლერის ბუნკერს, რომლის დროსაც მათ გაანადგურეს ასამდე საბჭოთა ტანკი. ვიშის მთავრობა დაეხმარა გერმანელ ფაშისტებს (ნაცისტებს) 120000 ფრანგი ებრაელის დეპორტაციაში სიკვდილის ლაგერებში.

სტალინმა შექმნა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა იმ სახით, რომელიც დღეს არსებობს.

სტალინის ძალისხმევით ინდოეთი განთავისუფლდა დიდი ბრიტანეთის კოლონიალური ჩაგვრისაგან.

სტალინმა შექმნა ისრაელის სახელმწიფო მისი მოსპობიდან 2000 წლის შემდეგ (საფუძველი: იაკობ პაპიაშვილი, „აღსდგა ვითარც ფენიქსი თავის ფერფლიდან“).

...და ეს არ არის სრული ნუსხა იმ ღვთაებრივი საქმეებისა, რომელიც სტალინურ გენიას ეკუთვნის.“

(დაიბეჭდა გაზეთში „მწერლის გაზეთი“, 2021, N5, გვ.13, სათაურით „მის უკვდავსაყოფად ესეც კმარა,,“).

მესხიშვილის თეატრი და მის წინ ნოხივით გადაშლილი, ყვა-ვილნარში ჩაფლული მოედანი რალაც მთლიანს ჰგავდა. მალლა ცისფერი და თეთრი ქათქათა ღრუბლები მიცურავდნენ. მზის ოქროსფერი სხივებით შემობურული ეს არაჩვეულებრივი არქიტექტურული, ოვალური ნაგებობა ხელთუქმნელი სალოცავი-ვით იყო განათებული და შორეული ანარეკლი ქალაქისა – ხვამლის ირგვლივ შემოჯარული მოვარდისფრო-მოყვითალო ციხესიმაგრეები, იმერეთის მიჯნაზე აზიდული კავკასიონის ხედების სილუეტები იხაზებოდა ამ ულამაზესი თეატრის და ყვა-ვილნარით გადაბარდნული მოედნის ფონზე.

„მკვიდრად ააშენა,
ვინაც ააშენა
და ცით დაამშვენა“ – ასახელა საკუთარი სამ-
შობლო საქართველო.

11

როცა ცაცომ ოქროს ჩარდახს ჩაუარა, მისი ორსართულიანი, აივნიანი სახლიც გამოჩნდა. ეზოში დედა დაინახა, ცაცხვის ხის სიახლოვეს, რომლის გაფაშფაშებული რტოები თითქმის მთელ აივანს და ეზოს ჩრდილს აფენდა, ცაცხვის ყვავილების სურნელი კი ენით აუნერელი სიამოვნების მომგვრელი იყო. ცაცხვის ხის ძირში ამოსული ზამბახები და დედოფლის ყვავილები, ვილაცას თითქოს ისე ძალიან ჩქარა, დაუდევრად მოეყარა პეშვით თესლე-ბი, რომ ერთმანეთზე იყვნენ ჩახლართულები. ეზოს ერთ კუთხე-ში ყვავილნარი იყო გაშენებული, თეთრი და წითელი ვარდები, იები, ტიტები, ვნების ყვავილები, სამოთხის ფრინველები, ყაყა-ჩოები. ერთ მხარეს ვაზი ყვაოდა, იქვე ლიმონის და ლელვის ხე-

ბის ჩრდილში მაგიდა და წნული სკამები იდგა. სახლის სახურავიდან ზოგჯერ მტრედები გარიკრიკდებოდნენ.

ცაცოს დედის ნათქვამი გაახსენდა დილით რომ უთხრა: ავთო არ უნდა დაგეკარგა. რა ვუყოთ რომ ჯამაგირის კაცია. ახლა რას იზამ არ ვიცი. ნეტა შეგახვედრა ვინმე წესიერი, სათნო, ზრდილი ადამიანი, რომელსაც ცოლად გაყვებოდი! ჰოდა, მაშინ შენც გექნება შენი საკუთარი კობტა სახლი... შენივე გემოვნებით არჩეული. ახლა ცაცო, ორი-სამი ბავშვიც წარმოიდგინე! სულ იმაზე ვოცნებობ როდის გათხოვდები და როდის დაგინახავ ბავშვებთან ერთად. უჭკუო ხარ და ესაა. იცი რას გეტყვი, შვილო! არ არსებობს ქალი, რომელიც ქორწინებას არ გაივლებს გულში, რომელიც ქორწინებაზე არ დაინწყებს ოცნებას იმ წუთიდანვე, როგორც კი შესაფერისი ადამიანი გამოჩნდება. ნებისმიერი ქალი ასეა, ვინც გინდა იყოს! გულახდილად გეტყვი, რა ბედნიერი ვიქნებოდი შენი გაბედნიერების გამო ავთოს რომ გაჰყოლოდი ცოლად. და იცი, ამასაც გეტყვი, შენ ისეთი სასიამოვნო გარეგნობისა ხარ და ავთო ისე ლამაზია, რომ ალბათ, პირდაპირ ჩასაყლაპი ბავშვები გეყოლებოდათ. რა ბედნიერი ვიქნებოდი, რომ იცოდე შენი გაბედნიერების გამო!

ქალიშვილი რომ დაინახა ქალს გაეხარდა.

- კარგია, რომ მოხვედი, შვილო, სტუმარი გვყავს, თბილისიდანაა, შედი შინ, გაიცანი, მეც მალე მოვალ, მჟავეული უნდა ამოვიტანო სარდაფიდან.

- ვინ არის? – ჰკითხა დედას ცაცომ.

- მამაშენს შორეულ ნათესავად ეკუთვნის, მაგათი სამსახური თბილისიდან ქუთაისში გადმოუტანიათ და ალბათ, დროებით ჩვენთან იცხოვრებს.

- კარგი, დე, – თქვა ცაცომ და კიბეები აირბინა.

- ჰო, მართლა, – მიაძახა ქალიშვილს ქალმა, – გაზზე კუპატი მაქვს მიდგმული, გადააბრუნე და მზად რომ იქნება სტუმრებს მიართვი.

- კარგი, კარგი, გავიგე, – ეტყობოდა უყვარდა მოძრაობა, ოგიუსტ როდენის „მარადიული გაზაფხულის“ მსგავსად ჩამოქნილი ფეხები ჰქონდა.

ცაცომ სასტუმრო ოთახის კარი შეაღო, მოვერცხლილი ლანგარი ეჭირა ხელში, შემწვარ კუპატს ოხშივარი ასდიოდა. დიდი ფართის მქონე სასტუმრო ოთახი რამდენიმე მალლივი ფანჯრით იყო განათებული. ოთახის კედლებთან იდგა კოხტა დივანი, ორი უცხოური სავარძელი, წითელი ფერის პიანინო; „გორკა“ ჩეხური ბროლით იყო გადავსებული. სუფრასთან, თეთრად რომ ქათქათებდა, რამდენიმე მამაკაცი იჯდა. სუფრას ამშვენებდა იმერული ხაჭაპურები, ქორფა კიტრისა და პომიდორის სალათა, აკაკულელი ლობიო, იმერული ყველი და სულუგუნი, ნიგვზით შეკმაზული „ბაჟე“, შემწვარი წინილები, მწვადი... ოჯახის უფროსი ფეხზე იდგა და ღვინით სავსე ჭიქით ხელში სადღეგრძელოს ამბობდა.

- ჩემო ამირან, თქვენს ჩამობრძანებას ჩვენს სავარდო და სამაისო ქალაქში, მინდა მივესალმო ირაკლი აბაშიძის სტრიქონებით:

„როგორც დათბება,
როგორც დათბება,
და მზე ჩატკება შემკულ დაისში,
უნდა აღსრულდეს რაც მენატრება -
უნდა გავფრინდე ჩემს ქუთაისში.

ჩემი აპრილის ვნახო კისკისი,
ჩემი რიონის ახლად აშვება,
ატმის ხეების მწველი გიზგიზი,
ტყემლის ხეების გაფაშფაშება;“

თამადამ ქალიშვილი რომ დაინახა გახარებულმა წამოიძახა:

- ა, ჩემი ცაცოც მოსულა, გაგვიმხიარულებს სუფრას.

ცაცომ სტუმრებს შორის მეზობლის კაცები შეიცნო, გაუ-
ლიმა, როგორ გიკითხოთო უთხრა, ხოლო თბილისიდან ჩამო-
სულ სტუმარს თვალი აარიდა და როცა ლანგარი სუფრაზე მო-
ათავსა უნდოდა უკან გაბრუნებულიყო, მაგრამ მამამ შეაჩერა.

- ნუ გარბიხარ, შვილო, გაიცანი ჩვენი თბილისელი სტუმარი.
უცნობი ნამოდგა და ცაცოს ხელი გაუწოდა.

- ამირანი.

- ცაცო, – უპასუხა ქალმა.

ცაცოს კრემისფერი კაბა ეცვა, ხან ცისფერი, ხანაც ნაც-
რისფერი რომ დაჰკრავდა.

ამ დროს ოთახში დიასახლისი გამოჩნდა, თეფშით მყოვე
კიჭრი და ჭარხლით განყობილი კომბოსტოს მწნილი მოჰქონდა.

- ელენე, – უთხრა ცოლს ოჯახის უფროსმა, – მიულოცე
ჩვენს ამირანს, მალე იგი, თბილისში, სამოთახიანი ბინის
მფლობელი გახდება, მერე სად იცი? ვაკის პარკთან.

- არა, ბატონო დავით, სამოთახიანი ბინა იმ შემთხვევაში
შემიძლია მივიღო თუ მოკლე ხანში ცოლს მოვიყვან. ამჟამად კი
ორმოთახიანი ბინა მეკუთვნის. – თქვა ამირანმა და ფარული
მზერა ცაცოსაკენ გააპარა.

- მერე, შე კაცო, ქუთაისის სინამდვილეში გასათხოვარი
გოგონები გამოილია? – იკითხა ელენემ და თეფში მაგიდაზე
მოათავსა.

- მოდით ამ სასმისით ამირანის ქუთაისში ჩამობრძანებას
და სულ მალე თბილისში სამოთახიანი ბინის მიღებას გაუმარ-
ჯოს! – დავითმა სტუმრებს ახალი სადღეგრძელო შესთავაზა.

მაგიდის ნევრები ერთხმად შეუერთდნენ სადღეგრძელოს.

- გაუმარჯოს, გაუმარჯოს!

იმ საღამოს ცაცო თეატრში აღარ წავიდა, ლორას დაურეკა
და უთხრა თბილისიდან სტუმარი ჩამოგვივიდა და „ყვარყვარე

თუთაბერის“ ნახვა გადავდოთო. სტუმრები რომ წავიდნენ და მშობლებთან განმარტოვდა, იკითხა, ვინ იყო ამირანი და რატომ ღებულობდა იგი თბილისში ორ თუ სამოთახიან ბინას.

მამამ აუხსნა:

- ამირანი საქნახშირის სამინისტროში იურისკონსულად მუშაობს. ეს სამინისტრო, ახლახანს, მთავრობის გადაწყვეტილებით და დადგენილებით ქუთაისში დაფუძნდა. თბილისში, ვაკის პარკთან, სამინისტრო აშენებს ცხრასართულიან საცხოვრებელ სახლს სამინისტროს თანამშრომლებისათვის და ის თანამშრომლები, რომლებიც ქუთაისში სამუშაოდ არ წავლენ, ბინას ვერ მიიღებენ. როგორც ჩანს, ამირანს უნდა შეინარჩუნოს უფლება თბილისში ახალი საცხოვრებელი ბინის მიღებისა და ამის გამო გადაწყვიტა დროებით ქუთაისში გადმოვიდეს საცხოვრებლად.

მამამ საქნახშირის სამინისტრო რომ ახსენა, ცაცოს დილანდელი შემთხვევა გაახსენდა, ლორასთან ერთად სამთო ტექნიკუმთან რომ შეჩერდნენ და იქ მოფუსფუსე ახალგაზრდებმა რომ აუხსნეს, აქ სამთო ტექნიკუმი უკვე აღარ ფუნქციონირებს და საქნახშირის სამინისტრო განთავსდაო. ცაცოს თვალწინ წარმოუდგა შავი „ვოლგა“ დამუქებული მინებით, მძლოლი, რომელმაც მონინებით გაულო მანქანის კარები მინისტრს, და თვითონ მინისტრი თავდაჯერებული დიდებული იერით რომ გადმოვიდა მანქანიდან... თითქოს ისევ ჩაესმა ყურში მისი სიტყვები: „ასეთი ლამაზი გოგონები კარგი შენაძენი იქნებოდა ჩვენი კომბინატისათვის“.

- ამას ქვია ბედი კარზე მოგვადგაო. – მოესმა ცაცოს დედის სიტყვები ქმარს რომ უთხრა.

- ჰო, ჰო, ჩემო ელენე, მეც ეგ მინდოდა მეთქვა, – მიუგო ცოლს დავითმა და

შეზარხოშებული ხმით ჩაილიღინა:

„ბედი კარზე მოგვადგა,
ვიპოვეთ ერთმანეთი,
გნახე შემიყვარდი,
გნახე შემიყვარდი,
მონა ვარ შენი გულის,
მონა ვარ შენი გულის.
ჩვენი ბედნიერება,
ჩვენი ბედნიერება,
სხვებსაც გაუზიაროთ.“

ცაცო მიხვდა რას გულისხმობდნენ მშობლები და უეცრად ძალიან ცივი მკაცრი ხმით, თითქოს დედასაც და მამასაც ცივი წყალი გადაასხაო, წამოიყვირა:

- არ მომწონს ამირანი!

- რაო?! – ერთდროულად წამოიძახეს გაკვირვებულმა მშობლებმა.

- არ მომწონს ამირანი, არ გაცყვები ცოლად!

გაკვირვებულმა ცოლ-ქმარმა ერთმანეთს გადახედა.

- ნუ ნერვიულობ, შვილო, – უთხრა ქალიშვილს ელენემ, – დამშვიდდი,

დამშვიდდი, გენაცვალე... – დედა მშვიდობიანი ვითარების შექმნას შეეცადა, – ნუ ლელავ, ჩემო კარგო! ძალიანაც კარგი, ძვირფასო, არ გაცყვები ამირანს ცოლად და ნუ გაცყვები, შემოგველე. როგორც შენ იტყვი ისე იქნება, მორჩა და გათავდა. რამ გაგაბრაზა, საყვარელო, ისეთი არაფერი გვითქვამს, რომ აღშფოთებულყავი. უბრალოდ ვიფიქრე, რომ შენ თუ ამირანს ცოლად გაცყვები, თბილისში საცხოვრებლად გადასვლა გაგვიადვილდებოდა. შენც ხომ ხშირად ლაპარაკობდი ამის შესახებ, რამდენჯერ გითქვამს, როდის იქნება თბილისის ჰაერი ღრმად ჩავისუნთქო... მაგრამ რადგანაც უარზე ხარ, იყოს ისე, როგორც შენ გინდა, ოღონდ ნუ ინერვიულებ, გენაცვალე. მაგრამ მაინც უნდა გითხრა, რომ დათანხმებულიყავი და ამირანს გაჰ-

ყოლოდი ცოლად ყველაფერი გადაგისხვანაირდებოდა. გულახდილად გეტყვი, შვილო, თუ გათხოვდები, მალე ბავშვი გეყოლება, ბავშვი კი ყველაფერს გადაგავინყებს, იმ ავთოსაც, რომელსაც გაშორდი. კარგად მახსოვს შენი სკოლის ამხანაგებსაც ძალიან გაუკვირდათ თქვენი დაშორება. მე ძალიან ნაწყენი ვარ ავთოზე, არ გამოდგა ფხიანი, თორემ შენისთანა ლამაზ ქალს კაცი დაკარგავდა? თუმცა, რაც იყო, იყო... და, ცაცო, და... სრულებით აღარ მახსოვს რისი თქმა მინდოდა, სრულიად გამომიფრინდა აზრი თავიდან, ესე იგი რალაც სისულელე იყო; ხომ ხვდები, შვილო? სიმართლე უნდა ვთქვა, მე კიდევ მიხარია რომ ეს ასე მოხდა, მიხარია რომ შეიძლება ყველაფერი შეიცვალოს და თუ გონს მოეგები, თბილისში გადასვლის შანსი გაგვიჩნდება. შენ რას იტყვი დავით? – ჰკითხა ბოლოს ელენემ ქმარს.

– არ ვიცი რა უნდა ვთქვა, – მამის ხმაში სიმკაცრე ჟღერდა, – რამ გაგანინმატა, გოგო,

ასე. რას მიაცივდი ამ არაფრის მთქმელ სიტყვებს: „არ მომწონს“, „ცოლად არ გავყვები“. კარგი, ბატონო, კარგი, კარგი, კარგი. რა თქმა უნდა, მჯერა შენი, მჯერა რომ არ მოგწონს. თუმცა, საერთოდ... უნდა იცოდე, რომ სულით და გულით თანაგიგრძნობ. გახსოვს, ავთოს როცა დაშორდი, მაშინაც ასე გითხარი; არც ერთი კაცი არ ღირს გულის ხეთქად. არც დედაშენს მოვწონდი მე, მაგრამ ნელ-ნელა გამიშინაურდა და მომენდო, და აღბათ, ცხოვრებაში არც ნაუგია... ამირანი, მართალია ჟან მარე არ არი, მაგრამ როგორც კაცს არა უშავს... და ღმერთია მონამე, მე ყველაფერი უნდა ვიღონო რათა როგორმე თვალი აგიხილო, ოღონდ მშვიდად იყავი, ჩემო კარგო, ჰოდა აი რა, სამოთახიანი ბინა თბილისში, ისიც ვაკეში, ხუმრობა არ გეგონოს, ადვილად ხელწამოსაკრავი საქმე არ არის; ამას გარდა ამირანს ოროთახიანი სახლიც აქვს ძველი თბილისის უბანში, პურის მოედანზე, საიდანაც ორ ნაბიჯზეა სიონის და მეტეხის ტაძარი, ხომ გახსოვს სიმღერა:

„თბილისო! ეშხი თუ არ გაქვს
მზეთუნახავი ქალისა
მამ, რალა შენთან აფრინდა
ხოხობი გორგასალისა?!“

და კიდევ:

„ზლაპარია თუ ნამდვილი,
ვინ მოიგონა ვინ იცის -
არის მეორე ლეგენდა,
...რატომ დაგერქვა თბილისი.“

ჰოდა, დაუფიქრდი ამას ყველაფერს, რაც გითხარი და გონს
მოეგე გეთაყვა.

მეორე ლეგენდა

თუმცა უწვერული ყმანვილი იყო, მაგრამ ისე ჰხმარობდა
შუბსა და ჰოროლს, რომ მრავალ ბრძოლაში ნაცად ვაჟკაცსაც
შეშურდებოდა.

ძლიერი იყო იგი, ვით მუხა და მხრებგაშლილი, ვით კავკასი-
ონი. ბავშვურ სახეზე, სადაც მალალ შუბლს ნაადრევად დამჩნე-
ოდა ნიშანი ღრმა ფიქრისა და ნუხილისა, ნაპერწკლებს ჰკვე-
სავდა არწივის თვალეხი.

ერთხელ, როცა ყმანვილი მეფე ერისთავების თანხლებით,
მცხეთის აღმოსავლეთით მდებარე ნაძვისა და ფიჭვის ხეებით
დაფარულ მთაგორიან ქვაბულში ნადირობდა, მშვენიერი შვლის
კვალს გადააწყდა. დამფრთხალი ნადირი ტანაშოლტილ ხეებს
შორის ქარივით გაიჭრა წინ. მხედარმა თანშეზრდილ რაშს სა-
დავეები მიუშვა და ლალად ტყის დაფეთებულ შველს უკან დაე-
დევნა. სულ მალე ზურგს უკან დარჩა მეძებარი ძაღლების გაა-
ვებული ყეფა. სერებითა და გორაკებით რკალშემორტყმულ

ქვაბულში თავგანწირვით მიმქროლავი ცხოველი და მონადირე ასპარეზობდა.

ვახტანგმა მირიან მეფის ნაქონი მშვილდი სწრაფად მოიმარჯვა, ლარი მოზიდა და... მოხდა საკვირველება, პირველად ააცილა ისარი მიზანს.

გაცეცხლდა ჭაბუკი, სიბრაზე მოეძალა, ომახიანად შეუძახა ცხენს და სისწრაფეს უმატა; კვლავ მოზიდა ლარი და ამჯერად უფრო დაბეჯითებით სტყორცნა ისარი, შველმა წაიფორხილა. მონადირემ ძლიერად მოზიდა სადავეები, ცხენი და მხედარი ადგილზე გაქვავდნენ... მაგრამ ეს რა არის? თვალი ხომ არ ატყუებს ვახტანგს? თითქოს ისევ წამოხტა შველი და მინის სიღრმიდან ამომავალ ორთქლის სვეტში გაუჩინარდა.

ყმანვილ კაცს ეძნელებოდა დაჯერება, მაგრამ რა ექნა, როცა წამდვილად ჰხედავდა, რომ სქელსა და გამჭვირვალე ორთქლს მიღმა მშვენიერი სასახლე წამომართულიყო; სვეტებზე შემდგარი შენობის გუმბათი მტრედისფერ ცაში ქანაობდა და თეთრად მოქათქათე ღრუბლის ქულები გვირგვინად შემოსდგომოდა ყოველი მხრიდან.

შენობის ირგვლივ ყაყაჩოების ზღვა ლივლივებდა. ასეთი რამ სიზმრად თუ ენახა, ან ზღაპრად თუ გაეგონა ჭაბუკ მეფეს. გაოცებული მისჩერებოდა მოჩვენებას თუ სინამდვილეს...

უეცრად სასახლის ოქროთი მოვარაყებულ მუხის კარი გაიღო და იქიდან სამი ერთმანეთზე ულამაზესი ასული კი არ გამოვიდა, ვარსკვლავის დარად გამოციმციმდა, ბროლის ყელ-კისერზე ხვეული თმები გადმოჰყროდათ და მომხიბვლელად იღიმებოდნენ; მცირე ხნის შემდეგ ხელები ნაზად გაშალეს, თუმცა ეს ხომ ადამიანის ხელები არ იყო, ეს იყო ფრთები, ფრთები ანგელოსთა... – მალე ისინი ტანის მსუბუქი რხევით გაცურდნენ ახალგაზრდა მეფისაკენ. ერთს შროშანისფერი, მეორეს ძონისფერი, ხოლო მესამეს იასამნისფერი გამჭვირვალე მოსასხამები

მოგდოთ შიშველ მხრებზე. სამი მხრიდან შემოერკალნენ ვახტანგს და გაისმა ნარნარი ხმები.

პირველი ანგელოსი: – დიდი და მძიმე ბრძოლები მოგელის, ვახტანგ! შენ განამტკიცებ ქართლოსიანთა საზღვრებს აღანთა კარამდი და შემოიერთებ ძველ კოლხურ მიწას, წართმეულს ბერძენთაგან. შეებრძოლები და დაამარცხებ ჰინდოთ, სინდელთ, აბაშთ და ჯორჯანელთ და არასოდეს ქედს არ მოიხრი სპარსთა წინაშე; აღაშენებ მრავალ ციხე-გოდოლს, ეკლესიებს, ტაძრებს და დაამკვიდრებ ქრისტეს სჯულს ქართლოსიანთა ზედა.

მეორე ანგელოსი: – რაინდულ ორთაბრძოლებში შენ, ვახტანგ, მახვილით განგმირავ ოვს გოლიათს თარხანს და ბუმბერაზ ბაყათარს, ბერძენთ სპასპეტს პალეკარპოს და სპარსთა მეფის შვილს ბარტამს. საქმენი ესე საგმირონი შარავანდედის გვირგვინს დაგბურავს.

მესამე ანგელოსი: – იცოდე, საუკუნეების მანძილზე იცოცხლებ შენ, ვახტანგ გორგასალო, ვინაითგან სწორედ ამ ადგილს, სადაც ამოჰქუხს წყალი თბილი, სამკურნალო და სანეტარო, აღაშენებ ქალაქს და უწოდებ მას თბილისს, და არ მოკვდები ვიდრე იარსებებს ქალაქი იგი, რომელიც მუდამ იქნება პირველი ქალაქი ქართლოსანთა.

ტყის სიღრმეში მეძებარი ძაღლების გაავებული ყეფა გაისმა. ჭაბუკი მეფე გამოერკვა. მოჩვენება გამქრალიყო. მის შორიახლოს კი მიწის სიღრმიდან ამოჩუხჩუხებდა წყარო, რომელსაც ორთქლის ოხშივარი თეთრი ღრუბლის ქულებივით დაჰფენოდა.

წყლის ვერცხლისფერ შხეფებს შორის ბუნდოვნად მოჩანდა გორგასლის ისრით დაკოდილი შველი...

(პაპიაშვილი ი., გაგრა, თბ., 2013, გვ.206.)

ამირანს მასპინძლებმა ლამაზად განწყობილ, ახალგაზრდონ-ტებულ ოთახში მიუჩინეს ბინა. სამსახურში წასვლის წინ, ამირანს სასადილო ოთახში ელოდებოდა გემრიელი და ჯანსაღი საუზმე: „კოფე“ ან ჩაი, ქართული სულგუნი, ომლეტი, ბოსტანში ახლად დაკრეფილი ქორფა კიტრის და პომიდვრის სალათა, ზემოდან ოხრახუშმოყრილი იყო. მაგიდაზე მუდამ ელაგა ბორჯომი და ქართული ლიმონათი „მსხალი“ და „ტარხუნა“. ელენე სტუმართან ზოგჯერ მოიბოდიშებდა, ამბობდა, ყველაფრის დადება ვერ მოვასწარი სუფრაზეო, ხაჭაპურის გაჩერება ლუმელში ცოტა ბევრი მომივიდა, მაგრამ მაინც კარგი გამოვიდა, ცხლად თუ არ მიირთვით, ისე გემოს კარგად ვერ გაუგებთო. დედას ცაცოც ეხმარებოდა ზოგჯერ და კვერსაც უკრავდა და ასეთ გარემოში ამირანს „ათას ერთი ღამის“ ზღაპარში ეჩვენებოდა თავი, ფიქრობდა: თბილისში, ვაკის პარკთან ცხრასართულიანი სახლის მშენებლობა ცოტა გვიან რომ დასრულდეს და ქუთაისში ყოფნა გავიხანგრძლივო.

იმ შემთხვევაში თუ ამირანი მივლინებაში არ იმყოფებოდა ტყვარჩელში ან ტყიბულში, ცაცო და ლორა, გამოსასვლელ დღეებში შაბათ-კვირას ამირანს ქუთაისის უმშვენიერეს უბნებს ათვალიერებინებდნენ. ამირანი გააოცა მწვანე ბაზარმა მრავალფეროვანი იმერული პროდუქტებით, „ოქროს ჩარდახმა“ – იმერეთის მეფეთა რეზიდენციამ, რომელიც მდინარე რიონის მარცხენა სანაპიროზეა განთავსებული, რიონის თეთრი ქვებით მოჩუქურთმებამ, თეთრი ხიდის მშვენიებამ, ბაგრატიის ტაძრის ეზოში ორნამენტებით მიმოფანტულმა ნანგრევებმა, პეტრე ჭაბუკიანი ურმით რომ ეზიდებოდა, მწვანე ყვავილას პანთეონმა, სადაც ქუთაისში მოღვაწე მწერლები და ცნობილი ადამიანებია დაკრძალული და საიდანაც კოლხეთის დაბლობის ულამაზესი ხედი იშლება, გაპონოვის ქუჩაზე მოქმედმა ებრაელთა სინაგოგებმა, სათაფლიის გამოქვაბულმა, გელათის მონასტერმა, გეგუთის ციხე-დარბაზის ნანგრევებმა... ქალიშვილები, მხიარული

კისკასით უთითებდნენ ამირანს რიონში მიმობნეულ თეთრ ქვებზე როცა ისინი ფუნიკულიორით გაბამვილის გორაზე მის-რიალებდნენ...

შებინდებისას, სალამო ხანს დავითი და ელენე ამირანს ჩაი-ზე ეპატიჟებოდნენ; სუფრაზე მუდამ ხილი, ტკბილეული და ნა-ზი, ჰაეროვანი ნამცხვარი ელაგა. მაგიდას ოთხნი მიუსხდებოდ-ნენ ხოლმე, ცოლ-ქმარი ენაწყლიანობდა, ცდილობდნენ შინაუ-რული ატმოსფერო შეექმნათ, ხრაშუნა ორცხობილას, კარა-მელს და ატმის მურაბას გულთბილად აწოდებდნენ ახალგაზ-რდებს.

ამირანი და ცაცო ყოველთვის ერთმანეთის პირისპირ ის-ხდნენ. თავს რომ აწევდა ამირანი მისდაუნებურად ქალის გალი-მებულ სახეს შეეფეთებოდა და ეჩვენებოდა მისი ბაგეების და თვალების უმანკოება, თვალებისა, იმ წუთას ქვეყნიერების უსასრულობაში რომ იცქირებოდნენ რალაც საოცარი ზმანება იყო. ისეთი წარმტაცი იყო ეს გამოხედვა და ეს ღიმილი თითქოს იღუმალებით აღსავსე წყარო ასხივებდა.

ცაცოს მომავალზე ნათელი წარმოდგენა არ ჰქონდა. ვერ ერკვეოდა ცხოვრების მკაცრ, ხშირად სასტიკ მოთხოვნებში. არა, მთლად გულუბრყვილოაო მასზე ვერ იტყოდით, იმ წამებში სურდა რალაც სიკეთე ექმნა და როცა ამირანი კითხვის თვა-ლით მიაცქერდებოდა, წამწამებს ნაზად დახრიდა, ალბათ აგ-რძნობინებდა მას, რომ საკუთარი უბინობა მისთვის შეეწირა.

ცაცოს არ გამოპარვია ის მომენტი, როცა ამირანი სუფრას-თან ჯდებოდა, ქალმა კიდევ ერთხელ შეამჩნია რომ კაცის ტა-ნადობა არ იყო სასიამოვნო, თუმცა გონჯი არისო მასზე ვერ იტყოდით, მის გამოხედვაში იყო რალაც ისეთი რაც გარეგნობას უკანა პლანზე აყენებდა. ჰო, ჰო, ფიქრობდა ცაცო, დაუფერებს მშობლებს, გავყვები ცოლად, მაგრამ ქალი იმასაც ხვდებოდა, რომ ეს თანხმობა იმ სამოთახიანი ბინით იყო განპირობებული, რომელიც ამირანს თბილისში, ვაკის პარკთან უნდა მიეღო და

ქალს რატომღაც, წამიერად, ისევ ის შავი ვოლგა ახსენდებოდა საქნახშირის კომბინატთან რომ ჩამოქრიალდა დამუქებული მიწებით საიდანაც მინისტრი გადმოვიდა; ახსენდებოდა დაქალთან, ლორასთან საუბარი:

„გინდა იმუშაო ამ სამინისტროში?„

„რატომაც არა, თუ ანაზღაურება კარგი იქნება...“

თითქოს თვალწინ დაუდგა ვოლგიდან გადმოსული მინისტრი, იქ მყოფი ახალგაზრდები ედიშერს რომ ეძახდნენ... მაღალი, ძლიერი აღნაგობის, მხარბეჭიანი, მხრებგაშლილი კაცი, ქორბუდა, მისი სიტყვები: „ასეთი ლამაზი გოგონები კარგი შენაძენი იქნებოდა ჩვენი კომბინატისათვის“...

ვინ იცის ბედი რას მოიტანს, ბედი ხომ თვითონ ცხოვრებაა... ზოგჯერ კეთილი და იმედისმომცემი, ზოგჯერ კი ცრუც და ორპირიც.

14

ცაცოს დედ-მამის გავლენით საქმე მალე გაიჩარხა. დავითი ფხიანი, მოხერხებული კაცი გამოდგა, დაარწმუნა ამირანი იმაში, რომ უმჯობესია ნიშნობა და ქორწილი ერთდროულად გავმართოთ.

დავითის უზარმაზარ „ზალაში“ ორას კაცზე მეტი დაეტია. ქორწილი ცაცოს დაჟინებული თხოვნით ნახევრად ევროპულ ყაიდაზე გაიმართა, ქართულ დოლ-გარმონს პატეფონი ცვლიდა. ფირფიტებზე ჩანერილი მუსიკა ევროპული რეპერტუარიდან იყო შერჩეული. სტუმრებს შორის, რა თქმა უნდა, საქნახშირის თანამშრომლებს ღირსეული ადგილები ეჭირათ, მათ შორის მინისტრი, მისი მოადგილეები და განყოფილების უფროსებიც ისხდნენ. როცა პატეფონზე არგენტინული ტანგო აჟღერდა და სუფრიდან საესტრადო ცეკვის მოყვარულები წამოიშალნენ, ედიშერ დარახველიძემ პატარძალი საცეკვაოდ გაიწვია. ამირანი წამოდგა, ცოლს გზა პატივისცემით დაუთმო, თან უთხრა:

ჩვენი მინისტრი გეპატიჟება საცეკვაოდ, და თან სტუმრის მისამართით დასძინა:

- ბატონო ედიშერ, ჩვენთვის დიდი პატივია თქვენი გულისხმიერება.

პატარძალი და მინისტრი მუსიკის ჰანგებს ნელი ტაქტით აჰყვნიან.

საქორწილო კაბისა და ვარცხნილობის სტილი ცაცოს კარგად ჰქონდა ერთმანეთთან შეხამებული. თეთრ მაქმანებიან კაბაზე ჩამოშლილი ოქროსფერი თმები რომანტიკულად ამალელებელ შთაბეჭდილებას ტოვებდა დეკოლტით დამშვენებულ ქალის უბესთან ერთად, რომელიც ყოველ ჩასუნთქვაზე და ამოსუნთქვაზე მიმზიდველად ირხეოდა. შუბლზე გადმოყრილ თმებს ზემოთ ვერცხლისფერი დიადემა ციმციმებდა და პატარძლის არაჩვეულებრივ ღიმილს ფარული გამომეტყველებით ამკობდა. მართალია ნიშნობისა და ქორწილის დღეებში, ცაცომ, ასე თუ ისე სანერვიულო ემოციები გადაიტანა, მაგრამ ეს ემოციები სასიამოვნოც იყო. მაგალითად: საქორწილო კაბის და თმის ვარცხნილობის შერჩევა, დღის განმავლობაში რამდენჯერმე, წამდაუნუმ სარკის წინ ტრიალი, ზოგჯერ ნერვების მოშლის მიზეზიც რომ ხდებოდა, ვიდრე არ დარწმუნდებოდა, რომ ყველაფერი სადა და ელეგანტურად ლამაზი იყო, მაგრამ ახლა, ცეკვის დროს დაღლილობა გაქრა, კაცის ძლიერ მკლავებში თავს მშვიდად გრძნობდა და მუსიკის ხმას მსუბუქად მიჰყვებოდა.

გაურკვევლობა...

ფიქრი...

ლოდინი...

- ჩვენ მგონი სადღაც შევხვედრივართ ერთმანეთს. – თქვა კაცმა.

- დიახ, თქვენ თბილისიდან რომ ჩამობრძანდით, მე და ჩემი დაქალი – ლორა, სამთო ტექნიკუმთან ვიდექით.

- იქ სამთო ტექნიკუმი აღარ არის, იქ ახლა საქნახშირის კომბინატია.

- ვიცი, თქვენ მინისტრი ბრძანდებით.

- თქვენობით ნუ მელაპარაკებით. გავშინაურდეთ. თქვენი მეუღლე ჩვენი სამინისტროს თანამშრომელია.

- მესმის.

- გიყვართ ამირანი?

ქალი მცირე ხნით დაფიქრდა.

- იცით, სიყვარულით არ გავყოლიღვარ. მშობლებმა ათას-გვარი არგუმენტი მოიყვანეს, მიმტკიცებდნენ რომ ჩემი მერყეობა არ იყო გამართებული... ბოლოს და ბოლოს დავთანხმდი.

- გინდა იმუშაო ჩვენს სამინისტროში?

- საპროექტო ორგანიზაციაში, სადაც ამჟამად ვმუშაობ, მცირე ხელფასი მაქვს. თვეში სულ ასი მანეთი. თუ თქვენთან უკეთესი ანაზღაურობა იქნება, რატომაც არა?...

კაცმა მკლავით ქალისწელზე რომ ჰქონდა მოხვეული, ძალუმად მიიზიდა, ისე რომ ქალის მკერდი მის მკერდს მიენეჭა. ქალს წინააღმდეგობის განევა არ უცდია.

- მოდი ამირანთან ერთად ჩვენთან სამინისტროში. ჩათვალე რომ შენი სამსახურის საქმე მოგვარებულია.

თაფლობის თვის შემდეგ ამირანმა თვითონ შესთავაზა ცოლს მათ სამინისტროში მუშაობის დაწყება, რაზეც ცაცოს უარი არ უთქვამს და ერთ მშვენიერ დღეს იგი ქმრის თანხლებით საქნახშირის მინისტრის კაბინეტის მოსაცდელში შევიდა. მდივანი მიმზიდველი ღიმილით მიესალმა ახალმოსულებს, დაბრძანდითო უთხრა ცოლ-ქმარს და სავარძლებზე მიუთითა, თვითონ კი მინისტრის კაბინეტის კარი შეაღო.

- ბატონო ედიშერ, ამირან უბედოიძეა მეუღლითურთ.

- შემოვიდნენ.

- მინისტრი გელოდებათ, – უთხრა მდივანმა ცოლ-ქმარს.

ამირანმა კაბინეტის კარი შეაღო, ჯერ მეუღლე გაატარა, თვითონ უკან მიჰყვა.

ვრცელ, ნათელ კაბინეტში მინისტრის გრძელი მაგიდა სკამებითურთ T-ებრი კომპლექტით იყო განლაგებული; კედელთან იდგა ნატურალური ტყავის კუთხური დივანი ორი სავარძლით. მოპირდაპირე მხარეს დამაგრებული იყო ღია და დახურული თაროები ნიგნებისა და საქალაქდებებისთვის. იქ სადაც მინისტრი იჯდა უკანა პლანზე ჩანდა კარი, რომელიც მინისტრის დასასვენებელ ოთახში გადიოდა. მინისტრი გორგოლაჭებიანი სავარძლიდან დინჯად წამოდგა, უხდებოდა კოხტა, ელეგანტური ჩაცმულობა, მოხდენილი მიხრა-მოხრა, სახეზე ჩვეული, მინისტრისეული გულთბილი გამოხედვა, პროფესიონალური ღიმილი. არა, ეს თანამდებობის პირის პირმოთნე ღიმილი არ იყო, ეს წლების განმავლობაში გამომუშავებული, თანდაყოლილად შენივთებული, საქმეზე მოსული ადამიანებისადმი კეთილგანწყობის საშუალებად ქცეული ღიმილი იყო.

ხელგაშლილმა მასპინძელმა ნატიფი ქცევით მიიპატიჟა სტუმრები მაგიდასთან, ამირანს შინაურულად გამოელაპარაკა, ჰკითხა იურისპრუდენციაში ხომ ყველაფერი რიგზე არისო, როცა ხელქვეითისაგან დადებითი პასუხი მიიღო ცაცო პატივისცემით მოიკითხა, თაფლობის თვე ახსენა, თან დასძინა, ეს ვოლტერისეული გამოთქმა ჯადოსნური თვისებების მატარებელია და ალბათ, მომავალ ცხოვრებაში თაფლივით ტკბილად წაგიძღვებათო. ბოლოს კი იკითხა:

- ჩემო ამირან, რით შემიძლია გემსახუროთ. ვინაიდან მეუღლით მობრძანდით ვფიქრობ რომ სერიოზული საქმე გაქვთ.

- დიახ, ნამდვილად, ცაცოს, ჩემს მეუღლეს, ჩვენთან, სამინისტროში სურს მუშაობის დაწყება. როგორც ვიცი ვაკანტური ადგილები არის და იმედი გვაქვს რომ დაგვეხმარებით. აი, ამ საკითხზე განუხებთ.

- რაზეა ლაპარაკი, ამირან, შენც ხომ კარგად იცი თბილისი-დან ახალი გადმოსული ვართ და ვაკანტური ადგილები ჯერ კიდევ არის, - ცაცოსკენ შებრუნდა და ჰკითხა: რა გაქვთ დამთავრებული?

- სამთო ტექნიკური სამშენებლო განხრით.

- ძალიან კარგი, - თქვა მინისტრმა და წამოდგა, - ამირან, მინდა პირადად გავესაუბრო შენს მეუღლეს, შენ ხომ არ იეჭვიანებ?

- როგორ გეკადრებათ, ბატონო ედიშერ.

მინისტრი ამირანის მეუღლეს მიუახლოვდა.

- წამობრძანდით, ქალბატონო ცაცო, - თქვა და ქალისაკენ პატივისცემით დაიხარა, თან ხელი ილღიაში შეუცურა წამოდგომაში მიშველების მიზნით და მოსასვენებელი ოთახისაკენ გაუძღვა. კარი გააღო, ქალი წინ გაატარა, თვითონ უკან მიჰყვა და კარი დახურა.

15

გავიდა ერთი წელი. ამირანმა და ცაცომ თბილისში, ვაკის პარკთან, სამოთახიანი ბინა მიიღეს. ამასთან დაკავშირებით ცოლ-ქმარმა გადაწყვიტა ახალმოსახლეობა (ბუმბარაქი) ედღესასწაულათ.

ახალი ბინა, ახალი ცხოვრების დასაწყისი! როდესაც რემონტი დასრულებულია და ყოველი წვრილმანი დიდი რუდუნებით არი შერჩეული, შესაძლებელია წვეულების გამართვა, ახლობლების და მეგობრების დაპატიჟება, მნიშვნელობა არა აქვს სტუმართა რაოდენობას, მთავარია ეს დღე განსაკუთრებულად დასამახსოვრებელი გამოვიდეს.

ქუთაისიდან ცაცოს დედ-მამა ჩამოვიდა. ამირანმა მინისტრი, მისი მოადგილეები და რამდენიმე თანამშრომელი მიიპატიჟა. თამადად, რა თქმა უნდა, ამირანმა ედიშერი დანიშნა, რომლის სიტყვაკაზმულობა მუდამ ჯადოსნურად მოქმედებდა

მსმენელზე. როცა სტუმრები, ასე თუ ისე, შეზარხოშდნენ და გამხიარულდნენ, ედიშერი მაგიდიდან წამოდგა, გვერდით მჯდომ ამირანს მხარზე ხელი დაადო და უთხრა:

- ამირან, მინდა ქალბატონ ცაცოს ახალი სამზარეულო მივულოცო, როგორც თქვა

აჭარულ ხაჭაპურებს აცხობს, ჰოდა, მეც წავეხმარები, შენ კი სუფრას გაუძეხი და არ შეგვანუხო მცირე ხნით. ეს სიტყვები მიიღე როგორც ბრძანება.

- კარგი, ბატონო ედიშერ! – მიუგო მინისტრს ხელქვეითმა.

სამზარეულოში შესულ კომბინატ საქნახშირის ხელმძღვანელს ცაცო გაზის ქურასთან მოფუსფუსე დახვდა. ფართო და ნათელ სამზარეულოში მაცივარი, გაზის ქურა, სარეცხის მანქანა, მაგიდა სკამებითურთ კოხტად და ლამაზად იყო განლაგებული. მინისტრის დანახვაზე ცაცოს გაელიმა.

- კარგია, რომ შემოხვედი. აი, შეხედე, რა შესანიშნავი დიზაინია, რა ორიგინალურად განვათავსე ყველაფერი. ხაჭაპურები თითქმის მზად არის, მალე შემოვიტან სუფრაზე.

- გადაკეტე გაზი, – თქვა კაცმა.

ქალი შეცბა. გაკვირვებული ეკითხება კაცს:

- ახლა, აქ?

- აბა როდის, აბა სად, – მიუგო კაცმა, – ახალი სამზარეულო ხომ უნდა მოგილოცო,

- რომ შემოვიდეს? – იკითხა ქალმა.

- ვუბრძანე, რომ არ შეგვანუხოს. ფეხებზე მკიდია თუ შემოვა.

ქალმა გაზის ქურა ჩააქრო. ედიშერმა ყოველი შემთხვევისთვის სამზარეულოს კარი გასაღებით გადაკეტა.

- მან იცის რომ გასაღები კარადაშია – ხმის კანკალით თქვა ქალმა.

- სანამ მაგდენს მოიფიქრებს, ჩვენ ჩვენს საქმეს მოვრჩებით. რა ჰქენი, არ გაიხადე?

- ტრუსიკი არ მაცვია.

ქალმა კაბა წელს ზემოთ აიწია.

- კაბა გაიხადე და ლიფიც მოიხსენი.

ქალმა კაბა და ლიფი სკამზე გადაფინა.

კაცის წინ შიშველი აფროდიტე მილოსელი იდგა.

.....

უცებ გასაღების ჩხაკუნი გაისმა და ფრთხილად შემოღებულ კარებში ამირანის ფართო სახე გამოჩნდა.

ქალი შეკრთა, შეეცადა წამოწეულიყო, მაგრამ კაცმა თმებში წაავლო ხელი, ქალი მაგიდას მიაღწერს, – არ გაინძრე! – მერე ამირანისკენ შეაბრუნა სახე და მკაცრად უთხრა:

- ხომ გიბრძანე ხელი არ შემოშალო მეთქი. გაბრუნდი ახლავე უკან! სუფრას მიხედე. მეც მალე დავბრუნდები.

ამირანის სახე ლურჯ-წითლად შეიფერა, როგორც დამბლის დაცემის წინ ემართება ადამიანს. გულ-მუცელში ცეცხლი დაუტრიალდა და მთელ სხეულს ნაკადულებად მოედო. ერთი წამით თვალები თითქოს შუშის გაუხდა, მერე ისევ დაუვიწროვდა, სასოწარკვეთილი გამოხედვა ჰქონდა და როცა მინისტრის მბრძანებლური ხმა: „ხომ გიბრძანე ხელი არ შემოშალო – მეთქი...“ ყურში ყრუდ ჩაესმა, მუხლები აუკანკალდა და კარები რობოტივით მიხურა...

სტუმრები რომ წავიდნენ და ცოლ-ქმარი ოთახში მარტონი დარჩნენ, ქმარს ცოლისთვის არაფერი უთქვამს, კრინტიც კი არ დაუძრავს, ტანსაცმელი გაიხადა და ლოგინში ჩაწვა. არც ცაცოს უცდია გამოლაპარაკება, ანდა, რა უნდა ეთქვა, ყველაფერი ცხადი იყო, რა თქმა უნდა, გაცილდებიან ერთმანეთს და

მორჩა... სანოლი ორადგილიანი იყო, როგორც კი დაწვა, დაღლილს და განცდილით აფორიაქებულს მალე ჩაეძინა.

ცაცო დილაუთენია ადგა, ლამის პიჟამო გაიხადა და საშინაო კაბა გადაიცვა. იმის გახსენება რაც წუხელ მოხდა აღარ უნდოდა. „ეს ალბათ უფრო ადრე უნდა მომხდარიყო...“ გაიფიქრა: „ამირანთან დამნაშავე ვარ, ალბათ მომიწევს მობოდიშება... ისე, თვითონაც დამნაშავეა, თვითონ დამაძალა ჩვენს სამინისტროში უნდა იმუშავო... რა ჩემი ბრალია მაგის მინისტრს რომ მოვენონე და თავის საყვარლად მაქცია?... ედიშერს ბუმბარაქამდე სურდა ჩვენი ურთიერთობა გამომჟღავნებულიყო, მამშივლებდა, ბინის დარდი ნუ გექნება, ყველაფერს მოვაგვარებო, მეუბნებოდა.“

ცაცომ ფანჯრებზე ფარდები გადაწია. დილის სინათლე თანდათან მატულობდა. თბილისი იღვიძებდა.

ცაცო ფანჯარას მოშორდა და ქმრისაკენ მალულად გააპარა მზერა. მწოლიარე კაცის პოზამ გააკვირვა, გულმა რეჩხი უყო, სანოლს მიუახლოვდა, ამირანი გულაღმა იწვა, ხელები გაშლილი ჰქონდა, თვალები ღია დარჩენოდა.

ქალმა ცივი ხმით იკივლა.

ეპილოგი

ცაცოსა და ედიშერ დარახველიძის ურთიერთობა კიდევ დიდხანს, საბჭოთა კავშირის დაშლამდე გაგრძელდა. ამ მოვლენამ მათი გზები გაყარა. ამირანის ბინა პურის მოედანზე ცაცომ მშობლებს დაუთმო, თვითონ მეორედ გათხოვდა და შვილები გააჩინა.

მართალია ამირან უბედოიძე მოკვდა, მაგრამ კავკასიონზე, შოვის კლდეზე მიჯაჭვულმა მითიურმა ამირანმა ჯაჭვები დაწყვიტა და განთავისუფლდა.

ამირანს ბრძოლის დიდი გამოცდილება აქვს, მაგრამ იმ ხერხს ყამარქალმა რომ ასწავლა, ჯერ კიდევ ვერ მიაგნო, მართალია განთავისუფლდა, მაგრამ დევები ისევ ცდილობენ მის შეპყრობას, უნდათ რომ ისევ კავკასიონზე, შოვის კლდის გამოქვაბულში მიაჯაჭვონ და მისი ღვიძლი ისევ მუდმივად ძიძგნოს უღმობელმა არწივმა.

„რას მიცინი დევის ქალო,
რას მიელვებ თეთრსა კბილსა,
გამივლი და გამომივლი,
გამისინჯავ ბაგე-კბილსა!“

ამირანის ეპოსი გრძელდება, ოღონდ ეს არ არის მითოლოგია, ეს უკვე ქრისტიანული ჭეშმარიტებაა: „ქრისტე აღსდგა“ – ქართველებო.

ავტორის მინაწერი

„მოვა დრო და თავს აიშვებს,
იმ ჯაჭვს გასწყვეტს გმირთა-გმირი!..
სიხარულად შეეცვლება
ამდენი ხნის გასაჭირი!..“

(„ამირანი“, აკაკი)

ქართველი ხალხი არასოდეს დაივიწყებს საქართველოს თავისუფლებისათვის მებრძოლ გმირებს ზვიად გამსახურდიას და მერაბ კოსტავას. მათი სახელები მარადიული შარავანდედით იქნება შემოსილი საქართველოს ისტორიაში.

...1988 წელს ქუთაისის ცენტრალურ მოედანს დავით აღმაშენებლის სახელი ეწოდა, ხოლო 1995 წლის სექტემბერში დაიდგა მისივე ძეგლი. ძეგლის ავტორია გამოჩენილი ქართველი მოქანდაკე, საქართველოს სახალხო მხატვარი ელგუჯა ამაშუკელი, ვახტანგ გორგასლის ძეგლის შემქმნელი. დავითის ძეგლი დაიდგა პირდაპირ ლადო მესხიშვილის თეატრის წინ. ძეგლის

ოფიციალურად გახსნამდე ცხენზე ამხედრებული მეფის ფიგურა თეთრი ზენრით იყო შებურვილი.

უნდა აღინიშნოს, ქალაქის ინტელიგენციის ერთ ნაწილს ჰქონდა სხვა მოსაზრება, კერძოდ, არქიტექტორი ამურ ფხაკაძე, მოქანდაკე რეზო რამიშვილი, ჟურნალისტი რუთა ბეროძე, პოეტი ნანული ცხვედიანი და სხვანი ითხოვდნენ მრავალსართულიანი „კოლოსის“ აღმართვას დავითის გამოსახულებით ქუთაისის სიახლოვეს გოდოგანის მთაზე (სადაც დღეს მთავარანგელოზის სალოცავია აღმართული), რომელიც ქალაქის ყველა კუთხიდან გამოჩნდებოდა, მაგრამ ეს იდეა საქართველოს ხელმძღვანელობამ არ მიიღო მხედველობაში და უპირატესობა მიანიჭა ელგუჯა ამაშუკელის იდეას. სხვათა შორის ქუთაისის ახალი პიონერთა სახლის პროექტი დღევანდელი ქუთაისის პარლამენტის მახლობლად განხორციელდა ამურ ფხაკაძისა და ჩემს მიერ დიდების მემორიალის სიახლოვეს. არქიტექტორი იყო ამურ ფხაკაძე, ხოლო კონსტრუქტორი ვიყავი მე. საპროექტოს დირექტორი იყო სოსო იმნაძე. სამწუხაროდ, მშენებლობის დასრულების შემდეგ, ვინაიდან ქუთაისი უზენალექიანი ქალაქია, ბრტყელმა გადახურვამ არ გაამართლა. ეს გადაწყვეტილება არქიტექტორის პრეროგატივა იყო.

ელგუჯა ამაშუკელის ძეგლი აღიმართა ბალისკიდის, მესხიშვილის თეატრის და ეთნოგრაფიული მუზეუმის რკალში. ის ისტორიული დღე ჩემს მეხსიერებაში ასე აღინიშნა: ხალხის ასეთი საოცარი მოზღვავება ქუთაისის ცენტრალურ მოედანზე არ მახსოვს, თვით სტალინის ქუთაისში ჩამოსვლის დღეს არ ყოფილა ეს მოედანი ასე გადაჭედილი ხალხით (მაშინ ცხრა წლის ვიყავი – ი. პ.). ხალხი მოედინებოდა ყოველი მხრიდან: თამარ მეფის ქუჩიდან, რუსთაველის ქუჩიდან, ფალიაშვილის ქუჩიდან, გაპონოვის ქუჩიდან, წერეთლის ქუჩიდან... ადამიანები ერთმანეთთან ისე მჭიდროდ იყვნენ მიკრულნი, როგორც იტყვიან მათ შორის ნემსს ვერ ჩააგდებდი. ძეგლის ტრიუმფალურ გახსნას

ესწრებოდნენ: ბატონი ედუარდ შევარდნაძე, უნმინდესი და უნეტარესი, საქართველოს კათოლიკოს პატრიარქი ილია მეორე, აგრეთვე თბილისისა და ქუთაისის მონინავე ინტელიგენცია: გურამ ფანჯიკიძე, თეიმურაზ შაშიაშვილი, რეზო ჭეიშვილი, რევაზ მიშველაძე, მაყვალა გონაშვილი, ბალათერ არაბული, სოსო სიგუა, მანანა გორგიშვილი, ზაალ ბოტკოველი, ლევან სანიკიძე, თამაზ ნივნივაძე, ლუკა დვალიშვილი, ავთანდილ ყურაშვილი, თეიმურაზ ლანჩავა, თორნიკე ერისთავი, ავთანდილ ნიკოლეიშვილი, ვახტანგ ახოზაძე, ელგუჯა თავბერიძე, თენგიზ ნონონავა და სხვანი. მე შევარდნაძის და ილია მეორის შორიახლოს ვიდექი. ჩემს სიცოცხლეში არ დამავიწყდება მათი სიხარულით გაბრწყინებული, გაბადრული სახეები. ილია მეორეს მომცრო სანთლები ეჭირა ხელში და ანთებულ სანთლებს ურიგებდა ხალხს... უეცრად შევამჩნიე ილია გაგულაშვილმა პატრიარქს რალაც უჩურჩულა ყურში და ჩემკენ მიანიშნა, მაგრამ მე ბატონი ედუარდ შევარდნაძის ახლოს ვიდექი.

რუსეთ-საქართველოს ომში სააკაშვილის ინიციატივა, გაეთავისუფლებინა ცხინვალის რეგიონი და აფხაზეთი მარცხით დასრულდა, აშშ-მა საქართველოს პამპერსები გამოუგზავნა. რუსებს თბილისის ალება ჰქონდათ გადანყვეტილი, მაგრამ საფრანგეთის პრეზიდენტმა ნიკოლა სარკოზიმ იაქტიურა და ლავროვს ხელი სამშვიდობო ხელშეკრულებაზე მოანერინა. ფრანგებს კარგი მეხსიერება აქვთ, კარგად ახსოვთ, როგორ შეუნარჩუნა სტალინმა საფრანგეთს ტერიტორიალური მთლიანობა მეორე მსოფლიო ომის დასასრულს.

არც გერმანელები არიან გონებასუსტნი, იციან რომ სტალინმა გერმანელი ერი განადგურებისაგან, სრული მოსპობისაგან იხსნა. ამის დადასტურებაა ტრეპტოვი-პარკი; ეს პარკი მდებარეობს აღმოსავლეთ ბერლინში მდინარე შპრეს ნაპირზე ალტ-ტრეპტოვის რაიონში. ეს მემორიალი მიეძღვნა ბერლინის ალების დროს დაღუპული წითელი არმიის მეზრძოლების სამა-

რადისო ხსოვნას და ძირითადად ცნობილია იოსებ ბესარიონის ძე სტალინის ციტირებებით.

ტრეპტოვი-პარკის სიგრძე 250 მეტრია და სიგანე 100 მეტრი, მას დიდი ისტორია აქვს... მეორე მსოფლიო ომის დამთავრებისთანავე 1946 – 1949 წლებში პარკის ტერიტორიაზე მოენყო მსოფლიოში ყველაზე მსხვილი საბჭოთა-სამხედრო მემორიალი. პარკში დადგმულია ქანდაკებები, ფუნქციონირებს უმშვენიერესი შადრევანი. პარკის მთელ სიგრძეზე, ორივე მხარეს, ყოველ ათ მეტრში, დამონტაჟებულია სტალინის გამონათქვამები. მე ცოლთან და შვილთან – მარკთან ერთად ორჯერ ვიყავი ამ პარკში. ამ გამონათქვამებიდან ვგებულობთ, რომ სტალინმა გერმანელი ერი იხსნა სრული მოსპობისაგან.

ვსარგებლობ შემთხვევით და გაფრთხილების მიზნით მივმართო „ძლიერთა ამა ქვეყნისას“: რიხარდ ვაგნერის, ფრიდრიხ ნიცშეს და ადოლფ ჰიტლერის თეორია „ზე ადამიანის“, „ზე კაცის“ შესახებ, რომელმაც ისევ წამოყო შიზოფრენიული თავი დამლუპველია კაცობრიობისათვის. ამ შიზოფრენიის მომხრეები ისე მომრავლდნენ, რომ ღმერთმა დაგვიფაროს და ნოეს კიდობანიც ველარ გვიშველის.

რა თქმა უნდა, გერმანელები ასევე ვერ დაივიწყებენ ედუარდ შევარდნაძის დამსახურებას გერმანელი ხალხის წინაშე, რომელმაც დიდი ნვლილი შეიტანა დასავლეთი და აღმოსავლეთი გერმანიის გაერთიანებაში.

2012 წელს საქართველოს მთავრობის მეთაური გახდა ბიძინა ივანიშვილი.

მე-9 კლასის ისტორიის წიგნში, ბიძინა ივანიშვილი ცნობილ ქველმოქმედად და მეცენატადაა მოხსენიებული.

„მთავრობის მეთაური, პრემიერ-მინისტრი „ქართული ოცნების“ დამფუძნებელი, ცნობილი ქველმოქმედი და მეცენატი, ბიძინა ივანიშვილი გახდა. ხელისუფლების ცვლილების მიუხე-

დავად, საქართველოს ევროპული კურსი არ შეცვლილა და პირიქით, ინტეგრაცია კიდევ უფრო გაღრმავდა“.

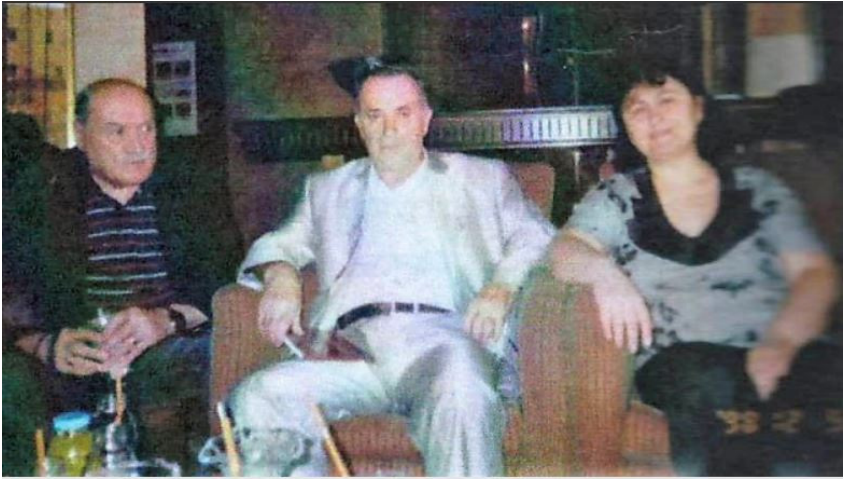
რაც შეეხება საქნახშირის კომბინატს იგი ამჟამად სამთომომპოვებელი სანარმოა, რომელიც ქვანახშირის მოპოვებას მხოლოდ ტყიბულის საბადოებიდან აწარმოებს.

ტყვარჩელში და აკარმარაში შახტები და კომბინატები დაიხურა. ადრე ამ ქალაქებში ორმოცდაათი ათასი ადამიანი ცხოვრობდა. მეშახტეები ტყვარჩელს და აკარმარას საოცნებო ქალაქებს უწოდებდნენ. დღეს ეს ქალაქები ქალაქ-მორჩენებად გადაიქცა, ნასახლარები ნანგრევებადაა ქცეული; მათ ირგვლივ ბალახი და ხავსი ბიბინებს, ქუჩებში ოცდაათიოდე ადამიანი დაბორიანებს ძაღლებთან, კატებთან და შინაურ ცხოველებთან ერთად. სამწუხაროდ ასეთია დღეს რუსული პოლიტიკა.

*მასალის მომზადებაში მონაწილეობა
მიიღო მარკ პაპიაშვილმა*

ბათ-იამი

2022

იაკობ პაპიაშვილი ქართველ მწერალთა დელეგაციასთან ერთად. მარცხნივ: ჯანსუღ ჩარკვიანი, მარჯვნივ: მაყვალა გონაშვილი. იერუსალიმი, სასტუმრო „ამელახიმ“, 2011 წ.

მისი სული...

„შენს ბედს ნათლის შუქი მოსავს,,

ეს იყო 1980 წელს, სექტემბერში. ქუთაისში აღინიშნა ცნობილი ქართველი პოეტის ზურაბ კუხიანიძის 50 წლის იუბილე. ამასთან დაკავშირებით თბილისიდან ჩამოვიდა ქართველი მწერლების ერთი ჯგუფი, რომელსაც ხელმძღვანელობდა მწერალი რევაზ მიშველაძე. საზეიმო შეხვედრა გაიმართა ქუთაისის მესხიშვილის სახელობის სახელმწიფო დრამატულ თეატრში. საიუბილეო საღამოზე სიტყვით გამოვიდა კრიტიკოსი რევაზ მიშველაძე. მან საკმაოდ მრავალფეროვნად მიმოიხილა ზურაბ კუხიანიძის პოეტური შემოქმედება და გამოსვლა დაასრულა დაახლოებით შემდეგი კონტექსტით:

ჩემო ზურაბ, მე ასე თუ ისე წარმოვაჩინე შენი პოეტური ნაღვანი. როგორც ავლნიშნე, ბევრი შესანიშნავი ლექსის ავტორი ხარ, მრავალი დასამახსოვრებელი სახის შემქმნელი, რომლებშიც ქართველი ხალხისადმი დიდი სითბო და სიყვარულია ჩაქსოვილი. არ შემიძლია არ ავლნიშნო ის ჭეშმარიტი კოლორიტი ლექსებისა, სადაც გამოხატულია ჩვენი უსაყვარლესი ქალაქის ქუთაისის, იმერეთის და საქართველოს სხვა კუთხეების ულამაზესი ბუნება და მათი მოსახლეობის ხასიათების წარმოჩენა. ეს იმით არის გამოწვეული რომ შენ არამარტო პოეტური ნიჭით დაჯილდოებული ადამიანი ხარ, არამედ იმიტომ, რომ თვითონ ხარ უაღრესად გულთბილი, ხელგაშლილი კაცი, რომლის ლექსები სიმღერებად აიტაცა ჩვენმა ხალხმა. და მე, შენმა მკითხველმა არ შემიძლია არ აღვნიშნო, ამ ლექსებს შორის არ გამოვაცალკევო ერთი, ძალიან პანანინა ლექსი, სულ ორიოდ კუპლეტი თუ იქნება, რომელშიც გასაოცარი, განსაცვიფრებე-

ლი მუხტია ჩადებული საქართველოს და ქართველი ხალხის სამარადჟამო ერთგულებისა და სიყვარულისა.

ლექსში შენ კერძოდ ამბობ, რომ „ზოგის სული“ ამაშიაო, „ზოგის სული“ იმაშიაო და ბოლოს ლექსს ამთავრებ ფრაზით, რომელსაც ყველა დროის ცნობილი ქართველი პოეტი მოაწერს ხელს: „ჩემი სული საქართველოს აჩქარებულ სუნთქვაშია“.

„გასრულდა მათი ამბავი ვითა სიზმარი ღამისა.

გარდახდეს, გავლეს სოფელი, – ნახეთ სიმუხთლე ჟამისა! –
ვის გრძლად ჰგონია, მისთვისცა არის ერთისა წამისა,
ვწერ ვინმე მესხი მეღეჟსე მე რუსთველისად ამისა.“

აქ, რუსთაველს გამოყენებული აქვს მხატვრული გამოსახვის სტილისტური ხერხი, რაც ჰიპერბოლის საპირისპირო მნიშვნელობისაა, ჰქვია ლიტოტესი და წარმომდგარია ბერძნული სიტყვისაგან „მცირე“. სიცოცხლე ზოგს რომ გრძელი ჰგონია, მხოლოდ ერთი წამიაო, ბრძანებს გენიოსი პოეტი. უნდა მივანიშნოთ, რომ პოემის დაწერიდან მრავალი საუკუნეა გასული და თარგმნილია მრავალ ენაზე და მათ შორის ებრაულზე – ყივრითზე. ბორის გაპონოვმა პოემის ებრაული თარგმანი დაასრულა 1966 წელს, ხოლო წიგნად გამოიცა 1969 წელს პოეტების დომენტი და აბრაამ შლიონსკის ზრუნვით და დახმარებით (საფუძველი: ი. პაპიაშვილი, „ვეფხის დამცემი და მისი ქართველი მეგობარი“).

ბორის გაპონოვი გარდაიცვალა ისრაელში 1972 წელს. გარდაცვალებიდან 18 წლის მერე მას მიენიჭა შოთა რუსთაველის პრემია. თანხა საკმაოდ სოლიდური იყო: 20 ათასი ამერიკული დოლარი. ამ პრემიის განაწილებაში აქტიური მონაწილეობა მაქვს მიღებული. საკითხი სადაო იყო. აბრაამ საპირს ისრაელიდან ჩამოტანილი ჰქონდა სანოტარო დოკუმენტაცია, რომლის თანახმად გაპონოვის დედა იძლეოდა ცრუ ჩვენებას, თით-

ქოსდა, ირინა არ იყო ბორისის ქალიშვილი. აგრეთვე, არსებობდა სხვა დაბრკოლებაც; ილია გაგულაშვილმა ჩამოაყალიბა გაპონოვის საზოგადოება და ითხოვდა პრემია გადაეცათ ამ საზოგადოებისათვის. ამიტომ შოთა რუსთაველის სახელობის პრემიების კომიტეტის თავმჯდომარე ბატონი გრიგოლ აბაშიძე გაურკვეველ მდგომარეობაში ბრძანდებოდა. მან პირადად დამირეკა ქუთაისში და მთხოვა დავხმარებოდი პრემიის სამართლიან განაწილებაში, თან განმარტა, რომ მისი სურვილი იყო თანხის ერთი ნაწილი გადაეცემოდა ბორისის ქალიშვილს ირინას საქართველოში, ხოლო მეორე ნაწილი ბორისის დედას -ისრაელში.

ბატონი გრიგოლ აბაშიძის თხოვნა მე შევასრულე, როგორც იტყვიან, ფრიაღზე. გაფვანტე ყოველგვარი ეჭვი ირინას მისამართით თქმული და მოვახერხე აბრამ საპირის და ირინას შეხვედრა გრიგოლ აბაშიძის სამუშაო კაბინეტში. საკითხი გადწყდა სამართლიანად ისე, როგორც ბატონ გრიგოლ აბაშიძეს სურდა.

ისრაელში 45 წლის მანძილზე გამოდიოდა ქართულენოვანი გაზეთი „ალია საქართველოდან“, რომლის დამაარსებელი და მთავარი რედაქტორი იყო აბრამ საპირი (სეფიაშვილი). ამჟამად, გაზეთი დახურულია, ფინანსების უქონლობის გამო. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ გაზეთის მეშვეობით საქართველოს კულტურული და ლიტერატურული ცხოვრება ისრაელში, მხოლოდ ქართველ ებრაელთა შორის ვრცელდებოდა და ებრაულენოვანი საზოგადოება მას არ იცნობდა. აგრეთვე ისრაელში დროგამოშვებით გამოდიოდა ჟურნალი „დროშა“, რა თქმა უნდა ქართულ ენაზე.

გაპონოვის მიერ თარგმნილი „ვეფხისტყაოსანი“ იყო ის პირველი მერცხალი, რომელმაც აღფრთოვანებაში მოიყვანა ისრაელის ებრაულენოვანი საზოგადოება. ეს იყო და ეს, სხვა ქართველი მწერლების მხატვრული ნაწარმოებები ებრაულენო-

ვანი მკითხველისათვის იყო უცნობი, ვიდრე იაკობ პაპიაშვილ-მა რუსულ ენაზე არ გამოცა რომანი „გაგრა“ ისრაელის პრეზიდენტის ფონდის დახმარებით. ეს წიგნი შემდეგში ითარგმნა ებრაულ ენაზე და წიგნად გამოიცა. ამ წიგნით მსოფლიომ შეიტყო თუ როგორ დახოცეს რუსმა ლეგიონერებმა ქართველი ფეხმძიმე ქალები 1989 წლის 9 აპრილს ე. წ. „сапёрные лопаты“-ს საშუალებით. ეს რუსული იმპერიული წარმოშობის იარაღი გამოიყენება სხვადასხვა დანიშნულებით, განსაკუთრებით ხელჩართულ ომში.

იაკობ პაპიაშვილმა ცნობილი ქართველი მწერლის, რუსთაველის პრემიის ლაურეატის რევაზ მიშველადის ნოველების კრებული „იარუსალიმი-თბილისი“ ისრაელში ებრაულ ენაზე ორჯერ გამოსცა 2014 და 2016 წლებში. ეს იყო, ასე ვთქვათ, სიურპრიზი ებრაულენოვანი მკითხველისათვის. ქვეყანაში, სადაც გაფეტიშებული იყო რუსული ლიტერატურა, მიხვდნენ, რომ ქართველი კლასიკოსი მწერლების მხატვრული ნაწარმოებები არანაკლებ ყურადსაღები იყო, ვიდრე რუსულენოვანი. მოგვიანებით ცნობილი ებრაელი პოეტი და პუბლიცისტი ჰერცელ ხაკაკი თავის პუბლიცისტურ ნაშრომში „დღესასწაული ჭირის დროს“ აღნიშნავს, რომ X-XI საუკუნეებში, როცა რუსული ენა ჯერ კიდევ ფორმირებული არ იყო, არსებობდა ქართული მხატვრული მწერლობის ბრწყინვალე შედეგები: „ამირან-დარეჯანიანი“, „ვისრამიანი“, „აბდულ – მესიანი“, „თამარიანი“ და „ვეფხისტყაოსანი“.

XX საუკუნის მეორე ნახევარში „ვეფხისტყაოსანი“, ხოლო XXI საუკუნის პირველ ნახევარში „იერუსალიმი – თბილისი“ ითარგმნა ებრაულ ენაზე. იმის განმარტება, რომ პირველის ავტორი არის შოთა რუსთაველი, ხოლო მეორის რევაზ მიშველადი, ცხადია საჭირო არ არის.

1980 წელს, ზურაბ კუხიანიძის იუბილეზე რევაზ მიშველადი 40 წლისა იყო. 2014 წელს, როცა მისი ნოველების კრებული

„იერუსალიმი – თბილისი“ ებრაულ ენაზე გამოიცა, იგი 74 წლის უკვე ღვანლმოსილი მწერალი ბრძანდებოდა. ახლა იგი, საქართველოს სახალხო მწერალი, 81 წლისაა...

დღეს ებრაული კალენდრით 5782 წელია და განგების ძალით შოთა რუსთაველი რომ გაცოცხლდეს, ალბათ გაუკვირდება: ორი წიგნი გაპონოვისეული „ვეფხისტყაოსანი“ და მიშველაძისეული „იერუსალიმი – თბილისი“ იერუსალიმის ქუჩებში მსუბუქად ჰქრის, როგორც საქართველოს აჩქარებული სუნთქვა.

მაჩაბლის ქუჩა N13 – შენობა, რომელიც ცნობილია „ხელოვნების სასახლის“ სახელწოდებით, ააგო დიდმა მეცენატმა და ქართული კონიაკის წარმოების ფუძემდებელმა, ქიმიისა და ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორმა დავით სარაჯიშვილმა 1903 – 1905 წლებში.

1925 – 1926 წლის „ცნობათა კრებულში“, რომელიც ტიცვიან ტაბიძის რედაქციით გამოვიდა, ვკითხულობთ: „ხელოვნების სასახლე დაარსებულია 1921 წელს გასაბჭოების პირველ დღეებში“. 1971 წელს, როცა ჩემი ლიტერატურული მოღვაწეობა ამ სასახლეს – ტაძარს დაუკავშირდა, იგი უბრალოდ საქართველოს მწერალთა კავშირის სახელით იყო ცნობილი. მე ჩამოვთვლი თავმჯდომარეებს და მდივნებს საქვეყნოდ ცნობილ პოეტებს და მწერლებს, რომლებთანაც პირადად მქონდა შეხება და ურთიერთობა მყარ ლიტერატურულ ჩარჩოებში: ირაკლი აბაშიძე, გრიგოლ აბაშიძე, ნოდარ დუმბაძე, მუხრან მაჭავარიანი, გურამ ფანჯიკიძე, რევაზ ინანიშვილი, რეზო ჭეიშვილი, შოთა ნიშნიანიძე, ჯანსუღ ჩარკვიანი. იმ დაუფინყარ დროს, როცა ქართული ხელოვნების – მწერლობის ამ უწმინდეს ტაძარში ეს ბუმბერაზი ადამიანები მხატვრული სიტყვის ხელოვნებას ხოტბას ასხამდნენ:

„მაშ, შენ ხარ, მუზა?
შენ – ცისკრის ბავშვი?
შაბაშ, შენს ღონეს,
შენს ძალას ვაშა!
მაშ, შენ მეწყრავდი
ყველა გზას ფშავში,
რომ ზედ ბუხართან
დაგება ვაჟა?“

ირაკლი აბაშიძე, 1984

ლიტერატურული ცხოვრება საქართველოში, უბრალოდ რომ ვთქვათ, დულდა და გადმოდულდა. ამ უნმინდეს ტაძარში, მრავალი წლების განმავლობაში, ვხვდებოდი და ვესაუბრებოდი ქართული მწერლობის ბრწყინვალე პლეადის კორიფეებს: რევაზ მიშველაძეს, მაცყვალა გონაშვილს, სოსო სიგუას, რევაზ ჯაფარიძეს, ბალათერ არაბულს, ზაალ ბოტკოველს, ელიზბარ ჯაველიძეს, თამაზ წივნივაძეს, გურამ გვერდნიტელს, ნანა ქოჭუას. ჩვენი საუბრის თემა, რა თქმა უნდა, მხოლოდ ლიტერატურა იყო.

საქართველოს მწერალთა კავშირის ბოლო ყრილობა, რომელსაც მე ვესწრებოდი გადამწყვეტი ხმის უფლებით და სადაც სიტყვით გამოვიდა ბატონი ედუარდ შევარდნაძე, გაიმართა დამოუკიდებელ საქართველოში 1995 წლის 17 მაისს, დილის 10 საათზე, აკაკი ხორავას სახელობის მსახიობის სახლში (გიორგი ლეონიძის ქ. N110).

ქართული სიტყვის სარდალი

წარმოგიდგენთ საქართველოს სახალხო მწერალს, რუსთაველის პრემიის ლაურეატს რევაზ მიშველაძეს. ზაალ ნემსაძის დოკუმენტური ფილმი „ქართული სიტყვის სარდალი“ რამდენჯერმე ვნახე; ეს ჭეშმარიტად დიდებული, ისტორიული მნიშვნელობის ფილმია. ფილმს ამთავრებს გიორგი გაბუნიას შოუ, რომელშიც ბატონი რევაზ მიშველაძე იღებს მონაწილეობას.

ნამყვანის ტექსტი:

„ვინც ქართული ლიტერატურის მრავალსაუკუნოვან ისტორიას ჩვენი დროიდან გახედავს ერთ კანონზომიერებას წაანყდება, როცა ქვეყანას უმძიმესი მომენტი უდგებოდა და გადამრჩენელი გმირის საჭიროება ხდებოდა გადაუდებელი, ხშირად მწერალი იღებდა თავზე ამ მისიას. პოლიტიკოსთა და პანდემიისაგან გატანჯულ ჩვენს ქვეყანაში ისევ მწერალი გამოდის წინა პლანზე და კარგად რომ ვუსმენდეთ და დაუფუჯვრებდეთ უფრო იოლად გავუმკლავდებოდით ჭირს. ამ მხრივ უპირველესი ჭკუის საკითხავი პიროვნება და დედოფარის დამრისხებელი რევაზ მიშველაძეა.“

მე მინდა რამდენიმე ამონარიდი გავაკეთო ბატონი რევაზ მიშველაძის გამოსვლიდან საქართველოს მწერალთა კავშირის 100 წლის იუბილეზე:

„...დღევანდელი იუბილე უფრო დრამატული ხასიათისაა. ამის მიზეზი, ჩემო ძვირფასებო, კარგად მოგეხსენებათ – მწერალთა კავშირის წინააღმდეგ დანყებული ომია, რომელიც ახლაც გრძელდება და გრძელდება ჩვენდა სავალალოდ..., მაგრამ მე მინდა ვუთხრა საქართველოს, რომ მათი განზრახვა მწერალთა კავშირის დაშლასთან დაკავშირებით გაქარწყლდა. ეს ომი მწერალთა კავშირის გამარჯვებით დასრულდა (მქუხარე ტაში).“

ფსიქოლოგიურ შემეცნებაში მნიშვნელოვანი ასპექტია კითხვა „რატომ“, რადგან ადამიანის ქცევის მიღმა იმალება გარკვეული მოტივები, განზრახვები და მიზანი ამ განზრახვებისა.

მწერალთა კავშირის შენობის წართმევა და სამწერლო ორგანიზაციის მოსპობა საქართველოში უნდოდათ იმიტომ რომ, ჩაეხშოთ ქართული მხატვრული სიტყვა და არ ჩაეტარებინათ შოთა რუსთაველის 850 წლის იუბილე.

ეროვნული ფენომენის მტერმა, თავისი შავბნელი საქმე გააკეთა და გააკეთა დანაშაულის ფასად, თუმცა ამ დანაშაულისათვის დღემდე პასუხი არავისთვის მოუთხოვიათ.

საქართველოს მწერალთა კავშირი არსებობდა წითელი იმპერიის მძვინვარების პერიოდში. 1921 წლიდან 1991 წლამდე მიუხედავად გარკვეული დაბრკოლებებისა პატრიოტული სულისკვეთების მქონე კომუნისტები მფარველობდნენ ქართულ მხატვრულ სიტყვას. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ სწორედ ამ პერიოდში შეიქმნა ისეთი მაღალმხატვრული ნაწარმოებები, სპექტაკლები ქართულ თეატრალურ ხელოვნებაში და ფილმები ქართულ კინოხელოვნებაში, რომლებმაც მსოფლიო აალაპარაკა.“

აქ მცირე პაუზა უნდა გავაკეთო.

...რიტორიკა, – „მჭევრი მეტყველების ხელოვნება“ ძველი საბერძნეთიდან მომდინარეობს. რიტორიკული ხელოვნების განვითარება ემთხვევა არისტოტელეს, ციცერონეს და კვინტილიანის ეპოქას.

ორატორული ხელოვნება – ეს არის გონება, გული და სიტყვა, ანუ ეს არის საჯარო გამოსვლის ხელოვნება არტისტული ოსტატობით, რისთვისაც წარმოთქმული სიტყვის დამაჯერებლობა აუცილებელი შემადგენელი კომპონენტია.

ორატორის ემოციები და სიტყვის მასალის ეფექტური მიწოდება უზრუნველყოფს აუდიტორიის ყურადღებაში ყოფნას.

აღბათ ყველა დამერწმუნება, რომ 81 წლის ასაკში, ორატორისათვის ძნელი უნდა იყოს სრულიად მიიქციოს, სრულიად დაიპყროს აუდიტორიის ყურადღება, მაგრამ არ შეეცდები თუ ვიტყვი, რომ საქართველოს სახალხო მწერლის ამ გამოსვლაში იგრძნობოდა საქვეყნოდ ცნობილი ქართული სუფრის ტრადიციები, როცა ხშირად ორასკაციანი სუფრა სულგანაბული უსმენს მჭერმეტყველ თამადას.

საქართველოს მწერალთა კავშირის 100 წლის იუბილეზე რევაზ მიშველაძის სიტყვით გამოსვლის დროს ხშირად ისმოდა მხურვალე აპლოდისმენტები.

ორატორმა გამოსვლის პროცესში გამოიყენა ცნობილი ქართველი პოეტების ლექსები. მისი გამოსვლა თავიდან ბოლომდე ფილმში ზეპირსიტყვიერების ბრწყინვალე ნიმუშს წარმოადგენს. იგი კითხულობს გამოთქმით, ამადლებული და მღელვარე ტონით:

მურმან ლებანიძე – „სამშობლო“:

...კავკასიის პონტის პირს ძირს ჩაკიდულხართ ქედებო!
მე რომ სიკვდილი მჭირს, ხომ შენგნით, ჩემო ედემო?!
ამბავს ნაულებთ ვის, თქვენ, ფრინველებო ღვთის –
ნითელფეხება მტრედებო?!

ჯანსუღ ჩარკვიანი – პატრონი უნდა „ვეფხისტყაოსანს“

...დიახ, ჩვენს მამულს ასე დატორილს,
ნუ გეშინია არვინ დატოვებს,
ნუ გეშინია მოვა პატრონი,
მოვა პატრონი და უპატრონებს.

მაყვალა გონაშვილი – „სიმღერა“

მაინც როგორ გიხდება ეს წყეული სიმღერა,
მომავალი შენია, შენია და ელოდე...

ასე როგორ მივიდეთ, ასე ხელგანვდილები,
ასე დაჩოქილები, ხვალის საქართველომდე.

შოთა ნიშნიანიძე – „ბიჭები“

...ათასი დაფნა, ტაში, მოლბერტი,
ვინც სინდისს თავი არ მოარიდა!
„კაცობრიობა რომ არ დაბერდეს,
ჰეი, ვინ მოდის მანდ მომავლიდან?!“

ამ ლექსების კითხვისას ორატორის ინტონაცია ისეთია, რომ მის ჭეშმარიტებაში ეჭვის შეტანა შეუძლებელია:

„მართალია, ჩემო ძვირფასებო, მწერალთა კავშირს ჰყავდა ჩანერგილები და მგონი ეხლაც ჰყავს ამბის მიმტანები, დამსმენები, ისეთები ვინც პაოლო იაშვილს თავს მოაკვლევინებს, მაგრამ, მეგობრებო, დამერწმუნეთ მწერალთა კავშირი თავის სათავეში, თავის სიღრმეში, თავის შიგნით თავანკარაა, სუფთაა, ლამაზია, მას საქართველოს სამსახურში თავი არასოდეს შეურცხვენია“ – ბრძანა რევაზ მიშველაძემ.

მალლა მფრენი დაბლაც ხედავს,
უფრო ნათლად, უფრო დიდად,
ქვეყნის ქირი, ქვეყნის ლხინი,
წინ მიუძღვის გზად და ხიდად

აკაკი

ზაალ ნემსაძის დოკუმენტურ ფილმში „ქართული სიტყვის რაინდი“ წარმოჩინდა მწერლის ბელეტრისტული ხელოვნების სხვადასხვა სფერო, სხვადასხვა მიმართულება. ის, რომ მისი ლიტერატურული შემოქმედების ოკეანეში მთავარი თემა საქართველოა, ორი აზრი არ არსებობს. გულისტკივილი იმ კაცი-სა, რომლის ერთადერთი ვაჟი საქართველოს დამოუკიდებლო-

ბისათვის ბრძოლაში დაიღუპა, შეუძლებელია იყოს ყალბი, თვალთმაქცური. აქედან გამომდინარე, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიების დაბრუნება, საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა, სახალხო მწერალს გზად და ხიდად რომ მიუძღვის, დამაჯერებელია და დამპყრობლების მიმართ ზიზლის გრძნობას ბადებს.

ეს იყო 1989 წლის აპრილში.

რევაზ მიშველაძე ჟურნალ „კრიტიკის“ მთავარი რედაქტორია. ჟურნალი მრავალტირაჟიანია და პოპულარული, რადგან ისეთ საკითხებს აშუქებს, რაც მკითხველისთვის საინტერესოა.

და აი, ერთხელ, დილით ისმის ზარი. მთავარ რედაქტორს იბარებენ ცკ-ში. ცნობილი ქართველი მწერლები და რედაქტორები დათქმულ დროზე შეიკრიბნენ ცკ-ის პირველი მდივნის გივი გუმბარიძის კაბინეტის მისაღებში, დაახლოებით თხუთმეტი ოდენ კაცი, მათ შორის: ჭაბუა ამირეჯიბი, მუხრან მაჭავარიანი, ჯანსუღ ჩარკვიანი, გურამ ფანჯიკიძე, შოთა ნიშნიანიძე, აკაკი ბაქრაძე, ნოდარ ნათაძე, რევაზ მიშველაძე... იქ იმყოფებოდა აგრეთვე საქართველოს ტელევიზიის ხელმძღვანელი არჩილ გოგელია. მალე ყველანი კაბინეტში მიიხმეს. დასხდნენ. მაგიდასთან ზიან: ედუარდ შევარდნაძე – შუაში, ერთ მხარეს გივი გუმბარიძე, ხოლო მეორე მხარეს ნოდარ ქითანავა.

გუმბარიძემ ღიმილით მიმართა მწერლებს, უთხრა მათ: საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრი ბატონი ედუარდ შევარდნაძე ჩამობრძანდა მოსკოვიდან და ისურვა ქართველ მწერლებთან შეხვედრა-ო.

„მომენატრეთო, – ამბობს ბატონი ედუარდი და ღიმილიანი მზერა იქ შეკრებილ ლიტერატორებზე მიმოატარა. ჩემი უამრავი საქმეების მიუხედავად მე თვალყურს ვადევნებ საქართველოს, მის ეკონომიურ, კულტურულ ცხოვრებას, რაც შემიძლია გეხმარებით. უნდა გითხრათ, რომ საქართველოდან კრემლში კარგი ამბები მოდის. ჩვენი მეგობრობა და ურთიერთობა ამით

არ მთავრდება. მე სადაც არ უნდა ვიყო ყოველთვის ვიქნები ჩემი სამშობლოს პატრიოტი და ქართველი ლიტერატორების გვერდში მდგომი.“

მწერლები ამოდრავდნენ, გამოეხმაურნენ, გაისმა სამადლობელი, თავმდაბლობით თქმული სატყვეები.

ამ დროს წამოდგება რევაზ მიშველაძე და თავისებური ჩვეული სითამამით მიმართავს მაღალ სტუმარს:

„ბატონო ედუარდ! ერთი თხოვნა მაქვს, თუ შეიძლება“.

„რევაზ მიშველაძე არისო, ჟურნალ „კრიტიკის“ რედაქტორი“, ჩაულაპარაკა შეავრდნაძეს გუმბარიძემ.

„ვიციო, თქვა შევარდნაძემ, რად მინდა შეხსენება, ვიცნობ ბატონ რეზოსო.“

„ბატონო ედუარდ, – განაგრძო მიშველაძემ, – სტალინის შემდეგ, ისეთი მაღალი თანამდებობა კრემლში როგორც თქვენ გაქვთ, არავის ჰქონია. დღეს თქვენ ხართ ის კაცი, ვისაც ყოველთვის შეუძლია გორბაჩოვთან შესვლა და ამდენად მინდა გთხოვოთ... გაითვალისწინეთ, რომ ეს თხოვნა ქართველი ინტელიგენციის თხოვნაცაა.“

„თქვი, გისმენ“, – მიუგო შევარდნაძემ.

„- თქვენ მოგეხსენებათ, საქართველო დამოუკიდებლობისკენ მიისწრაფვის... დემოკრატიული პრინციპები მსოფლიოს მოედო, მათ შორის რუსეთსაც. იქნებ შეარჩიოთ დრო და აუხსნათ გორბაჩოვს საქართველოს ჭირ – ვარამი; რა საჭიროა ამ პატარა ქვეყანაში სამი ავტონომია: აფხაზეთის, აჭარის და ე. წ. სამხრეთ ოსეთის. ეს შენელებული მოქმედების ნაღმები მავნებელია ქვეყნისათვის, ხალხისათვის, მომავლისათვის.“

ჩამოვარდა სამარისებული სიჩუმე. შევარდნაძის სახიდან ღიმილი გაქრა, აღელვება გამოეხატა.

„რამ მოგაფიქრა ეს, ჩემო რეზო! გორბაჩოვმა რომ გადაწყვიტოს რესპუბლიკების საერთოდ გაუქმება, რას იტყვი ამა-

ზე?! – თქვა და მერე გუმბარიძეს გადაულაპარაკა: ამ შეხედულების კაცი, როგორ დანიშნეთ „კრიტიკის“ რედაქტორად? -ო.“

ამ ამბიდან ერთი კვირის მერე საქართველოს მწერალთა კავშირის თავმჯდომარემ მუხრან მაჭავარიანმა თავის კაბინეტში რევაზ მიშველაძეს უთხრა:

„რეზო, ისე არ მინდა შენი „კრიტიკიდან“ წასვლა, როგორც ჩემი მარჯვენა ხელის მოჭრა, მაგრამ სხვა გზა არ არის. მოდი ზეგ პრეზიდენტის სხდომაზე, უნდა გაგანთავისუფლო.“

მინაწერი: „იმ შემთხვევაში თუ ქართველი კომუნისტები ბუდე მდივანი და ფილიპე მახარაძე არ იჩივლებდნენ ლენინთან სტალინური კომისიის მიერ შემუშავებული პროექტის წინააღმდეგ, ამიერკავკასიის სოციალისტური ფედერაციული საბჭოთა რესპუბლიკა 1922 – 1924 წლებში დაიშლებოდა სამ სუვერენულ ავტონომიურ საბჭოთა რესპუბლიკებად, საბჭოთა კავშირიდან გასვლის უფლებით. 1924 წელს საქართველოში არ მოხდებოდა ე. წ. „მეგრელთა აჯანყება“, არ დაიღვრებოდა ქართველების სისხლი და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა შენარჩუნებული იქნებოდა შიგა ავტონომიების გარეშე, სოჭის ოლქის ჩათვლით (საფუძველი: იაკობ პაპიაშვილი, „ვინ იყო სტალინი“, დაიბეჭდა გაზეთში „მწერლის გაზეთი“, 2021, N5, გვ.13, სათაურით „მის უკვდავსაყოფად ესეც კმარა,“), რაც თავისთავად დავით აღმაშენებლის, თამარ მეფის და გიორგი ბრწყინვალის სახელმწიფოებრივ – პოლიტიკური მოღვაწეობის ტოლფასია.“

აპილოზი

ზოგის სული ჭიქაშია,
ზოგის ცინცხალ დუშაშშია,
ზოგის სული ჭინჭებშია,
ზოგის კიდევ ოქროშია
ჩემი სული საქართველოს
აჩქარებულ სუნთქვაშია“
ზურაბ კუხიანიძე

მისი სული საქართველოს აჩქარებულ სუნთქვაშია

საქართველოს სახალხო მწერალი რევაზ მიშველაძე, როგორც უკვე ვთქვით 81 წლისაა. ქართულ მწერლობაში მისი ღვაწლი და დამსახურება გამორჩეულად ფასეულია და მნიშვნელოვანი. თბილისის ქუჩებში საქართველოს მწერალთა კავშირის მრავალგზის თავმჯდომარე, ჭარმაგი მწერალი დადის. თანამედროვე ქართული ლიტერატურის კლასიკოსის რევაზ მიშველაძის შემოქმედება კარგა ხანია მსოფლიო ლიტერატურის ორგანულ ნაწილად იქცა. მისი მხატვრული და პუბლიცისტური შემოქმედების ნაღვანი ოთხმოცს, შეიძლება მეტ წიგნს მოიცავს. მისი ნოველები თარგმნილია მსოფლიოს მრავალ ენაზე, ალბათ არამარტო იმიტომ რომ ისინი იკითხებიან ინტერესით, არამედ განსაკუთრებით იმიტომ რომ ბელეტრისტის ქართული სარკმლიდან, საკუთარი ქვეყნის პრობლემატიკასთან ერთად, მსოფლიოს გულისტკივილია დანახული, რაც დასტურდება ისრაელში ებრაულ ენაზე გამოცემული მისი წიგნით „იერუსალიმი – თბილისი“.

რევაზ მიშველაძე ნობელის პრემიის ნომინანტია.

დასასრულს მინდა ხაზგასმით ავლნიშნო საქართველოს სახალხო მწერლის რევაზ მიშველაძის, როგორც პროზაიკოსის

მდიდარი ლექსიკა, მდიდარი ქართული ენა. ვკითხულობ მის ნოველებს და ხშირად ვფიქრობ თუ რომელი ჭიდან იღებს იგი ისეთ სიტყვებს, რაც ზოგჯერ შეუძლებელია მონახო ქართული ენის განმარტებით და ორთოგრაფიულ ლექსიკონში.

ეს თავდაუზოგავი შრომა ქართული სიტყვაკაზმული მწერლობის სამსახურში არის იმის გარანტია რომ მისი სული საქართველოს აჩქარებულ სუნთქვაში არის, იქნება და იარსებებს ყოველთვის და მუდამ.

წინამდებარე ნაშრომი მინდა დავასრულო ფილმის „ქართული სიტყვის სარდალის“ წამყვანის სიტყვებით:

„პოლიტიკოსთა და პანდემიისაგან გატანჯულ ჩვენს ქვეყანაში უპირველესი ჭკუის საკითხავი პიროვნება და დედოზარის დამრისხებელი საქართველოს სახალხო მწერალი რევაზ მიშველაძეა და კარგად რომ ვუსმენდეთ და დავუჯერებდეთ უფრო იოლად გავუმკლავდებოდით ჭირს.“

ბათ-იამი 2021

მასალის მომზადებაში მონაწილეობა მიიღო ია გორგიშელმა.

დღესასწაული ჭირის დროს

რომანის „გაგრა“ წინასიტყვაობა

იაკობ პაპიაშვილის რომანები არაერთ ენაზე ითარგმნა. მისი სიუჟეტები მოქანავე გემით მოგზაურობას ჰგავს. მთხრობელი სხვადასხვა დროსა და ადგილს გადაკვეთს, და, ყველაფერს, რაზეც ის ყვება, მრავალფეროვანი და ამავე დროს, ძალიან განსაკუთრებული ხასიათი აქვს, როცა ყველა დეტალს ერთობლიობაში უნივერსალური მნიშვნელობა ენიჭება.

არ დაგვავინწყდეს, რომ ქართული კულტურა, ძვ. წ. XII საუკუნეში კავკასიაში, ქართლის და კოლხეთის სამეფოში, შავი ზღვის სანაპიროზე წარმოშობილი უძველესი კულტურაა. ვინც ნაიკითხავს პაპიაშვილის თხზულებებს, იგრძნობს შორეული ისტორიის და მითის კვალს, რომლის მიხედვითაც იასონი ოქროს საწმისის მოსაძებნად გაემგზავრა.

იაკობ პაპიაშვილის შემოქმედებაში ძველ კულტურასთან დამაკავშირებელი ძაფების მოძიების ძლიერ სურვილს ვხედავთ. ავტორის აზრით: შოთა რუსთაველმა „ვეფხისტყაოსანი“- ქართული ეროვნული ეპოსი იერუსალიმის ჯვრის მონასტერში XII საუკუნეში დაწერა. ამ დროიდან დღემდე მისი გავლენა ქართულ ლიტერატურაზე არ ნელდება, ყველა გვერდს მიჰყვება.

უძველესი ნაწარმოები დავინწყებას არ მისცემია. მას შემდეგ, მისგან მრავალი თაობა საზრდოობდა და ცდილობდა თავისი კვალი დაეტოვებინა ქართულ და დასავლურ ლიტერატურაში (ვგულისხმობ ცნობილი ქართველი მწერლის რევაზ მიშველაძის წიგნს „იერუსალიმი – თბილისი“, რომელიც რუსთაველის „ვეფხისტყაოსნის“ გვერდით დევს ისრაელის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში, იერუსალიმში.)

პაპიაშვილი წარსულიდან გვიყურებს და გვაგრძნობინებს, რომ არსებობს ძველისა და ახლის შერწყმის საშუალება, რომელსაც ლიტერატურის მეშვეობით შეუძლია გამოგვიყვანოს ნაცრისფერი რუტინიდან მიმზიდველი სიუჟეტებით, რათა ყოფიერების საიდუმლო შევიგრძნოთ.

ბალზაკმა თავის ნამუშევარს (137 ნაწარმოები – 91 დასრულებული და 46 დაუმთავრებელი) უწოდა „ადამიანური კომედია“, XIV საუკუნის დასაწყისში იტალიურად დაწერილი დანტე ალიგიერის პოემის „ღვთაებრივი კომედიის“ ანალოგიით. აღსანიშნავია, რომ სიტყვა „ღვთაებრივი“ არ ეკუთვნის ალიგიერს, რადგან მან თავის შესანიშნავ ნაწარმოებს არისტოტელეს „პოეტიკის“ შესაბამისად, უბრალოდ „კომედია“ უწოდა. „ღვთაებრივად“ იგი პირველად ჯოვანი ბოკაჩომ მოიხსენია.

იაკობ პაპიაშვილი შემოქმედთა რიგს უერთდება. მწკრივში ჩამდგარი მისი წიგნების გალერეა, გვიქმნის ისტორიასა და კაცობრიობასთან დაკავშირებულ საგას, სიტუაციების და შეხედულებების კომედიას.

ეჭვგარეშეა, რომ იაკობ პაპიაშვილის შემოქმედება – პროზა, პოეზია, ჟურნალისტიკა, თარგმანები, სამეცნიერო შრომები – ძალიან რეალისტურია და მას არ შეიძლება ეწოდოს არც „კომედია“ და არც „ღვთაებრივი კომედია“, მაგრამ განათლებული ადამიანი, რომელიც კაცობრიობის ისტორიისადმი გულგრილი არ არის, მიხვდება, რომ იაკობ პაპიაშვილის რომანი „გაგრა“ უფრო „კომედიაა „ ვიდრე“ ტრაგედია „!

უმჯობესია, ერთხელ და სამუდამოდ ყველაფერი თავის ადგილზე განვალაგოთ, ვიდრე ყოველდღე ეცადო ვილაცას უმტკიცებდე, რომ აფხაზეთი საქართველოა და არა რუსეთი!

ამ თვალსაზრისით, ისრაელელი მწერლის ეფრემ ბაუხის მოსაზრება ძალიან საინტერესოა:

„იაკობ პაპიაშვილი არის ებრაელი მწერალი, რომელიც ქართულად წერს. თავისი სულის ფესვებით, ისევე როგორც იმ სიტყვების ფესვებით, რა ენაზეც წერს, მწერალი უკავშირდება მიწას, სადაც იგი დაიბადა და ცხოვრების მნიშვნელოვანი ნაწილი გაატარა.

... და კიდევ. ყოველ შემთხვევაში, მე, პირველად აქ წავიკითხე იმ ტრაგიკული ქარ-ცეცხლის შესახებ, რომელშიც ეს საოცრად ლამაზი მიწა – საქართველო მოექცა. და „ორი სურათი“ სინამდვილეში ატარებს ტკივილს, არასტაბილურობას და შფოთვას ჩვენი სამყაროს მომავლისთვის, რომელიც მესამე ათასწლეულის ზღურბლზეა „ (1998 წელი).

ზოგჯერ ჩვენ გაკვირვებულნი ვართ, რომ ყველაზე საოცარი ქარიშხლები სწორედ იმ ადგილას ხდება, რომელიც მშვიდი და წყნარი ჩანს.

იაკობ პაპიაშვილი საოცარ და თავზარდამცემ სიუჟეტს ქსოვს; შეიტყო რა ეპოქის ყველა საიდუმლო, როგორც გამოცდილი რეჟისორი, ახერხებს ძველი სამყაროს ხელახლა შექმნას.

მართალია, მას შემდეგ ათობით წელი გავიდა, და ჩვენ მანც ვსაუბრობთ იმ ისტორიაზე, რომელიც მალალ საზოგადოებასთან ახლოს, ქართულ კოლექტივში ხდება. სიმშვიდის მიღმა ცვალებადი ქარიშხალია: მთხრობელი ახერხებს თავბრუდამხვევ სიუჟეტში შეგვიყვანოს – და ეს ყველაფერი ხდება გამყინავი სულისკვეთებით. ზღაპრული საკურორტო ზონის ცენტრიდან მოულოდნელობის ნაკადი იჭრება. ავტორის ნიჭი მდგომარეობს იმაში, თუ როგორ აშუქებს ისტორიულ და მსოფლიო მნიშვნელობის სიუჟეტს: პაპიაშვილი ოსტატურად იყენებს თანამედროვე მთხრობელების ტექნიკას, რომლებმაც იციან როგორ დააკავშირონ რამდენიმე შინაგანი სიუჟეტი. ფურცელ-ფურცელ სიუჟეტი იხსნება და ძირითადი აზრი ნელ-ნელა იკვეთება. პერსონაჟთა ქცევასა და მოვლენებს შორის აღმოვაჩინთ ეპოქის და ადგილის ისტორიას, ჩვენთვის უცნობი ადამიანების განწყობებს. და ეს ყველაფერი ამალეღვებელია. ცოტას თუ შეუძლია ამ მომხიბლავი კულტურული სამყაროს პერსონაჟების განსაკუთრებული ხიბლის გამოვლენა.

მაგალითად, ორი პერსონაჟის შეხვედრა, ნაწყვეტი ერთ-ერთი ქალი პერსონაჟის სიტყვებიდან – და შემდეგ, კითხვას პასუხი მოჰყვება, მაგრამ ვგრძნობთ, რომ ეს დიალოგები მხოლოდ გვანტრიგებს სიმართლის გარკვევის მოლოდინში.

აი რას ამბობს ეს პერსონაჟი:

„არა, გულწრფელად გითხრათ, გულთან არაფრის მიტანა არ ღირს. ჩვენთვის ღმერთისგან მონიჭებული სულ რამდენიმე დღეა“.

მაშინვე ჩნდება ბუნებრივი კითხვა: „მაშ, რა მოხდა სანაპიროზე? – ჰკითხა ვიქტორმა „...“

და ნახეთ, როგორ მიგვიყვანს პასუხი საიდუმლოებებთან, რომლებიც შემდეგში გამოვლინდება:

„ხომ ვამბობდი, რომ ეს საშინელებაა. რაღაც წარმოუდგენელი. როგორც ჩანს, ეს ყველაფერი მოგველანდა, მოგვეჩვენა. მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს ყველაფერი ჩემი თვალით ვნახე“.

იაკობ პაპიაშვილი რაღაც გზებით ახერხებს სიუჟეტის აგებას, რომელიც პარალელს ქმნის სუპერ გმირების მდიდრულ სამყაროსა და წარსულიდან გადმოსულ განსაკუთრებულ პერსონაჟებს შორის. ეს მართლაც ამაღელვებელი განცდებია: ჩვენ აღფრთოვანებული ვართ პერსონაჟებთან საინტერესო შეხვედრით, რომლებიც მითოლოგიური ფიგურები არიან, ხელოვნების სამყაროს შთაგონების წყარო.

არსებობენ თუ არა ასეთი პერსონაჟები, შეძლებენ თუ არა გავლენის მოხდენას, თუ უკვალოდ გაქრებიან?

შეეცადეთ გამოიცნოთ შემდეგი დიალოგის უკან რა იმალება:

„ქალი-დედა, ზღაპრიდან გადმოსული მზეთუნახავი. უსასრულოა მისი დედობრივი სიყვარული! ბევრი ფიქრობს, რომ ეს მხოლოდ პოეტური სახეა, რომელიც სინამდვილეში არ არსებობს. რომ იგი დიდი ხნის გამქრალია და XX – XXI საუკუნეებს შემორჩა როგორც მშვენიერი ლეგენდა, როგორც ხელოვნების უნიკალური შედევი, როგორც მხატვრული სიტყვის უკვდავი ნიმუში. „

ასე რომ, ჩვენ სიუჟეტში იდუმალი გზებით მივყვებით იმ საიდუმლო კარებს, რომელთა მიღმა დეტალები იმალება და ლეგენდა თანდათანობით რეალობად იქცევა. დიახ, ეს ყველაფერი გაირკვევა სიუჟეტის გაგრძელებისას. იაკობ პაპიაშვილმა იცის რა იმალება კარის მეორე მხარეს, ყოველთვის ახალი სიურპრიზის მოლოდინში ამყოფებს მკითხველს.

დიდი და ტრაგედიებით სავსეა საქართველოს ისტორია. აფხაზეთი საქართველოს ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი კუთხეა. ქართული ტომები: აფხაზები, მეგრელები, კახელები და სხვები XII-XIII საუკუნეებში, ისევე როგორც ადრეულ ხანაში (VII-VIII საუკუნეები), არაბ-თათარ-მონღოლთა შემოსევების დროს, მათ წინააღმდეგ ერთად იბრძოდნენ. ეს ის დროა, როდესაც რუსული ენა ჩამოყალიბების პროცესში იყო, ხოლო საქართველოში შესანიშნავი ლიტერატურული ნაწარმოებები უკ-

ვე ინერებოდა. ერთ-ერთი მათგანია მსოფლიოში ცნობილი „ვეფხისტყაოსანი“.

პაპიაშვილის პროზის, ამ შემთხვევაში რომანის ლიტერატურული სახე ეხმიანება იმ ნაწარმოებებს, რომლებმაც სამყაროს იერსახე შეცვალა. ჰუმანიზმის, თავისუფალი აზროვნების, ასკეტური ცხოვრების უარყოფის იდეით, რელიგიისა და ზნეობის საფუძვლების შერყევით, მშვენიერმა მთხრობელმა, ჯოვანი ბოკაჩომ, „დეკამერონში“, ნოველიდან ნოველამდე, ეგზოტიკურ ყვავილებსა და ხეხილთა შორის, მოახერხა დაეხატა ათდღიანი „დღესასწაული ჭირის დროს“ ანუ „ვნებათა ლელვა (გატაცება) სიკვდილის პირას“.

რომანში „გაგრა“ არის კვალი სულიერი გავლენისა და განცდებისა, რაც ადამიანური გრძნობების გათვითცნობიერების საშუალებას იძლევა და ზემოქმედებას ახდენს ადამიანის სულიერ მდგომარეობაზე.

იაკობ პაპიაშვილი კარგად ახერხებს ურთიერთსაწინააღმდეგო სიტუაციების მოფიქრებას: მშვიდობიან დროს, ადამიანები ცხოვრების სხვადასხვა მოულოდნელობებით ერთობიან. ხილულ სიმშვიდეს შინაგანი ბრძოლა ელოდება. რომანი ასახავს აფხაზეთის, შავი ზღვის კურორტის საოცარ სილამაზეს: იხსნება საბჭოთა საზოგადოების ადათ-წესების მრავალფეროვანი პანორამა, იმ საზოგადოების, რომელიც საბჭოთა ზნეობის სულისკვეთებითაა აღზრდილი ... ერთი შეხედვით, ყველაფერი კარგადაა, მაგრამ უცებ ჩამოხრება, ცუდი დრო დადგა („პერესტროიკა“). მოვლენების საშუალებით ეპოქის საიდუმლოებები ვლინდება.

ამ კომპარის გამო, ორი სურათი სასტუმრო „გაგრიფის“ ცხოვრებიდან ძალიან განსხვავდება ერთმანეთისგან, ანუ იყო მშვიდობა – და მოულოდნელად მოხდა ომი, საშინელი და დაუნდობელი...

სიუჟეტი ამკარას ხდის სოციალურ კრიზისს, ეთიკური კოდექსებისთვის ბრძოლას, ცრურწმენებს. ნაწარმოები ეპოქის განწყობის გამოხატვის და სულიერი ტენდენციების ამოკითხვის, ამოცნობის საშუალება ხდება: ნაწარმოების ფინალში,

სიკვდილის ზღურბლზე მდგომი არსენ აფხაზავა შემდეგი სიტყვებით ამართლებს ქალს, რომელმაც ქმარი მოატყუა: „- როგორ შეიძლება ამის თქმა?“ – თქვა მან. –“ რა შუაშია რუსია თუ ქართველი?“ ალბათ გსმენიათ ასეთი იტალიური გამონათქვამი – „ყველა ქალი მეძავია, მაგრამ დედაჩემი – წმინდანია!“ ზოგადად, ნებისმიერმა ქალმა ცხოვრებაში თავის დანიშნულება შესანიშნავად იცის – ოჯახის შექმნა და ბავშვების აღზრდა. მე აქ შეგნებულად არ ვამბობ „შვილების გაზრდას“, რადგან ამ ცნებებს შორის არსებითი განსხვავებაა. ქალი ხომ კაცისგან ითხოვს არა მხოლოდ ბავშვის გაჩენაში თანამონაწილეობას, არამედ ცხოვრების გამარტივებას და თუ ოჯახში ეს პრობლემა არ გვარდება, ქალი მუდამ ეძებს ხვრელებს, მოვალეობების შესრულების მარტივ გზებს“.

მკითხველებს გარანტირებული აქვთ განსაკუთრებული განცდები, ამ ისტორიაში გასაღები ბევრჯერ გადატრიალდება, მხოლოდ იმისთვის, რომ თითოეული გაღებული კარის წინ შევიგრძნოთ რომ ბევრი რამ შეიძლება მოხდეს. წიგნს მოვლენათა მორევში გადავყავართ: ისტორია, ემოციები და აზრები – ეს ყველაფერი სიუჟეტს კვანძავს. ეს ყველაფერი მკითხველთა განცდებს ამძაფრებს. მართლაც, ამ შესანიშნავი ისტორიით სიამოვნება გარანტირებულია.

**ჰერცელ ჰაკაკი,
ებრაულენოვანი მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე, პოეტი,
პუბლიცისტი**

*ებრაულიდან რუსულ ენაზე თარგმნა იაკობ პაპიაშვილმა
ქართული თარგმანი ეკუთვნის ია გორგიშელს*

STALINGRAD ბენერალ შარლ დე გოლის ხანგრძლივი სვლაგეზი

2000 წელს, გრანპალეს მახლობლად, მარმარილოს კვარცხლბეკზე აღიმართა საფრანგეთის პრეზიდენტის შარლ ანდრე მარია დე გოლის ექვსმეტრიანი ბრინჯაოს ფიგურა.

ერთხელ, ელისეის მინდვრებზე მორიგი ექსკურსიის დროს, ჩვენ – ტურისტები ისრაელიდან ამ ძეგლის გვერდით აღმოვჩნდით.

– საით მიემართება იგი ასე მხნედ და გრძელი ნაბიჯით? – დავინტერესდი მე.

– სტალინგრადში! – ღიმილით მიპასუხმა გიძმა.

– სტალინგრადში?... მაგრამ რუსეთში უკვე დიდი ხანია აღარ არის სტალინგრადი.

– სამაგიეროდ ის არის პარიზში.

გაირკვა, რომ მეგზურმა თქვა სიმართლე, გარდა ამისა, აღმოჩნდა, რომ საფრანგეთის ზოგიერთ დიდ ქალაქში, მათ შორის ნიცაში, არსებობს ამ ცნობილი სახელის მატარებელი სხვა ძეგლებიც.

დამატებითი ღონისძიებების ჩამონათვალში, ექსკურსია სტალინგრადში არ იყო გათვალისწინებული, ამიტომ მე საკუთარი ინიციატივით წავედი იქ და გულისყურით დავათვალიერე მიდამო.

სტალინგრადის მოედანი აღმოცენდა პარიზის ერთ-ერთ ღირსშესანიშნავ არემარეში 1945 წელს, საფრანგეთის რესპუბლიკის დროებითი მთავრობის დროს, ფრანგი ხალხის გადარჩეულიებით.

მოედანი მდებარეობს პარიზის მე-19 ოლქში, ზუსტად სეკრეტანის და სან ჟორესის ქუჩების გადაკვეთაზე; იქვეა ბულვარი ვილეთი და ფოეტეს ქუჩა, სულ ახლოს მიედინება სენ-მარტენის არხი, მყუდრო და გრილი ადგილი მოსეირნეთათვის. თვითონ ოლქი, ქალაქის ჩრდილო-აღმოსავლეთით მდებარეობს და აქვს კარგი ინფრასტრუქტურა. აქ შეიძლება მოინახულოთ პარიზის ყველაზე დიდი – ლია ვილეთის პარკი თავისი წყალსატევით, პარკში განთავსებული გრანდ-ალის საკონცერტო – სა-

გამოფენო დარბაზი, რომელიც ეიფელის კოშკზე უხნესია; განუმეორებელი სიმშვენიერით მოგზიბლავთ ჟან-ჟორესის ხეივანი.

უახლოესი მეტროს სადგური, საიდანაც მოედნამდე ფეხით შეიძლება მისვლა, არის პარიზის მეტროპოლიტენის სადგური „სტალინგრადი“. იგი მდებარეობს პარიზის მე-10 და მე-19 ოლქების საზღვრებზე, მე-2, მე-5, მე-7 ხაზების გადაკვეთაზე და განთავსებულია სტალინგრადის მოედანზე, სადაც ლამაზი შადრევნები ამოჩქეფს ღია ვილეთის როტონდის წინ მოწყობილ დიდ საცურაო აუზში.

მეტრო „სტალინგრადის“ ღირსშესანიშნაობებია: სენ-მარტენის არხი, ღია ვილეთის როტონდა და სტალინგრადის მოედანი.

ღია ვილეთის როტონდას 200 წელზე მეტი ხნის ისტორია აქვს. იგი აშენებულია არქიტექტორ ნიკოლია ლედუს პროექტით 1988 წელს, შესულია მსოფლიოს ისტორიულ ძეგლთა დაცვის სიაში და რესტავრირებულია 2011 წელს. ის განთავსებულია „სტალინგრადის“ და „ჟორესის“ მეტროებს შორის, სტალინგრადის მოედნის ცენტრში. კაპიტალური რესტავრაციის შემდეგ როტონდის ინტერიერის სტილი თანადროულია. პირველ სართულზე მოქმედებს რესტორანი განთქმული ფრანგულის სამზარეულოთი და ბრასერები – ლუდის მოყვარულთათვის. შენობის ცენტრალურ ნაწილში არის სათავსოები, სადაც იმართება ხალხმრავალი კულტურული საღამოები, კონცერტები და დისკოთეკები, აგრეთვე საქმიანი ხალხის შეხვედრები და საუბრები. არის სპეციალური დარბაზები კონფერენციებისა და სემინარების ჩასატარებლად.

თვითონ მეტრო „სტალინგრადის“ ისტორია იწყება 1905 წლის 31 იანვრიდან. ამ დღეს გაიხსნა მიწისქვეშა სადგურის მე-2 ხაზი სახელწოდებით „რი-დ ობერვილიე“. 1910 წლის 5 ნოემბერს გაიხსნა მომდევნო მიწისქვეშა სადგურის მე-7 ხაზი – „ობერვილიე-ბულვარ-დ ღია ვილეთ“, ხოლო 1942 წლის 12 ოქტომბერს – მესამე სადგურის მე-5 შეუერთეს წინა ორ ხაზს. 1946 წლის 10 თებერვალს საფრანგეთის დროებითი მთავრობის სპეციალური დადგენილების თანახმად, პარიზის მეტრო-

პოლიტენის სადგურს „ობერვილიე-ბულვარ-დ ლია ვილეთ“ შეეცვალა სახელი და ეწოდა „სტალინგრადი“.

1961 წლის 10 ნოემბერს, საბჭოთა კავშირში და ე.ი. რუსეთშიც გმირი ქალაქი „სტალინგრადი“ გაქრა; იმ დღიდან სტალინგრადის ბრძოლების ეპოპეას შესაძლებელია გავეცნოთ მხოლოდ პარიზში და საფრანგეთის სხვა დიდ ქალაქებში. თუმცა საკითხავია: მხოლოდ სტალინგრადის ბრძოლების პატივისცემის ნიშნად მიიღო ასეთი ფრიად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება საფრანგეთის დროებითმა მთავრობამ და ფრანგმა ხალხმა?

ტურუსტული მოგზაურობიდან აღთქმულ მინაზე რომ დავბრუნდი, ამ საკითხით დავინტერესდი და ყურადღებით გადაფურცლე დიდი სამამულო ომის უკვე საკმაოდ შეყვითლებული ფოლიანტები, პარიზში სტალინგრადის დაფუძნებასთან დაკავშირებით.

დავინყაბული ისტორია

1941 წლის ზაფხული. წითელი არმია ვერმარხტის გააფრთებულ შეტევებს იგერიებს. საფრანგეთი განიცდის ოკუპაციის ტრაგედიას. „თავისუფალი (მებრძოლი) საფრანგეთი“ ცდილობს წინააღმდეგობა გაუწიოს ჰიტლერელებს. გენერალი დე გოლი მონოდებით მიმართავს „მებრძოლი საფრანგეთის“ ნაციონალურ კომიტეტს – დაამყარონ სამხედრო თანამშრომლობა მოსკოვთან. 1941 წლის სექტემბერში სტალინმა აღიარა დე გოლი ყველა თავისუფალი ფრანგის მეთაურად. ამასთანავე კრემლი ყურადღებით სწავლობს გენერალის მიერ მიღებულ ყველა გადაწყვეტილებას, როგორც ლონდონში, ასევე სხვა ადგილებში. მიაჩნიათ, რომ იმ დროს ის იყო ყველაზე უფრო პერსპექტიული ფიგურა, რათა შემდეგში გამხდარიყო საფრანგეთის ხელმძღვანელი.

სტალინი, რა თქმა უნდა ფლობდა უტყუარ სადაზვერვო ინფორმაციას იმის შესახებ, როგორ ჰქონდათ დანახული ომის შემდგომი საფრანგეთი ვაშინგტონსა და ლონდონში. მოკავში-

რეები იმედს ამყარებდნენ გენერალ ანრი ჟიროზე და მისი დახმარებით ცდილობდნენ ხელში ჩაეგდოთ საფრანგეთის წინააღმდეგობრივი მოძრაობა, რომ ამ გზით დაემყარებინათ სამხედრო და პოლიტიკური კონტროლი ჩრდილოეთ აფრიკის ქვეყნებზე – ალჟირზე, ტუნისზე და მაროკოზე, რომლებიც საფრანგეთის კოლონიებად ითვლებოდნენ. ცხადია, როგორც რუზველტი, ასევე ჩერჩილი რამდენჯერმე შეეცადნენ დაემორჩილებინათ დე გოლი, გაეხადათ იგი თავიანთ ხელქვეითად, მაგრამ ეს მათ არ გამოუვიდათ, ვერ დაიქვემდებარეს გენერალი; ამიტომ იყო, რომ ისინი, პირად მიმონერებში, დე გოლს „ჭირვეულ ფრანგ პარატაღს“ უწოდებდნენ. მოგვიანებით, დიდი ბრიტანეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ენტონი იდენმა, თავისი აზრი ზემოაღნიშნულზე ასე გამოხატა: მოკავშირეები ცდილობდნენ „არ მიეცათ დე გოლისთვის არავითარი შესაძლებლობა ერთიანი ფრანგული ხელისუფლების შექმნისათვის მოკავშირეთა არმიების ნორმანდიაში გადმოსხმამდე, მით უმეტეს მთავრობის ფორმირებისათვის, რამეთუ მაშინ უკვე აღარ მოხერხდებოდა მისი ხელისუფლებიდან ჩამოშორება“. ამ გზით მოკავშირეები ცდილობდნენ დაბრკოლება შეექმნათ საფრანგეთისათვის შეენარჩუნებინა მისი როგორც დიდი სახელმწიფოს პოზიციები, გერმანიის დამარცხების შემდეგ.

ეს ყველაფერი სტალინმა იცოდა. გარდა ამისა, საბჭოთა ლიდერს მშვენივრად ესმოდა, რომ სოციალისტურ სახელმწიფოს და საფრანგეთს მაშინ ჰყავდა არამარტო საერთო მტერი, არამედ აგრეთვე საერთო მოკავშირეები. ამასთან ერთად სტალინისთვის ცნობილი იყო, რომ 1941 წლის ოქტომბრის ბოლოს, გერმანელებმა კალუგა რომ დაიპყრეს და მალე, როცა ბრძოლები მიმდინარეობდა მოსკოვიდან ოცდაათიოდე კმ-ის მოშორებით, 638 ფეხოსანი პოლკის ფრანგულ ბატალიონებს სიტყვით მიმართა ფელდმარშალმა ჰიუნტერ ფონ კლიუგემ და ნახალისების მიზნით შეახსენა მათ ფრანგების გამარჯვება

აუსტერლიცში და ბოროდინოში... და ეს, რა თქმა უნდა, მოკავშირეებს აძლევდა საბაბს (კოზირს) ფრანგული მიწების გაყოფა – დანაწილებისთვის ომის შემდეგ.

მაგრამ ამ დროს, კრემლში ჯერ კიდევ არ იცოდნენ მკაფიოდ, თუ როგორ ჰქონდა გენერალ დე გოლს წარმოდგენილი ომისშემდგომი ევროპა და რას ფიქრობდა ის ამერიკელებთან და ინგლისელებთან ურთიერთდამოკიდებულების შესახებ. ამის გამო, მოსკოვში და პარიზში ეძებენ გზებს ერთმანეთთან უფრო მჭიდრო კონტაქტების დასამყარებლად. მაგრამ იმ ხანად, მოკავშირეები საბჭოთა დიპლომატებს ალჟირში არ უშვებდნენ. ამიტომ 1943 წლის 1 აგვისტოს, სტალინის პირადი დავალებით, თეირანიდან ალჟირში გაფრინდა საბჭოთა დაზვერვის რეზიდენტი ივანე აგაიანცი, საბჭოთა კავშირის წარმომადგენლის პასპორტით რეპატრიაციის კომისიაში ივანე ავალოვის სახელზე, იმისთვის რომ მონაწილეობა მიიღოს „მებრძოლი საფრანგეთის“ ნაციონალურ კომიტეტთან არსებულ სსრკ წარმომადგენლობის ორგანიზაციის მუშაობაში.

ეს იყო ოფიციალური ვერსია ანუ როგორც მზვერავები ამბობენ ლეგენდა. სინამდვილე კი ის იყო, რომ საბჭოთა მზვერავს დავალებული ჰქონდა სასწრაფოდ დაემყარებინა კონტაქტი გენერალ დე გოლთან.

დავალების სისწრაფე, ისევე როგორც მისი დიდი მნიშვნელობა, ძალიან უბრალოდ აიხსნება. სულ მალე – მომდევნო თვეში, თეირანში დაგეგმილია „დიდი სამეულის“ – რუზველტის, ჩერჩილის და სტალინის კონფერენციის გახსნა, სადაც უმთავრეს საკითხად განიხილებოდა, თუ როგორი იქნებოდა ომისშემდგომი ევროპა.

ზოგიერთი წყაროს თანახმად, ივანე აგაიანცი ებრაული წარმოშობის სომეხია. ის ცნობილია ზედმეტსახელით „ღვთისაგან მოვლენილი მზვერავი“. მიუხედავად საშუალო განათლებისა, აგაიანცი თავისუფლად ფლობდა ფრანგულ, სპარსულ,

თურქულ და ესპანურ ენებს, კარგად იცოდა იტალიური და ინგლისური, ამასთანავე ჰქონდა ენციკლოპედიური ერუდიცია. თავისი მოქმედების სფეროში მან დანერგა ახალი იდეები და საბჭოთა დაზვერვაში უპირატესობას ანიჭებდა ინტელექტუალურ მიმართულებას. დე გოლს იგი შეხვდა 1943 წლის 3 სექტემბერს მისი მოწვევით. აგაიანცი 20 წლით უმცროსი იყო საფრანგეთის მომავალ პრეზიდენტზე, მაგრამ სამი თვის განმავლობაში მათი საუბრები მაინც ნდობით აღსავსე იყო. ისინი ერთმანეთს რამდენჯერმე შეხვდნენ. გაეცნო რა ვითარებას საბჭოთა გერმანიის ფრონტზე, გენერალმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ დარწმუნებული იყო წითელი არმიის გამარჯვებაში, ამასთან ერთად განმარტა, რომ საბჭოთა წარმომადგენლობის გახსნა „მებრძოლი საფრანგეთის“ ნაციონალურ კომიტეტთან, ამტკიცებდა საბჭოთა მთავრობის მეგობრულ დამოკიდებულებას საფრანგეთის მიმართ; გულახდილად აღიარა სერიოზული შეუთანხმებლობა გენერალ ჟიროსთან, უწოდა პეტენის მთავრობას მოლაღატე და დასძინა: „ვნახოთ, ახლა მოკავშირეები და ჟირო, როგორ ჩამოიყვანენ (პეტენის მთავრობის ადგილსამყოფელი იყო ქ. ვიში. ეს საკურორტო ქალაქი, საფრანგეთის ცენტრში მდებარეობს – ავტორი) ალჟირში“ – დაასკვნა დე გოლმა და თითქოს ყოველი შეაჯამაო, თქვა: „მით უმეტეს ევროპას უნდა მივცეთ თვითგამორკვევის საშუალება ჩვენ ერთად ადვილად გადავწყვეთ გერმანიის ბედს“.

გამოსამშვიდობებელი საუბრის დროს, დე გოლი ეუბნება აგაიანცს, რომ მან გააკეთა თავისი არჩევანი და ამის ნიშნად თხოვს მას შეატყობინოს მოსკოვს, რომ მისი დაზვერვის მონაცემებით ი.ბ. სტალინის შვილი – იაკობი, ცოცხალია, იმყოფება გერმანიის საკონცენტრაციო ბანაკში ლიუბეკში, თავი უჭირავს კარგად, მაგრამ აყენებენ შეურაცხოფას და აწამებენ; არის შესაძლებლობა დამყარდეს მინერ-მონერა ი.ბ. სტალინის შვილთან მისი მზვერავების საშუალებით.

ასეთმა გულთბილმა დამოკიდებულებამ და მსგავსმა ინფორმაციებმა ხელი შეუწყო იმას, რომ კრემლში დაუფერეს დე გოლს და დაიკავეს უფრო გაბედული პოზიციები რუზველტთან და ჩერჩილთან კონტაქტირებისას ამ საკითხებში. გენერალს ატყობინებენ, რომ იგი ცნეს საფრანგეთის დროებითი მთავრობის ლიდერად, მაგრამ მას სჭირდება დიპლომატიური აღიარება და ამიტომ იგი მიდის მოსკოვში.

არსებობდა საგანგებო გზები, ასე ვთქვათ, რამაც შესაძლებელი გახადა გადაეცათ გენერალისათვის სტალინის მიწვევა კრემლში, პირადად სტალინის დე გოლისათვის: „ჩამოდით! – სტალინი“. და ის ჩავიდა მოსკოვში. ეს მგზავრობა მისთვის სირთულეებთან იყო დაკავშირებული. ალჟირიდან გენერალი გადავიდა ირანში, შემდეგ ტაშკენტში...

კრემლში დე გოლი მიიღეს, როგორც საფრანგეთის მთავრობის მეთაური. გაფორმდა ორმხრივი სახელმწიფოებრივი ხელშეკრულება 20 წლის ვადით. ხელმოწერის ცერემონიალს ესწრებოდნენ საბჭოთა დიპლომატიური კორპუსის წარმომადგენლები და პირადად სტალინი. ამ ხელშეკრულების თანახმად 1943 წლის 28 ნოემბერს თეირანის კონფერენციაზე, ამერიკელებმა ცნეს ეს დროებითი მთავრობა დე გოლის მეთაურობით.

ი.ბ. სტალინის დიპლომატიური ძალისხმევით თეირანის კონფერენციაზე, საფრანგეთი არ გარიცხეს მსოფლიოს დიდი სახელმწიფოების სიიდან.

მცირე ინტერვალი

1966 წელს მოსკოვში ვიზიტის დროს საფრანგეთის პრეზიდენტმა შარლ დე გოლმა მიუხედავად განაწესისა, სურვილი გამოთქვა მოენახულებინა სტალინის საფლავი. შეეცადნენ მისთვის ეს განზრახვა გადაეთქმევინებინათ, მაგრამ გენერალი მტკიცე ნებისყოფის აღმოჩნდა, გაიტანა თავისი და მიაღწია,

როგორც „კერძო პირი“ სწევოდა სსრკ ყოფილი ხელმძღვანელის საფლავს. იქ გენერალმა ყვავილების გვირგვინით შეამკო კრემლის კედლის წინ სტალინის ბიუსტი და დიდხანს, ოცი წუთი იდგა მის წინ მხედრული საღმით. მას ბევრი რამ ჰქონდა მოსაგონარი.

... ალბათ სტალინის დიდი დამსახურების გამო ფრანგი ხალხის და საფრანგეთის მთავრობის მიმართ, საფრანგეთის პრეზიდენტმა სარკოზიმ, საკუთარი თავის ხიფათში ჩაგდების შესაძლებლობის მიუხედავად, თბილისის დაპყრობის არავითარი შანსი არ მისცა რუსეთს 2008 წლის აგვისტოში.

მცირე ინტერვალი

სტალინგრადის მოედანი აღმოცენდა პარიზის ერთ-ერთ მშვენიერ შემოგარენში 1945 წელს. უახლოესი მეტროს სადგური, საიდანაც მოედნამდე ფეხით შეიძლება მისვლა არის პარიზის მეტროპოლიტენის სადგური „სტალინგრადი“. იგი მდებარეობს სტალინგრადის მოედანზე. მოედანის ცენტრში, ღია ვილეთის როტონდის წინ მოწყობილ დიდ საცურაო აუზში, ღამაზი შადრევნები ამოჩქეფს.

P.S. ძველ საბჭოთა ბოევიკში „თეირანი-43“ უშიშარი და სექსუალური მზვერავი, გაგზავნილი მოსკოვიდან ირანის დედაქალაქში საგანგებო დავალებით, მამაცურად უვნებელყოფს გერმანელ ტერორისტებს ოტო სკორცენის მეთაურობით, რომელთა განზრახვა იყო „დიდი სამეულის“ სტალინის, რუზველტის და ჩერჩილის ლიკვიდაცია. ამ ფილმში სამი სიმართლეა: 72 წლის წინ 1943 წლის ნოემბრის ბოლოს გაიმართა „დიდი სამეულის“ კონფერენცია. მეორე: გერმანელები ამზადებდნენ თავდასხმას სსრკ, აშშსა და დიდი ბრიტანეთის ლიდერებზე. მესამე: საბჭოთა დაზვერვამ ტერორისტები უვნებელყო. ამ ანტიტერორისტულ ოპერაციას თეირანში ხელმძღვანელობდა

საბჭოთა დაზვერვის რეზიდენტი ივანე ივანეს ძე აგაიანცი. ეს ოპერაცია მსოფლიოს სადაზვერვო ისტორიაში მიჩნეულია კლასიკურ მოდელად.

სტალინი, დე გოლი და ქართული განძი

„არ დავინყება მოყვრისა,
აროდეს გვიზამს ზიანსა,
ვგმობ კაცსა აუგიანსა,
ცრუსა და ლალატიანსა“.

შოთა რუსთაველი

1944 წლის დეკემბერში გენერალი დე გოლი ისევ მიიწვიეს მოსკოვში საფრანგეთის საერთაშორისო სტატუსის განსაზღვრის მიზნით. მოლაპარაკების მსვლელობის დროს სტალინმა მოულოდნელად ჰკითხა დე გოლს, ხომ არ იცოდა მან იმ ქართული განძის შესახებ, რომელიც ოკუპაციით შეშინებულმა საფრანგეთის ყოფილმა მთავრობამ, სხვა ძვირფასეულობებთან ერთად გადაძალა საიდუმლო ადგილას. ამასთან სტალინმა აუხსნა მას, თუ რას ნარმოადგენდა ეს განძი ქართველი ერისთვის. აღმოჩნდა, რომ გენერალმა ამის შესახებ არაფერი იცოდა. მაგრამ დაპირდა სტალინს, რომ პარიზში დაბრუნებისთანავე გაარკვევდა ქართული განძეულის ადგილ-სამყოფელს და მიიღებდა ყველა ზომას მის დასაბრუნებლად საქართველოში.

მისი კეთილმყოფელისათვის მიცემული დაპირება დე გოლმა პირნათლად შეასრულა. ვიშის მთავრობის მიერ გადაძალეულ ქართულ განძს მიაკვლია (განძის ასავალ-დასავალი მაშინ არც ლევილში მცხოვრებმა ქართველმა ემიგრანტებმა და მათ შორის, არც მისმა გუშაგმა ბატონმა ექვთიმე თაყაიშვილმა აღარ იცოდა. მათ ქართული განძი კარგა ხნის გამოტირებული ჰქონდათ – ი.პ.) და მისი ბრძანებით საქართველოს ავლა-დიდება

1944 წლის დეკემბრის ბოლოს გადაიტანეს საბჭოთა კავშირის საელჩოში პარიზში.

იმ დღეს გადარჩა საქართველოს ეროვნული სიმდიდრე. ავი თვალთ მას უკვე ვერავინ შეხედავდა და ავი ხელი ველარ მიეკარებოდა.

ომის დამთავრებამდე რამდენიმე კვირით ადრე, მოსკოვიდან პარიზისაკენ გეზი აიღო ორმა თვითმფრინავმა. მათ გაჰყვა პეტრე შარია და პროფ. შალვა ამირანაშვილი. გამგზავრების წინ ორივეს ესაუბრა სტალინი. აპრილის დასაწყისში თვითმფრინავები პარიზის აეროდრომზე დაეშვნენ. საფრანგეთის დედაქალაქის აეროპორტში ისტორიული მარშრუტის მოლოდინის მზადყოფნაში იყო ქართული განძეული – 39 ყუთი. პროცესუალური შემონმების მერე, თვითმფრინავებმა მარსელის გავლით რომისაკენ აიღეს კურსი..., შემდეგ კი თბილისის აეროდრომზე დაეშვნენ.

ეს იყო 1945 წლის 5 აპრილს, ეროვნული განძი თავის პატრონს - საქართველოს დაუბრუნდა.

ზემოაღნიშნული ქართველი მკითხველისათვის ცნობილია. გამოქვეყნებულია უამრავი მასალა, როგორც პოზიციის, ისე ოპოზიციის მხრიდან. ჩემი მოსაზრება ამ საკითხზე შემდეგია: სტალინისთვის საქართველოს ეროვნული განძეული უაღრესად მტკივნეული საკითხი რომ იყო, მეტყველებს ვრცელი წერილი: „მენშევიკების მიერ უცხოეთში გატაცებული განძის ნუსხა“ („კომუნისტი“, 22 თებერვალი, 1931 წელი, N45).

სხვათა შორის სტალინს არასოდეს დავინყებია არც ბაგრატიონთა დინასტიის დამსახურება ქართული გენის წინაშე და აქედან გამომდინარე, არც მათი ნაოფლარი; მიუხედავად იმისა, რომ მხრებზე უსამართლო ომის დიდი სიმძიმე აწვა, იგი მუდამ ეძებდა ხელსაყრელ მომენტს მათი გადარჩენისთვის, მათივე უკვდაყოფის მიზნით. გავიხსენოთ:

1944 წლის მაისი. კრემლი. მიმდინარეობს უმაღლესი მთავარსარდლის ბანაკის გაფართოებული სხდომა. იხილავენ ბელორუსიის განთავისუფლების ოპერაციას. არმიის გენერალი, სტალინგრადის და კურსკის ფრონტების სარდალი კონსტანტინე როკოსოვსკი სამჯერ გაუშვეს მოსაფიქრებელ ოთახში. განსახილველი საკითხი სადავოა: ჟუკოვის აზრით დარტყმა მინსკის გასანთავისუფლებლად უნდა განხორციელდეს ერთი მიმართულებით; როკოსოვსკის წინადადებაა შეტევა ორი მიმართულებით. უმაღლესი მთავარსარდლის გადაწყვეტილება როკოსოვსკის მხარეს გადაიხარა და გენერალური შტაბის უფროსის მოადგილე ა. ანტონოვი მივიდა რუკასთან მომავალი სამხედრო ოპერაციის სტრატეგიული გეგმის წარმოსაჩენად. ამ დროს ყველასთვის მოულოდნელად სტალინმა თქვა: „შემომაქვს წინადადება ბელორუსიის ოპერაციას ენოდოს „ბაგრატიონი“, ჩვენი დიდი მხედართმთავრის პეტრე ბაგრატიონის პატივსაცემად“. რუკასთან საჩვენებელი ჯოხით მდგომმა გენერალმა ანტონოვმა უმაღლესი განაგრძო: „სამხედრო ოპერაცია „ბაგრატიონი“ დასახულია ორი მიმართულებით...“

...1943 წლის ოქტომბერ-ნოემბერში საფრანგეთი ჯერ კიდევ ოკუპირებულია ნაცისტების მიერ და სტალინი არც არაფერს ეტყვის დე გოლს ქართულ განძზე, მაგრამ 1944 წლის დეკემბერში დე გოლი პარიზშია და საფრანგეთის დროებითი მთავრობის თავმჯდომარეა, რაც სტალინის დიდი დამსახურებაა. აქედან გამომდინარე სტალინის თხოვნა ქართული განძის დაბრუნების შესახებ სავსებით ბუნებრივია და დე გოლიც უყოყმანოდ და დიდი მონდომებით შეასრულებს ფრანგი ხალხის დიდი მეგობრის დავალებას.

ბატონ ექვთიმე თაყაიშვილს გადანურული რომ ჰქონდა საქართველოში დაბრუნების იმედი, კარგად ჩანს მისივე ანდერძიდან, რომელიც შედგენილია სოფელ ლევილში 1943 წლის 26 დეკემბერს. ამ ანდერძში ერთი სიტყვითაც არ არის ნახსენები საქართველოს ავლა-დიდება. მიუხედავად ამისა სტალინი თა-

ნახმაა განძეულს თან გამოჰყვეს მისი გუშაგი, რაც ასეც ხდება. რაც შეეხება ნოე ჟორდანიას, რომელსაც აგრეთვე უნდოდა საქართველოში დაბრუნება, სტალინი თავს იკავებს, რასაც აგრძნობინებს კიდევ პეტრე შარიას და შალვა ამირანაშვილს.

როგორც ცნობილია პარიზის „გარდენბილის“ საცავებში, საქართველოს სახელმწიფოს კუთვნილი ვერცხლეულის გარდა, შენახული იყო სხვა ძვირფასეულობანიც, რომელთა შორის იყო თამარ დედოფლის ოქროს ქოშები. საიტერესოა დიდად, ვის ფეხს ამშვენებენ დღეს ისინი?

იმ დღეს, პარიზში, სტალინგრადის მოედანზე ღია ვილეთის როტონდის წინ მონყობილ ამომჩქეფარე შადრევნებს რომ ვუცქერდი, მახსენდებოდა რა დიდი ენთუზიაზმით ცდილობდა სტალინი მესამე რომის - კონსტანტინეპოლის დაბრუნებას... დღეს ეს ორი სახელი: კონსტანტინეპოლი და სტალინგრადი კაცობრიობისათვის ღია ჭრილობა და ტკივილია.

შენ ხარ ვენახი

ისტორიული ლირიკა

ეპიგრაფი:

რაი სარგებელ არს კაცისა, უკუეთუ დაიპყრას სო-
ფელი ყოველი და სული თვისი წარინყმიდოს?

მარკოზი. თავი 8, ლექსი 36

შენ ხარ ვენახი! – დღეს უვენახო რამეთუ...

შუა საუკუნეების ქართული საგალობელის იმპროვიზაციის იდეა დიდი ხანია რაც მანვალებს, მაგრამ რამდენი არ შევეცა-დე, რამდენჯერ არ ავიღე კალამი ხელში, არა გამომივიდა რა, დასაწყისი ვერ იქნა და ვერ მოვნახე. ახირებულ კაცი ვარ, რო-ცა რამე მნიშვნელოვანს ვქმნი, ასე მგონია, რომ კარგი დასაწყისი, კარგ დასასრულს უნდა სჯობდეს. არა, რა თქმა უნდა, პი-რიქითაც შეიძლება ითქვას, რომ კარგი დასასრული, კარგ და-საწყისს სჯობიაო, მაგრამ აქ, კერძო შემთხვევაში, მე სათავეზე მოგახსენებთ, რომელიც მთიდან გადმომდინარე იმ ნაკადულს უნდა მიაგავდეს, შემდეგ მდინარედ რომ იქცევა ხოლმე და ვიდრე ასეთ სათავეს ვერ ვიპოვნი, ნაწერს ვხევ და სანაგვეში ვყრი. შესაძლოა ჩემი ასეთი უთავბოლო ბრძოლა ქართულ სიტყვასთან კიდევ დიდხანს გაგრძელებულიყო, საქმეში შემ-თხვევა რომ არ ჩარეულიყო. ყველაფერი ერთ მშვენიერ დღეს მოხდა იმ დღით, არ არის დიდი ხანი საწოლიდან რომ ავდექი, ჩვეულებრივ ტელევიზორი ჩავრთე, თბილისის პირველი არხი. ეკრანზე კაცი გამოჩნდა; უცნობი ლაპარაკობდა:

– საქართველოს ტერიტორიები კი არ არის ოკუპირებული, არამედ ჩვენ ქართველებმა მოვახდინეთ რუსეთის ოკუპაცია. მილიონზე მეტი ქართველი ვცხოვრობთ იქ.

აქ ოპერატორმა კადრი უცებ განყვიტა. ეკრანზე ტელენამყვანი გამოჩნდა და გადაცემა კომენტარის გარეშე განაგრძო. ამის მიუხედავად მე მივხვდი, ზემოთთქმული იმ ქართველ ემიგრანტს ეკუთვნოდა, რომელიც რუსეთში არის გადახვენილი და რაც მთავარია, მან სიმართლე გვითხრა, ახლა რუსეთში მილიონზე მეტი ქართველი ცხოვრობს და თუ იქ მოღვაწე ქართველ მომღერლებს დაუფუჯერებთ ისინი თავს ცუდად არ უნდა გრძნობდნენ: „Я счастлив чем я живу“. ასეა თუ ისე, ჩემი იდეისათვის ხორცშესასხმელი დასაწყისი აღმოვაჩინე.

ემიგრანტების აუგს ვერავინ მათქმევინებს. მესმის მათი ჭირ-ვარამი მეც ხომ მსგავს, ანალოგიურ მდგომარეობაში ვიმყოფები. აქ ბათ-იამში ნაქირავებში ვცხოვრობ, ხოლო იქ ქუთაისში საკუთარი სახლი მაქვს, რომელსაც მეზობელი ეპატრონება: ცეცხლში დანვა ჩემი წიგნები, გაანადგურა მდიდარი ბიბლიოთეკა, გაყიდა ჩემი ქონება.

რა დასამალია, დიდი ვნება მომაყენეს რაც არ დამიმსახურებია და ალბათ არ გამემტყუნება, გულნატკენი ვარ. ამის მიუხედავად, ქართველი ემიგრანტის ზეპირ უწყებას ტელევიზიის საშუალებით რომ შეგვატყობინა, არ ვეთანხმები. „არა შეჯდა მწყერი ხესა, არა იყო გვარი მისიო!“ რა მეხთა-ტეხაში უნდა მოხვდეს ქართველი კაცი, რა მეხი უნდა დაგვეცეს ისეთი, რაგვარად უნდა მოგვიბრუნდეს ენა პირში, რომ ქართველს თუნდ ემიგრანტს ოკუპანტი ვუნოდოთ? განა კაცი ეჩო არის, რომ სულ თავისკენ მიითლიდეს? და განა, იქით, თერგს გადაღმა მხოლოდ ქართველები არიან გადახვენილნი? ხომ ყველასთვის ცნობილია, იქ უამრავი სომეხი და აზერბაიჯანელი ცხოვრობს. ახლა თათრების, შუა აზიის და ყაზახეთის თურქების, მონღოლების იგნორირების უფლებას ვინ მოგვცემს. ასე თუ ისე, ამგვარად თუ იმგვარად, ერთი მილიონი ქართველი რა ბედენაა, როცა დღეს რუსეთში ათეული მილიონობით სხვადასხვა ეთნიკური დაჯგუფებებია თავმოყრილი. ასე, რომ გამარჯვების

დღეს დიდი ბელადის მიერ წარმოთქმული სადღეგრძელო, რუსი ხალხის მისამართით რომ დალია, გადასახედია, რამეთუ პიტლერული გერმანია საბჭოთა ხალხმა დაამარცხა.

ენას ძვალი არა აქვსო, ნათქვამია, რაც გინდათ თქვით, რაც გნებავთ ის ილაპარაკეთ, მე კი მაინც ჩემსაზე ვარ: თქვენს მიერ „ოკუპირებული „უფროსი ძმის“ ტრამალები იმ ქრისტიანულ იმპერიას ჩამოჰგავს, რომელიც ანატოლიაში მრავალი საუკუნე ბოხოქრობდა, მაგრამ მის ნანგრევებზე საბოლოოდ ოსმალეთი აღზევდა. ისტორიას ვინ დამალვია. თამარ მეფემ მოინადინა აღმოსავლეთ რომის იმპერიის გადარჩენა, შექმნა კიდეც ტრაპიზონის ძლიერი სახელმწიფო, მაგრამ ერთმორწმუნე ქართველთა მეფის შორსმჭვრეტელი ესსეი (ცდა), ბიზანტიელმა ბერძნებმა, მაკედონიის ეპოქაში ქართლოსიანებთან ძმადნაფიცებმა, წყალში ჩაყარეს, რითაც ისარგებლეს თურქ-ოსმალებმა და კონსტანტინეპოლი აიღეს. მცირე აზიაში რომ გაბატონდნენ, ყიზილბაშებმა ჯერ ტრაპიზონი, მერე კი ამიერკავკასიაც დაიპყრეს და ხმალით გაავრცელეს ისლამი-მაჰმადიანობა საქართველოში.

ბედი-ყისმათი, რომევა-ლაცობა, უკუღმა დატრიალებული ისტორიის ჩარხი. ხმალი უქარქაშო XIX და XX საკუნეში ნიუ-ოსმალეთისათვის ნაომარი -გამარჯვებული ძველი გეგუთის ნანგრევებში გადამალულა. ვაჟას „ხმალის ჩივილი“ მაგონდება: „ჩაყანგებულხარ გორდაო, დაგბობებია ქარქაში.“ ბედში მეგობარს დიდხანს ვერ იცნობ და უბედობაში ერთ საათშიც გამოჩნდება. საზღვარი კი, ახლა სამაჩაბლოში მცხოვრებ ოსებთან – მცოცავია. გავერანებული ქართული სოფლები. ნიუ-ყიზილბაშები კუს ნაბიჯით უახლოვდებიან გორს, სადაც ის ძეგლი, რომელიც ერთ დროს ელდას ცემდა გადამთიელს - პირქვედამხობილია. ავიწყდებათ, რომ საქართველო ერთი მთლიანი სხეულია, ღვთისმშობლის წილხვედრი ქვეყანა, რომლის ხელყოფა დანაშაულია. დამნაშავე კი მოვა დრო და მკაცრად დაისჯება.

თავისუფალი სიმღერა

„ოტელოს“ საფინალო მონოლოგში, დედანში, ინგლისურ ენაზე, შექსპირი ხმარობს სიტყვას „თურქი“. ტრაგედიის ქართულ თარგმანში ბატონი ივანე მაჩაბელი „თურქის“ სანაცვლოდ იყენებს სიტყვას „ოსმალი“. მაგალითისთვის გავიხსენოთ ეს ნაწყვეტი პიესიდან „... როცა ერთხელ ალეპოში ოსმალის ვინმე, თავს რიდე-დგმული სიამაყით გულზედ მოსული ვენეციელსა სცემდა ერთსა და მის ქვეყანას უშვერი სიტყვებით აგინებდა, – მივწვდი მე ყელში იმ ქოფაკ ძალსა და დავკალ ასე... (ხანჯალს ჩაიკრავს გულში)“. ცხადია, დიდმა ქართველმა პოეტმა მთარგმნელმა კარგად იცოდა საქართველოს ისტორია, მისი ტრაგიკული წარსული.

შენ ხარ ვენახი! – დღეს უვენახო რამეთუ, აფხაზეთია შენი ვაზის ბაბილო, სავენახო ნორჩი რქა-ძუძუ, ზვარი, ხოდაბუნი შენეული, ამჟამით მიტაცებული ნიუ-ოსმალეთის მიერ.

XXI საუკუნის დემო(ნ) კრატია!?

მომხდურს, დამპყრობელს, ვაი, რომ ერთმორწმუნეს, რა აცდუნებს, მხარევე ლამაზო?

ვაგლახ, დუმილით ძველ ოცნებას ჩამოამსხვრევე და გლუვი სახიდან მონაფრქვევი თოში დაგაზრობს.

შენმა რიდებამ ჭმუნვა ესე ვით განგიქარვოს?

„დიდება მოთმინებას შენსას, უფალო იესო“.

...ოსმალის მცოცავი საზღვრით კვლავ ნაბიჯ-ნაბიჯ უახლოვდება გორს.

არ მოინისლო – იმედი არ ჩამოიხიო. დარდი შენს მანდილს ვერ ალამაზებს. როდის ყოფილა, რომ უმანდილოდ მტრობის მანძილი მოკვეთილიყოს? ვინძლო დაგიბრუნდეს ისევ დიდი ვენახი, მოვიდეს დედა უფლისა შენდა, რათა მხარე მშვენიერი და თვალწარმტაცი დაგია მოს, რქა-ძუძუთი კვლავ დაგაპუროს

და ქარს მისცეს, უჩინო გახადოს უკანონო მავთულხლართიანი მავნე საზღვარი.

ამერიკის და ევროკავშირის დიდმა ელჩებმა ბერლინის კედელი გაიხსენეს... კედელი, რომელიც ხრუშჩოვმა ააშენა-აღმართა და არა სტალინმა, თუმც იმ ქართველს ვისმა აზრმა ხრუშჩოვისეული „რკინის ფარდა“ გააცამტვერა, უკვე არავინ არ ახსენებს.

რა არ ხდება ქვეყანაზე!

ვინ იფიქრებდა ბერლინის კედლის იავარქმნას საბჭოთა იმპერიის ეპოქაში?

ამ კითხვით შენს აფორიაქებულ სულს შენ თვითონვე აფეთქებულ ხანძრად ედები.

ო, ტკივილები... ტკივილები დაუცხრომელი!

ნუ!... ნუ!... გენაცვა! ვით ნესტან-დარეჯანი და ტარიელი ურვის ლაშქარს ნუ შემოისევ.

არ მოიღრუბლო, მშვენიერო, მომხიბლველო, მომაჯადოვე-ბელო, შენ მხოლოდ ტკბილი, ღიმილიანი სიმღერა გშვენის:

იამბიკო

(მეფე დემეტრე I გალობა, დავით გარეჯში დანერილი)

შენ ხარ ვენახი, ახლად აყვავებული,

ნორჩი, კეთილი, ედემში დანერგული, (ნორჩი კეთილი, ედემს შინა ნერგული),

აღვა სუნელი, სამოთხით გამოსრული, ღმერთმან შეგამკო, ვერავინ გჯობს ქებული,

და თავით თვისით მზე ხარ გაბრწყინებული.

იმღერე, კარგო, მზის სადარო, შეუდარებელო, განუმეორებელო!

ვინძლო, ნასხლევის შეკვანძულ ნაწნავებთან კვლავ აფრთხილდნენ იმედის ბაფთები ისე, როგორც სამრეკლოს ზღვისფერ გუმბათზე „თეთრი მტრედები.

აბა შენ იცი!

იმღერე!

იმღერე, ოღონდ წამითაც კი არ დაივიწყო, არასოდეს არ დაივიწყო და მუდამ გახსოვდეს:

აფხაზეთია შენი ვაზის ბაბილო, შენი სავენახო ნორჩი რქა-ძუძუ, ზვარი, ხოდაბუნი შენეული, ამჟამით მიტაცებული ნიუ-ოსმალეთის მიერ.

2013 წ.

ბათ-იამი

რაგბის დაბადება ქუთაისში

(მოგონება)

*დრო, დრო აღნიშნე! მოაწერე ლექსს –
ეს საუკუნე, დღე და საათი
გალაკტიონ ტაბიძე*

1958 წელს დავამთავრე ქუთაისის მე-3 საშუალო სკოლა (დირექტორი თამარ დახუნდარიძე, დამრიგებელი მარგარიტა დვალი) – ფრიადებზე. იმავე წელს მისაღები გამოცდები ჩავაბარე საქართველოს პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში, თბილისში. ქულები არ მეყო და დავბრუნდი ქუთაისში. მუშაობა დავიწყე მე-4 სამშენებლო ტრესტში – მუშად. მალევე მივიღე დეპეშა ინსტიტუტიდან, რომ ჩარიცხული ვარ დაუსწრებელზე ქუთაისის ფილიალში, რომელიც შემდეგ გადაკეთდა სალამოს დასწრებულ ფაკულტეტად (რექტორი ბარქაია). როცა სამი კურსი დავხურე, მე-4 ტრესტის ლიმიტით გადამიყვანეს თბილისში და სწავლა გავაგრძელე პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში დღის დასწრებულზე; ჩამრიცხეს მე-2 კურსზე. ფიზიკურ მომზადებას გავდიოდით ინსტიტუტის დიდ სპორტულ დარბაზში, სადაც ერთხელ გამოგვიცხადეს, რომ ვისაც სურვილი გვქონდა შეგვიძლო გადავსულიყავით რეგბის (სახელი რაგბი ჩვენში გვიან

შემოვიდა) სპორტულ გუნდში „პოლიტექნიკში“, რომლის მწვრთნელი იყო გივი მრელაშვილი. თუ მეხსიერება არ მალატობს, ეს განცხადება თვითონ ბატონმა გივიმ გააკეთა. ასე გავხდი რაგბისტი. თანაგუნდელებიდან კარგად მახსოვს ირაკლი კიზირია, სერგო კეშელავა, თამაზ შერაზადიშვილი (მისი მამა დოცენტი იყო და ისტორიაში ლექციებს გვიკითხავდა). სხვათა შორის თ. შერაზადიშვილი ჩემი თანაკურსელი იყო და ჩემი დაჟინებული რჩევით აღმოჩნდა ინსტიტუტის რაგბისტთა გუნდში.

როგორც გადმოცემით არის ცნობილი ეს სპორტი დაიბადა ინგლისის ქალაქ რაგბიში; როცა მე გუნდში ჩამრიცხეს, მას საბჭოთა კავშირის სინამდვილეში ათიოდე წლის ისტორია ქონდა.

1966 წლამდე „პოლიტექნიკში“ ვთამაშობდი, რადგან დიპლომის დაცვის შემდეგ, სამუშაოდ გამანაწილეს ქუთაისის მე-4 სამშენებლო ტრესტში ინჟინრად. ვინაიდან რაგბი არც ქუთაისში და არც დასავლეთ საქართველოში ცნობილი არ იყო, გადავწყვიტე მისი პოპულარიზაცია: სამსახურის შემდეგ მივიდიოდი „დინამოს“ სტადიონზე და რაგბის ბურთს მარტო ვკენწლავდი. იმ ხანებში ფინანსურად მამა მეხმარებოდა, რომელმაც ქუთაისში მძლავრი საგალანტერიო წარმოება-კომბინატი ჩამოაყალიბა და შექმნა (დირექტორი ლექსო კვიციანიძე, მთავარი ინჟინერი მიხეილ-მიშა პაპიაშვილი), სადაც დასაქმებული იყო ათასზე მეტი ქალი და კაცი. თავდაპირველად მამა მთავარი მოდელიორი იყო.

ეს იყო 1966 წლის ზაფხულში, „დინამოს“ სტადიონზე. მინდორზე გასვლას რომ ვაპირებდი, რკინის მოაჯირთან მომიახლოვდა ნაცნობი თბილისელი მორაგბე გოგი ყუფარაძე, რომელსაც კარგად ვიცნობდი. იგი სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის „სასოფლოს“ გუნდში თამაშობდა, რომელსაც ჩვენი გუნდი „პოლიტექნიკი“ თბილისის ჩემპიონატებში ხშირად

ვხვდებოდით. როცა ერთმანეთი მოვიკითხეთ, შევთავაზე ჩავ-
ვეტარებინა რაგბის საჩვენებელი თამაში. მან გაიღიმა და მით-
ხრა: „ორმა რომ ვითამაშოთ სირცხვილიაო“. ერთი სიტყვით, მე
იგი ძალით გავიყვანე მინდორზე და ქუთაისელმა ახალგაზ-
რდებმა პირველად დაინახეს რაგბის ელემენტარული ნესები:
ბურთის წაღება, გადანოდება, დარტყმა, დამინება, შერკინება.
როცა დავიღალეთ და ბალახებში ჩავიმუხლეთ, აღმოვჩნდით
მომავალი ქუთაისელი რაგბისტების რკალში. მე ყველას ვერ
ჩამოვთვლი, მაგრამ გავიხსენებ ზოგიერთ მათგანს: შ. ქურცი-
კიძე, „ბუკუჩი“ (მეტსახელი) – იგი მასწავლებელი იყო, რ სვა-
ნიძე, ზ. ცერცვაძე, ნ. ფურცხვანიძე, შ. ბიკაშა, ო. მიქელთაძე
(მოჭიდავე)...

გ. ყუფარაძე თბილისიდან იშვიათად ჩამოდიოდა და ახალ-
გაზრდებს მე ვუხსნიდი და ვასწავლიდი რაგბის თამაშის წე-
სებს. ყოველდღე, სამსახურის შემდეგ „დინამოს“ სტადიონს მი-
ვაშურებდი. შევქმენი ორი გუნდი და ერთმანეთს ვეჯიბრებო-
დით, 1966-1968 წლებში ჩამოვაყალიბე ქუთაისის რაგბის პირ-
ველი ფედერაცია, მასში შევიდნენ: იაკობ პაპიაშვილი (ინჟინე-
რი), ბოგდან ზაუტაშვილი (მე-4 ტრესტის მთავარი ინჟინერი),
ამირან კირტავა (მე-9 სამშენებლო სამმართველოს უფროსი)
და გოგი ყუფარაძე. და ამ ოთხეულმა, ჩემი ხარჯით, აღვნიშ-
ნეთ ქუთაისში რაგბის დაბადება რესტორან „იმერეთში“ (მა-
შინდელი „წულუკიძის ბალის“ წინ), ამავედროულად მე-4
ტრესტს (ბიბილეიშვილი, ზაუტაშვილი). ქ. ქუთაისის სპორ-
ტკომიტეტში გადავარიცხინე, სოლიდური თანხა, რითაც შევი-
ძინეთ რაგბის ბურთები, მაისურები და ბუცები. ქუთაისის პირ-
ველი რაგბის გუნდი „მშენებელი“ მზად იყო ოფიციალური შე-
ჯიბრებისათვის.

პირველი ამხანაგური შეჯიბრება გავმართეთ თბილისის
„დინამოსთან“ (ან „ლოკომოტივთან,“). ქუთაისის „მშენებლის“
პირველი მწვრთნელი იყო გოგი ყუფარაძე. ჩემს მაისურს ეწერა

ნომერი „9“ (ჰავებეკი). ეს ამხანაგური შეხვედრა გაიმართა 1967 წლის ოქტომბერ-ნოემბერში ქ. ქუთაისის ცენტრალურ სტადიონზე. შეხვედრა დამთავრდა ფრედ. თუ არ ვცდები ბურთები დაამინეს ომარ მიქელთაძემ, ხოლო თბილისიდან სერგო კეშელავამ ნომერი „15“ (ფოლბეკი).

თამაშს ესწრებოდა ორასამდე კაცი, მათ შორის იყვნენ: ლექსო კვიციანიძე, მიშა პაპიაშვილი, ბოგდან ზაუტაშვილი, ამირან კირტავა და ჩემი სკოლის ამხანაგები: დავით ჟორჯოლიანი, რამაზ ახვლედიანი, ბონდო შალიკიანი, ჯეირან ფაჩუაშვილი და ინსტიტუტის მეგობარი ჯერ ქუთაისში და შემდეგ თბილისში გიზო ჯღარკავა.

ეს იყო ისტორიული მატჩი. სამწუხაროდ, შაკო ქურციკიძე რუსეთში ძმასთან იყო წასული და ამ შეხვედრაში მონაწილეობა არ მიუღია.

მამაჩემი წერეთლის ქ. N 38 ცხოვრობდა, სუფრა იქ მქონდა გაშლილი, დიდ, ვრცელ აივანზე, რომელიც ახლაც რიონს გადაჰყურებს. იმ განუმეორებელ წამებს, წუთებს, საათს ვზეიმობდით ორმოცდაათამდე ადამიანი, მათ შორის იყვნენ ოცდაათი მორაგბე და გოგი ყუფარაძე. სუფრა საზეიმოდ მოამზადეს: დედაჩემმა მარიამმა და ჩემმა მეუღლემ თამარმა.

გავიმეორებ: ეს იყო 1967 წლის ოქტომბერ-ნოემბერში. როგორც გალაკტიონი ბრძანებს – „დრო, დრო აღნიშნე! მოაწერე ლექსს – ეს საუკუნე, დღე და საათი“.

იმ ისტორიული თამაშის შემდეგ, ჩვენი გუნდის მეურვეობა იკისრა ქუთაისის სახლმშენებელმა კომბინატმა (დირექტორი რომან ბეჟუაშვილი, მთავარი ინჟინერი რამაზ ახვლედიანი). შესაბამისად, გუნდმა მიიღო ახალი სახელწოდება „სახლმშენი“, რომელიც „აიას“ საბაზო გუნდად იქცა. გუნდის მწვრთნელობა დაეკისრა ჯერ შაკო ქურციკიძეს, ხოლო შემდგომ დუგლას

კავთელაშვილს. ამ პერიოდში „სახლმშენმა“ სამჯერ მოიპოვა სსრკ ჩემპიონის ტიტული და ორჯერ თასი.

70-იანი წლების დასაწყისში მე სერიოზულ ლიტერატურულ მუშაობას შევუდექი და სპორტს დავმორდი.

1993 წლის ზაფხულის პერიოდში დამიკავშირდა შაკო ქურციკიძე და მთხოვა, ერთიანი ძალებით აღგვენიშნა ქუთაისში რაგბის დაბადების 25 წლისთავი. მე უარს როგორ ვიტყოდი და ამ გასაოცარ იუბილეს ბრწყინვალედ გავართვით თავი. მინდა დიდი პატივისცემით მოვიხსენოთ ის ადამიანები, რომლებმაც ამ იუბილესათვის მზადების დროს ფინანსური დახმარება აღმოგვიჩინეს: რამაზ ახვლედიანი -სახლმშენებელი კომბინატის დირექტორი (3000 მანეთი), თამაზ ბერეკაშვილი – მე-4 სამშენებლო ტრესტის მმართველი (2500 მანეთი), მურმან ჭეიშვილი – მე-9 სამშენებლო სამმართველოს უფროსი (2000 მანეთი). ეს თანხები გადაირიცხა შ. ქურციკიძის სამსახურის სპორტულ ანგარიშზე.

ამხანაგური შეხვედრა გავმართეთ თბილისის „დინამოსთან“. მე კვლავ შევხვდი ჩემს „პოლიტექნიკელ“ თანაგუნდელებს ირაკლი კიზირიას და სერგო კეშელავას.

საზეიმო ცერემონიალის დროს შ. ქურციკიძემ გადმომცა საპატიო სიგელი, როგორც ქ. ქუთაისის პირველ რაგბისტს – ქალაქის რაგბის ჩამოყალიბების საქმეში დიდი დამსახურებისათვის, აგრეთვე ფასიანი საჩუქარი წარწერით, რაც ქუთაისში, ჩემს სახლში გ. ტაბიძის N17-19 უნდა იმყოფებოდეს. სიგელები და ფასიანი საჩუქრები გადაეცა აგრეთვე საიუბილეო თამაშის ყველა მონაწილეს.

ამხანაგური შეხვედრის შემდეგ საიუბილეო საღამო აღინიშნა ქუთაისის მინისტრის ქარხნის, წინ არსებულ დიდ საბანკეტო დარბაზში. ესწრებოდა 200-ზე მეტი კაცი, მათ შორის იყო ქ. ქუთაისის ლენინის რაიკომის მეორე მდივანი, ქ. ქუთაისის სპორტკომიტეტის წარმომადგენლები. ჩემს გვერდით ის-

ხდნენ, მარცხნივ – რამაზ ახვლედიანი, მარჯვნივ – ირაკლი კი-ზირია და სერგო კეშელავა. თბილისის „დინამოს“ მორაგბეებს საჩუქრად გადავეცი ჩემი ახლადგამოცემული წიგნი „ქართული ლეგენდა“.

მთხოვეს შესავალი სიტყვა მეთქვა და მე აღვნიშნე, რაც ზე-მოდ მოგახსენეთ, თან დავძინე: „გოგი ყუფარაძე ქუთაისში არავის იცნობდა, როცა „დინამოს“ სტადიონზე შევხვდით. მით-ხრა – „სირცხვილია, მინდორზე ორი კაცის გასვლა სათამაშო-დო“. ესეც არ იყოს, მასთან შეხვედრამდე ქალაქის სპორტკო-მიტეტი „ავატალახე,“; ეს დაწესებულება მაშინ ძველი მწერალ-თა კავშირის შენობაში იმყოფებოდა, გრიშაშვილის ქუჩაზე, მე-3 სართულზე. გაცუბულები შემომყურებდნენ, ვერ და ვერ გა-ითვითცნობიერეს ამ ახალი სპორტის მნიშვნელობა, მისი მომა-ვალი... მაგრამ კარგია რომ მე და გოგი ყუფარაძე 1966 წელს „დინამოს“ სტადიონზე შევხვდით და ეს საშვილთაშვილო საქმე დავათავიანეთ. ჩვენი შეხვედრა ალბათ შთამომავლობას გადა-ეცემა ძალიან ცნობილი შემდეგი პოეტური სტრიქონით: „და ვსჭამთ ნაყოფსა მისგან ტკბილსა ან ძენნი შენი“. ჩემი სიტყვე-ბის ბოლოს კი ვთქვი: „მე ვიცოდი, რომ აქ, მრავალათასწლო-ვან ქალაქში, დაგროვილი იყო დიდი ისტორიული ძალისხმევა და მე ამ ნიაღვარს მივეცი კეთილშობილური სპორტული მდი-ნარება ყველასათვის სასურველ კალაპოტში, რისთვისაც მად-ლობელი ვარ განგების.“

დასასრულს, ყველა მოთამაშემ ხელი მოვანერეთ რაგბის ბურთს – დაცული იქნება ქუთაისის სპორტულ მუზეუმში. თა-მაშის მსვლელობა გაშუქდა გაზეთ „ქუთაისში“. სტატიას ხელს აწერს პოეტი ნანული ცხვედიანი, რედაქტორები: თენგიზ ნო-ნონავა, ბეჟან ნამიჭეიშვილი.

აპრილი, 2018

ბათ-იამი

„მესხის“ მნიშვნელობის განმარტება რუსთაველისა და გალაკტიონის რამდენიმე სტროფის მიხედვით

წინამდებარე წერილი არ ნიშნავს, რომ პრეტენზიას ვაცხადებდე რუსთაველოლოგიურ პრობლემატიკაზე. მითუმეტეს, როცა „ვეფხისტყაოსნის“ პოეტიკას უამრავი ღვანლმოსილი მკვლევარი ჰყავს – ქართველიც და არაქართველიც.

ამ ფრიად საპატიო და უფაქიზესი თემით ჩემი დაინტერესება გამოიწვია წერილმა, რომელშიც გალაკტიონის რიგი შედეგების გვერდით, მიმოხილულია ერთი ოთხტაეპიანი სტროფი, რომელზეც ქვემოთ გვექნება საუბარი. ეს მიმოხილვა რუსთაველს ირიბად ეხება, ხოლო ჩემი კვლევის არეალიდან ერთი ნაბიჯითაც კი არ გამოდის გარეთ.

ეს მოხდა სრულიად შემთხვევით. უბრალოდ რომ ვთქვათ, მოულოდნელად; წერილი დაიბეჭდა ჟურნალ „განთიადში“ რუბრიკით „გალაკტიონთან... გალაკტიონზე...“. მის ავტორს ძალიან კარგად ვიცნობ, ერთმანეთთან ლიტერატურული მეგობრობა გვაკავშირებს და ვფიქრობ ეს გამოხმაურება არ ეწყინება, რამეთუ, რაზეც ქვემოთ გავამახვილებთ ყურადღებას, მხოლოდ და მხოლოდ იმით არის განპირობებული, რომ მომავალმა თაობებმა სწორად გაიაზრონ და უშეცდომოდ ნაიკითხონ რუსთაველისა და გალაკტიონის ერთი „გასაიდუმლოებული“ ტაეპი: „ვნერ ვინმე მესხი მელექსე“.

მოვიყვან საპოლემიკო წერილის კონტექსტს მარტოოდენ განსახილველ სტრიქონთან მიმართებაში:

„ვნერ ვინმე მესხი მელექსე,
რაც კი მივლია მე გზები;
ჯერ ლექსი მწვავედა, მერე – მზე
ჯერ მზე და მერე – ლექსები.“

ამ ოთხ სტრიქონში მეტაფორაც გვაქვს, სინეკდოქაც, მეტონიმიაც და სიმფორაც! – ეს იმას ნიშნავს, რომ აქ როგორც

ცალკეული სიტყვები, ისე ფრაზებიც უნდა გავიაზროთ მხოლოდ და მხოლოდ გადატანითი მნიშვნელობით, ე. ი. წარმოდგენილი მხატვრული მეტყველება უცილობლად უნდა „ეთარგმნოთ“ ჩვეულებრივ პროზაულ მეტყველებაზე.

ასე მაგალითად:

პირველი სტრიქონი – საგანგებოდ გამოყენებული რუსთველური კონტამინაცია – მთლიანად მეტაფორული გამოთქმაა და ასე „ითარგმნება“: მეც დღეს რუსთველისებრ დიდი „შემოქმედი ვარ“ (არჩილ ჟორჟოლიანი, „განახლება“, „განთიადი“, 1993, N 3-4. გვ. 125).

ჩვენც აქ შევჩერდებით. ვინაიდან აუცილებლობად მიგვაჩინა განიმარტოს თუ რამდენად შეესაბამება სინამდვილეს გალაკტიონის მიერ „გამოყენებული რუსთველური კონტამინაცია“ – „ვწერ ვინმე მესხი მელექსე“ „ითარგმნოს“ შემდეგი პროზაული მეტყველებით: „მეც დღეს რუსთველისებრ დიდი შემოქმედი ვარ“.

რა თქმა უნდა, აქ საგანგაშო არაფერია; საქართველოში არ მეგულება არც ერთი ქართველი ვისაც კი ოდესმე ლექსი დაუნერია და რუსთველობაზე ან გალაკტიონობაზე არ უოცნებია... აქედან გამომდინარე ალბათ თავის დროზე გალაკტიონიც ოცნებობდა, რომ მისი შემოქმედება რუსთაველის პოეზიის დონემდე ამალღებულებო და მან ეს სურვილი რეალობად აქცია...

გალაკტიონმა „ვწერ ვინმე მესხი მელექსე“ 1936 წელს დაწერა. ამ პერიოდისათვის შექმნილი აქვს ისეთი შედეგები, როგორცაა: „ხელოვნება“, „მესაფლავე“, „ქალი და ხელოვნება“, „მე და ლამე“, „მერი“, „მთანმინდის მთვარე“, „ლურჯა ცხენები“, „დროშები ჩქარა!“, „სილაჟვარდე ანუ ვარდი სილაში“, ეს ლექსები 1917 წლისთვის უკვე დაწერილია. ამით ის მინდა ვთქვა, რომ როცა გალაკტიონმა „ვწერ ვინმე მესხის...“ შექმნა დაიწყო პარნასზე იყო ასული და ქართულ პოეზიაში

რუსთაველის გვერდით მიაბიჯებდა... და როგორც ლექსის წერის ოსტატი, ზოგჯერ რუსთაველზე მაღალიც მოსჩანს; ეს რომ ასეა „მთანმინდის მთვარეა“ მონამე; ამ ლექსის ბადალი მსოფლიოს პოეზიაში არ მოიძევება. არა, ღმერთმა დამიფარფოს გალაკტიონი რუსთაველზე მაღლა დავაყენო, ლექსის წერის დონის, რითმის, რიტმის და ჟღერადობის განსასაზღვრელად რუსთაველის და გალაკტიონის ეპოქებში განსხვავებული საზომი ერთეულები არსებობდა. მათი შედარება შეუძლებელია, ორივე გენიოსია და რაც ვთქვი მხოლოდ სიტყვას მოჰყვა.

ახლა კი თავისთავად ისმის კითხვა, რატომ „დაესესხა“ გალაკტიონი რუსთაველს? თუმცა იქნებ არც დასესხებია?.. ნაესესხები რომ ჰქონდეს პოეტი ამ ტაეპს, როგორც წესია, ჩვეულებრივ ბრჭყალებში მოაქცევდა; და რამეთუ ეს რ გააკეთა მასასადამე გალაკტიონს მიაჩნია, რომ მასაც აქვს უფლება, რომ ფრაზა: „ენერ ვინმე მესხი მელექსე“ თავის დაწერილად ე. ი. ორიგინალად ჩათვალოს.

1926 წელს დაწერილი ლექსის „პოემა ვეფხვისა“ ფინალში გალაკტიონი ამბობს:

„ასე მგონია: ეს იმედი მას მოასწავებს,
რომ სულ შემთხვევით ჩამარხულებს და ჩაკალულებს
ჩვენ აღმოვაჩინთ ძველი დროის ძველ წიგნსაცავებს,
ომიანობის გამო სადმე გადამალულებს“.

აქედან ირკვევა, რომ გალაკტიონს ეს საკითხი („მესხის“ - ი.პ.) ძალიან დიდხანს აწვალებდა; ბევრს კითხულობდა, აგროვებდა მასზე მასალებს, ეძებდა არქივებში, წიგნსაცავებში... და როცა მან „ვეფხისტყაოსნისეული“ ფრაზა თავისად მიიჩნია, უკვე იცოდა რატომ დაწერა იგი რუსთაველმა.

... ეს ფრაზა: „ენერ ვინმე მესხი მელექსე“ იმდენად დაუოკებელი და ყოვლისმომცველია თავისი ხალასი ბუნებრიობით და საკითხის ღრმა, კონკრეტული ცოდნით, რომ ხელოვნების ვინრო ჩარჩოებში ველარ ეტევა, ყოველგვარ ბარიერს შლის და

თითქმის მითოლოგიურ სამყაროში გადავყავართ, ოღონდ, მიუხედავად ამისა, ყველაფერი, რასაც კი ეს ორი გენიოსი ფიქრობს და ოცნებობს, საოცრად რეალურია და იმ ბებერი მუხასავით აქვს ქართულ მიწაში ფესვები გადგმული რომელსაც ვერანაირი დუშმანი თუ გადამთიელი ვერ ამოძირკვავს.

სიმართლე უნდა ვაღიარო, როცა „განთიადში“ გამოქვეყნებული ზემოაღნიშნული სტრიქონები წავიკითხე, რამდენიმე თვის განმავლობაში რუსთაველისა და გალაკტიონისეულ ხანებს ძილშიაც კი ვიმეორებდი:

რუსთველი:

„გასრულდა მათი ამბავი ვითა სიზმარი ღამისა
გარდახდეს გავლეს სოფელი, – ნახეთ სიმუხთლე ჟამისა!
ვის გრძლად ჰგონია, მისთვისცა არის ერთისა წამისა.
ვნერ ვინმე მესხი მელექსე მე რუსთველისად ამისა.
ქართველთა ღმრთისა დავითის, ვის მზე მსახურებს სარებლად.
ესე ამბავი გავლექსე მე მათად საკამათებლად.
ვინ არის აღმოსავლეთით დასავლეთს ზართა მარებლად,
ორგულთა მათთა დამწველად, ერთგულთა გამახარებლად“.
გალაკტიონი:

„ვნერ ვინმე მესხი მელექსე,
რაც კი მივლია მე გზები,
ჯერ ლექსი მწვავედა, მერე მზე,
ჯერ მზე და მერე ლექსები,
იყოს ნაკვეთი შაირი
როგორც ნასროლი ისარი,
ხან სროლა ქუხილნაირი,
ხან რხევა სამაისარი,
ხან საკვნესარი დაირი,
ხან ჩანგი მოდაისარი
ის არი სუნთქვა ჰაერი,
მთელი სიცოცხლე ის არი“.

როცა ლექსი სრულად არის წარმოდგენილი, ადვილდება პოეტის სულის სიღრმეების ამომზიურება აქ თითოეული სიტყვა თუ ფრაზა ცოცხალია... სუნთქავს, მოძრაობს; ქართველი კაცის ის მთავარი არტერიაა, რომლის მაჯისცემა მამიდან შვილზე, თაობიდან თაობაზე გადადის და საბოლოოდ უკვდავებას პოულობს.

ამ შემთხვევაში შეუძლებელი ხდება მხატვრული მეტყველების დადგენილი ხერხებით და მეთოდებით მსჯელობა. ზემონარმოდგენილ ლექსებში რალაც ისეთია, რომლის გადატანა რაიმე საგანზე, თუნდაც მოვლენაზე ან საყოველთაოდ აღიარებული კანონების მიხედვით წარმოუდგენელია. არ მინდა ისე გამიგონ, თითქოს რუსთაველისა და გალაკტიონის პოეტურ სტრიქონებში ტროპისა და მისი სახეების: მეტაფორის, სინეკდოქეს, მეტონიმისა და სიმფორას გამოყენებას ვუარყოფდე. პირიქით, ლიტერატურული შედარების ყველა ეს ხერხი ორივე ლექსში მაღალი პროფესიონალიზმითაა დამუშავებული. უფრო მეტიც ჰიპერბოლაც გვაქვს: „ვის მზე მსახურებს სარებლად“, „ჯერ ლექსი“ მწვავდა, „...რუსთაველი ლიტოტესსაც იყენებს: „ვის გრძლად ჰგონია, მისთვისცა არის ერთისა წამისა.“ მაგრამ უმთავრესი და გასაოცარია, რომ ძირითადი ჩანაფიქრი, დედააზრი ორივე ლექსში სიმბოლურად ერთნაირად არის გადანყვეტილი, რაც გაიდელალებულია ისეთ წმინდა სახელთან, რომელიც არქაულ ქართულ სამყაროს შესაშური შთაგონებით აერთებს, აკავშირებს, ამთლიანებს თანადროულ ქართულ სამყაროსთან.

ეს უწმინდესი სახელი რუსთაველს და გალაკტიონს ერთი და იმავე მნიშვნელობით აქვთ ჩადებული განსახილველ ფრაზაში: „ვნერ ვინმე მესხი მელექსე“, რაც საბოლოოდ გარდაისახება ფართო მნიშვნელობის ალეგორიად, ანუ სიმბოლოდ, რომლის არსი სიცოცხლესავით მუდმივია; მისანიშნებელია, რომ გალაკტიონთან ამ სახელს მეტი დატვირთვა აქვს, თავად განვსაჯოთ: „ის არი სუნთქვა ჰაერი, მთელი სიცოცხლე ის არი“.

ასე თანდათან იძვრნება და იკვეთება ის იდეალი, რომელიც ორი გენიოსის შთაგონებულ წარმოსახვაშია განსხვავებული.

ახლა კი უნდა მოვიშველიო ჩემი კვლევის საგანი; იმ ნაშრომებში, რომელიც ქართველი ერის წარმომავლობის საკითხებზე მაქვს დამუშავებული, ტერმინი „მესხი“ ძალიან ხშირად ფიგურირებს. ერთგან ვწერ: „ძველებრაული „მეშეხი“ იგივეა რაც ქართი, მოსხი, მესხი... ისრაელის გაერთიანებული სახელმწიფოს უძლიერესი მეფე დავით წინასწარმეტყველი თავის 120-ე ფსალმუნში ამბობს, რომ იგი წარმოშობით მეშეხიდან (მესხეთიდან) არის. | საუკუნის ისტორიკოსის იოსებ ფლავიუსის მიხედვით „მეშეხი“, იგივე მუშქი, მოსხი და თაბალი ქართველები არიან“.

სამეცნიერო ლიტერატურაში ტერმინი „მესხი“ ადვილად უკავშირდება „ქართს“, „ქართლს“ და „ქართველს“ (ივ. ჯავახიშვილი, ს. ჯანაშია, ს. ყაუხჩიშვილი, ს. კაკაბაძე, გ. მელიქიშვილი).

ზემოთქმულიდან გამომდინარე რუსთაველისთვის და გალაკტიონისთვის ტერმინები „მესხი“ და „ქართველი“ სინონიმები.

დასკვნა: როგორც ზემოთ ვწერდი, ფრაზა „ვწერ ვინმე მესხი მელექსე“ ორივე გენიოსი პოეტისათვის არა მხოლოდ „შთაგონების. არემედ დიდი ხნის, და ამასთან დაძაბული შრომის ნაყოფია. რუსთაველს ალბათ ხელთ ექნებოდა ფარნავაზისეული და აბიათარისეული „ქართლის ცხოვრება“, ძველი და ახალი აღთქმა და ვინ იცის კიდევ რა... რაც შეეხება გალაკტიონს მას „მესხის“ წარმომავლობის შესწავლისათვის მეტი შრომა დასჭირდებოდა; ყოველ შემთხვევაში ვიცი, რომ ფსალმუნნი ჯიბით დაჰქონდა; ძველსა და ახალ აღთქმას, „ქართლის ცხოვრებას“ ხომ რალა თქმა უნდა ძირფესვიანად შეისწავლიდა, რითაც საბოლოოდ დარწმუნდებოდა რუსთაველური „გასაიდუმლოებული“ კონცეფციის ჭეშმარიტებაში, რასაც გვიდასტუ-

რებს მხატვრული გარდასახვის ის უდიდესი ძალისხმევა, მისი-
ვე ლექსის ფინალში რომაა წარმოჩენილი:

„შმაგი ვით ვეფხვი დაჭრილი,
მშობლიურ მთა და ველეზზე,
ვარ ოცნებისთვის გაჭრილი
მე, ვინმე მესხი მელექსე“.

ქუთაისი

1994 წ.

ჭაშმარიტაჰის ქიჯაჰში ათასი წლის ცილისწამება

ეს იყო ტელეკომპანია „იმედის“ ლამის შოუს სტუდიაში
2022 წლის თებერვალში.

საავტორო შოუს წამყვანების ვინაობას არ ვასაჯაროებ. ისი-
ნი ფრიად ნიჭიერი ადამიანები არიან, თავიანთი საქმის კარგი
მცოდნეები, რომელთა გადაცემებს სიამოვნებით ვუყურებ და
რასაც ვწერ მხოლოდ შეცდომების გასწორების მიზნით.

მაშ ასე: 2022 წლის 11 თებერვლის საავტორო შოუში გაჟ-
ღერდა შემდეგი კონტექსტი:

„...როგორც იქნა შალვაც მოეგო გონებაზე, მაგრამ თუ გაა-
მართლა ჩვენი შაილოკის ამბებმა მერე უკვე დადასტურებულად
მეცოდინება, რომ მისი ინსპირაცია ეს პანანინა, მაგრამ დიდპი-
რიანი ნიანგუკა ყოფილა“.

„შაილოკი?!“

პიროვნება ვისაც შაილოკი უწოდეს შეუძლებელია იყოს
ცნობილი პიესის „ვენეციელი ვაჭარის“ მთავარი გმირის შაი-
ლოკის პროტოტიპი. ეს პიროვნება საქართველოს ერთ-ერთი
ოპოზიციური პარტიის თავმჯდომარეა და არავითარი მსგავსე-

ბა არა აქვს დასახელებული პიესის მთავარ გმირთან – შაილოკთან.

იმისათვის, რომ საავტორო შოუს წამყვანის შედარება არასწორია უნდა გავიხსენოთ ვინ იყო შაილოკი.

პიესის მიხედვით შაილოკი არის ებრაელი მევახშე, მკვლელი ამ სიტყვის სრული მნიშვნელობით, რომელსაც სურს თამასუქის ვადის გადაცილების გამო გული ამოჭრას პატიოსან იტალიელ ვაჭარს ანტონიოს. მოვიყვან რამდენიმე ამონარიდს პიესიდან:

„ბასანიო (შაილოკს): „ნეტავ რად ლესავ დანას ასე გულ-მოდგინებით!?,“

„შაილოკი: იმად, რომ ხორცი ამოვაჭრა მოვალეს ჩემსას.“

და კიდევ:

„შაილოკი: ჰო, გული, გული! ასე სწერია თამასუქში, – არა მსაჯულო?! რაც შეიძლება გულთან ახლოს – ასე სწერია.“

საყურადღებოა რომ ანტონიოც და შაილოკიც ორივენი ვაჭარია, ერთი და იგივე საქმიანობას ეწევიან. თუმცა მათ შორის არის განსხვავება, ანტონიოს აქვს „პატიოსანი იტალიელი ვაჭრის სახელი“ ხოლო შაილოკის ფეხქვეშ მინა ინვის, როგორც „წყეული მევახშე“.

აქედან გამომდინარე, რა თქმა უნდა, საინტერესოა როგორ დააგროვა ანტონიომ ქონება რომელსაც ფლობს: სამი სავაჭრო გემი, უძრავ-მოდრავი ფასეულობები, ვრცელი მიწის ნაკვეთები.

ამ კითხვაზე პასუხს იძლევა ისტორია:

ელისაბედ I ტიუდორის (1558 – 1603) მმართველობის ხანაში საფუძველი დაედო დიდი ბრიტანეთის იმპერიას. ინგლისის სამხედრო – საზღვაო ფლოტი ესპანეთის „უძლეველი არმადის“ განადგურების შემდეგ (1588) დედამიწის ზღვების და ოკეანეების მფლობელად იქცა. ამ ბრძოლაში თავი ისახელეს „დედოფლის მეკობრეებმა“: ფრობიშერმა, ხოუკინსმა და „ესპანელების რისხვამ“ ფრენსის დრეიკმა, რომლებსაც დედოფალმა ელისაბედმა მიანიჭა „უშიშარი და უმნიკვლო რაინდის“ ტიტული. სი-

ნამდვილეში კი ეს მეკობრეები ძარცვავდნენ და აოხრებდნენ საფრანგეთის და ჰოლანდიის კოლონიებს, ესპანეთს, ინდოეთს, მუდმივ შიშში ამყოფებდნენ მშვიდობიან მოსახლეობას. „დიდ-სულოვანი ვაჭარი“ ანტონიო სნორედ მათი პროტოტიპია.

პიესაში ყურადღება უნდა გამახვილდეს ერთ უმნიშვნელოვანეს პასაჟზე: შაილოკს პირდებიან რომ სასამართლოში მას დაიცავს ვექილი, მაგრამ მას მოატყუებენ, პიესაში ვექილი არ ჩანს, რადგან ის იტყოდა სიმართლეს, რაც ზემოთ ვთქვით.

ისმის კითხვა: რატომ ცდილობდა დიდი ბრიტანეთის სამეფო სახლი ებრაელების შევიწროებას და აბუჩად აგდებას?

ინგლისის მეფის ედუარდ I პლანტაგენეტის ბრძანებით 1290 წელს ებრაელები გააძევეს ინგლისიდან. ებრაელთა დიდი ნაწილი უსიტყვოდ დაემორჩილა ბრძანებას, ისინი გაიხიზნენ სხვა ქვეყნებში, ძირითადად პოლონეთში. ეს ის პოლონეთია სადაც მეორე მსოფლიო ომის დროს უფრო მეტი კრემატორიუმები იყო ვიდრე გერმანიაში, სადაც გაზის კამერებში დახოცილი ებრაელების გვამებს წვავდნენ. ინგლისის სამეფო ხელისუფლებამ გახიზნული ებრაელების უძრავ-მოძრავი ქონება დაუქვემდებარა კონფისკაციას. თუმცა ლონდონში დარჩა ებრაელთა მცირე ნაწილი, რომლებიც ცხოვრობდნენ ნახევრად არალეგალურად და აგრეთვე ის ებრაელები, რომლებმაც მიიღეს ქრისტიანული სარწმუნოება. მათ შორის იყო ესპანელი როდრიგო ლოპესი, სამეფო კარის ექიმი, ელისაბედ I მთავარი მკურნალი, რომელიც ლორდ (გრაფ) ესექსის დასმენით, 1594 წელს ჩამოახრჩეს ცრუ ბრალდებით, თითქოს მას დედოფლის მონამვლა სურდა. პიესა „ვენეციელი ვაჭარი“ შეიქმნა სნორედ ამ პროცესთან დაკავშირებით. პიესაში არსებობს მინიშნება აღნიშნულ სასამართლო პროცესზე, კერძოდ პიესის ერთ-ერთი გმირის გრაციანოს ფრაზა შაილოკის მიმართ: „შენი ქოფაკი სული ალბათ კაცთ ჟღერტვისათვის ჩამოხრჩობილი მგლისაგან მოდის“. ლათინური ლუპუს ნიშნავს მგელს.

„გლობუსის“ თეატრის დასი იწოდებოდა როგორც „ლორდ კამერჰერის მსახურნი“. ეს ის დროა როცა ახალგაზრდა უილიამი თეატრის ხელმძღვანელობამ მეჯინიბედ აიყვანა, სპექტაკლებზე დასასწრებად მოსული ინგლისელი ლორდების ცხენების მოსავლელად. ახალგაზრდა კაცი პირმოთნე აღმოჩნდა და მალე სუფლიორად დაანინაურეს, რადგან მსახიობად ვერ ივარგა, მალე კი თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელის ქრისტოფერ მარლოს სიკვდილის თუ მკვლელობის (საკითხი გაურკვეველია) მერე, მისმა კეთილისმყოფელმა ლორდებმა (რობერტ სესილი, საუტგემპტონი, ბერლი, ფრენსის დევისონი) მას დაავალეს „გლობუსის“ რეპერტუარში არსებული ძველი პიესების გადაკეთება. ახალგაზრდა უილიამი უყოყმანოდ ასრულებდა მათ ყოველ სურვილს. ძველი პიესების გადაკეთების პარალელურად იგი დასადგმელად ამზადებდა ისეთ პიესებს, რომლებსაც ლორდები ინკონიტოდ აწვდიდნენ მას ებრაელთა აბუჩად აგდების მიზნით, რისთვისაც მას უხვად აჯილდოვებდნენ ფინანსურად. ცნობილია რომ ინგლისელმა ლორდებმა შექსპირის მამას თავადაზნაურის წოდება მიანიჭეს. ასე გახდა შექსპირი „გლობუსის“ რეპერტუარში არსებული ძველი პიესების და სონეტების ავტორი.

1594 წელს, ლოპესის ჩამოხრჩობის მერე ლორდებმა გადაწყვიტეს დედოფალ ელისაბედ I პრესტიჟის დაცვის მიზნით, ძველი პიესების გამოყენებით, შეექმნათ ისეთი ნაწარმოები, რომელიც გამოდგებოდა ყოველი რიგითი ებრაელის დასაცინად და აბუჩად ასაგდებად. ამგვარად „ვენეციელი ვაჭარი“ შექმნილია შემდეგი ძველი პიესების ურთიერთშერწყმით: კრისტოფერ მარლოს „მალტელი ებრაელი“, ჯოვანი ფიორენტინოს „ცხვრის თავი“, ალექსანდრე სილვანის „სიტყვაკაზმულობის სახელმძღვანელო“, დეკერის „ვენეციელი ებრაელი“.

ის რომ პიესა „ვენეციელი ვაჭარი“ შექმნილია 1594-1596 წლებში ამტკიცებს სწორედ გრაციანოს ზემოთქმული ფრაზა, რამეთუ ზემოთჩამოთვლილ პიესებში ეს ფრაზა შეუძლებელია

არსებულებით, რადგან ისინი დანერვილია ლოპესის ჩამოხრჩობამდე. მაშასადამე პიესაში „ვენეციელი ვაჭარი“ ინგლისელი ლორდების და შექსპირის კალამს ეკუთვნის ერთადერთი წინადადება, გრაციანოს ფრაზა: „შენი ქოფაკი სული ალბათ კაცთ უღელტევისათვის ჩამოხრჩობილი მგლისაგან მოდის“. აი ამ ფრაზით ეპოქიდან ეპოქას გადაეცემა ცილისმწამებლური ხმა ებრაელთა სისხლისმსმელ ბუნებაზე.

საკითხით დაინტერესებულ მკითხველს შეუძლია სხვა მნიშვნელოვანი ინფორმაცია მოიპოვოს იაკობ პაპიაშვილის წიგნიდან „აღსდგა ვითარც ფენიქსი თავისი ფერფლიდან“ (რუსულ ენაზე). წიგნი იმყოფება თბილისში, საჯარო ბიბლიოთეკაში.

2017 წლის ნოემბერში საქართველოს ეროვნულ ბიბლიოთეკაში გაიმართა იაკობ პაპიაშვილის შემოქმედებითი საღამო, სადაც შესავალი სიტყვით გამოვიდა საქართველოს სახალხო მწერალი, რუსთაველის პრემიის ლაურეატი, პროფესორი რევაზ მიშველაძე, რომელმაც ყურადღება გაამახვილა „ვენეციელი ვაჭარის“ პრობლემატიკაზე, ზემოაღნიშნულ წიგნში შეტანილი ნაშრომის „Пасквиль тысячелетия“ პრობლემატიკის შესახებ. ნაშრომი აგრეთვე გამოქვეყნდა ისრაელის საერთაშორისო მნიშვნელობის ყოველკვირეულ გაზეთში „Новости недели“ – „Еврейский камертон„-ის ორ ნომერში (07. 12. 2006 და 04. 01. 2007).

ვერცხლის ლურსმნებით!

ახლა რაც შეეხება 2022 წლის 12 თებერვლის ინტელექტუალურ-გასართობ შოუს „თავიდან ბოლომდე“. აქ მოქმედება სხვა რაკურსით განვითარდა. შოუს წამყვანმა ქაში ჩავარდნილ მოთამაშეს დაახლოებით ასეთი ფრაზა ჩასძახა: სწორი პასუხია ვერცხლის ლურსმნები... იუდა ხომ იცი ვინ არის... „ოცდაათი ვერცხლი“ გაგიგონია? ის ლურსმნები რომლებითაც მაცხოვარი ჯვარზე გააკრეს 99 პროცენტი ვერცხლიდან იყო დამზადებული.

ლურსმნის გამოგონებას ხუთი ათასი წლის ისტორია აქვს. თავდაპირველად ლურსმანს ამზადებდნენ თევზის ძვლისაგან, თიხისაგან, ხისაგან და ითვლებოდა ფუფუნების საგნად, მაგრამ ძველ ეგვიპტეში, საბერძნეთში და რომში უკვე ფართოდ გავრცელდა რკინისა და სპილენძის ლურსმნები; მათი დამზადების პროცესი რთული და შრომატევადი იყო. სამუშაოს ასრულებდნენ ხელით და მაშინაც კი როცა მე-18 საუკუნის ბოლოს შექმნეს ლურსმნების დამამზადებელი მანქანა, მისი ფასი ძალიან ძვირი იყო.

ლურსმნის დამზადების ტექნოლოგია ძველ რომში და ისრაელში (დავით მეფის ეპოქა) უკვე ცნობილი იყო: რკინის ღერს (проволока) ახურებდნენ ძალიან მაღალ ტემპერატურაზე და მისი შენადნობი ნახშირბადთან (2,2%) აძლევდა ლურსმანს სიმტკიცეს (თუჯი, ფოლადი). ნახშირბადი ცნობილი იყო ანტიკურ ეპოქაში.

ოქრო, ვერცხლი და პლატინა მდგრადი მეტალებია და ქიმიურ შენაერთებთან რეაქციის დროს ნაკლებად რეაგირებენ, რის გამოც ეს მეტალები ინოდებიან როგორც კეთილშობილი მეტალები და ამის გამო მათი გამოყენება ისეთი ლურსმნების დასამზადებლად რომელიც გამოიყენება ხის ჯვარზე ადამიანის გასაკრავად არ შეიძლება.

იუდას კოცნა

ლექსის შექმნის პროცესში ავტორმა ზოგი რამ ისესხა ალექსანდრე ბლოკის პოემიდან „თორმეტი“,

ეს ლექსი შევიდა ჩემს სამივე პოეტურ კრებულში. რუსულ თარგმანში მე ლექსს დავურთე კომენტარი; მოვიტან რამდენიმე ამონარიდს კომენტარიდან:

ჯვარცმა – სიკვდილით დასჯის ისტორიული სახეობაა. დასჯის ამგვარი ზომა არსებობდა ეგვიპტეში, კართაგენში, სპარ-

სეთში, ფინიკიაში, ბაბილონში, საბერძნეთში და რომის იმპერიაში. ძველი და ახლი აღთქმის თანახმად ებრაელები დამნაშავეებს სჯიდნენ (ქოლავდნენ) ქვებით, თუმცა შესაძლებელია ჯვარცმა, როგორც დასჯის სახეობა ისრაელში არსებობდა ზოგიერთი მეფის დროს. ასეთი სახით სჯიდნენ მეამბოხეებს, მოლალატეებს, სამხედრო ტყვეებს, მძარცველებს, გაქცეულ მონებს. დასჯის ეს ფორმა ფართოდ იყო გავრცელებული ძველ რომში. სპარტაკის აჯანყების ჩახშობის შემდეგ, მარკ ლიცინიუს კრასის ბრძანებით აპინენის გზაზე კაპუიდან რომამდე ჯვარზე გააკრეს ექვსი ათასი აჯანყებული. როგორც წყაროები იტყობინებიან, ვიდრე ჯვარცმული არ მოკვდებოდა ჯვრიდან არ ხსნიდნენ.

ჯვარცმა დამნაშავის დასასჯელად დღემდე შემორჩა ირანში და საუდის არაბეთში. დასჯა ხდება შემდეგი სახით: სიკვდილ მისჯილს აკრავენ ხის ჯვარზე ზურგით ჯვრისკენ, სახით მექისკენ, ფეხებით ვერტიკალურ მდგომარეობაში, მიწისაგან საკმაოდ დაშორებით.

იესო ქრისტე ჯვარცმულ იქნა რომაელების მიერ გოლგოთას ბორცვზე „თან მიჰქონდა თავისი ჯვარი, და მივიდა იმ ადგილას, რომელსაც ერქვა გოლგოთა – სიტყვასიტყვით ნიშნავს „თავის ქალას“ (სახარება იოანესაგან 19, 17 – 18...) დასჯის ადგილი ძველ იერუსალიმში. გადმოცემის თანახმად ეს ადგილი მიჩნეულია ჩვენი პლანეტის ცენტრად, სადაც ნოეს უფროსმა შვილმა სემმა, მამის სურვილის შესაბამისად, მიწას მიაბარა ადამის ნეშტი.

ტერმინი „იუდას კოცნა“ – „იუდას ამბორი“ აღწერს ეპიზოდს ევანგელიიდან (სახარებიდან), რომელიც მიიჩნევა გამცემის, მოლალატის სინონიმად. ევანგელიის ავტორები წერენ, რომ იუდა ისკარიოტმა გაყიდა მოძღვარი 30 ვერცხლად.

ევანგელიაში (ლუკა, 22, 43-44) აღწერილია მესიის ლოცვა ზეთისხილის მთაზე, გეთსიმანიის ბაღში, რომელიც მდებარეობს იერუსალიმის აღმოსავლეთით კედრონის ხევში. აქ გაიხიზნა და-

ვით წინასწარმეტყველი, როცა აბესალომი აუჯანყდა. გეთსიმანიის (ნიშნავს კარიბჭეს) ბალი მდებარეობს ელეონის მთის ძირში. ბალი ზეთის ხილის ხეებში იყო ჩაფლული. აქ უყვარდა უფალს განმარტოება მოწაფეებთან ერთად. საიდუმლო სერობის შემდეგ სწორედ აქ მოვიდა და მოციქულებს უთხრა: „და ჰრქუა მათ დასხედით მანდა, ვიდრემდი მივიდე იქი და ვილოცო“, რათა ცოდვები მთელი კაცობრიობისა თვითონ ეტვირთა (განკურნება მიწისა – ისაია): „მამაო ჩემო, თუ შესაძლოა, ამარიდე ეს სასმისი; მაგრამ არა როგორც მე მსურს, არამედ როგორც შენ“ (თვითშენირვა). „ხოლო მისმა გამცემმა მისცა მათ ნიშანი და უთხრა: „ვისაც მე ვეამბორები, ის არის და შეიპყარით“ (სახარება მათესი).

ეს ეპიზოდი ლუკას სახარების ძველ ხელნაწერებში არ არის, რაც მეცნიერებს შორის დავის საგანია. ამის გამო ახალი აღთქმის ახალ გამოცემებში ფრჩხილებშია ჩასმული ან ზოგჯერ შენიშვნებშია გადატანილი. შუა საუკუნეებში და აღორძინების ეპოქაში ბევრმა ცნობილმა მხატვარმა შექმნა ტილო „იუდას ამბორი“, მათ შორის აღსანიშნავია ლეონარდო და ვინჩის „საიდუმლო სერობა“.

თუმცა უნდა ითქვას, რომ ეს სცენა გეთსიმანიის ბაღში საიდუმლოებრიობით არის მოცული, რადგან იესოს ბრძანება (მოთხოვნა) იუდასადმი: „რასაც აკეთებ, გააკეთე ჩქარა“ (იოანე, 13, 27) ორაზროვანი არ არის და მიუთითებს მესიის მტკიცე გადაწყვეტილებას თვითშენირვაზე.

იუდა თორმეტ მოციქულთაგან ერთადერთია, რომელიც იუდეის ოლქიდან არის წარმოშობით, დანარჩენი თერთმეტი მოციქული გალილეიდან არიან. გალილეა ისტორიული მხარეა ჩრდილოეთ ისრაელში.

იუდა იყო აგრეთვე მოციქულთა შორის ის ერთადერთი მონაფე რომელმაც იცოდა ქრისტეს მისია დედამიწაზე, რამეთუ იესომ მხოლოდ მას გაუხსნა

„ცათა სასუფეველის“ საიდუმლო (ესქატოლოგიური ტერმინია, ეხება იმ სამეფოს, რომელსაც მაცხოვარი დაამყარებს ცის ქვეშეთში მეორედ მოსვლის დროს; ალბათ, მაშინ ჯვარი მოსპობს სვასტიკას).

აქ უნდა დავაფიქსიროთ: „და მოიყვანეს ორი ავაზაკი და გამჩენი ამ ორს შორის ჯვარს აცვეს. იგი კი დუმდა, თითქოს ტკივილს არ გრძნობდა“ (პეტრეს სახარება, აპოკრიფი, 4.10). მართალია ეს აპოკრიფი ეკლესიის მიერ უარყოფილია, მაგრამ იგი ნათლად მიანიშნებს რომ იესო ღვთის შვილია.

თორმეტ მოციქულთა შორის, იესო მხოლოდ იუდას ესაუბრებოდა განმარტოებით, და ერთხელ იუდამ მას შეჰბედა: „მე ვიცი ვინ ხარ შენ და საიდან მოხვედი“.

იუდა იყო პირველი მოციქულთა შორის ვისაც უფალმა პირველს დაბანა ფეხები და ამით აგრძნობინა მას, რომ მოახლოვდა ჟამი მისი ჯვარზე გაკვრისა და ცად ამალღებისა. ამ ეპიზოდს ევანგელისტები განმარტავენ არასწორად. პინაქში ხელის ჩაყოფა მაცხოვართან ერთად მიანიშნებს მათ ურთიერთ ფარულ შეთანხმებაზე.

ძველი აღთქმის თანახმად მესია უნდა იყოს აბრაამის, ისააკის და იაყაკობის შთამომავალი, ამასთანავე დავით წინასწარმეტყველის შთამომავალიც, რომელიც იყო იუდას ტომიდან (მესამე მეფეთა, 2:4). ახალი აღთქმის თანახმად იესო ქრისტეს გენეალოგიური-საგვარეულო წარმომავლობა ზუსტად შეესაბამება ამ მოთხოვნებს. აქედან გამომდინარე იესო ქრისტე და იუდა ისკარიოტი იუდას ტომიდან იყვნენ და ერთ-ერთი წყაროს თანახმად ბავშვობიდან იცნობდნენ ერთმანეთს.

იუდას ტომი ისრაელში ერთ-ერთი ძლიერი ტომი იყო. ამ საგვარეულოს მამამთავარი ძველი აღთქმის მიხედვით არის იუდა, პატრიარქ იაყაკობის მეოთხე შვილი ლიადან (დაბადება, 29:35).

ზემოთქმულის გათვალისწინებით ცხადი ხდება: საკუთარ გადარჩევნებებში ღრმად დარწმუნებულმა მაცხოვარმა კარგად იცოდა, რომ იუდას დახმარების გარეშე ის ვერ შეიძლებდა „ცათა სასუფეველში“ დაბრუნებას: „რასაც აკეთებ გააკეთე ჩქარა“.

ეს ბრძანება ღვთის კაცისა იმ ადამიანისადმი, რომელიც მისი ტომიდან იყო, მიგვანიშნებს იუდას ძალისხმევაზე, რაც განარჩევდა მას დანარჩენ მოციქულთაგან, რადგან იუდა უბრალო გალილეელი კი არ იყო, არამედ წარმოადგენდა იუდას ტომის წარმმართველ ძალას – მამამთავარს.

დასკვნა ასეთია:

რომ არა იუდა, ქრისტეს ჯვარზე გაკვრა და შემდგომ მისი „ცათა სასუფეველში“ ამაღლება არ შედეგობოდა და, აქედან გამომდინარე ქრისტიანული რწმენა, რომელსაც დღეს რამდენიმე მილიარდი ადამიანი ეთაყვანება, დედამიწაზე არ გავრცელდებოდა. ზემოთქმულიდან გამომდინარე ტერმინი „ოცდაათი ვერცხლი“-ს (მათეს და მარკოზის სახარება) ეპიზოდი ქრისტეს და იუდას საიდუმლო შეთანხმების შედეგი იყო, რაც არც ერთმა გალილეელმა მოციქულმა არ იცოდა, და არც შეიძლებოდა ცოდნოდათ, ვინაიდან ეს იყო ქრისტეს და იუდას პირადი საიდუმლო.

აღბათ, ჩემი აზრით, ეს საიდუმლო გახდა იმის მიზეზი, რომ 265-ე რომის პაპმა ბენედიქტ XVI მის მიერ გამოქვეყნებულ წიგნში („ვენების კვირა“, მეორე ტომი, თეოლოგიური ანალიზი – 2011), რომელშიც ქრისტეს ბიოგრაფია არის აღწერილი, ებრაელი ხალხისაგან მოხსნილია ყველა ბრალდება მესიის მკვლელობაში. უფრო ადრე, 1965 წელს ვატიკანში, რომის პაპმა პავლე VI გამოსცა ოფიციალური დეკლარაცია, სადაც ლაპარაკია იმის შესახებ, რომ ებრაელ ხალხს არავითარი ბრალი არ მიუძღვის ქრისტეს მკვლელობაში.

და ბოლოს შეუძლებელია არ აღვნიშნოთ საქართველოს სახალხო მწერლის რევაზ მიშველადის ახალი შემოქმედებითი

ამაღლება: რომანი „ქრისტე“. მე ეს რომანი ნაკითხული არა მაქვს, მაგრამ დიდი ყურადღებით გავეცანი მწერალ ავთანდილ ნიკოლეიშვილის რეცენზიას: „ახალი თემატური მიმართულება რევაზ მიშველადის პროზაში“ („მწერლის გაზეთი“ N3 (287), 1-31 ივლისი, 2021). მოვიტან რამდენიმე ამონარიდს ამ რეცენზიიდან:

„თავისი რომანის მეშვეობით მან ღრმად შთამბეჭდავი ფორმით მოგვითხრო ჩვენი მაცხოვრის – იესო ქრისტეს მინიერი ცხოვრების ამბავი. აქედან გამომდინარე რომანის სიუჟეტი ნაწილობრივ ემთხვევა სახარებისეულ ტექსტს. ამ გარემოებას თავად მწერალიც აღნიშნავს ნაწარმოებისათვის წამძღვარებული წინათქმის მეშვეობით: „მომიტევოს უფალმა, რომ გავბედე მე, მართლმადიდებელმა ქართველმა მწერალმა, თანამედროვე თვალთ დაშინახა სახარებისეული მოვლენები და ერთხელ კიდევ გამესვა ხაზი იმ ჭეშმარიტებისათვის, რომ ახალი აღთქმის იდეები უკვდავია“.

ბატონი ავთანდილ ნიკოლეიშვილი დაკვირვებით მიყვება რა რომანის სიუჟეტურ ქარგას მკითხველს აწვდის რევაზ მიშველადისეულ მიგნებას იმის შესახებ რომ ქრისტეს მცნებები და ქადაგებები არსებითად ცვლის მოსეს უზენაესი სამართლის მცნებებს: „კბილი კბილისა წილ!“ და „თვალი თვალისა წილ!“. ამ მხრივ უნდა გავიხსენოთ ეპიზოდი მეძავი ქალის გასამართლებისა: „მაგრამ რაკი დაჟინებით ეკითხებოდნენ, წამოიმართა და უთხრა მათ: ვინც თქვენს შორის უცოდველია, პირველად იმან ესროლოს ქვა“ (იოანეს სახარება, თავი მერვე, 7).

და კიდევ: „მე კი გეუბნებით თქვენ: წინ ნუ აღუდგებით ბოროტს, არამედ, თუ ვინმემ მარჯვენა ლოყაში გაგაწნას, მეორე ლოყაც მიუშვირე“ (მათეს სახარება, თავი მეხუთე, 39).

ფიქრობ რომანი „ქრისტე“ ღირსეულ ადგილს დაიმკვიდრებს მართლმადიდებლური ეკლესიის მრევლის ცხოვრებაში.

პარ დარაჯი იუღეველი ძმისა

ეს სათაური პერიფრაზია ცნობილი ქართველი მწერლის, ეროვნებით ებრაელის, გურამ ბათიაშვილის წიგნისა „ვარ დარაჯი ჩემი ძმისა“. ეს წიგნი ბატონმა გურამმა პირადად მაჩუქა 1995 წელს. ეს ასე მოხდა: გორის ეკონომიკური ინსტიტუტის საქართველოს ისტორიის კათედრის გამგემ, პროფ. ელდარ მამისთვალაშვილმა გაზეთ „მენორაში“ გამოაქვეყნა ნაშრომი: „ჭურიათა ქართველთა გაგების გამო“ და „საქართველოს ებრაელების ისტორია“. ორივე ნაშრომი საპოლემიკო ხასიათის იყო, ეხებოდა „განთიადში“ გამოქვეყნებულ ჩემს მეცნიერული ხასიათის თხზულებას.

ე. მამისთვალაშვილი სტატიის დასაწყისში მიანიშნებდა:

„წინამდებარე რეცენზიის თუ შენიშვნების დაწერის და ზოგიერთი მოსაზრების გამოთქმის სურვილი გამოიწვია იაკობ პაპიაშვილის ნაშრომმა „ქართველ ებრაელთა წარმომავლობის და ქართული ასომთავრული ანბანის შექმნის საკითხისათვის“ (ჭურნ. „განთიადი“, 1991, N9, გვ. 183-191).

მამისთვალაშვილი აგრეთვე აღნიშნავდა: „ბატონმა ი. პაპიაშვილმა რომელი კუთხითაც დააყენა საკითხი, სიმართლე უნდა ითქვას, ასეთნაირად არავის არ დაუყენებია...“

ჩემმა პასუხმა არ დააყოვნა და წარუდგინე ბატონ გურამ ბათიაშვილს „მენორას“ რედაქციაში. რედაქტორი დამპირდა რომ გამოაქვეყნებდა ჩემს ნაშრომს გაზეთის სამ ნომერში და მაჩუქა წიგნი წარწერით „ვარ დარაჯი ჩემი ძმისა“.

ჩემი ნაშრომი „ჭურიათა ქართველნი – ვინ იყვნენ ისინი?“ გამოქვეყნდა „მენორას“ სამ ნომერში: ივლისი, 1996, N7 (41), „მენორა“, აგვისტო, 1996, N8 (42), „მენორა“, სექტემბერი, N9 (43).

მესამე ნომრის დასასრულს აღნიშნული იყო: ავტორი იაკობ პაპიაშვილი, მწერალი, საქართველოს მწერალთა კავშირის წევ-

რი, ქუთაისის აკ. წერეთლის სახელობის უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტის ლექტორი. 18 აპრილი, 1996 წ.

არ არის დიდი ხანი რაც რუსულ ენაზე გამოიცა ე. მამისთვალაშვილის ახალი წიგნი რუსულ ენაზე „ქართველი ებრაელები“ (ანტიკური ხანიდან 1921 წლამდე)“. წიგნის რედაქტორია პროფ. გივი ღამბაშიძე. წიგნი განთავსებულია ინტერნეტში. წინა საპოლემიკო წერილებთან განსხვავებით ჩემს მეცნიერულ მიგნებასთან დაკავშირებით ბატონმა მამისთვალაშვილმა ჩანს რომ აზრი ნაწილობრივ შეიცვალა, როგორც ჩანს იგი რალაცას მიხვდა. მიუხედავად ამისა ჩემს მეცნიერულ ნაშრომებთან დაკავშირებით, რომელსაც მრავალი თავი ეთმობა, კვლავ უხეში შეცდომებია დაშვებული. მე აღარ შეუდგები ამ შეცდომების განხილვას, მაგრამ ერთი რამ უნდა ავლნიშნო: პროფესორი ცდილობს გაამართლოს ქართველ ებრაელთა გვარებთან დაკავშირებით ილია გაგულაშვილის პოზიცია.

აქ მე, ვაჟა-ფშაველას უნდა დავესესხო: „მე არც ერთ კილოს არ ვწუნობ, თუა ქართულის გვარისა“.

საბჭოთა ეპოქაში იყო ტენდენცია, რომლის მიხედვით ერთი ასოს საშუალებით ადგენდნენ ვინ იყო ქართველი და ვინ ებრაელი. მაგალითად: დავითიაშვილი მიაჩნდათ ებრაელად, ხოლო დავითაშვილი ქართველად და შესაბამისად – იაკობიშვილი ებრაელად, ხოლო იაკობაშვილი ქართველად, პაპიაშვილი ებრაელად, პაპუაშვილი ქართველად, სეფიაშვილი ებრაელად, სეფაშვილი ქართველად და ა. შ.

ეს უაზრო შთაგონება შესაძლებელია რელიგიური წეს-ჩვეულებების რწმენასთანაც იყოს კავშირში, მაგრამ არსებობს გადმოცემები, რაც გვაფიქრებინებს, რომ ეს საკითხი ეთნიკურ ჩარჩოებში უნდა იყოს მოქცეული.

ეთნიკური მიგრაციები საქართველოში არცთუ იშვიათი მოვლენა იყო, რაც დასტურდება ისტორიული წყაროებით. არსებობს სპეციალური ლიტერატურა. მიგრანტები გარკვეულ პე-

რიოდებში ნასესხობის გზით ითვისებდნენ მკვიდრი მოსახლეობის უნარ-ჩვევებს და ცხოვრების ტრადიციულ წესებს. ასე რომ საქართველო ეთნიკური მრავალფეროვნებით რთული რეგიონია და ზოგჯერ შეუძლებელია ამა თუ იმ გვარ-სახელის წარმომავლობის დადგენა, მაგრამ არც თუ იშვიათად გარკვეული ისტორიული მოვლენები გვეხმარებიან პრობლემის გარკვევაში.

1966 წელს დეკანაძის გადაწყვეტილებით წინა სადიპლომო პრაქტიკის გავლა კურსდამთავრებულებს მოგვინია ყაზბეგის რაიონში (დღევანდელი სტეფანწმინდა – ი. პ.). სადიპლომო კურსის ხელმძღვანელები: პროფ. დიტო დოლიძე, პროფესორები: ნულისკირი და კაკუშაძე, აკადემიკოსი კ. ზავრიევი, არქიტექტორები: პროფ. ირაკლი ციციშვილი, დოცენტი აკაკი ბერიშვილი.

სნოს ხეობაში შვიდი სოფელია. როგორც მახსოვს სოფელ სნოში ბიბლიოთეკა იყო, სადაც ზოგჯერ შევივლიდი ხოლმე. აი, იქ მოხუცებულმა ბიბლიოთეკარმა როცა გაიგო გვარად პაპიაშვილი ვიყავი, მიაშო ასეთი ისტორია: სნოს ხეობაში ორასიოდენლის წინ, ხევსა და ხევსურეთში გავრცელებული ხალხური ლექსებისა და თქმულებების მიხედვით, თავიანთი სიმამაცით განთქმული ყოფილა ორი ძმა: ლუდუშაური შიოლა და პაპა, რომელთა დაღუპვის მერე მათ პატივსაცემად, შიოლას შთამომავლები (მათ შორის უწმინდესი და უნეტარესი, კათოლიკოს პატრიარქი ილია მეორე) შიოლაშვილებად, ხოლო პაპას შთამომავლები პაპიაშვილებად იწოდებიანო. როგორ აღმოჩნდნენ პაპიაშვილები იმერეთში მოკვლეული არ არის. ცნობილია მხოლოდ ის, რომ ხევსურეთის პაპიაშვილები ქრისტიანული სარწმუნოების, ხოლო იმერელი პაპიაშვილები ებრაული სარწმუნოების მიმდევრები არიან („ვარ დარაჯი იუდეველი ძმისა“ გამოქვეყნდა გაზეთში „მენორა“, აგვისტო, N8, 2022).

ავტორის მინაწერი:

მისასალმებელი იქნება თუ მართლმადიდებლური ეკლესია – რომის კათოლიკური ეკლესიის მსგავსად მოხსნის დანაშაულს ებრაელი ხალხისაგან იესო ქრისტეს ჯვარზე გაკვრასთან დაკავშირებით. ეს გამოიწვევს მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში დემოკრატიული პრინციპების განმტკიცებას და ამაღლებას.

რეპლიკა: როცა ბატონმა გოგი ქავთარაძემ 80-იან წლებში ქუთაისში „ვენეციელი ვაჭარი“ დადგა და როცა სპექტაკლი დამთავრდა, როცა ფარდა დაეშვა და ლამპიონები აინთო, ხალხით გადაჭედილ ამ უმშვენიერეს დარბაზში ქართველი ქრისტიანები ზიზლით გვიცქეროდნენ ქართველ ებრაელებს; ალბათ, ბატონი რობერტ სტურუა გაისიგრძეგანებს ამ ფაქტს.

დაკარგული სოციალიზმი

*Кто ни умрет, я всех убийца тайный:
Я ускорил Феодора кончину,
Я отправил свою сестру царицу,
Монахиню смиренную... всё я!*
Александр Пушкин, „Борис Годунов“, глава 7. „Царские палаты“

„დიდი სამამულო ომის დროს, ხრუმწოვი სამხრეთ-დასავლეთის ფრონტის სამხედრო საბჭოს წევრი და წითელი არმიის კიევთან (1941) და ხარკოვთან (1942) კატასტროფული ალყის ერთ-ერთი დამნაშავე იყო“ – ვიკიპედია.

სიმართლე უნდა ვთქვათ, 1942 წლის 28 მაისს ადოლფ ჰიტლერი დიდების მწვერვალზე იყო ასული. წითელი არმიის ნაწილები ხარკოვის მისადგომებთან ბარვენკოვოს რაიონში იყვნენ გარშემორტყმულნი. ხარკოვისთვის ბრძოლის პერიოდში გერმანელებმა შეიპყრეს 240 ათასი წითელი არმიის ჯარისკაცი, ხელში ჩაიგდეს მრავალი ტანკი და იარაღი, ამავდროულად ბევრი საბჭოთა გენერალი და ოფიცერი დაიღუპა ან დაიკარგა ... სამხრეთ-დასავლეთის მიმართულების სარდლობა, ს. ტიმოშენკოს, ი. ბალრამიანის და ნ. ხრუმწოვის შემადგენლობით, რომლებმაც სამარცხვინოდ შესძლეს ალყიდან გასვლა, უმაღლესმა მთავარსარდალმა დაინდო.

ისმის კითხვა: რატომ? ჯერ კიდევ 18 მაისს მუშურ-გლეხური წითელი არმიის გენერალური შტაბის უფროსმა ა. ვასილევსკიმ მთავარ სარდლობას შეთავაზა წინადადება ხარკოვის მიმართულებით შეტევის შეწყვეტის შესახებ და ბარვენკოვოს კლდის შვერილიდან ჯარების გამოყვანის დაწყება, მაგრამ ტიმოშენკო და ხრუმწოვი უმტკიცებდნენ უმაღლესი მთავარსარდლობის ბანაკს, რომ მტრის მუქარის საშიშროება გაზვიადებულია და ოპერაციის წარმატებით დასრულება შესაძლებელიაო. სამწუხაროდ მთავარსარდალმა დაიჯერა არა ვასილევსკის

ნინადადება, არამედ ოპერაციის უშუალო ხელმძღვანელების მცდარი ვერსია.

„ი. ბ. სტალინმა ხარკოვის ოპერაციაში წითელი არმიის დამარცხებას კატასტროფა უწოდა“.

სამხრეთ-დასავლეთის მიმართულების სარდლობას, რომელიც ა. ს. ტიმოშენკოს, ი. ბალრამიანის და ნ. ხრუშჩოვისაგან შედგებოდა, უმაღლესმა მთავარსარდალმა განუცხადა:

„თუ საბჭოთა ხალხს ვეტყვით სიმართლეს და შევატყობინებთ იმ კატასტროფის შესახებ, რომელიც განიცადა ფრონტმა და კვლავ განიცდის, ვშიშობ თქვენ ძალიან მკაცრად მოგექცევიან...“

გავიმეორებ, რატომ დაზოგა სტალინმა ხარკოვის მახლობლად მომხდარი ტრაგიკული ხოცვა-ჟლეტის დამნაშავენი, განსაკუთრებით ხრუშჩოვი, რადგან იგი მთავარბანაკის წარმომადგენელი იყო სამხრეთ-დასავლეთ ფრონტზე, როგორც სამხედრო საბჭოს წევრი. ლაზარ კაგანოვიჩი ხომ არაერთხელ აფრთხილებდა იოსებ ბესარიონის ძეს, რომ ხრუშჩოვი ტროცკისტი იყო.

იქნებ მისი მეუღლის ნადეჟდა ალილუევას ხსოვნას მიაგო პატივი, რომელმაც ხრუშჩოვის კანდიდატურას კომუნისტური პარტიის უმაღლესი ემელონში გაუწია რეკომენდაცია?

ასეა თუ ისე, ერთი თვის შემდეგ გერმანელებმა აიღეს ქალაქი როსტოვი;

კავკასიის და ვოლგის მიმართულებით გზა ხსნილი იყო. თუ ისინი ბაქოს ნავთობს ხელში ჩაიგდებდნენ, სტალინგრადის დაპყრობა გაუადვილდებოდათ. მოგვიანებით პაულიუსის მე-6 არმია სტალინგრადისაკენ დაიძრა... მაგრამ, როგორც დიდი სამამულო ომის შემდგომმა მოვლენებმა ცხადყო, 1942 წლის მაისში ხარკოვის მისადგომებთან გამარჯვება ვერმახტისათვის ბოლო ზეიმი აღმოჩნდა.

ხარკოვთან მარცხის შედეგად, 1942 წლის 28 ივლისს, უმაღლესმა მთავარსარდალმა იოსებ სტალინმა გამოსცა ცნო-

ბილი ბრძანება N227, მკაცრი და დაუნდობელი, უფრო ცნობილი როგორც „არც ერთი ნაბიჯი უკან!“

დღეს ზოგიერთი ქართული ტელეარხი (ისინი ცდილობენ შეცდომაში შეიყვანონ ე. წ. პერესტროიკით გაბრყვებული, გაბითურებული, გალატაგებული ადამიანები, განსაკუთრებით აფხაზეთში და სამაჩაბლოში, სადაც დევნილი ქართველი ხალხის სამოსახლოებს და სინმინდეებს გადამთიელები დაეპატრონენ და ეპატრონებიან – ი. პ.) არასწორად უხსნის მაყურებელს რუსეთის რევოლუციის არსს – ამახინჯებენ სსრკ – ში 1917-1918 წლებში განვითარებულ მოვლენებს, რაც რუსული ასლია. აქ ჩამოვთვლი მოვლენების დამახინჯების რამდენიმე მაგალითს:

1. ისინი ამბობენ, რომ თითქოს სტალინმა შექმნა გულაგი (ГУЛАГ). არასწორია რა თქმა უნდა! გულაგამდე არსებობდნენ საკონცენტრაციო ბანაკები, რომლებიც ტროცკისა და ლენინის მიერ იყო შექმნილი ... უბრალოდ, სტალინმა ამ დანესებულებებს სახელი გადაარქვა უფრო კულტურული სახით: „ბანაკების მთავარი სამმართველო – Главное управление лагерей – (ГУЛАГ)“.

2. „სტალინური რეპრესიები“ – ტერმინი ძალზე არაზუსტია. ამ ტერმინს მთელ მსოფლიოში იყენებენ, განსაკუთრებით კი რუსეთსა და საქართველოში. „სტალინური რეპრესიები“ ნიშნავს სტალინის მიერ ხელმოწერილ სიებს, მაგრამ აქ მხედველობაში არ მიიღება სახალხო კომისარიატის (НКВД) და წითელი არმიის (РККА) ბრძოლა ტროცკიზმისა და სოციალიზმის სხვა მტრების წინააღმდეგ.

ლ.პ. ბერიას (25.11.1938) შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის (НКВД)-ის ხელმძღვანელად დანიშვნამდე ამ სტრუქტურებს ხელმძღვანელობდნენ გ. გ. იაგოდა და ნ. ი. ეჟოვი. ამკარაა, რომ ე.წ. „სტალინური რეპრესიების“ სიები შეადგინეს იაგოდამ და ეჟოვმა, მათ, რომლებმაც პარტიის ცენტრალური კომიტეტისგან, მალენკოვისა და ხრუშჩოვისგან შესაბამისი მითითებები მიიღეს.

ექსპერტების აზრით (ა. ს. ბარსენკოვი და ა. ვდოვინი) „ლ. პ. ბერიას НКВД – ის ხელმძღვანელის პოსტზე მოსვლისთანავე, რეპრესიების მასშტაბი მკვეთრად შემცირდა,“

ცნობილია, რომ სანამ ბერია ამ პოსტზე დაინიშნებოდა, სტალინი დიდი ხნის განმავლობაში ეძებდა შესაფერისი პიროვნებას შსსკ (НКВД) – ის ხელმძღვანელის პოსტზე, იმისათვის რომ შეემცირებინა დასახვერეტთა რიცხვი „ტროცკისტულ-ზინოვიევიური ბლოკის“ შემადგენლობიდან, რომლებიც სახელმწიფო პოლიტიკური სამართველოს (ОГПУ) მეთვალყურეობის ქვეშ იმყოფებობდნენ.

აქ უნდა გავიხსენოთ დეპეშა, რომელიც ხრუშჩოვმა გაუგზავნა სტალინს რეპრესიების მიმდენარეობის პერიოდში. დეპეშას ხანგრძლივი ისტორია აქვს, მისი ტექსტი თავდაპირველად გამოაქვეყნა ჩუევემა მოლოტოვის გადმოცემის მიხედვით (როგორც ამბობენ, საარქივო მასალები არ არსებობს – ი. პ.). აი, თვით დეპეშა: 1938 წელს სტალინი კიევიდან იღებს ხრუშჩოვის დეპეშას საყვედურით: „ძვირფასო იოსებ ბესარიონის ძევ! უკრაინა ყოველთვიურად აგზავნის 17-18 ათას რეპრესირებულს, მოსკოვი კი ამტკიცებს არა უმეტეს 2-3 ათასს. გთხოვთ, სასწრაფოდ მიიღოთ ზომები. სიყვარულით, ნ. ხრუშჩოვი. „ამაზე პასუხად ხრუშჩოვი იღებს მოკლე დეპეშას: „დანყნარდი, სულელო! ი. სტალინი.“

არანაირი პიროვნების კულტი არ არსებობდა. ხრუშჩოვმა მალენკოვის დახმარებით (ი. პაპიაშვილი „დავინწყებული ბელადი,“) შეცდომაში შეიყვანა, მოატყუა საბჭოთა ხალხი (საბჭოთა კავშირის XXII ყრილობაზე, რომელიც ჩატარდა 1961 წლის 17 ოქტომბერს, ნ. ს. ხრუშჩოვმა გამოსვლისას განაცხადა, რომ 20 წლის შემდეგ სსრკ-ში კომუნიზმი აშენდება), ნოვორჩერკასკში სისხლში ჩაახშო ელმავალმშენებელი ქარხნის მუშების მშვიდობიანი, მრავალათასიანი მიტინგი, თბილისში ტანკები შეიყვანეს, დაიწყეს ქართველი მოქალაქეების სიკვდილით დასჯა, გა-

აძვევს პასტერნაკი მწერალთა კავშირიდან, მიიღეს მცდარი გადანივებითი სოფლის მეურნეობაში, (კერძოდ, არასწორი გადანივებითი ყამირი მინების ათვისების საქმეში) რამაც გამოიწვია პურის გაქრობა სსრკ-ში. მის სინდისზე ავანგარდის მიმდევარი მხატვრების დევნა, ერთ ღამეში (1961 წლის 12-13 აგვისტოს) ააშენა ბერლინის კედელი ე. წ. „სამარცხვინო კედელი“. აქამდე საზღვარი გდრ-სა და ფრგ-ეს შორის მოსახლეობისათვის თავისუფალი იყო და რაც მთავარია, მან მოაწყობა ანტირელიგიური კამპანია, დახურა ეკლესიები, სინაგოგები, დააპატიმრა მღვდლები, რაბინები და რელიგიური მრწამსის მქონე ადამიანები.

რელიგიის მოძულე კარლ მარქსმაც კი თქვა, რომ რელიგიასთან ბრძოლის ძალადობრივი მეთოდები უშედეგო და მიუღებელია. რასაკვირველია რევოლუციის გარიჟრაჟზე სტალინს ესმოდა პარტიის მიერ (ლენინი, ტროცკი) გატარებული რელიგიური პოლიტიკის უგუნურობა და როგორღაც მოახერხა თავის არიდება, არ მიიღო მასში მონაწილეობა. ამ თვალსაზრისიდან გამომდინარე ჩვენ გვაქვს საფუძველი მტკიცედ ვთქვათ, რომ საკუთარი მართლმადიდებლური მრწამსისათვის (გორის სასულიერო სასწავლებელი და თფილისის სასულიერო სემინარია – ი. პ.) მას თავის სიცოცხლეში არ უღალატებია.

ამკარაა, რომ მას არ შეეძლო საჯაროდ შეწინააღმდეგებოდა პარტიის ხაზს, რომელიც მიზნად ისახავდა რელიგიის სრულ განადგურებას, რადგან მას გააძვებდნენ არა მხოლოდ ხელმძღვანელობიდან, არამედ პარტიიდან, ანუ დახვრიტდნენ. მაგრამ როცა 1922 წელს ლენინმა იგი პარტიის გენერალური მდივნის პოსტზე დაანიშნა, უკვე ერთი წლის მერე, ლენინის სასტიკი მოწოდების მიუხედავად მართლმადიდებლური რელიგიის მოსპობის შესახებ, სტალინის ინიციატივით სსრკ ყველა პარტიულ ორგანიზაციაში იგზავნება საიდუმლო ცირკულარული წერილი (განკარგულება) N30 – 16.08.1923 წ.

„რელიგიური ორგანიზაციების მიმართ დამოკიდებულების შესახებ„

წერილის ტექსტში ნათქვამია, რომ მე -11 ყრილობის გადნყვეტილების თანახმად, აუცილებელია „გულდასმით მოერიდოთ მორწმუნეთა გრძნობების შეურაცხყოფას“, რომ „რწმენისა და თაყვანისცემის საგნების დაცინვა ... კი არ აჩქარებს, არამედ ართულებს მშრომელთა მასების რელიგიური ცრურწმენებისგან განთავისუფლებას“. წერილში მიუთითებდნენ: აიკრძალოს ეკლესიებისა და სალოცავი შენობების დახურვა; აიკრძალოს რელიგიური ხასიათის დაპატიმრებები ... (როგორ რეაგირებდნენ ადგილობრივი ხელმძღვანელები ადგილზე, ეს სხვა საკითხია- ი. პ.).

მოგვიანებით, რეპრესიების მიუხედავად, სტალინმა შესძლო საგანგებო ნაბიჯის გადადგმა: 1939 წლის 11 ნოემბერს საკავშირო კომუნისტური პარტიის (ბოლშევიკები) ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიბიურომ (ЦК ВКП(б)) მიიღო უპრეცედენტო გადაწყვეტილება:

„ამერიდან მიზანშეუწონლად იქნეს ცნობილი სსრკ შსსკ (НКВД) ორგანოების მიერ რუსული მართლმადიდებლური ეკლესიის მსახურთა დაპატიმრება და მორწმუნეთა დევნის პრაქტიკა... ამავე დროს, ამხანაგ ულიანოვის (ლენინის) 1919 წლის 1 მაისის N 13666-2 ინსტრუქცია „ბრძოლა მღვდლებისა და რელიგიის წინააღმდეგ“, საკავშირო საგანგებო კომისიისთვის (ВЧК) ამხანაგ ძერჟინსკისთვის გაგზავნილი და ყველა შესაბამისი ინსტრუქცია რუსეთის მართლმადიდებელი ეკლესიის მსახურთა და მართლმადიდებელი მორწმუნეების დევნის შესახებ, გაუქმდეს.“

ამ რეზოლუციიდან ჩვენ მხოლოდ მცირე ნაწილი ამოვწერეთ, მაგრამ ვფიქრობ, მკითხველი მაინც მიხვდება, რომ რუსი და ქართველი ანტისტალინისტების განცხადებები იმის შესახებ, რომ თითქოს სტალინი კაციჭამია და კანიბალი იყო, სრული ტყუილია, უბრალოდ გამოგონილია.

პოლიტიკურს ზემოაღნიშნულ გადაწყვეტილებას მხარი დაუჭირა პოლიტიკურს ყველა წევრმა მხოლოდ იმიტომ, რომ ამ დროს ტროცკიზმი ჩაახშეს (1937-1938). წინააღმდეგ შემთხვევაში, ხსენებული დადგენილება არ გავიდოდა. პოლიტიკურს ზემოაღნიშნული გადაწყვეტილებით, პატიმრობიდან გაათავისუფლეს 30 ათასზე მეტი პატიმარი.

ამრიგად, შეცდომა არ იქნება თუ ვიტყვით, რომ ნ. ხრუშჩოვმა სტალინის მთელ სკრუპულოზური შრომას ხაზი გადაუსვა და ქვეყანა 20 – იანი წლებისკენ, ანუ ტროცკიზმისკენ მიატრიალა (იხ. „მესამე რომი“ – ი. პ.).

მეორე მსოფლიო ომის ისტორიაში ჯერ კიდევ არის რალაც ასპექტები, რომლებიც ან ნაკლებად არის შესწავლილი, ან სხვადასხვა ავტორი ან ისტორიული სკოლა სხვადასხვა ფორმით განმარტავს მათ.

1945 წლის 9 აპრილს, ლივადიის სასახლეში, პოლონეთის საკითხის განხილვისას, რუზველტმა მოულოდნელად თქვა: „სასურველია პოლონეთის არჩევნები, ცეზარის ცოლის მსგავსად, ეჭვგარეშე იყოს.“

მფრინავი ფრაზა „ცეზარის ცოლი ეჭვგარეშეა“ ეკუთვნის თავად ცეზარს. მომავალი დიდი დიქტატორი პომპეა სულაზე დაქორწინდა ძვ.წ. 67 წელს. ორივესთვის ეს ქორწინება მეორე იყო. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ მაშინ ეს კავშირი განსაკუთრებით საჭირო იყო თავად ცეზარისთვის, ვინაიდან პომპეა სულა იყო პომპეუს დიდის ნათესავი.

ქორწინების ორგანიზატორი იყო ცეზარის დედა ავრელია კოტა. სკანდალი მოხდა ცეზარის სახლში, სიკეთის ქალღმერთის საიდუმლოებაზე, სადაც ჩვეულებრივ მხოლოდ ქალები იკრიბებოდნენ, მაგრამ იქ მოულოდნელად ქალის სამოსში გადაცმული მამაკაცი აღმოჩნდა.

ცეზარი, რომელსაც მაშინ დიდი პონტიფიკის თანამდებობა ეკავა, ამ ინციდენტის შემდეგ დაუყოვნებლივ გამოორდა ცოლს

და განქორწინებისას წარმოთქვა ფრაზა: „ცეზარის ცოლი ეჭვგარეშეა“. მოგვიანებით ფრაზა ფრთიანი გახდა.

სწორედ ეს ფრაზა გამოიყენა რუზველტმა იალტის კონფერენციის დროს, რაზეც სტალინმა მაშინვე მოახდინა რეაგირება:

„ასე ცეზარის მეუღლეზე მხოლოდ ლაპარაკობდნენ. სინამდვილეში მას ჰქონდა გარკვეული ცოდვები“.

ცეზარის ცოლის ცოდვებზე საუბრისას, სტალინმა თავის მოკავშირეებს სინამდვილეში შეახსენა ის ცოდვები, რომლებიც მათ დაუშვეს მეორე მსოფლიო ომის წინ:

30-იან წლებში ლონდონი, ვაშინგტონი და პარიზი საერთოდ არ ენდობოდა სტალინს და, ალბათ, მხარს უჭერდნენ ვაიმარის რესპუბლიკის პრეზიდენტს (გერმანიის ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რესპუბლიკა) პაულ ფონ ჰინდენბურგს, რომელმაც ხელისუფლება გადასცა ნაციონალ-სოციალისტებს.

1933 წლის 30 აპრილს ჰინდენბურგმა ჰიტლერი დანიშნა მესამე რეიხის კანცლერად და გერმანიაში დამყარდა ნაცისტური დიქტატურა. ვაიმარის რესპუბლიკამ ფაქტობრივად შეწყვიტა არსებობა.

ამ მომენტიდან დასავლეთის სახელმწიფოების უნდობლობა სტალინის მიმართ გაიზარდა და კულმინაციას მიაღწია 1938 წლის სექტემბრის ბოლოს მიუნხენის კონფერენციის დროს (ე.წ. მიუნხენის შეთქმულება), სადაც ჩემბერლენმა, დალადიემ, ჰიტლერმა, მუსოლინიმ და ციანომ ხელი მოაწერეს შეთანხმებას სუდეტის რეგიონის ნაცისტებისთვის გადაცემის შესახებ, რომლის ძალითაც ჩეხოსლოვაკიამ, როგორც სახელმწიფომ, შეწყვიტა არსებობა, ვინაიდან ჰიტლერმა დაიპყრო მისი მთელი ტერიტორია.

სერ ჰორაციო ვილსონ, უილსონ ჰორასი მეტსახელად „მშვიდობისმყოფელი ბოროტი გენიოსი“, ბრიტანეთის პრემიერ მინისტრის ნევილ ჩემბერლენის პოლიტიკური მრჩეველი, პოლიტიკურ საკითხებსა და დიპლომატიაში, საბჭოთა და ჩეხოსლო-

ვაკიის დელეგაციები მიუნხენის კონფერენციაზე არ დაუშვა. ისეთმა ბრძენმა სახელმწიფო მოღვაწემაც კი, როგორც აშშ-ს პრეზიდენტი ფრანკლინ დელანო რუზველტი იყო, გადაწყვიტა, რომ მიუნხენის შეთანხმებამ ხალხებს შორის ღრუბლები გაფანტა და საჭიროდ ჩათვალა ჩერბერლენთან მისალოცი დეპეშის გაგზავნა ... სინამდვილეში, მეორე მსოფლიო ომი დაიწყო. გერმანელმა გენერლებმა, რომლებიც რეიხ კანცლერის პოსტიდან ჰიტლერის მოხსნის გეგმებს ამზადებდნენ, აჯანყება გვერდზე გადადეს, მიესალმნენ კაცს, რომელმაც ჩეხოსლოვაკიის ანექსია ერთი გასროლის გარეშე მოახერხა.

ჰიტლერი ნაძირალა, მანიაკი, რომელიც ოცნებობდა მსოფლიო ბატონობაზე, ოცნებობდა ებრაელების მოსპობაზე, ოცნებობდა ქვეყნებისა და ხალხების დამონებაზე, გრძნობდა რა დასავლეთის ქვეყნების ლიდერების სისუსტესა და უძლურობას, დაოკების ნაცვლად აგრესია გააგრძელა და დაიპყრო მთელი ევროპა.

არა, სტალინს სურდა ომი. მოლოტოვ-რიბენტროპის პაქტი (1939 წლის 23 აგვისტო), პოლონეთის გაყოფა (1939 წლის 28 სექტემბერი) და ჰიტლერთან გავლენის სფეროების განაწილება საბჭოთა პოლიტიკური კურსის შეცვლას ნარმოადგენდა და ნაძალადევი, თავსმოხვეული გადაწყვეტილება იყო.

ზოგიერთი წყარო ირწმუნება, რომ მოლოტოვ-რიბენტროპის პაქტი ხელმოწერილი რომ არ ყოფილიყო, ჰიტლერი აპირებდა სსრკ-თან ომის დაწყებას 1939 წლის ბოლოს ... რომ არა ეს დაწყებული მეორე მსოფლიო ომი, რომელშიც სამი ჩემი ძვირფასი ბიძა აბრამი, გარი და ისრაელი დაიღუპა (იხ. ი. პაპიაშვილის დოკუმენტური ნარკვევი: „რკინას ცეცხლი აფოლადებს“ – თავდაპირველად გამოქვეყნდა გაზეთ „ქუთაისის“ ლიტერატურულ გვერდზე, შემდეგ „ლიტერატურულ საქართველოში“ და „სოფლის ცხოვრებაში“, ხოლო ბოლოს ისრაელის რუსულენოვან გაზეთში: „Новости недели“, 6 мая, 2008,

c. 10-11) 50-იან წლებში საბჭოთა ხალხი სოციალიზმში იცხოვრებდა, რაზეც ოცნებობდა სტალინი.

ვიმეორებთ, სტალინს არ სურდა ომი, რადგან ომი დამანგრეველი იყო სოციალისტური მშენებლობისთვის.

საბჭოთა მწერლების პირველი ყრილობა

1934, აგვისტო. მოსკოვში გაიმართა საბჭოთა მწერლების პირველი საკავშირო ყრილობა. ყრილობის მუშაობაში 600-ზე მეტმა საბჭოთა მწერელმა მიიღო მონაწილეობა. ქართული დელეგაცია მოსკოვში 30 კაციანი შემადგენლობით გაემგზავრა. მინვეული იყო 40 სტუმარი უცხოეთიდან. საოცარია, მაგრამ ფაქტია, რომ მსოფლიოს პროგრესულმა საზოგადოებამ პირველად სტალინის ინიციატივით გაიგონა ორი სახელი: შოთა რუსთაველი და „ვეფხისტყაოსანი“. ცარიზმის ეპოქაში „ვეფხისტყაოსნს“ წვაგდნენ და ანადგურებდნენ. საქართველოში ჯერ კიდევ არიან „ჭკვიანები“, რომლებიც წყევლიან მსოფლიო პოეზიის ამ ბრწყინვალე შედეგს.

ყრილობა გახსნა მაქსიმ გორკიმ. საქართველოდან სიტყვით გამოვიდა დელეგატი მალაქია ტოროშელიძე. როგორც ბესო ყლენტი გაზეთ „კომუნისტში“ იგონებდა, საქართველოს მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე მალაქია ტოროშელიძე ყრილობის დაწყებამდე ერთი კვირით ადრე გამოიძახეს მოსკოვში, კრემლში, რადგან საქმეში ჩაერია სტალინი. მის შეკითხვაზე, თუ როგორ ჩამოაყალიბებდა მოხსენებას მწერალთა ამ დიდ ფორუმზე ქართული ლიტერატურის შესახებ, ტოროშელიძემ უპასუხა, რომ მოახსენებდა ყრილობას მნიშვნელოვან მოვლენებზე, იმ ქართველი მწერლების შესახებ, რომლებმაც უმნიშვნელოვანესი ნაწარმოებები შექმნეს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის შემადგენლობაში; კერძოდ, გაამახვილებდა ყურადღებას ისეთ ნაშრომებზე, რომლებშიც სოციალისტური რე-

ალიზმი მრავალფეროვნად არის წარმოჩენილი. ასეთმა გამო-
ნათქვამმა სტალინი თურმე ძალიან ალაშფოთა და ტოროშელი-
ძეს მკაცრად მიუთითა; როგორ ოქტომბრის რევოლუციამდე
ჩვენს წინაპრებს კულტურისა და მწერლობის სფეროში არაფე-
რი შეუქმნიათ? გადაეცით ქართველ მწერლებს, რომ მოხსენე-
ბა უნდა დაიწყოს რუსთაველიდან მაინც, თუ უფრო ადრეული,
ჰაგიოგრაფიული მწერლობიდან არა, „დაე, გაიგოს ყველამ
ჩვენს ქვეყანაში და მის ფარგლებს გარეთაც, როგორი ღირე-
ბულების კულტურული განძი შეუქმნია ქართველ ხალხს ოქ-
ტომბრის რევოლუციამდე.“ შემდეგ ბესო ჟღენტი იხსენებს,
თუ როგორ წერდნენ ქართველი მწერლები მატარებლის ვაგონ-
ში პირველ საკავშირო ყრილობაზე წასაკითხ მოხსენებას, რაც
დაახლოებით ასე გამოიხატება: „მატარებლის ვაგონის კუპის
კართან რიგი იდგა, ყველა დელეგატს ხელში ეჭირა ფურცლები
და ითხოვდნენ მათი ნააზრევი მოხსენებაში ჩაგვერთო.“

მეორე დღეს, 18 აგვისტოს, მალაქია ტოროშელიძის ყრი-
ლობაზე სიტყვით გამოსვლის შემდეგ, კავშირების სახლის სვე-
ტებიანი დარბაზის ფოტოსურათების რიგი გადაადგილდა. საბ-
ჭოთა მწერლების პირველი ყრილობის დელეგატებს სვეტები-
ანი დარბაზის კედლებიდან უკვე ღიმილით ესალმებოდნენ მთე-
ლი მსოფლიოსთვის ცნობილი უკვდავი პოეტები, მწერლები,
ლიტერატორები: რუსთაველი, პუშკინი, შევჩენკო, გოგოლი,
ჰეინე, მოლიერი, ნეკრასოვი, სალტიკოვ-შჩედრინი, ბალზაკი.

ყრილობის მიმდინარეობის დროს, ერთ-ერთ ლიტერატუ-
რულ საღამოზე მწერალმა ნ. ტიხონოვმა წაიკითხა გალაკტიო-
ნის ლექსების თარგმანები რუსულ ენაზე.

საბჭოთა ლიტერატურის ძირითად მეთოდად ყრილობამ მი-
იღო სოციალისტური რეალიზმი.

პირველი საკავშირო ყრილობის მიმდინარეობის დღეებში,
ყრილობის ახალგაზრდა დელეგატმა, პოეტმა ირაკლი აბაშიძემ
შექმნა უკვდავი ლექსი:

„უცებ ღელვა და ჟრუანტელი,
უცებ თვალეში ბედნიერი აღმასის წვეთი,
კავშირთა სახლში შემოვიდა დიდი ქართველი
და ტრობუნასთან დაიკავა პირველი სვეტი!“. *„რუსთაველის სახე სვეტებიან დარბაზში“*

აღნიშნულის ფონზე, რა თქმა უნდა, საინტერესოა რატომ შეიკავა თავი სტალინიმა ნოე ჟორდანიას საქართველოში დაბრუნებაზე, როცა ამის შესახებ მას რამდენჯერმე შეახსენა პეტრე შარიაძე.

როგორც ადრე ვწერდი 1921 წლის 20-21 თებერვალს ქართული განძი (249 ყუთი) თბილისიდან ჯერ ქუთაისში, შემდეგ კი ბათუმში გადაიტანეს და თავდაპირველად ფრანგულ სამხედრო გემზე კრეისერ „ერნესტ რენანზე“ დააკაბადონეს. 249 ყუთი პირობითი გამოთქმაა, ვინაიდან განძს აფასობდნენ ყუთებში, ტომრებში, ხელჩანთებში და ა. შ.

ღვთისკაცის, ექვთიმე თაყაიშვილის გარეშე ამ საქმის გახაზირება საქართველოში არავის შეეძლო, რადგან მხოლოდ მან იცოდა სად, რომელ ტაძარში, რომელ მონასტერში, რომელ ეკლესიაში ინახებოდა სრულიად საქართველოს განძეულობა. მასში შედიოდა: თბილისის მუზეუმების ძვირფასეულობა, ოქრო-ვერცხლის ხატები, თვალ-მარგალიტით მოოჭვილი დიადემები, ზუგდიდის დადიანისეული სასახლის განძეულობა, გელათისა და მარტვილის სამონასტრო ქონება, თბილისის, ბორჯომის და ლიკანის სასახლეების ძვირფასეულობა, ქართული მინანქრების ძვირფასი კოლექცია და ვინ იცის კიდევ რა. ტყუილად ენამჭევრობენ პატივცემული ქართველი მკვლევარები, როცა გვიმტკიცებენ თითქოს ივანე ჯავახიშვილის გავლენით გადამწყვიტა ექვთიმე თაყაიშვილმა საქართველოს აურაცხელი სიმდიდრის საზღვარგარეთ გატანა. ივანე ჯავახიშვილი აქ არაფერ შუაშია, ყველაფერი ნოე ჟორდანიას განკარგულებით მოხდა.

ის, რომ ბატონი ექვთიმეს თვალსაწიერიდან ქართული განძი (39 ყუთი) მეორე მსოფლიო ომის გარდამტეხ ეტაპზე დაკარგული იყო, აღარ იცოდა მისი ადგილ-სამყოფელი და მისი დაბრუნების იმედი გადანურული ჰქონდა. კარგად ჩანს მისივე ანდერძიდან, რომელიც შედგენილია 1943 წლის 26 დეკემბერს სოფელ ლევილში. ჩემი ნაშრომის „სტალინი, დე გოლი და ქართული განძი“ („მწერლის გაზეთი“, თბ. 2015, N3, გვ. 8) გამოქვეყნების მერე ე. თაყაიშვილის ანდერძის სრული ვერსია ინტერნეტიდან რატომღაც გაქრა.

ახლა უმჯობესია დაუბრუნდეთ საკითხს, რატომ უთხრა სტალინმა უარი ნოე ჟორდანიას საქართველოში დაბრუნებაზე? ნუთუ ეშინოდა მისი? არა მგონია, სტალინს ჰიტლერული კოალიციის არ ეშინოდა და ჟორდანიასი როგორ შეეშინებოდა.

მაშინ, იქნებ იმიტომ უთხრა სტალინმა ნოეს სამშობლოში დაბრუნებაზე უარი, რომ მენშევიკებმა 210 ყუთში მოთავსებული განძეული, ე. წ. სახაზინო ქონება (საინტერესოა რატომ ჰგონიათ მავანსა და მავანს რომ ეს ქონება მენშევიკების იყო და არა ქართველი ხალხის სამომავლო პერსპექტივა – ი. პ.) – ოქროსა და ვერცხლის ზოდები და სხვა საბიუჯეტო სიმდიდრენი რაც გადაადნეს, გაყიდეს და ლევილის მამული იყიდეს?

არა, გამორიცხულია, არც ამისთვის. სტალინი არამარტო გენერალისიმუსი, არამედ კარგი ეკონომისტიც იყო და კარგად ესმოდა, რომ ქართველი ხალხის ავლა-დიდება რომ არ გაეყიდათ მენშევიკები ფიზიკურად ვერ გადარჩებოდნენ. საბოლოო პასუხი კი ასეთია: სტალინმა ნოე ჟორდანიას არ აპატია წიგნის გამოცემა: „რუსთაველის კრიტიკა“.

ცემა გმართებს გამზრდელისა

ეპილოგის მაგიერ

ვახტანგ მეექვსის ორსტროფიან ლექსს „ცემა გმართებს გამზრდელისა, რა ყმა ნახო ავად ზრდილი“ ზოგი შოთა რუსთაველს მიაწერს, ზოგიც კიდევ დავით გურამიშვილს. ასე მგონია, აკაკის „გამზრდელი“ ამ სტრიქონების გავლენით უნდა იყოს დაწერილი, ალბათ ბევრი დამეთანხმება:

„მაგრამ უსუბ ეუბნება:

შენ სიკვდილის რა ღირსი ხარ?!

სასიკვდილო მე ვარ მხოლოდ,

რომ კაცად ვერ გამიზრდინხარ!“

„ცემა გმართებს გამზრდელისა...“ იდეურ მნიშვნელობაზე დაწერილია მრავალი კარგი, აღმზრდელობითი ხასიათის ნაწარმოებები. მე არ შეეუდგები მათ დახასიათებას, დაინტერესებულნი მკითხველი თვითონ მოძებნის მათ და წაიკითხავს. მაგრამ ერთი უნდა ავლნიშნო, ეს ფრთიანი გამოთქმა, რომელიც წინამდებარე ნაშრომის სათაურია, ზოგადსაკაცობრიო მნიშვნელობისაა და ჩემს თხზულებას ლეიტმოტივად გასდევს. თუმცა, აქვე უნდა დავძინო, ამ ნაწარმოების სათაურის აზრობრივი დატვირთვა არ ვრცელდება და არ გულისხმობს არცერთ პიროვნებას, რომლებიც ამ მონათხრობში არიან დასახელებული.

კომუნისტური პარტიის მანიფესტი იწყება სიტყვებით: „აჩრდილი დადის ევროპაში – აჩრდილი კომუნიზმისა,“ და მთავრდება მოწოდებით: „პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა შეერთდით!“ მეცნიერული კომუნიზმის პირველი საპროგრამო დოკუმენტი დაწერილია გერმანელი ფილოსოფოსების კარლ მარქსისა და ფრიდრიხ ენგელსის მიერ „კომუნისტთა კავშირის“ მე-2 კონგრესის დავალებით (1847), და რალა თქმა უნდა, არც ლენინის და არც სტალინის გამონაგონი არ არის. საწარმოო საშუალებების საზოგადოებრივ საკუთრებად გამოცხადება და მიწების ექსპროპრიაცია

ერთი შეხედვით, მართლა მიმზიდველად გამოიყურება, და თავის დროზე დიდი ავტორიტეტი მოიხვეჭა, მაგრამ დღევანდელი გადასახედიდან ტერმინი „კომუნიზმი“ ანუ ყველა ქვეყნის პროლეტარების შეერთება და მთელი მსოფლიოს განითლება, უტოპიად მოსჩანს. თუმცა, ამ იდეამ შესძლო მეორე მსოფლიო ომში ფაშიზმის მოსპობა და განადგურება. მიუხედავად ამისა, არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ის ტრაგედიები, რომლებიც შექსპირის ავტორობით არის ცნობილი (37 პიესიდან 11 ტრაგედიაა, 10 ისტორიული ქრონიკა და 16 კომედიაა – ი.პ.), შესაძლებელია კომედიად მივიჩნიოთ იმ საშინელებებთან და განუკითხაობებთან შედარებით, რაც გამოიწვია კომუნისტური იდეის დაპირისპირებამ წინა ფორმაციებთან: ფეოდალიზმთან და კაპიტალიზმთან (მხედველობაში მაქვს რელიგიური ომები, ბართლომეს ღამე, საფრანგეთის და რუსეთის რევოლუციები) (1)

ვიყოთ პირუთვნელნი, ზემოთ დასახელებულ ოთხ უდიდეს პიროვნებას (მარქსი, ენგელსი, ლენინი, სტალინი) შორის, სტალინი აღმოჩნდა გაცილებით პროგრესულად მოაზროვნე ადამიანი, ვიდრე დანარჩენი სამი. თვითონ განსაჯეთ:

1. სტალინი მიხვდა, რომ მთელ მსოფლიოში პროლეტარიატის დიქტატურის გამარჯვება შეუძლებელი იყო და აკრძალა, გააუქმა კომინტერნი საბჭოთა კავშირში ლენინისა და ტროცკის იდეა მთელი პლანეტის განითლების შესახებ.
2. სტალინი მიხვდა, რომ მარქსიზმ-ლენინიზმისეული ათეიზმი, – ფაშისტურ რეჟიმთან ბრძოლის დროს და კოალიციურ სახელმწიფოებთან თანამშრომლობის გაღრმავების თუ გაუმჯობესების მიზნით, – დამაბრკოლებელი ფაქტორი იქნებოდა... და აქედან გამომდინარე, უღმერთოთა იმპერიაში, წითელაშვილების სტრუქტურებში და აბრუნა ღმერთი, რამაც საშუალება მისცა აღედგინა ავტოკეფალია საქართველოში, რის გამოც რუსი თეოლოგების მკაცრი კრიტიკა დაიმსახურა.

მცლარი პერსია

ამას წინათ, ტელეკომპანია „იმედი“-ს ერთ-ერთი რეკლამის დროს, ყური მოვკარი ფრაზას: „ფრთები, ფრთები გინდა, კიდეც ფრთები გინდა.“ გალაკტიონის ლექსი „ქებათა ქება ნიკორწმინდას“ გამოყენებული მაქვს ნაშრომში: „საქართველოს მაღალმთიანეთის სინაგოგა და დიდი მეცენატი“. ნაშრომი შემოკლებული სახით დაიბეჭდა „მწერლის გაზეთში“ (2019, 1-30 აპრილი, გვ.4) სათაურით „სინაგოგა“, ასევე გამოვეცი წიგნი ზემოაღნიშნული ვრცელი სათაურით ისრაელში ოთხ ენაზე: ქართულად, ებრაულად, ინგლისურად და რუსულად. წიგნი დაცულია ისრაელის ნაციონალურ ბიბლიოთეკაში, იერუსალიმში, რევაზ მიშველადის ჩემს მიერ გამოცემულ წიგნთან ერთად: ‘იერუსალიმი-თბილისი“. ამ ბიბლიოთეკიდან მიღებული მაქვს სამადლობელი წერილები რამდენჯერმე, ხოლო ინტერნეტში დადებულია საიტი, სადაც ხაზგასმულია წიგნის მრავალმხრივი მნიშვნელობა მკითხველი საზოგადოებისთვის. ქუთაისში ნაშრომით დაინტერესდნენ ჩემი ქრისტიანი ძმები თეიმურაზ ლანჩავა და თემურ ამყოლაძე, რომლებთანაც ხანგრძლივი ლიტერატურული მეგობრობა მაკავშირებს. მითხრეს, რომ „უქიმერიონში“ და „განთიადში“ გამოვაქვეყნებთო.

ცნობილი პოეტი ვახტანგ ჯავახიძე ერთგან წერს:

„დიახ! გალაკტიონს ნიკორწმინდა არ უნახავს!!! გალაკტიონმა მხოლოდ დურგლის ნაამბობის გონებაში რეალიზებით შექმნა ნიკორწმინდის სახე და ასე აღავლინა მისი ხოტბა.“ (ვახტანგ ჯავახიძე, „უცნობი“, თბ., „ნაკადული“, 1991).

დღეისათვის „უცნობის“ საერთო ტირაჟი 64 500 ეგზემპლიარია. და, აგორდა მითი, მითი ტყუილი ვერსიისა.

უმჯობესია თვითონ გალაკტიონს მოვუსმინოთ:

დღიური 661-4-ზაფხული, 1947 წელი

სტენოგრამა

1947 წ. ზაფხულში შოვში გამართულ სხდომაზე გალაკტიონ ტაბიძის მიერ წარმოთქმული სიტყვა

თავმჯდომარე: სიტყვა ეკუთვნის საქართველოს სახალხო პოეტს, აკადემიკოსს გალაკტიონ ტაბიძეს (ყველა ფეხზე დგება: ხანგრძლივი ოვაციები).

გალაკტიონ ტაბიძე: „ჩემს (აქ ყოფნაში) რაჭა-ლეჩხუმში ყოფნის დროს ასეთ შემთხვევას ჰქონდა ადგილი: (ამას წინადა) ბუბასაკენ მიმავალ გზაზე შემხვედრმა მწყემსებმა ნამიკითხეს გაზეთი „ლიტერატურა და ხელოვნება“, რომელშიც ეწერა, რომ ჩეხოსლოვაკიის მწერლები სცემენ ქართველი მწერლების ანთოლოგიას, რომლის საერთო სახელი იქნება „დროშები ჩქარა“, ჩემი ლექსის სახელი“.

დროებით აქ შევჩერდეთ და დავიმახსოვროთ ფრაზა: „ჩემს რაჭა-ლეჩხუმში ყოფნის დროს“.

როგორც ჩანს, გალაკტიონი მდინარე ბუბას ნყლის ხეობით მიემართება მთისაკენ შოვის ჩრდილო-აღმოსავლეთით, მამისონის უღელტეხილის ჩრდილო-დასავლეთით. ულამაზესი ხეობაა, ფერთა სიუხვე კაცს დალესტნურ ხალიჩას რომ მოგაგონებს.

„ჯამური მანძილი შოვიდან ბუბას მყინვარამდე 1 კმ. მყინვარის სიგრძე 2,7 კმ, სიმაღლე 4419 მ.“

ეჭვგარეშეა, გალაკტიონს ბუბას მყინვარი უნახავს, ანუ გამოდის, რომ გალაკტიონს რაჭა-ლეჩხუმში უმოგზაურია და ჩემი ღრმა რწმენით შეუძლებელი იყო, მას ამ დროს ნიკორწმინდის მონასტერი არ ენახა.

იმ ხანებში, ერთ-ერთ გაზეთში ნავიკითხე, რომ შოვში ყოფნის დროს გალაკტიონს კურორტის ხელმძღვანელობისთვის უთქვამს ნიკორწმინდის ტაძარზე ლექსი უნდა დავწერო, აქვე

სასტუმროს მიმდებარე ტყეში, მუხასთანო, რასაც წერს კიდევ თავის დღიურში:

„აქვე მინდა ავლნიშნო, რომ ჩვენი კურორტის თავაზიანი დირექტორისა და კურორტის მთავარი ექიმის ინიციატივით, ნიკორწმინდელმა დურგალმა ნიკოლოზ ვაჩაძემ, დამიდგა სამუშაო მაგიდა, გაიყვანა რა ბილიკი ვილიდან ჩემს მაგიდამდე.

ამგვარად, ჩემს განკარგულებაშია ახალთ-ახალი ხეივანი სრულიად საკმარისი დაფიქრებისა და მოგონებებისათვის ბუბელ მწყემსებთან შეხვედრისა“.

. . .

ქუთაისელ პოეტს მიხეილ კაკიტელაშვილს, სხვა რომ არაფერი დაეწერა, იგი ქვემოთ მოყვანილი ლექსით დარჩებოდა საქართველოს და ქუთაისის ლიტერატურულ ცხოვრებაში:

„ებრაელთა გოდებაჲ, წუთისოფლის დარდო,

კანიბალთა ქუსლებით, გასრესილო ვარდო.“

„წარწერა ანა ფრანკის დღიურზე“

ეგვიპტურ წყაროებში, დაახლოებით მე-17, მე-18 საუკუნეებში, როცა ეგვიპტეს ბიბლიური იოსები მართავდა, დაცულია მაშინდელი ეგვიპტის ერთ-ერთი ოლქის გუბერნატორის ცნობა. იგი იგონებს: მე დედ-მამა არ მყავდა, ქუჩაში ვცხოვრობდი, პურს სანაგვეში ვეძებდი. ერთხელ ფარაონის ხალხმა დამიჭირა, წამიყვანეს, დამბანეს, ჩამაცვეს, გამომკვებეს, მასწავლეს და დღეს ამხელა ოლქის გუბერნატორი ვარო.

სტალინი „კაციჭამია“ იყო, ამბობს მავანი და მავანი. არსებობს ასეთი გადმოცემა:

„ერთ-ერთ ცნობილ ქართველ ბოლშევიკს, ფილიპე მახარაძეს, რომელსაც თავი მოჰქონდა თავისი განათლებით, სტალინი საშუალო დონის ლიტერატორს უწოდებდა. არც ფილიპე მახარაძეს უყვარდა სტალინი. ერთხელ მათი ურთიერთობა ფილიპესათვის კინალამ ცუდად დამთავრდა. მოსკოვში ყრილობაზე მიმავალ მახარაძესთან, სტალინის დედა კეკე მივიდა და უთ-

ხრა: ფილიპე, მე მოვხუცდი, აღარ შემძლია, ჩემი შვილი ჩამოიყვანე და შენთან რამე სამუშაო მიეცი თბილისშიო. ფილიპემ არაფერი შეიმჩნია და კეკეს დაპირდა შვილს ჩამოგიყვანო. ამ დროს მახარაძესთან სულ ორი თუ სამი ადამიანი იმყოფებოდა. გავიდა თუ არა კეკე ფილიპემ ჩაილაპარაკა: ამ ბოზს ჰგონია, რომ მე მაგის შვილზე დიდი კაცი ვარო. მოსკოვში ყრილობის გახსნის წინ სტალინი საქართველოს დელეგაციასთან მივიდა, რამდენიმე სიტყვით მოიკითხა თანამემამულეები, ხოლო ფილიპე გვერდზე გაიხმო, მაგრამ ისე, რომ დელეგაციის წევრებს გაეგონათ, ჰკითხა: „ფილიპე, თუ იცი, კიდევ ბოზობს დედაჩემი? „– ადვილი წარმოსადგენია რა მდგომარეობაში ჩავარდებოდა ძველი ბოლშევიკი“.

ფილიპე მახარაძე გარდაიცვალა 1941 წელს თავისი სიკვდილით. დაკრძალეს მთაწმინდის პანთეონში.... ამჟამად მახარაძის და ცხაკაიას ადგილას ნოდარ დუმბაძე და ანა კალანდაძე დაკრძალული.

სტალინმა ლენინთან ერთად სწავლა-განათლების სხივი შეიტანა და დაამკვიდრა ცარიზმის დამყაყებულ იმპერიაში. როდის, რომელ ეპოქაში აჯილდოვებდნენ პოეტებს, მწერლებს, მსახიობებს და კულტურის სხვა მუშაკებს ისეთი ჯილდოებით, როგორიც იყო „სტალინური პრემია“? როდის იყო (აქ ბიბლიური იოსები არ მყავს მხედველობაში – ი.პ.) უდემდამო, მანანწალა ბავშვებს ქუჩაში სანთლით რომ ეძებდნენ, თავშესაფარში მიჰყავდათ, აცმევდნენ, აჭმევდნენ, ასმევდნენ, განათლებას აძლევდნენ?! ვინ დაასამარა ტროცკიზმი და კომინტერნი, უბოროტესი იდეა მთელი მსოფლიოს განითლების შესახებ, რაც დღეს ზიუგანოვის საქალაქლოში ძევს? ვინ შეძლო შეუძლებელი და უღმერთოთა სახელმწიფოში ღმერთი ზეციდან კვლავ მიწაზე დააბრუნა? ვინ აღადგინა საქართველოს ავტოკეფალია, რომლის გარეშე საქართველოს დამოუკიდებლობა შეუძლებელი იქნებოდა? ვინ გადაარჩინა ებრაელები „კანიბალთა ქუს-

ლით“ გასრესას და კრემატორიუმებში ტოტალური მოსპობისაგან?

სტალინს, არასოდეს უამაყია იმით, რომ მის ძარღვებში დიდგვაროვანი ქართველი თავადის სისხლი ჩქეფდა. როცა რუზველტი და ჩერჩილი ეკითხებოდნენ, თუ ვინ იყვნენ მისი მშობლები, იგი თავმდაბლად პასუხობდა, რომ ისინი უბრალო მშრომელი ადამიანები იყვნენ და შეძლებისდაგვარად დაეხმარნენ მას ცოდნის მიღებაში.

დავუბრუნდეთ 1917-1918 წლებს, როცა გალაკტიონი ჯერ მოსკოვში, ხოლო შემდეგ პეტროგრადში იმყოფებოდა.

საინტერესოა, ალბათ თუ რა ხდება ამ დროს რუსეთში: ქვეყანაში სამოქალაქო ომი მძვინვარებს. რევოლუცია საფრთხეშია. „ყოფნა-არყოფნა“, საკითხავი აი, რა იყო. მსოფლიოში პირველი სოციალისტური სახელმწიფოს მოსასპობად გაერთიანდნენ: ადმირალი კოლჩაკი, გენერლები დენიკინი და იუდენიჩი. მათ ზურგს უმაგრებს ანტანტა (სამთა კავშირი) და ოთხთა კავშირი. მიმდინარეობს დაუნდობელი, სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა არსებობისათვის. ლენინი ბრესტ-ლიტოვსკის ზავის ჩაშლისთვის ტროცკის უწოდებს იუდას, პოლიტიკურ მეძავს და იძულებულია საბჭოთა ხელისუფლების შენარჩუნების მიზნით დაუთმოს გერმანიას ვრცელი ტერიტორიები, რათა შეაჩეროს გერმანიის და ავსტრო-უნგრეთის არმიების შტურმი. სტალინი ამ დროს ცარიცინშია, სადაც პური და სურსათი თეთრი გვარდიელების ზედამხედველობაშია. 1918 წლის 17 ოქტომბერს სტალინი უგზავნის ლენინს დეპეშას, რომ განადგურებულია დენიკინის და ვრანგელის არმიები. აღდგა სარკინიგზო მიმოსვლა. (პური (ხორბალი) ვაგონებით მიემართება მოსკოვისაკენ, პეტროგრადისაკენ... საბჭოთა ხელისუფლება გადარჩა.

ის, რომ გალაკტიონი რევოლუციური ეპოქალური ქართველების უებრო მომღერალი იყო ორი აზრი არ არსებობს. „დროშები ჩქარა“, „ჯონ რიდი“, „ჩვენ პოეტები საქართველოსი“, „ეპოქა“, „რევოლუციური საქართველო“, „ღრუბლები და უგთან“ რევოლუციური საქართველოს ერთიანი მგზნებარე ჰიმნია. მართალია მას გვერდში ედგნენ არა ერთი და ორი სახელოვანი ქართველი თანამოკალმენი, მაგრამ თანამედროვე და არამართო თანამედროვე ქართულ პოეზიაში, მას პირველობას ვერავინ ეცილება. მისი ლექსები ერთხელ ნაკითხვითაც გიტაცებს, გაჯადოებს, გხიბლავს, მაგრამ რაც უფრო მეტჯერ ნაკითხავთ მათ, კვლავ და კვლავ გაბრუნებთ უკან რათა ერთხელ კიდევ ნაკითხოთ და დატკბეთ მათი მუსიკალური სიდიადით და ღრმა ქვეტექსტით. მაპატიოს ქართველმა პოეტებმა, ძველმა თუ ახალმა ამას რომ ვამბობ: ცოტას თუ ვისმე აუშლერებია ქართული სიტყვა ისე მსუბუქად და ფრთაასხმულად, როგორც ეს გალას, გატუნიას (ასე ეძახდა მას დედა, ქალბატონი მაკრინე -ი.პ..) პოეზიაშია.

ჩემს მეცნიერულ ნაშრომში „მესხის“ მნიშვნელობის განმარტება რუსთაველისა და გალაკტიონის რამდენიმე სტროფის მიხედვით“ ერთგან ვწერ:

„გალაკტიონმა „ვწერ ვინმე მესხი მელექსე“ 1936 წელს დაწერა. ამ პერიოდისთვის შექმნილი აქვს ისეთი შედეგები, როგორიცაა: „ხელოვნება“, „მესაფლავე“, „ქალი და ხელოვნება“, „მე და ღამე“, „მერი“, „მთანმინდის მთვარე“, „ლურჯა ცხენები“, „დროშები ჩქარა“, „სილაყვარდე ანუ ვარდი სილაში“. ეს ლექსები 1917 წლისთვის უკვე დაწერილია. ამით, ის მინდა ვთქვა, რომ როცა გალაკტიონმა „ვწერ ვინმე მესხის..“ შექმნა დაიწყო პარნასზე იყო ასული და ქართულ პოეზიაში რუსთაველის გვერდით მიაბიჯებდა...

ამ სიტყვების შემდეგ ძნელია იმის გახსენება, რომ იგი დაიჭირა სერგო ორჯონიკიძემ, იმ კაცმა, რომელიც იმ ხანებში ამი-

ერკავკასიის სამხარეო კომიტეტის მდივანი იყო და რომელმაც აფხაზეთის ტერიტორიის ნახევარი, სოჭის ოლქი, რომელიც პილენკინოდან (განთიადიდან) იწყებოდა რუსებს, ხოლო დავით-გარეჯი, კახის რაიონი აზერბაიჯანს მიჰყიდა. გალაკტიონი მეტეხის ციხეში ჩასვეს, მასთან ერთად დააპატიმრეს პოემა : „მოგონებები იმ დღეების, როცა იელვა“. „მნათობის“ მე-5 ნომერში დასაბუქდად გამზადებული პოემა ჩეკამ მთლიანად გაანადგურა. გალაკტიონი ციხიდან სამი დღის შემდეგ გამოუშვეს, ალბათ სტალინის მითითებით. ამის თქმა იმდენადაა შესაძლებელი, რომ 1924 წლის აჯანყებასთან დაკავშირებით მრავალი გამორჩენილი ადამიანი მოხვდა მეტეხის ციხეში: დავით კლდიაშვილი და მისი ვაჟი, ძმები შალვა და სამსონ დადიანები, საქართველოს კათოლიკოსი ამბროსი... აი, როგორ იგონებს კონსტანტინე გამსახურდია მეტეხის ციხეში გატარებულ დღეებს:

„ჩვენ მთელი ღამეები არ გვეძინა, რადგან დახვრეტას მოველოდით. ახალმოყვანილ პატიმრებს ამბავი მოჰქონდა ტფილისსა და მთელ საქართველოში დამდგარ სისხლის წვიმების გამო. არცერთი ჩვენგანი არ ნატრობდა გადარჩენას, ჩვენ მოთმინებით ვუცდიდით სიკვდილს, ვმღეროდით და ნარდს ვთამაშობდით. მე შევადგინე ჰუმორისტული კედლის გაზეთი. ამ გზით ვაცინებდი ჩემს მეგობრებს...“

ნაშრომის დასაწყისში აღვნიშნე, რომ ყველა ადამიანი, რომელიც ჭეშმარიტების სარეცელზე იბადება ზეციდან არის მოვლენილი, მაგრამ ძველი ბერძნული ფილოსოფიური სკოლის გადმოცემით, უკვდავება მხოლოდ რჩეულთა ხვედრია. უკვდავება მისჯილ რჩეულთა რიგებში ებრაელებმა მყარი ადგილი დაუმკვიდრეს მოსეს და დავით მეფსალმუნეს, ბერძნებმა ბრმა ჰომეროსს და ალექსანდრე მაკედონელს, ამერიკელებმა ჯორჯ ვაშინგტონს და აბრაჰამ ლინკოლნს... ამ სიას წინამდებარე

ნაშრომის მკითხველი თვითონ გააგრძელებს. რაც შეეხება საქართველოს, ეს სია საკმაოდ მრავალფეროვანია, მაგრამ წინამდებარე ნაშრომის აზრობრივი დატვირთვიდან გამომდინარე მე ვიტყვი: დავით აღმაშენებელი, თამარ მეფე-დედოფალი, შოთა რუსთაველი, გალაკტიონი, სტალინი.

2020
ბათ იამი
ისრაელი

ვინ მოკლა მიხოელსი

იმისათვის რომ პასუხი გაეცეს კითხვას, ვინ და რატომ დაუკვეთა მიხოელსის მკვლელობა, მკითხველმა უნდა გააცნობიეროს სოლომონ მიხაელის ძის პიროვნება.

მიხოელსი იყო რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი (1926) მოსკოვის სახელმწიფო ებრაული თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი და მთავარი რეჟისორი (1929), პედაგოგი, საზოგადოებრივი და პოლიტიკური მოღვაწე, სსრკ სახალხო კომისარიატთან არსებული სამხატვრო საბჭოს წევრი და სტალინური პრემიების მიმნიჭებელი თეატრალური სექციის თავმჯდომარე (1939), ხშირად იჯდა ბელადის გვერდით; რსფსრ სახალხო არტისტი (1935), სსრკ სახალხო არტისტი (1939), ლენინის ორდენის კავალერი (1939), დაჯილდოებული იყო მედლით „დიდ სამამულო ომში 1941-45 წწ. გამიჯობის შრომისათვის“ (1946), იყო მეორე ხარისხის სტალინური პრემიის ლაურეატი (1946), ეაკ-ის თავმჯდომარე (1942). 1944 წელს, მას შემდეგ რაც ებრაელთა ანტიფაშისტურმა კომიტეტმა ყირიმში „ებრაელთა კალიფორნიის“ შექმნასთან დაკავშირებით სტალინთან წერილი გააგზავნა – ხმა დაირხა მიხოელსის ყირიმის ებრაელთა რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარედ არჩევის შესახებ (პავლე სუ-

დოპლატოვი). და, ბოლოს მიხოელსი იყო რუსი ებრაელების ნაციონალური გმირი.

მისი შემოქმედებით აღფრთოვანებული იყვნენ ალბერტ აინშტაინი და ჩარლი ჩაპლინი, მარშაკი, ერენბურგი, ულანოვა და ობრაზცოვა, კოზლოვსკი და მოსკვინი, ნემიროვიჩ დანჩენკო, ზავადსკი და ეიზენშტეინი, მარკ შაგალი და პოლ რობსონი და ეს ნუსხა შეიძლება გაგრძელდეს და გაგრძელდეს.

დიდად პატივცემულო მკითხველო, ჩვენ გეკითხებით თქვენ: ასეთი, მსოფლიოში საყოველთაოდ ცნობილი პიროვნება ეაკ-ის დანარჩენი ნევრებთან ერთად შეიძლებოდა რომ საბრალდებო სკამზე დაესვათ?

პასუხი ერთადერთია – არა, არ შეიძლებოდა, რამეთუ ეს გამოიწვევდა საერთაშორისო საზოგადოების აღშფოთებას, მხატვრულად რომ ვთქვათ დედამინაზე ხალხის გულისწყრომის გრიგალი ამოვარდებოდა.

„ეაკ-ის საქმეზე“ გამოცემულია სქელ-სქელი წიგნები, რომლებშიც ამტკიცებენ, რომ „ეს იყო ბოლო გაფართოებული სასამართლო პროცესი შორსმჭვრეტელი პოლიტიკური მიზნებით, ორგანიზებული სტალინის მიერ, მისივე პირდაპირი მითითებით. («Неправедный суд. Последний сталинский расстрел», Москва, «Наука“, 1994, с.2 – უკანონო სასამართლო, სტალინის ბოლო დახვრეტა, მოსკოვი, „მეცნიერება“. 1994, გვ.2).

„ეაკ-ის საქმის“ ქვაკუთხედად მიჩნეულია 1944 წლის 15 თებერვალს სტალინის სახელზე გაგზავნილი სოლომონ მიხოელსის, იციკ ფეფერის და შახნო ეშტეინის წერილი. ამ წერილის მთავარი საკითხი იყო ებრაელთა რესპუბლიკის შექმნა ყირიმის ნახევარკუნძულზე, ე.წ. „ყირიმის კალიფორნია“.

მაგრამ, თუ ეაკ-ის ხელმძღვანელების ეს წერილი ნამდვილად იყო ეაკ-ის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმის დაწყების, ანუ როგორც მიჩნეულია „ეაკ საქმის“ ქვაკუთხედი, მაშინ სკკპ ცენტრალურმა კომიტეტმა, თითქმის ოთხი წლის განმავ-

ლობაში (1947 წლის 26 ნოემბრამდე – ი.პ.), რატომ არ მიიღო არავითარი ზომები ამ ორგანიზაციის წინააღმდეგ?

იმაზე თუ ასეთი ხანგრძლივი დროის განმავლობაში რატომ დუმდა სსრკ ცკ, . დასახელებულ წიგნში „უკანონო სასამართლო“ ერთი სიტყვაც არ არის თქმული. ეს შეიძლება იმიტომ მოხდა, რომ წიგნში დაშვებულია უხეში შეცდომა. იქნებ ეს შეცდომა მექანიკურია და ასოთამწყობებს შემთხვევით გაეპარათ? მაგრამ არა, ეს შეცდომა განზრახ არის დაშვებული და აი რატომ: საქმე ეხება მ. სუსლოვის წერილს, რომელიც მან სტალინს გაუგზავნა. ეს წერილი წიგნში „უკანონო სასამართლო“ დათარიღებულია 1946 წლის 26 ნოემბრით (გვ.5), ე.ი. იმ პერიოდით როცა მ. სუსლოვი მუშაობდა სსრკ ცკ საგარეო პოლიტიკის განყოფილების გამგედ. სინამდვილეში, კი ამ წერილს მ. სუსლოვი ხელს აწერს როგორც საკავშირო კომუნისტური პარტიის (ბოლშევიკების) ცკ მდივანი [ЦК ВКП (б)] და ეს წერილი დათარიღებულია 1947 წლის 26 ნოემბრით. სწორედ ეს შეცდომა გვაძლევს იმ საიდუმლოდ დაგმანული რკინის კარების გასაღებს, რომელიც საშუალებას იძლევა ამოვხსნათ განტოლება რამდენიმე უცნობით და საბოლოოდ გამოვააშკარაოთ რატომ მოკლეს მიხოელსი, რატომ დაითხოვეს ეაკ, რატომ დაიჭირეს მისი წევრები და რატომ დახვრიტეს 1952 წელს სტალინის სიკვდილამდე რამდენიმე თვით ადრე.

იმის ამოსაცნობად, თუ რატომ მოკლეს მიხოელსი და გოლუბოვ-პოტაპოვი, არსებობს რამდენიმე დამამტკიცებელი საბუთი. მათ შორის, პირველ რიგში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ორი წერილი. პირველი წერილი „ეაკ-ის ზოგიერთი მუშაკის ნაციონალისტური შეხედულების გამოვლენის შესახებ“. ვ. აბაკუმოვმა გააგზავნა სსრკ ცკ და მინისტრთა საბჭოში 1946 წლის 12 ოქტომბერს. ე.ი. მას შემდეგ როცა ვიშინსკიმ თავისი ფსევდონიმით და მოლოტოვის თანხმობით, ჟურნალში „НОВОЕ

время“ (ახალი დრო) გამოაქვეყნა სტატია, რომელშიც ავტორი ასაბუთებდა პალესტინაში ებრაელთა დემოკრატიული რესპუბლიკის შექმნის აუცილებლობას (პ. სუდოპლაცოვი).

აბაკუმოვის 1946 წლის 12 ოქტომბრის წერილზე არც კრემლმა და არც სსრკ მინისტრთა საბჭომ რეაგირება არ მოახდინა.

ოდნავ მოგვიანებით, ერთი წლის შემდეგ, 1947 წლის 26 ნოემბერს მ. სუსლოვმა ი.ბ. სტალინს გაუგზავნა აბაკუმოვის (12 ოქტომბერი, 1946) წერილის ანალოგიური შინაარსის წერილი. ეს წერილი კი ისტორიული მნიშვნელობისაა – სწორედ 1947 წლის 26 ნოემბერს, საბჭოთა კავშირის მუდმივი წარმომადგენელი გაეროში ანდრეი გრომიკო გამოვიდა სიტყვით და მოითხოვა პალესტინის ტერიტორიის გაყოფა ებრაული სახელმწიფოს შექმნის სასარგებლოდ.

მ. სუსლოვის 1946 წლის 26 ნოემბერის წერილზე ი. ბ. სტალინმა რეაგირება არ მოახდინა. დასახელებულ წიგნში „უკანონო სასამართლო“ აღნიშნულია: „ეაკ-ის ლიკვიდაციის შესახებ მაშინ გადაწყვეტილება არ იქნა მიღებული“ (გვ.5).

ნარკვევში „ორი შეტყობინება საბჭოთა ხალხს“, აღვნიშნეთ რომ 1948 წელს სტალინი იყო ჯანმრთელი და შრომის უნარიანი, რამაც განაპირობა ის ფაქტი, რომ ლიდია ტიმაშჩუკის წერილი (სინამდვილეში ეს წერილი შედგენილი იყო თვითონ მალენკოვის მიერ -ი.პ.) – სტალინმა გააგზავნა არქივში. ამით მან არ შეაერთა ორი „ეაკ“ და „ექიმთა საქმე“, რითაც იხსნა რუსი ებრაელი ექიმები დახვრეტისაგან და გადაარჩინა ახლად შექმნილი ებრაული სახელმწიფო. (იხ. გაზეთი „«Еврейский камертон» от 29.09.2005 და ი. პაპიაშვილის წიგნი „როგორც ჩიტი გალიაში“ , 2017, გვ. 242 რუსულ ენაზე.).

ვიქტორ აბაკუმოვის 1947 წლის 12 ოქტომბრის და მიხეილ სუსლოვის 1947 წლის 26 ნოემბრის ეს ორი წერილი არის ისტორიულად მნიშვნელოვანი, ვინაიდან მათ სააშკარაოზე გამოაქვთ ის მეთოდები, რომლითაც სსრკ ცკ პოლიტბიურო, მინისტრთა

საბჭო და სახელმწიფო უშიშროების სამინისტრო ცდილობდა სტალინისათვის გადაწყვეტილება ისრაელის სახელმწიფოს შესახებ შეეცვლევინებინათ.

სტალინის მავზოლეუმში დაკრძალვის შემდეგ, საბჭოთა კავშირის საგარეო პოლიტიკა მთლიანად არაბული კოალიციის მხარდამჭერი გახდა.

ახლა მოვიდა დრო ერთმანეთს შევუპირისპიროთ ზემოაღნიშნული მონაცემები.

იმ შემთხვევაში, თუ სტალინი არ მიცემდა ებრაელებს თავ-შესაფარს აღქმულ მიწაზე, შესაძლებელია არ იქნებოდა „ეაკ საქმე“ , არ იქნებოდა „მავნებელ ექიმთა საქმე“ , არ იქნებოდა „მეგრელთა საქმე“ და სტალინი გარდაიცვლებოდა ბუნებრივი სიკვდილით. რაც შეეხება ებრაელთა ბედს როგორც რუსეთში, ისე საბჭოთა კავშირში და საერთოდ მთელ მსოფლიოში დარჩებოდა გადაუწყვეტელი და ფეთქებადი როგორც ეს იყო ძველად.

თუმცა, უკვე დროა გავარკვიოთ ვინ მოკლა მიხოელსი.

1948 წლის დასაწყისში, სტალინური პრემიის თეატრალური სექციის კომიტეტის თავმჯდომარეს ატყობინებენ რომ იგი საჩქაროდ უნდა გაემგზავროს მინსკში ორი თეატრალური დადგმის: „კონსტანტინე ზასლონოვი“- მინსკის დრამატული თეატრის დადგმის და „ალესია“ – ოპერის თეატრის წარმოდგენის შესაფასებლად, 1947 წლის პრემიაზე წარსადგენად. სოლომონ მიხეილის ძე იყო ავად, წინა დღით ძალღმა უკბინა და შესაბამის ნემსებს უკეთებდნენ მუცელში. ამიტომაც მას ალბათ, ძალიან არც ეხალისებოდა მინსკში გამგზავრება, მაგრამ, როგორც ჩანს ზარი იყო ძალიან მნიშვნელოვანი და სოლომონ მიხეილის ძე შეუდგა გამგზავრებისთვის მზადებას.

მიხოელსის მკვლელობაზე, დღემდე ამ ბინდით დაფარული საქმის გასარკვევად დაწერილია ტომები. მაგრამ საკვირველია ის, რომ არცერთი ავტორი, მათი რაოდენობა კი საკმაოდ დიდია, არ ინტერესდება თუ ვინ და სად მიიღო გადაწყვეტილება რეჟი-

სორის მინსკში გამგზავრების შესახებ. ის ავტორები, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ იგი მინსკში გაემგზავრა სტალინის ბრძანებით, (ისინი ეყრდნობიან ბერიას წერილს ცანავასადმი და აბაკუმოვის „ჩვენებას“ რომელთა სიყალბე გამოაშკარავებულია - ი.პ.) როგორც თუთიყუში ერთხმად გაიძახიან, რომ ეს იყო სტალინი.

ოდნავ ქვემოთ ჩვენ მივხვდებით, რომ ეს არ იყო სტალინი.

მინსკში გასამგზავრებელ კომისიაში მეორე წევრად შეყვანილ იყო სსრკ ხელოვნების საქმეთა კომიტეტის თანამშრომელი ბელორუსი მწერალი მოსკოვიდან ი.მ. ბარაშკო. რაც შეეხება მესამე წევრს, მისი შერჩევა დაყოვნდა კომისიის გამგზავრების დღემდე. როგორც აღნიშნავენ „გადაწყვეტილება კომისიის გამგზავრების შესახებ მიიღეს 1948 წლის 2 იანვარს და რეჟისორმა იმ დღესვე გამოაცხადა სტალინური პრემიების მიმნიჭებელი კომიტეტის სხდომაზე, რომ მასთან ერთად იმგზავრებდა აკადემიკოსი ვ.პ. ვოლგანი. (საყურადღებოა რომ მიხოელსი საიდუმლოდ ინახავს და არ ასახელებს იმ პიროვნებას თუ ორგანიზაციას, ვინც უშუალოდ იღებს გადაწყვეტილებას კომისიის მესამე წევრის შერჩევასთან დაკავშირებით - ი.პ.). აკადემიკოსმა ვოლგინმა მოიმიზეზა გადაუდებელი საქმეები და იგი შეცვალა რეჟისორმა რ.მ. სიმონოვმა. მაგრამ გამგზავრების დღეს, 7 იანვარს აღმოჩნდა რომ სიმონოვიც დაკავებულია და გაემგზავრება თეატრალური კრიტიკოსი ი.ა. გოლოვაშჩენკო, რომლის სახელზეც გაფორმდა მივლინება, თუმცა გამგზავრებამდე რამდენიმე წუთით ადრე გოლოვაშჩენკო შეცვალეს ჟურნალისტით, ვლადიმერ ილიას ძე გოლუბოვ-პოტაპოვით, რომელთანაც მიხოელს ფრიად უსიამოვნო ურთიერთობები აკავშირებდა.

აქ ჩვენ მტკიცედ გამოვრიცხავთ, უფრო მეტიც, საერთოდ გამოვრიცხავთ ი.ბ. სტალინის მონაწილეობას ამ ბინძურ საქმეში. ჯერ ერთი, ის მაშინ ძალიან დაკავებული იყო N1 საკითხით, ამის გარდა, მას ალბათ ექნებოდა სხვა სახელმწიფო მნიშვნელობის გადაუდებელი საქმეები, დავუშვათ ზოგიერთი პრობლე-

მატური საკითხი ტრუმენტან, ეტლისთან და ჩერჩილთან. მეორე, ვერცერთი ზემოთ დასახელებული კანდიდატი ვოლგინი, სიმონოვი, გოლოვაშჩენკო – ვერ გაბედავდა უარის თქმას სტალინისათვის მინსკში გამგზავრებაზე, თუ ის უბრძანებდა მათ კომისიის მუშაობაში მონაწილეობის მიღებას. აქედან დასკვნა: ისინი, ვინც მონაწილეობას იღებდნენ კომისიის მესამე წევრის შერჩევაში ემინოდან მიხოელსს ეჭვით, გუმანით არ ეგრძნო თუ რატომ აგზავნიდნენ მას მინსკში.

ახლა ჩვენ ვიცით, რომ ჟურნალისტის, გვარად გოლუბოვის, ფსევდონიმი იყო პოტაპოვი, რომელიც უკემხად აკრიტიკებდა მოსკოვის სახელმწიფო ებრაული თეატრის «ГОСЕТ» ყველა წარმოდგენას. ცნობილია გარეთვე, რომ გოლუბოვი ქეიფის მოყვარული კაცი იყო და ისევე როგორც იცოც ფეფერი (მიხოელსის მოადგილე ეაკ-ის საქმეში), ენეოდა ორმაგ საქმიანობას, იყო შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის ძლიერი აგენტი.

მაშ, ასე სამივენი მინსკში ჩავიდნენ 1848 წლის 8 იანვარს. მინსკის სადგურში მოსკოვის კომისიას დახვდნენ რესპუბლიკის ოფიციალური პირები და მეგობრები. კომისიის სამივე წევრი გააფორმეს სასტუმრო „ბელორუსში“, მაგრამ რადგან ბარაშკომ ამჯობინა ნათესავეებთან გაჩერება, სასტუმროს ნომერში აღმორჩნდნენ მიხოელსი და გოლუბოვ-პოტაპოვი. საღამოს, მათ საპატივსაცემოდ, რესტორანში მოეწყო ბანკეტი, ხოლო დილით მიხოელსი შეუდგა პროფესიულ საქმიანობას.

ვინაიდან მიხოელსის მინსკში ყოფნის ყველა წვრილმანი საკმარად კარგად არის შესწავლილი და დაზუსტებული, ჩვენ მკითხველს ვუამბობთ ამ ტრაგიკული ისტორიის მხოლოდ მთავარ ამბავს.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, იცოც ფეფერი, რომელიც იყო მიხოელსის მოადგილე ეაკ-ის საქმიანობაში, იყო აგრეთვე შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის НКВД მსხვილი აგენტი (პ. სუდაპლატოვი). სწორედ მას შეეჩება მიხოელსი სასტუმრო „ბე-

ლორუსის“ ჰოლში 1948 წლის 11 იანვარს. იციკ ფეფერს თან ახლდა რამდენიმე ახალგაზრდა ქალიშვილი. იციკ ფეფერი „შეფის“ (უფროსის) დანახვაზე, რატომღაც შეცბუნდა და მომენტალურად გაშორდა მას. ამის შესახებ, სოლომონ მიხეილის ძემ იმ დღესვე დაურეკა თავის ქალიშვილს, ნ.ვ ვოვსი-მიხოელსს და ყველაფერი უამბო. მაგრამ საუბარი მიხოელსსა და ფეფერს შორის მაინც შედგა. ისინი ერთმანეთს შეხვდნენ 12 იანვარს, შუადღეს, რესტორან „ბელარუსში“. რის შესახებ ილაპარაკეს, უცნობია, არავინ იცის. ერთმანეთს დაშორდნენ 18 საათზე, ხოლო ორი საათის შემდეგ, საღვაც საღამოს რვა საათისთვის მიხოელსი და გოლუბოვი სასტუმროდან გავიდნენ და გაურკვეველი მიმართულებით ფეხით წავიდნენ. „... ეს მოხდა მაშინ, როცა მათ სასტუმროს ადმინისტრატორი წინასწარ გააფრთხილეს, რომ 20:30-ზე შეხვედრა ჰქონდათ ბელორუსიის ებრაული თეატრის მსახიობებთან და ალბათ, არც ავინყდებოდათ რომ 20:00-ზე მისასვლელნი იყვნენ ბელორუსიის ცკ მდივანთან („იოსებ სტალინის „ყირიმის არმაგედონი“, თავი 21).

დადგენილია, რომ არც მემუარულ, არც საგამომძიებლო ლიტერატურაში ერთი სიტყვაც არ არის ნათქვამი იციკ ფეფერის რეაქციაზე, როცა მან გაიგო მიხოელსის სიკვდილი. „შეფთან“ საუბრის შემდეგ იგი ჩაჯდა მატარებელში და გაემგზავრა მოსკოვში.

ჩვენ აქ მოვიყვანთ ერთ კონტექსტს, სადაც კარგად ჩანს, რომ გოლუბოვ-პოტაპოვმა, როცა ის მინსკის კომისიაში შეიყვანეს, უკვე იცოდა რა მოხდებოდა მინსკში; ამასთანავე ის გრძნობდა იმ საშიშროებას, რომელიც მას იქ ელოდა.

„ვლადიმერ ილიას ძე მინსკში გამგზავრებამდე ერთი დღით ადრე ვნახე. ის ჩვენთან, მოსკოვის საბალეტო თეატრალურ ინსტიტუტში ატარებდა სემინარებს საბალეტო კრიტიკის გარშემო და ჩვეულებრივ, ყოველთვის დროულად, ხალისით მოდიოდა. მაგრამ, იმ დღეს დაავიანა, უჩვეულოდ მოღუშული და თა-

ნაც ნასვამი იყო. შემოსვლისთანავე, მიხოელსზე დაიწყო ლაპარაკი: „მოხუცი ბევრს სვამს, ასე რომ მე რეპეტიციას გავდივარ,- აგვისხნა მან მოწყენილი სახით, გაბოროტებული ჩაცნებით. ეტყობოდა რომ ძალიან შეშინებული, დათრგუნული და სრულიად ამოვარდნილი იყო კალაპოტიდან“. (ვ. გაევსკის წიგნიდან „ქორეოგრაფიული პორტრეტები“ – მასალები სათაურით „ფსევდონიმით მცხოვრები ადამიანის ორმაგი საქმიანობა“, მოამზადა ირინა ლიუბავინამ, საერთაშორისო ებრაული ჟურნალი «Алеф», 6.02.2009).

აქედან ცხადი ხდება, რომ 1948 წლის 6 იანვარს, მოსკოვის სახელმწიფო თეატრალურ ინსტიტუტში გოლუბოვ-პოტაპოვი არც თუ უსაფუძვლოდ შიშობდა საკუთარ ბედზე. 12 იანვარს, როცა ის რეჟისორთან ერთად სასტუმრო „ბელორუსიდან“ გავიდა, კარგად იცოდა სად მიყავდა მიხოელსი. სამწუხაროდ მოხდა ის, რისიც ეშინოდა. რეჟისორთან ერთად ისიც მოკლეს, როგორც „არასასურველი მოწმე“. ორივეს გვამი იპოვეს თოვლის საფარის ქვეშ; თოვლი 12 იანვარს ღამით მოვიდა, ქროდა ძლიერი ქარი.

აღბათ, სასტუმრო „ბელარუსში“ საუბრის დროს იციკ ფეფერმა თავის უფროსს მიაწოდა ცრუ ცნობა, რომელიც მან მიიღო ამ საშინელი მკვლელობის დამკვეთისაგან: „აქ, მინსკში იმყოფება ჯოინტის წარმომადგენელი. როზენბერგმა „ყირიმის კალიფორნიის „ განხორციელების შესახებ ინსტრუქცია გამოგვიგზავნა. ისინი აგრეთვე ფლობენ გარკვეულ წინამძღვრებს, თუ რა გზით შეიძლება ჩავაგდოთ სტალინისა და ბენ-გურიონის გეგმა პალესტინაში ისრაელის სახელმწიფოს შექმნასთან დაკავშირებით“.

რა თქმა უნდა, ეს უბრალოდ ვარაუდია, მაგრამ ვფიქრობთ რომ საქმესთან ახლოს არის.

და მაინც, ვინ შეიძლებოდა ყოფილიყო ამ საცოდავი ადამიანების მკვლელობის დამკვეთი?

პასუხს ამ კითხვაზე იძლევა ერთი ძალიან ცნობილი წიგნი.

„აღწერილი მოვლენებიდან 13 წლის შემდეგ, ჩემმა ნათესავმა, მალენკოვის სამდივნოში მომუშავე მბეჭდავ-მემანქანემ (რომლის უშუალო უფროსი იყო სუხანოვი) მომიყვა, რომ რიუმინი იყო იმდენად გაუნათლებელი და უცოდინარი, რომ აბაკუმოვის წინააღმდეგ მიმართული თავისი საბრალდებო წერილი 11-ჯერ გადაწერა. ამიტომ სუხანოვმა თავის მისაღებში იგი ექვსი საათი გააჩერა, ხოლო თვითონ მოლაპარაკებას აწარმოებდა მალენკოვთან სტალინთან გასაგზავნი წერილის რაობაზე. (პ.ა. სუდაპლატოვი, „დაზვერვა და კრემლი“, „არასასურველი მოწმის ჩანაწერები“, 1996, ბუკინისტური გამოცემა).

ეპილოგი

რას არ წერენ სტალინზე – გერცეულ ბააზოვი მოკლა¹, მიხოელსი მოკლა, ვინ იცის ვინ არ მოკლაო, ებრაელები არ უყვარდაო, ანტისემიტი და იუდაფობი იყოო.

იქმნება ისეთი შთაბეჭდილება, თითქოს სტალინის სახელით სიკვდილი ისეთივე პატივია დალუპულუებისათვის, როგორც დაჯილდოება წითელი საბრძოლო ორდენით.

როცა ისტორიას თავდაყირა აყენებენ შეუძლებელია პოლემიკაში შესვლა.

ხომ არ არის ეს უბრალოდ მოტყუებული და გაბრიყვებული ბრბოს ცილისწამება?

იქნებ მას არც თავისი მეორე ცოლი უყვარდა და არც მისგან შობილი საკუთარი შვილები?

დავუშვათ მას არ უყვარდა ებრაელი ერი და იყო ვთქვათ ანტისემიტი. მაშინ რატომ უბრძნა ანდრეი გრომიკოს სიტყვით გამოსულიყო გაეროში, პალესტინის გამოყოფის მოთხოვნით, ებრაელთა სახელმწიფოს შექმნის სასარგებლოდ აღქმულ მიწაზე? და რატომ გაუგზავნა მან ისრაელის ახლადშექმნილ სახელ-

მნიფოს იარაღი არაბული კოალიციის წინააღმდეგ საბრძოლველად? ნუთუ ასე იქცევებიან ანტისემიტები და იუდაფობები?

და რაც ყველაზე მთავარია, სტალინმა დაასამარა ფაშიზმი – ბოროტება რომელიც ჩაფიქრებული იყო ებრაელების მთლად მოსასპობად.

გამოდის რომ სტალინი არც ანტისემიტი იყო და არც იუდაფობი.

დავუშვათ, ქმნიდა რა ისრაელის სახელმწიფოს, მას უნდოდა გამოეყენებინა ებრაელები დიდი ბრიტანეთის წინააღმდეგ და ამით შეექმნა ფორპოსტი ახლო აღმოსავლეთში. ამგვარი მოსაზრების გამავერცელებლებს ავიწყდებათ, რომ სტალინი ჯერ ერთი – იყო რევოლუციონერი, მარქსისტი და როგორც ასეთი შვიდჯერ გადაასახლეს ციმბირში; მეორე – მან, სოსო ჯულაშვილმა, 1899 წელს დაამთავრა ტფილისის მართლმადიდებლური სასულიერო სემინარია. იქ, სწავლის პერიოდში, მარქსიზმთან ერთად ყურადღებით სწავლობდა ძველ აღთქმას და როცა 1920 წლიდან იგი პრაქტიკულად შეუდგა იუდეველთა სახელმწიფოს აღდგენას ებრაელთა ისტორიულ სამშობლოში, ის – სტალინი დარწმუნებული იყო რომ ახორციელებდა ოთხი ათას წლოვან ისტორიულ სამართლიანობას, საიდანაც დაიბადა ამ ნაშრომის სათაური: „აღსდგა ვითარც ფენიქსი თავისი ფერფლისაგან“.

1. ავტორის შენიშვნა: სოლომონ მიხოელსი თბილისში (1938) ყოფნის დროს

იმყოფებოდა დავით ბააზოვის ოჯახში, სადაც გერცელ ბააზოვს შეუთანხმდა, რომ მის პიესას „მუნჯები ალაპარაკდნენ“ დადგამდა მოსკოვის ებრაულ თეატრში

ГОСЕТ-ში. ამასთან დაკავშირებით გერცელ ბააზოვი მოსკოვში ჩავიდა 1938 წლის 25 ოქტომბერს. ვოგზალში მას დახვდნენ სოლომონ მიხოელსი და ბინიამინ ზუსკინი. სამივენი კარგ ხასიათზე იყვნენ, ისაძილეს რესტორანში და დაახლოებით ღამის სამ საათზე „მეგობარი საქართველოდან“ გერცელ

ბააზოვი დააბინავეს სასტუმროში და გამოემშვიდობნენ (ფანია ბააზოვა). ამ მომენტიდან გერცელ ბააზოვის კვალი იკარგება.

ლავრენტი ბერია მაშინ თბილისში მსახურობდა.

ბინამინ ზუსკინი, ისევე როგორც იცოკ ფეფერი და გოლუბოვ-პოტაპოვი, ორმაგ საქმიანობას ეწეოდა, იყო მსახიობი მიხოელსის რწმუნებულ ებრაულ თეატრში (ГОСЕТ) და ამასთანავე იყო შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის ძლიერი აგენტი.

რაც შეეხება სოლომონ მიხოელსს, აი რა განაცხადა მის შესახებ მოსკოვის ბოტკინის საავანდყოფოს დირექტორმა, ექიმმა ბორის აბრამისძე შიმელიოვიჩმა (იგი ებრაელთა ანტიფაშისტური კომიტეტის სხვა წევრებთან ერთად დახვრიტეს 1952 წლის აგვისტოში, სტალინის სიკვდილამდე რამდენიმე თვით ადრე) სასამართლო პროცესზე: „მიხოელსი იყო მატყუარა, ორპირი ადამიანი, იგი ჯერ დამპირდა ჩემი პიესის დადგმას ებრაულ თეატრში, აქო და ადიდა პიესის იდეა, ხოლო შემდეგ მიითვისა ჩემი იდეა, აბუჩად ამიგდო და უარი მითხრა პიესის დადგმაზე“ (იხილეთ „Неправедный суд; Последние расстрелы Сталина“, Москва, „Наука“, 1994, стр. 337).

გერცელ ბააზოვის სამყოფელი მოსკოვში მიხოელსის და ზუსკინის გარდა არავინ იცოდა. არ არის გამორიცხული, რომ შსს კომისარიატში შევიდა სიგნალი, რომ მოსკოვის ერთ-ერთ სასტუმროში იმყოფებოდა ინგლისის აგენტი ვინმე გერცელ ბააზოვი, რამეთუ სიონისტებს სტალინურ ეპოქაში არ დევნიდნენ, პირიქით ეხმარებოდნენ მათ უფასოდ გამგზავრებულიყვნენ ისრაელში.

ისრაელი

ბათ-იამი

2018, ღვინობისთვის

იერუსალიმს

იებუს გერქვა – და „შალომი„
გინოდა სემმა,
ხოლო „იირე“ ნაუმძღვარა
აბრამ აბინუმ;
ასე ინება, დიახ ასე
ინება ღმერთმა,
და გადმოგხედა ზეციურმა
წყალობის თვალით –
იერუსალიმ. – დიდება იმ დღეს,
იმ დღეს აფერუმ.
ის ებრაელი, სემის შტოდან
ამომავალი,
წყლისა და ცეცხლის ქალაქიდან
ლტოლვილი მგზავრი,
კერპთ რისხვა და შემმუსვრელი
ის ურიელი,
მდინარის პირას დარგული ხის
მსგავსი და სწორი,
ისევე გემოდღვრავს, ჩვენთან არი
იერუსალიმ.
ფრთებით დაგვიფარე ციურო
ანგელოსო,
დაგვამადლიანე და გთხოვ,
გვეედრები,
ის კვალი, ის არე, ის მიწა

დაგველოცოს,
სადაც დაგვაპურე ალთქმით და
ლეგენდებით.
ალილუია, ალელუ იერუსალიმ.
ერეც ისრაელ, ნმინდა მიწავ,
ტკბილო და ნაზო,
დედის ღიმილო, შვილის სითბოვ,
მთვარის ნაჟურო,
შენ, თორმეტი მზის ძმურო სიტყვავ
და სიყვარულო,
ვაზის ერთ ფესვზე იაკობის ხელით
ჩანწულო.

ალილუია, ალელუ იერუსალიმ.
წლები წლებს მისდევს, გაფერმკრთალდა
დრო-ჟამის ზღვარი,
ალვის ხის ფოთლებს დაეკიდა
დაღლილი მთვარე,
აქ ფოლიანტებს აშრიალებს
დავითის ქნარი,
ხოლო წამწამზე ჩამომჯდარა
უძილო ღამე.

ალილუია, ალელუ იერუსალიმ.
ხალხთა ძმობა-მეგობრობის
ხარ მტკიცე ბურჯი,
ყველა ჩვენგანს ათი მცნება
შენ გვინილადე,
და იკვლევენ გზას ნიგნები
სამყაროს გულში,
დღიდან დღემდე; თვიდან თვემდე
და წლიდან წლამდე.

ალილუია, ალელუ იერუსალიმ
...სალოცავში თავდახრილნი,
ნიგნით შედიან,
ფრანგულია სალოცავი
თუ გერმანული,
ქართულია, რუსული
თუ ეთიოპური,
ყველასათვის, ყველასათვის
ღმერთი ერთია.
ალილუია, ალელუ იერუსალიმ.
იებუს გერქვა –
და „შალომი“ გინოდა სემმა,
ხოლო „იირე“ ნაუმძღვარა
აბრამ აბინუმ;
ასე ინება, დიახ ასე
ინება ღმერთმა
და გადმოგხედა ზეციერმა
წყალობის თვალით –
იერუსალიმ. – დიდება იმ ღღეს,
იმ ღღეს აფერუმ.
ფრთებით დაგვიფარე
ციურო ანგელოსო,
დაგვამადლიანე და გთხოვ,
გვედრები,
ის კვალი, ის არე, ის მიწა
დაგველოცოს,
სადაც დაგვაპურე აღთქმით და
ლეგენდებით
ალილუია, ალელუ იერუსალიმ.

და ქარებს მიაქვთ...

მაშ შენ ხარ მუზა?

შენ ცისკრის ბავშვი?

ირ. აბაშიძე

გამოჩნდი, მაგრამ იმ თოვლის შემდეგ,
ის ქარი მახსოვს... შრიალი ხეთა...
რაც გვაკავშირებს მე და შენ დღემდე,
ის არის ჩემში და მომაქვს შენთან.
ვერ დავიბრუნებთ დაფერფლილ წამებს, –
იჭვის და ვნების სამოთხის კართან;
ახლა ვემთხვევი შენს ბროლის თითებს,
დე, კვლავ ვიაროთ, ვიაროთ ქართან.
თითქოს ლაჟვარდებს შეება ფრთები,
გული ზღვასავით ბორგავს, მღელვარებს
და ცად აწვდილი კოშკი ოცნების,
გადაუქროლებს ცისფერ მწვერვალებს.
უცხო ჰანგებით სტვენენ ქარები...
მო, ჩაუუსაფრდეთ მზიან აპრილებს;
ისევ გავუნყოთ საკრავს სიმები,
უცრემლოთ ლოცვას ნუ დავაპირებთ.
სულის სამრეკლოს სიმაღლე ჰქვია.
ორღანის ხმებში შენ იკარგები...
და მეჩვენება, რომ ქარებს მიაქვთ,
ცა დახატული შენი თვალებით.

ვხატავდი მთვარეს...

... გადავწყვიტე, დავხატო მთვარე – „ნაზად მოარე“,
და ამ განზრახვით გავიტანე მოლბერტი გარეთ,
გავშალე ტილო, მოვიმარჯვე ფუნჯი გრძნეული
უნდა აღვბეჭდო, როგორ აკრთობს კუნაპეტ ღამეს.
მე გადავწყვიტე, დავხატო მთვარე ...
საოცარ ფერთა მოლოდინში ფუნჯი შევმართე!
აგერ, მნათობიც, მოციცინობს ნისლთა გრაგნილით...
შევიძლებ განა, რომ დავხატო ეს „ნაზი მთვარე“,
ორი პოეტის შთაგონების წყარო ნამდვილი.
და მე ვიდექი ფუნჯშემართული...
უცებ კლდის ქიმთან აირია ქათქათა ნისლი
და ქარაშოტმა ჩამიქროლა მქისე სისინით.
დაიქცა ზეთი... გაიტაცა პალიტრაც, ფუნჯიც...
ბედი-ყისმათი; ნავედი შორს, – მწარედ ვიცინი.
ვერ მოვასწარი ფერთა შერჩევა...
თბილისო! – ქართველის უკვდავებით განდიდებულო,
მთვარე მთანმინდის ახლაც, „ისევ რუსთაველს ელის“,
საკვირველია, პოეტების მუზავ გრძნეულო,
რა რიგ გავბედე ამალლება ფუნჯის და ფერის.
მთანმინდა დღესაც რუსთაველს ელის...
სადაც კი ვცხოვრობ, თბილისში ვარ, მთანმინდით ვსუნთქავ,
ვცხოვრობ თბილისში და ვიგონებ ყოველდღე, მუდამ:
... ბრძოლის წინ წყრომით თამარ მეფე წარბს რო შეხრიდა!
ჯვრის მონასტერს კვდებოდა შოთა, თვის პორტრეტს ქმნიდა.
„ოხვრა არის შვება უბედურისა!“

სურამის ციხე

მე ეს გარემო კვლავ თავბრუს მახვევს,
ქონგურს აბურავს სული ზურაბის,
აქ ჟამთა ქროლვა ფოლიანტს არხევს,
ნელა ირღვევა ციხე სურამის.
კირში დედისერთას ჩატანება,
მეფის ბრძანება და ცდა ყოველი,
იყო და არის ტანჯვა-ვაება,
რაც ქართველის დედას ისევ მოელის?
„შვილო, ზურაბ, სადამდის?
ვაიმე დედა, მკერდამდის.“
ზღაპრული არე დანგრეულია,
თუნდ ეს ციხე და თუნდ – მოდინახე,
ბალახით, ხავსით დაფარულია,
ამაოების ბურუსში გვახვევს.
ცხოვრება არის მძიმე და რთული,
ისევ ირღვევა ციხე სურამის;
ვინ ააშენებს, ვის ერჩის გული,
სად არის კიდევ ერთი ზურაბი?

ყალიზმანი

აღზევანს ვიყავ მარილზე,
ჩვენი თამარის დროსაო,
მო, მოვუღბინოთ გემოზე, –
ვუთხარ შვილსა და ცოლსაო.
ხალხური

ყარსი-არაქსი ფიქრებს მოისევს –
რა ბედენაა უმადურობა;
ეჰ, არ მეღირსა ბროლის მარილზე
აღზევანს ჩასვლა და დაბრუნება.
ნეტაი შენ, რომ დაგვიწყებია,
რაა ჯაბალა – ტანზედ საცმელი,
ვის, ვის ებრძოდა ქართველის ფერია,
ვინ იყო კარის მცველი, მმართველი.
ახლა სიამე ნიავს თან ახლავს,
აქ ხომ გრიგალიც ქროდა გზაგავლით...
ნუ, ნუ იფიქრებ, რომ თითქოს გძრახავ,
დღეს სულ სხვა არის მწუხრის საგანი.
ოცნებას ვიკლავ მე ამ მანდილზე,
ჩემს უნებურად ცხრება აგზნებაც;
არა, აღარ ღირს ბროლის მარილზე,
ბროლის მარილზე წასვლა აღზევანს.
ყარსი-არაქსი ფიქრებს მოისევს...
რა ბედენაა უმადურობა,
ეჰ, არ მეღირსა ბროლის მარილზე
აღზევანს წასვლა და დაბრუნება.

და იყო ხიდი შავ გველეშაპის

ეს ხიდი იმერეთ-მესხეთის საზღვარზე მდებარეობს. ამ მიდამოებში სამსახურეობრივი მოვალეობის გამო მიწევდა ყოფნა. ძველ დროში ამ ხიდით ქართველ და სომეხ სოვდაგრებს მიჰყავდათ ქართველი გოგო-ბიჭები ოსმალეთში გასაყიდად. იქაური მოსახლეობა ამ ხიდს „კახას ხიდს“ ეძახის, ალბათ ერეკლე II-ის საპატივცემულოდ, ვინც სასტიკად აკრძალა ქართველი გოგო-ბიჭების მონებად გაყიდვა, მაგრამ თავხედი ფეოდალები ხშირად არღვევდნენ ამ კანონს.

ანვიმდა ცრემლი მომსკდარი ღვარად,
მონად წასხმული გოგო-ბიჭების
და ალბათ, ჰგავდა ალესილ დანას,
ქართველის დედისთვის ყელზე მიბჯენილს,
სულ მუქთად ჰყიდდა ქართველს ქართველი,
ის ჭრილობები რამ გაამთელოს,
ეს იყო ხიდი, თუ გველეშაპის
ენა სანსლავდა მთლად საქართველოს?
ფეხშიშველი და ხელგაბანრული,
დაქვითინებდა ბევრი ვაჟკაცი,
იქნებ დაარქვეს ხიდი მზაკვრული, –
ერთი ნახტომი უცხო ავაზის.
და იყო ხიდი, ხიდი ტიალი,
ის ივერიას დარჩა იარად,
მას ბორკილების ჩხრიალ-ჩხრიალით
სისხლის მდინარემ გადაუარა.
მერე როს ერი შეეხა ცრუ ჟამს,
დასრულდა ხიდის ნაფურთხით მოსვრა;

დასჭეკეს: ვაშა! და შავ გველეშაპს
ხრამზე გადებულ კუდივით მოწყდა.

მომავალი

(ჩანახატი)

შემოდგომა. ხეს ფოთოლი სცვივა,
წეროები მიჰკვივან ცაში
და ჭადრის ქვეშ გარინდული დგანან,
მზის ჩასვლისას – გოგონა და ვაჟი.
მენამულ მზეს თან ღრუბელი ახლავს,
ნისლი მთაზე მიწოლილა მკერდით –
და არავის არ აწუხებს ალბათ,
იმ ვაჟის და იმ გოგონას ბედი.

ებრაელთა ბედისა თუ უბედობის კვალდაკვალ

*ნოეს ეპოქაში არსებობდა შვიდი მცნება
ავტორი*

ნოეს კიდობანში იჯექ,
ცას წვდებოდი თანდათან,
მესამე მტრედს გაეჯიბრე,
მიფრინავდით მხარდამხარ,
სემის, ქამის, იაფეთის
სიყვარულიც თან დაგაქვს
და მგონია ცრემლით აღვსილ
ოკეანესა ჰგავხარ.

ბავშვობაში ანცი იყავ,
ტოლ-სწორების მოყვარე,
თვალტანადად მშვენიერსა,
მზის სხივები გამოსავდა,
მაგრამ რომ წამოიზარდე,
ბედი გერგო მშფოთვარე,
ნეტა, დედა რო გწყევლიდა,
ძუძუები გლოცავდა?
მდინარის პირს დარგულო ხევ,
ხვალინდელი იერო,
სემის მოდგმავ უძველესო,
შუქო წყლის მთოვარისო,
შენ კერპების დაცამლენო,
ყებერის ნაშიერო,
სისპეტაკით გატანჯულო,
ელდავ სიმწუხარისო.
შვიდი მზე და შვიდი მთვარე
ამოხაპე ურიდან,
ანა-ბანით გამოეყავ,
არამეულ სულიდან,
წამოხვედი დაღვრემილი,
სევდითა და ჭმუნვითა
და იმ დღიდან მშობლიურ ცეცხლს,
იგონებდი ურვითა.
უსახელო ვარსკვლავივით,
ანთებულხარ სად არა;
წყაროსავით ჩხრიალებდა,
შვიდი სიტყვა ანკარა,
რას მიქვიან ბედისწერა,

თვითონ ღმერთმა გატარა,
თორმეტ ტომში ამოშანთე,
კერპიცა და სატანაც.
გალმა მხარეს თუ გამოღმა,
ნერგი ხარობს ეული,
ყველა ხალხის შვილებიდან,
ხარ ნაღდად არჩეული;
ხე ყოფადი საერთოა,
სიტყვა გითქვამს გრძნეული,
ადამის ძე სამი ფერით,
არს ღვთისგან კურთხეული.
ებრაელთა ბედისა თუ
უბედობის კვალდაკვალ,
ჩემი ფუნჯით-ცისარტყელით,
მოსამსახურედ დავალ,
ჩონჩხით-ხორციით მინაზე ვარ,
სული დაჰქრის ქარდაქარ,
სანთელივით მიგინათებ,
ჭირში, ლხინში შენთან ვარ.

ორნივ მესხი და ქართველი

სიზმრად ვნახე – საუბრობდნენ
ბრძენთაბრძენნი, სახებადრნი,
სიყვარულის შარბათს სვამდნენ,
თავს ებურათ მთვარე ბადრი,
ორნივ იყო ფეხშიშველი,
მკერდს ებურათ თეთრი წვერი,
ორნივ მესხი და ქართველი,
ერთმანეთის შესაფერნი.
ბეთლემს სახლობს ახლა ერთი,
ერთი ცხოვრობს მთანმინდაზე;
ორივეს ჰყავს ერთი ღმერთი,
აფრენილი სინას ცაზე.
– აი,ხედავ? ჩემი ჯვარი,
მონასტერი ძველქართული,
დღეს შენ აქ ხარ ვით სტუმარი,
მოვილაცფოთ მწუხარ გულით.
თქვა შოთამ და გალაკტიონს,
გადაჰხვია მხარზე ხელი;
– არ იჯავრო, მტკვარს და რიონს,
ხვალ მიუხვალ ისევ ფრენით.
და უმცროსი უფროს მგოსანს,
მუნ შეჰბედავს დიდი კრძალვით:
– შენი მზე და შენი მთვარე,
ნუთუ მართლა ბეთლემს არი?
გენიოსის ხმა გაისმა:
– ძმაო, რა მაქვს დასამალი,
ყოველ ცისკარს აქ მინათებს,

საქართველოს მზე თამარი.
შოთას ხმაში სევდა რომ ჟღერს,
რვა საუკუნისა არი...
გალაკტიონ ლელვას ჰფარავს,
ეუბნება ძმას კვლავ კრძალვით:
– მო, ამოდი მთანმინდაზე,
აქ, იტანჯე საკმარისად.
– არა, ავალ გოლგოთაზე,
სახელს ვფიცავ თამარისას.
სიზმრად ვნახე, – საუბრობდნენ
ბრძენთაბრძენნი, სახებადრნი,
სიყვარულის შუქს აფრქვევდნენ,
ჰქონდათ ერთმანეთის ხათრი.
ბეთლემს სახლობს ახლა ერთი,
ერთი ცხოვრობს მთანმინდაზე,
ორივეს ჰყავს ერთი ღმერთი.
აფრენილი სინას ცაზე.
კაბა ეცვათ ძველქართული,
მკერდს ეფინათ თეთრი ნვერი,
ორნივე მესხი და ქართველი,*
ერთმანეთის შესაფერნი.

* აქ ტერმინები „მესხი“ და „ქართველი“ სინონიმებია
„ვწერ ვინმე მესხი მელექსე“ მიხედვით-ი. პ.

ოლა იმერთა მეფის და აფხაზთა მთავრის შვილის თავდაღებაჲ

(2 ნაწყვეტი პოემიდან)

მოქმედება პირველი სურათი I

სოფელი ლიხნი. აფხაზეთის მთავრის სასახლე. სასახლის წინ დიდი მოედანი ხალხით არის სავსე.
(სასახლის ქვის აივანზე შემოდის აფხაზეთის მთავარი, ხელში გრაგნილი უჭირავს. უკან მნიგნობართუხუცესი მოდის).
მნიგნობართუხუცესი
(გალავანზე შემოდგება და თავშეყრილ ხალხს მიმართავს).

ყურადღებას გთხოვთ სუყველას,
ვინც მოსასმენად მოსულხართ.
მოგმართავთ აფხაზთ მთავარი.
აფხაზეთის მთავარი
ძმებო, დებო, მეგობრებო,
ჯიქებო და ალანებო,
სვანებო და მეგრელებო,
უშიშარო დევგმირებო,
გასაჭირში ერთგულებო,
ლაზ-კოლხური მოდგმის ერო,
იმერთ მეფის სოლომონის
ნიგნს გიკითხავთ მე, შვილებო.
(გრაგნილს გაშლის და კითხულობს).
აფხაზთა დიდო მთავარო,
მტერი მოგვადგა კარზედა,

ოთხმოცი ათას ურჯულოს,
დახვედრა უნდა მარჯვედა.
ნურც გავალალებთ ნანახით,
კლდენი ვიფაროთ ფარადა,
ჩვენი ყანა და ვენახი,
არ მივცეთ ასალაგმადა.
ქართული მიწა და ენა,
მამა-პაპისა ქებული,
ღვთით გვაქვს ნაბოძი ვით რწმენა,
კოლხეთში მირონცხებული.
ვიცი, უმცროსი ძმა იყავ,
დიდი ქართული მერმისის,
ხმალს აელვებდა მხარი მხარს,
ქართი, მესხეთი, ეგრისი.
არ გავაბნოთ ეს სამწყსო,
არ დავინყოთ ჯამბაზობა,
ალბათ ჩემზე უკეთ გახსოვს,
ფანასკერტის დარბაზობა.
გიორგი და ბაგრატ მეფე,
თითქოს ორი არწივია,
მათი გარჯა, მათი სეფე,
ქრისტემობის მარტვილია.
ტაძრის კედლებზე ბზარები,
წინაპართ ჭრილობებია,
ზე მორკალული თაღები,
მათი ბებერი მხრებია.
გამოცდა დღეს კვლავ მოგველის,
ოსმალს წინ უძღვის ქართველი,

გამცემი, სულწაყმენდილი,
ყმათა გაყიდვის მფარველი.
გადმოიარეს ბალდათი,
ესმით ხანისწყლის დგაფუნი,
ოდითგან გეტანჯავს ლალატი,
ავი, მზაკვრული, მზაკვრული.
ეგემრიელათ კალმახი,
თევზი დასისხლულ წინკლება,
ემათ ნაძვთა შრიალი,
ალალებთ თავდავინცება.
სხვა გზა, სხვა ღონე არ არი,
ზოგ დედის მზე დაბინდდება,
ზარბაზნით მოდის მომხდური,
ომი სულ მალე იწყება.
ბრძოლა და მოვალეობა,
აი, რა არის დიდება:
სამშობლოს თავისუფლება!
თავგანწირვა და ღირსება!
სვან-ოდიშართა ლაშქარი,
უკვე ყიჟინებს საომრად,
ქართლ-კახეთი ჩვენთან არი,
რაჭა-ლეჩხუმიც გამოვა.
ხრესილის ველზე მოგელით,
ტბაშავას რომ ეძახიან,
მნედ გვყავდეს წმინდა გიორგი,
გვფარავდეს წმინდა მარიამ.

...

მოქმედება მეოთხე სურათი I

**გელათის ტაძარი. მთავარი საკურთხეველი.
სოლომონ I**

(ჯვარცმული ქრისტეს ხატის წინაშე დაჩოქილი.)

ეს გამარჯვება, უფალო,
ჩვენ სისხლის ფასად დაგვიჯდა;
მკვდრეთით აღმდგარო, მაღალო,
დღეს საქართველო ატირდა.
ვაჰმე (რალა), ჩემს ომში დაეცა,
აფხაზთა გმირი აჰიფა,
რა დიდი მეხი დაგვეცა,
მღულარე ცრემლმა დაგვეყვლიფა.
სად თქმულა, ვინ გაიგონა,
საკვირველება ამგვარი,
საუკუნეებს გასწვდება,
მისი გმრობის ამბავი.

სურათი II

**იგივე ადგილი. დავით აღმაშენებლის საფლავი.
სოლომონ I**

აქ, წმინდა ნეშტის წინაშე მდგარი, გარნმუნებთ ყველას!
უთანასწორო ბრძოლაში გმირულად დაცემული ვაჟკაცების
საქმე უკვალოდ არ ჩაივლის. ეს გამარჯვება მთლად საქართვე-
ლოს გადარჩენის იმედი არის, რამეთუ, ძირმწარე ხმაში დიდი

ხვალის სიმღერა ისმის, გლეხის ოცნება: ბარის დაკვრა და სუნ-
თქვა მიწის.

(ფარდა)

ავტორის მინაწერი: ამ დიდი გამარჯვებიდან გაივლის 13
წელი და იმერეთის მეფე სოლომონ I ოსმალებისაგან გაანთავი-
სუფლებს ცუცხვათის, შორაპნის, ბაღდათის ციხეებს, ქუთაი-
სის ციხე-ციტადელს და თვით ქ. ქუთაისს. ამ ბრძოლებში მონა-
წილეობა მიიღო რუსეთის არმიის გენერალ-მაიორის კურტ ჰა-
ინრიხ ფონ ტოტლებენის საექსპედიციო ჯარმა.

საქართველოს

გაუვალ გზაზე ჩემს ნატერფალს დავტოვებ, ვიცი
არც მზე, არც მთვარე, არც იღბალი არ მინდა სხვისი,
მე მივაბიჯებ დიდი რწმენით და ურყევ ფიცით,
სიტყვას არ გავტეხ, ვალი მანევს ქართული მიწის...

ქუთაისი გაზაფხულზე

(ჩანახატი)

თეთრი ვაზი ბროლის ყელით,
მოციცინობს გზნებით, ფრენით –
თეთრი ხილით, თეთრი ქვებით,
ჩუქურთმებით, ჩუქურთმებით.
გალმა შაშვის სტვენა ისმის,
აქეთ ბულბულების კვნესა,
ადიდებულ ჰე-რიონის,
ემხით თვრება ხვამლი დღესა.

ბეთჰოვენის ბოლო აკორდი

ვისაც წაკითხული აქვს რომენ როლანის რომანი „ბეთჰოვენი“, ალბათ ახსოვს, რომ 1827 წლის მარტის თვეში, როცა სარეცელზე მისვენებული კომპოზიტორი აღსასრულს ელოდა, მოულოდნელად მონმენდილ ცაზე ადრე გაზაფხულის მაუნყებელი ჭექა-ქუხილი გაისმა. უეცრად სმენადაკარგულმა მუსიკოსმა თვალეზი გაახილა, წამოიშრია და ხელით ზეცას დაემუქრა.

ელვით, ზარით და საშინელი ჭექა-ქუხილით, ცაზე შავ თმებს შლის გლოვის ნიშნად სულთა მთხოველი; აქ, სასწაულის ძალითა თუ სიცოცხლის ნებით, წამოიწია სარეცელზე ყრუ ბეთჰოვენი... ვით შემოესმა სმენადახშულს გრგვინვა ზეცისა, – ეს გაზაფხულის ქუხილია თუ ხმა სიკვდილის? ამბოხებული ბედისწერას არ შეეთვისა, ფარ-ხმალს არა ჰყრის... და გრძელდება წამი ჭიდილის. ვინძლო დასჭექოს საამქვეყნო ბოლო აკორდად! რა ძალა არის სიკვდილთან რომ გაგოლიათებს?! შემართა ხელი! – და გენიოსს სული დაშორდა... იბრძოდა გული უკანასკნელ აგონიამდე.

სახელი მინდა სიცოცხლისათვის,
სიცოცხლე მინდა სიკვდილისათვის
სამივე მინდა ორი მზისათვის,
ამ ორი ციცქნა სამშობლოსათვის,
სამშობლოსათვის, სამშობლოსათვის.
მარადიული სიცოცხლისათვის.

მე საქართველოს სიცოცხლეს ვნატრობ

ხან მრისხანე და ხან მოღუდუნე,
თეთრ ქვებს ჩუქურთმად ქარგავს რიონი,
აკვანდარწეულს არწივის ფრთებზე,
„ცეცხლის მზე“ ათბობს გალაკტიონის.
მე საქართველოს სიცოცხლეს ვნატრობ,
თეთრ ხიდზე ვდგავარ სულ მარტოდმარტო
და ვევედრები ამ წყალს, ამ ტატნობს,
რომ ხელმეორედ აქ დავიბადო.

ქართულ მინას

რაც კი შევქმენი, გულით ვინატრე
და უხილავო, შენ გამინათე, –
ბენვის ხიდივით ეს ბილიკები,
ძალიან ფრთხილად მე რომ მივყვები,
შენ დამიკვალე, შენ ამიმალლე;
ო, რა საოცარ ძალით მავსებდი,
ო, რა უებარ შარბათს მასმევედი,
რომ არ გამეგო, როგორ ვიტანჯე,
და რომ არ მეგრძნო, რარიგ ვინამე.
ახლა, ო, ღმერთო, ყოვლის მხილველო,
ვეჩურჩულები, მტერს თუ მოყვარეს,
ნუ შემიბრალებთ და ნურც მინამებთ;
ოღონდ ერთსა გთხოვთ, ლოცვით, ვედრებით,
არ მომაშოროთ ქართულ მინას მე.

ვედრება

გვეედრები,
მშობელ მინას
არ მომკვეთო,
კოლხეთის და
პონტოს კარი
არ ჩარაზო,
არ ჩაკეტო;
საოცნებო
არ წამართვა
შე უღმერთო...
ქართველის წმინდა
სახელს ვფიცავ,
როგორც დედა
დაპლულუნებს
ჩვილის პერანგს,
ისე ცერად
შევეჩვიე
მე ზღვის ცქერას:
გვეედრები, –
კოლხეთის და
პონტოს კარი
არ ჩარაზო,
არ ჩაკეტო.
საოცნებო
არ წამართვა,
არ გამწირო,
შე უღმერთო...
მზეო, მზეო
ამობრწყინდი,
გული ისევ

აღმინთეო;
ყოფის დღეო,
სიხარულო,
სიყვარულო,
ცეცხლი ისევ
მომმადღეო,
გამარჯვების
უკვდავებას
მაზიარე,
კვლავ გახსენი
კოლხეთის და
პონტოს კარი,
კვლავ გახსენი.
ცრემლი ისევ
მიხარეო,
ყოფის დღეო, –
ქართველის წმინდა
სახელს ვფიცავ,
როგორც დედა
დაპლულუნებს
ჩვილის პერანგს,
ისე ცერად შევეჩვიე
მე ზღვის ცქერას;
მზეო, მზეო
ამობრწყინდი.
სიხარულო,
სიყვარულო,
ცეცხლი ისევ
მომმადღეო,
გამარჯვების
უკვდავებას
მაზიარე,

ცრემლი ისევ
მიხარეო;
მზეო, მზეო!
მხოლოდ შენ ერთს,
მხოლოდ შენ ერთს
გვევდრები, –
საქართველო
არ განირო,
საქართველო
მიცოცხლეო.

ვაჟას გულისთქმა

*„ნუ შეგაშინებსთ, არ გავენებსთ,
მთიდან ბლავილი ხარისა,,
ვაჟა-ფშაველა*

ჯიხვის რქებით დახეული ცა
და ხურჯინში მოქცეული მთა,
ელვასავით დახვეული გზა,
ფაუსტური საიდუმლო ღრმა,
ვაჟას ლექსი, ვაჟას გულისხმა.
ფშავერ ლექსით გარინდული ტყე,
ვაჟას ენით მოსაუბრე კლდე,
შველის ნუკრის ბედდამწვარი სვე,
ქარაფებზე გადმომსკდარი რძე –
ვაჟას სუნთქვა, ვაჟას პირიმიზე.
ორბის ფრთებით აწეული ცა,
მთის ყვავილი – ლელას გიშრის თმა,
დაკოდილი არწივების ხმა,
ყვავ-ყორანთა დაფანტული ფრთა,
ვაჟას ლექსი, ვაჟას გულისთქმა.

გუდაურაზე

*„თერგი რბის, თერგი ღრიალებს
მთანი ბანს ეუბნებიან„*

გრ. ორბელიანი

გუდაურაზე მანქანის სარკმელს,
არწივმა გაჰკრა ფრთები;
ცა სულ ახლოა, ხელით შეწვდები,
ორგვლივ მოჯარდნენ მთები.
ცოტაც კიდევ და აღმართს ავივლით,
იკეცებიან გზები...
იქით თერგი რბის ფაფარაშლილი,
გადაპენტილი თმებით.
იქნებ ამიხდეს ნატვრა, ოცნება,
მეც გამომესხას ფრთები...
ღმერთო, სულ ახლოს მეგულებიან
თერგდალეული ძმები.

და წიგნს ველაციცები

წიგნებს ველაციცები,
ვით არწივი – სიმაღლეს,
მწვერვალს ვუდალიერებ...
დაქანცულ მხრებს ვიმაგრებ.
მეუბნება ვილაცა,
მავანი და მავანი,
უსუსური, თავხედი,
შურით და სიბოროტით,
ძმის და მოყვრის გამყვლეფი:
„ხუთი წიგნით, ძამიავ,
რაფერ გაიარწივებ?„
ხუთი წიგნი კი არა,

ასი წიგნიც რა არი?
თუ კი აზრი და ფრაზა,
არ ექნება მაღალი,
მოსხლეტილი, ნათელი,
საჭაშნიკედ დამდგარი.
მწვერვალს ვუდალიერებ,
დაქანცულ მხრებს ვიმაგრებ
და წიგნს ველაციციები,
ვით არწივი – სიმაღლეს.
ვეძებ სიტყვის ქართულ ძირს,
შუბლზე ოფლი გადამდის,
ჟინი გალაჟვარდების,
სულსა მომდევს მარადის.
ვიცი ეს დროც დადგება,
როცა გაღმა ვიქნები...
ნეტა იქ თუ გამყვება,
ოცნებები, ფიქრები...
იქნებ მართლა მივაგნო,
სამოთხის კარს დაგმანულს,
ანგელოსად მაქციონ,
შევწვდე უფლის განზრახულს;
მაშინ ვერ შემისწორებთ,
ფრთები როგორ ვარწიო,
„ცეროდენა“ წიგნებით,
რა ფერ გავიარწივო...
ოჰ..., ეს ჟამი მაშინებს;
ვგრძნობ, რომ დამზამთრებია,
სიჭაბუკის მიზნები,
მთოვარს შემძივებია...

ვეძებ სიტყვის ქართულ ძირს,
შუბლზე ოფლი გადამდის,
მწვერვალს ვუდალიერებ...
დაქანცულ მხრებს ვიმაგრებ,
თან წიგნს ველაციცები,
ვით არწივი... სიმაღლეს.

მოვა აპრილი...

ზღვაე მინილადე მე შენი სული,
რომ კვლავ მივზდიო ჩემს ფრთამალ სურვილს,
შემომაფრქვევ ზვირთების ჩინჩხლი
და გამიფანტე იჭვი და შიში.
გთხოვ მაზიარო შენს უკვდავ სივრცეს,
რომ სიყვარულზე ვიმღერო ისევ.
იმედით გიცქერ, წარსულს ვიგონებ,
ვიხსენებ განცდილს ნაცნობ სახეებს,
მოვა აპრილი და დამალონებს,
მოვა აპრილი და გამახელებს...
ნიავეს იფერებს ჩემი შროშანი,
სულმა ვარსკვლავთა გზა განიახლა,
გედის სიმღერა ალბათ შორს არის,
ზამთრის ხუმტური მზეს დაუმარხავს.
მაღე წვიმები ცას ჩამოფქვავენ,
ნიაღვარები ნავა ხნულებად,
ნეტავ ვიცოდე ამ წვიმის მოსვლამ,
გამოგიკეთა კარგო გუნება?
შენს თმაში იმედს გაშლის აპრილი,
ლიმილს მოგახლის ცა უნაპირო
და შენკენ ვილტვი მე ხელგანვდილი,
ჯერ მოუსვლელი, მზევ, სიყვარულო.

სარჩევი

რევაზ მიშველაძე – წინათქმა.....	3
ამირანი (რომანი)	
პროლოგი. ძველი თბილისი – ჯურის მოედანი.....	7
მეორე ლეგენდა.....	56
ეპილოგი.....	68

კუპლიცისტისკა

მისი სული... ..	75
ქართული სიტყვის სარდალი.....	81
ეპილოგი.....	88
დღესასწაული ჭირის დროს.....	90
STALINGRAD ბენერალ შარლ დე გოლის ხანგრძლივი სვლაბეზი.....	96
დავიწყებული ისტორია.....	98
მცირე ინტერვალი.....	102
მცირე ინტერვალი.....	103
სტალინი, დე გოლი და ქართული ბანძი.....	104
შენ ხარ ვენახი.....	108
თავისუფალი სიმღერა.....	111
რაგვის დაბადება ქუთაისში.....	113
„მესხის“ მნიშვნელობის განმარტება რუსთაველისა და გალაქტიონის რამდენიმე სტროფის მიხედვით.....	119
ჭუმბარიტაგის ძიებაში ათასი წლის ცილისწამება.....	125
ვერცხლის ლურსმნები?!.....	129
იუდას კოცნა.....	130
ვარ დარაჯი იუდეველი ამისა.....	136
დაკარგული სოციალიზმი.....	140
საბჭოთა მწერლების პირველი ყრილობა.....	149
ცემა გმართებს გამზრდელისა.....	153
მცდარი ვერსია.....	155

დღიური 661-4-ზაფხული, 1947 წელი.....	156
ვინ მოკლა მიხომალსი	162
ეპილოგი	171

კოეზია

იერუსალიმს	174
და ქარებს მიაქვთ.....	177
ვხატავდი მთვარეს.....	178
სურამის ციხე	179
ყალიზმანი	180
და იყო ხიდი შავ გველეშაპის	181
მომავალი	182
ებრაელთა ბედისა თუ უბედობის კვალდაკვალ	182
ორნივ მესხი და ქართველი.....	185
ოღა იმართა მეფის და აფხაზთა მთავრის შვილის თავდაღებაზე.....	187
საქართველოს	191
ქუთაისი გაზაფხულზე	191
ბეთჰოვენის ბოლო აკორდი	192
*** სახელი მინდა სიცოცხლისათვის... ..	192
მე საქართველოს სიცოცხლეს ვნატრობ	193
ქართულ მიწას	193
ვედრება	194
ვაჟას გულისთქმა	196
გუდაურაზე.....	197
და წიგნს ველაციცები	197
მოვა აპრილი.....	199

იაკობ პაპიაშვილი
ამირანი
რომანი

გამომცემლობა „უნივერსალი“
რედაქტორი – რევაზ მიშველაძე
კომპიუტერული უზრუნველყოფა – ნანა დუმბაძე
დიზაინერი – ირაკლი უშვერიძე
გამომშვები – ია გორგიშელი

თბილისი
2022

Яков Папиашвили
АМИРАН
роман

Издательство «универсал»
редактор – Реваз Мишвеладзе
компьютерная обеспечения – Нана Думбадзе
дизайнер – Иракли Ушверидзе
издатель – Иа Гორгишели

Тбилиси
2022

წიგნის გარეკანზე გამოყენებულია ძველი თბილისისა
და ქუთაისის ისტორიული ნაწილის ხედებისა და
იერუსალიმის გეტსამანიის ბაღის სურათები

წიგნის ფასი 49 ლარი

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. ჰოლიბაოვსკაიას №4. ☎: 5(99) 17 22 30; 5(99) 33 52 02
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com

იაკობ პაპიაშვილი დაიბადა 1942 წელს ქუთაისში. 1958 წელს დაამთავრა ქუთაისის მე-3 საშუალო სკოლა და სწავლა განაგრძო თბილისში, საქართველოს პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში. ამჟამად ცხოვრობს ისრაელში – ქალაქ ბათ-იამში, ოჯახთან ერთად.

იაკობ პაპიაშვილი საქართველოში დაბადებული და გაზრდილი ქართველი მწერალია, ეროვნებით ებრაელი. ახალგაზრდობიდანვე გამოირჩევა ჭეშმარიტი ნიჭიერებით და მოქალაქეობრივი სისპეტაკით. ლიტერატურის მრავალ ჟანრში (პოეზია, პროზა, პუბლიცისტიკა, თარგმანი, მეცნიერული საქმიანობა...) წარმატებულმა შრომამ იგი პოპულარულ მოღვაწედ აქცია.

გახლავთ ისრაელის და საქართველოს მწერალთა კავშირების წევრი, მაჩაბლის და გალაკტიონის პრემიების ლაურეატი, ნობელის პრემიის ნომინანტი.

იაკობ პაპიაშვილი წერს სამ ენაზე (ქართული, ებრაული, რუსული).

ISBN 978-9941-33-371-2

9 789941 333712